Costache CARAGAȚĂ

Caietele tristeții

Însemnările unui învățător în cătuşe pentru copiii liberi

Costache CARAGAȚĂ

Caietele tristeții

Însemnările unui învățător în cătuşe pentru copiii liberi

Ediție îngrijită de Prof. Gh. Nadoleanu
Cuvânt introductiv de Lucia Hossu Longin

2010

Pătimirile unui învățător

Cred că unul dintre efectele difuzării filmelor din seria "Memorialul Durerii – O istorie care nu se învață la şcoală" a fost apariția editorială a jurnalelor de închisoare.

În toți aceşti ani de post-comunism, n-a existat o instituție națională – fie justiția, fie parlamentul, fie preşedinția – care să împartă dreptatea, să panseze răni şi să-i declare nevinovați pe cei ce au suportat suferințele temnițelor, deportările şi lagărele. Doar memoriile individuale au ținut locul, singure, unui demers al statului român şi s-au constituit în adevărate pergamente ale istoriei recente. Şi cred că au configurat lumea unor elite, a unor repere, care lipseau vieții noastre în anii tranziției.

Un asemenea jurnal al trăirii în supliciu îl veți parcurge în paginile ce urmează.

Este pătimirea unui învățător din Vrancea, teritoriul în care s-a strigat de multe ori în istorie „Pe aici nu se trece!”.

Este pătimirea unui om care n-a vrut să fie tăcut, pitit, ascuns în laşitățile diurne. „Păi dacă am sta toți în mutismul acesta, în liniştea asta, am progresa când salcia ar deveni avion.” – ne mărturisea Petre Țuțea, vorbind despre sine şi despre cei care au vorbit liber, au citit cărți oprite şi pentru acest delict au plătit cu tinerețea lor. Toate întâmplările vieții învățătorului Costache Caragață sunt aproape trase ca la un tipar după tragediile atâtor destine.

Întâi era urmărirea, apoi chemarea „politicoasă” la Securitate spre a colabora cu organele, refuzul de a se salva în dauna altor semeni, apoi prima arestare prevenitoare „dați-i schimburi că dânsul merge cu noi”, copiii, soția, treziți de barbaria percheziților, duba, anchetele zi şi noapte până la înmuierea vinovatului, procesul fantomatic, sentința disproporționată, făcută să distrugă speranța, expedierea la Canal sau în hrubele Aiudului.

Amintirile trecutului sunt ca plăcile tectonice. Mereu în mişcare, le simți, le auzi, te zdrobesc uneori cu evidența lor.

14 august 1952. Învățătorul este trimis în lagărul de muncă forțată de la Coasta Galeş – ticsit cu peste trei mii de robi, dintre care jumătate erau intelectuali. Domnul

învățător plătea pentru că la 20 de ani se opusese regimului comunist. Iar contestația puterii devenise o infracțiune, o crimă.

Dacă munca extenuantă, frigul, bătăile erau limitate în timp, foamea era omniprezentă în lagărele de la Canalul Dunăre - Marea Neagră. Victimele se preschimbau rapid în epave umane, obligate să descarce garnituri de tren cu munți de piatră, bolnavi, distrofici, aproape muribunzi.

Dimensiunea Canalului Dunăre - Marea Neagră era impresionantă: opt colonii, 40.000 de persoane, cifră mereu în creştere, Arestările comandate de Alexandru Drăghici erau în funcție de cererea de brațe de muncă din lagăr. O mie, două mii de oameni erau reținuți peste noapte, uneori fără judecată, doar cu pedepse administrative, urcați în trenuri dubă şi descărcați pe albia Canalului.

După moartea lui Stalin în 5 martie 1953, în închisori se aştepta o perioadă de destindere. Dar sfârşitul crudului dictator nu schimbă sistemul represiunii. În România, Dej rămâne un stalinist convins.

În aprilie 1954, învățătorul este eliberat dintr-un alt lagăr de muncă de la Oneşti. Doar patru ani de libertate şi apoi din nou a doua arestare. Motivul? Incredibil! Învățătorul citise şi rezumase o carte: „Bietul Ioanide" a lui George Călinescu. Fireşte, se reluau vechile acuzații.

O detenție mai sumbră care va dura până în anul 1964 şi

în care învățătorul trece prin operația de spălare de creier din vara anului 1963, de la Aiud. Nu a fost o reeducare blândă, cum s-a spus.

Marin Jianu, secretar general în Ministerul de Interne explica cum ofițerii de Securitate utilizau „metode de iluminare" pentru a-i determina pe cei închişi să se autodenunțe.

Iluminarea era egală cu teroarea.

În august 1964 se întoarce acasă. Soția îl aşteptase, dar mama murise cu un an înainte.

Venea un om din holocaustul comunist, după nouă ani de suplicii. Îşi găseşte fetițele domnişoare, dar el le mai aude plânsul de când a fost ridicat. Numai una din fiice, Olga, reuşise să devină studentă. Celeilalte, Cornelia, elevă eminentă, i-a fost blocat accesul la admitere în facultatea de Chimie. Ştie că a lipsit atâția ani din orizontul lor. Nu şi-a mai regăsit locul la catedră. Era socotit un inamic al regimului. A dat lecții de vioară la copiii satului şi s-a dus în pădure la o muncă foarte grea.

Securitatea îşi întinsese tentaculele atât de departe, încât în 1971 încep să-i urmărească şi pe alți membri ai familiei sale. Ginerele învățătorului, Gheorghe Nadoleanu, inspector în cultură, este amenințat de primul secretar în termeni fără echivoc: ori divorțezi, ori te dau afară. Iar câteva luni mai târziu este lăsat pe drumuri, cu întreaga familie. Securitatea nu glumea. Cei ce trebuiau să ispăşească, plăteau pentru atitudinea lor.

Statura întreagă a învățătorului o întrezăreşti abia după ultima filă a manuscrisului. Viforul istoriei n-a putut-o spulbera, nu i-a afectat integritatea.

Amintirile lui încărcate de tristețe sunt destinate tinerilor de azi.

Ei nu mai pot trăi în ignoranța în care au trăit generațiile dinaintea lor. Pentru că, se ştie azi, adevărul despre crimele săvârşite în gulagul comunist ne-a fost ascuns. Era o politică de stat.

Suntem în anul când se împlinesc două decenii de la căderea Cortinei de Fier. Aceste mărturii ne vor ajuta să ştim, să înțelegem, să reflectăm. "Să se limpezească lumea" - cum ar fi spus Elisabeta Rizea.

În fond, învățătorul Costache Caragață şi-a urmat destinul. Dascălul a rămas, finalmente, un dascăl. Lecția lui tipărită azi este o lecție despre onoare şi noblețe, despre încredere în valorile creştine, în virtuțile neamului său.

Mă aşez într-o bancă şi ascult. Mă simt ucenicul domnului învățător.

Dacă stau să cumpănesc bine, dascălul a ieşit învingător în înfruntarea cu puterile răului.

Lucia Hossu Longin

Scurtă prefață la chinuitele mele memorii

Aş dori să-i fac atenți pe cititorii acestor pagini că ele n-au fost scrise în scopuri de propagandă, nici pentru a fi folosite în ocazii de petrecere, de bună dispoziție, de veselie şi cu atât mai puțin pentru a incita curiozitatea unora care n-au avut niciodată nimic comun cu conținutul lor. Faptele descrise au fost căutate şi scormonite în ungherele tainice ale fenomenului memorial, după mai bine de douăzeci şi cinci de ani şi date la iveală pentru un cerc foarte restrâns de persoane şi, dacă se poate, numai familial.

Citindu-le, vă veți da seama că fiecare cuvânt, fiecare propoziție exprimă durere. Durerea provocată de temniță, de cătuşe, de lanțuri şi de foame. Nimeni n-a putut fi mai aproape de aceste grele suferințe decât copiii, soțiile, părinții şi rudele noastre. La una din arestările mele (fiindcă au fost mai multe), efectuată la miezul nopții de către cinci milițieni, Cornelia, fiica mea mai mare, care nu avea atunci decât zece ani, la ordinul milițienilor că trebuie să merg cu ei, în momentul când am ieşit din casă a izbucnit în hohote de plâns. Şapte ani mai târziu, la procesul de la Galați, unde am fost condamnat la douăzeci şi cinci de ani muncă silnică, la ieşirea mea din tribunal, în timp ce eram condus spre dubă de către mai mulți milițieni, tot ea a strigat disperată: "tăticule !"...

Lor le închin aceste triste amintiri, aduse din înfriguratele şi tristele celule, pentru a le citi atunci când eu nu voi mai fi printre ei.

Costache Caragață
Tichiriş (Vrancea), 29 septembrie 1991

Întâiul contact cu Securitatea. 24 ianuarie 1950

De necrezut! Femeia căreia îi făcusem în trecut un mare bine, ajunsă acum într-un post important la conducerea localității, îmi trimite veste să mă prezint la Comitetul Provizoriu al comunei Vidra, la ora 8. Las înlocuitor la clasă şi plec. Funcționam pe-atunci la şcoala din satul Scafari, aparținător comunei Vidra, raionul Vrancea (cu sediul la Năruja). Pe drum, zăpadă multă şi ger. Ajung, bat în uşă, intru. Femeia cu vestea era acolo. Am avut impresia că mă aştepta. Era tare bucuroasă că m-am prezentat...

După ce mi-au fost adresate câteva întrebări banale, a ieşit, lăsându-mă singur. În minutele următoare a intrat un sergent major care îndreptându-se spre mine mi-a spus: "dumneavoastră trebuie să mergeți puțin pe la noi"…

Acesta a fost deci scopul chemării: să mă dea pe mâna securiştilor... Mi-am dat seama că de-acum voi avea de-a face cu ei. Trebuia să-mi vină şi mie rândul... Mulți au fost luați încă din 1948…

Îl urmez pe subofițer, care mă conduce spre clădirea Securității aflată nu departe de sediul Comitetului Provizoriu. Intrăm. Sunt introdus într-o cameră şi invitat să iau loc. Tăcere. Nu mi se spune nimic. Tăcerea devine din ce în ce mai apăsătoare, dar nici eu nu încerc să sparg gheața. Le las lor inițiativa, pentru a le studia mai bine metodele şi sistemul. Subofițerul îşi face de lucru cu focul. Întoarce cu cleştele tăciunii şi pe-o

parte şi pe alta. E clar. El n-a avut decât misiunea să mă ducă acolo. Acum aşteaptă pe cineva mai mare în grad sau funcţie. Până la sosirea aceluia, are misiunea să mă păzească. Ce caraghioasă situaţie!.. Să stea într-o cameră două persoane şi timp de mai bine de-o oră să nu-şi spună nimic unul altuia!... Nu mi se întâmplase niciodată aşa ceva.

Nu-mi mai bat capul. Am înţeles totul. Este unul dintre sutele de mijloace pe care le foloseşte Securitatea: îl lasă pe om să fiarbă, să se frământe, să-şi pună întrebări, să presupună, să-şi descopere vreo greşeală mai de demult, mai recentă, să-şi blesteme soarta, să se-nvinovăţească, dacă şi-a adus aminte că undeva, cândva, a scăpat vreun cuvânt nepotrivit. Asta-i totul.

Încerc s-o fac pe nepăsătorul. Pe masa de lângă mine se află un ziar. Scot ochelarii, pun mâna pe el, fără să cer voie (nu mă consider încă arestat...) şi-ncep să citesc. Bineînţeles, nu mă pot concentra. O fac cu totul dezordonat: o propoziţie de colo, alta de dincolo, apoi un titlu, alt titlu şi aşa mai departe.

Dar iată, după mai bine de două ore de "meditaţie" forţată, o uşă laterală se deschide şi-şi face apariţia o namilă de adjutant care, după câteva întrebări în legătură cu identitatea mea spuse pe un ton aspru, îmi pune pe masă câteva coli de hârtie şi-mi cere să-mi fac o autobiografie amănunţită, în care să insist asupra activităţii politice din trecut. Mi-am dat seama că tot trecutul meu politic le era perfect cunoscut. A nu recunoaşte ceea ce ei ştiau precis, însemna să mă cramponez zadarnic într-o negaţie care nu ar fi rezistat.

Se făcuse ora 15. Acasă, familia pierduse orice

speranță că m-aș mai putea întoarce. Şi totuşi, după ce mi-a fost citită cu atenție autobiografia scrisă pe şase pagini, mi s-a spus: "Eşti liber. Nu vei spune însă absolut nimănui unde-ai fost şi ce-ai făcut"...

Aprilie 1951. A doua chemare

Ne bucurăm de o după-amiază de aprilie nespus de frumoasă. Cerul este acoperit de nori subțiri, atenuând căldura soarelui. Nu se simte nici cea mai slabă adiere de vânt. Nu-i nici cald, nici frig. E o temperatură plăcută şi o lumină a zilei de o culoare cenuşie care predispune sufletele sensibile la melancolie. Datorită unei presimțiri, încă de dimineață această stare melancolică se instalează şi în sufletul meu.

Terminasem orele de curs. Stătusem chiar şi la masă. Vroiam să trec la rezolvarea unei corespondențe cu Inspectoratul Şcolar, când aud la poartă glasul a doi copii. Erau de la şcoala din Vidra, trimişi de bunul meu prieten şi coleg T. Răducu cu un bilețel pentru mine. Iată conținutul bilețelului: "Eşti invitat la raion, la Năruja - secția Cadre, de către tovarăşul... (nu-mi mai amintesc numele). E urgent. Trebuie să pleci imediat. Să-ți iei şi livretul militar. Spune tovarăşul "X"... că e ceva neclar în el".

Am înțeles imediat. Situația era identică cu cea de anul trecut.

Mă consult cu soția. Să plec oare pregătit ca pentru o eventuală arestare ?!... Hotărâm să excludem o astfel de supoziție. Dacă mă duc pregătit pentru asta, s-ar putea să-i irit şi mai mult şi să-i fac să creadă că, simțindu-mă

vinovat cu ceva, am aşteptat arestarea. Mă decid să plec, aşa cum plecam ca de obicei la orice şedinţă.

Este ora 15,30. N-am niciun mijloc de transport. Sunt nevoit să merg pe jos. Am de parcurs vreo 18 km. Îmi trebuie patru ore, ca să ajung acolo oarecum pe lumină. Îmi iau rămas bun de la soţie şi de la cele două fiice, Cornelia şi Olguţa şi plec, cu sufletul mohorât de griji şi îndoieli.

Ajung acolo după ora 19. Intru la Secţia Cadre. Tovarăşul "X" mă aştepta. M-a primit cu o amabilitate neobişnuită. Mi-a cerut livretul militar, s-a uitat câteva minute prin el, mi l-a restituit fără a-mi spune nimic, apoi, la fel ca femeia care mă chemase anul trecut, a ieşit, lăsându-mă singur.

După vreo zece minute a intrat în camera unde mă aflam un individ necunoscut mie, în vârstă de aproximativ 30 de ani, îmbrăcat civil, cu bască pe cap şi îndreptându-se spre mine mi s-a adresat:

- Sunteţi tovarăşul Caragaţă?
- Da, răspund eu.
- Dumneavoastră trebuie să mergeţi până la noi.
- La cine mă rog să merg?
- La noi, la Securitatea raionului...

Am ieşit. Tovarăşul de la Cadre nu s-a mai întors. Îşi îndeplinise misiunea. Ca şi anul trecut, am fost chemat pentru una şi-am dat peste alta...

Se înnoptase. Securistul care mă conducea nu m-a-ntrebat nimic. N-a vrut poate să mă tulbure. M-a lăsat să-mi frământ gândurile, să fierb, să mă zbat, să-mi găsesc singur explicaţia de ce mă aflam acolo.

Sunt introdus într-o cameră foarte slab luminată

cu-o lampă de cinci focuri, pusă pe masă. Aşezat pe-un scaun, în faţa mesei stă un tânăr sublocotenent în uniformă care la intrarea mea se ridică şi se prezintă:
- „Sublocotenentul Gavrilă. Luaţi loc!". Până să-mi pună-ntrebări, privesc la tânărul din faţa mea şi constat o totală nepotrivire între locul pe care-l ocupă şi înfăţişarea lui, aproape de copil.

- Avem toate datele în legătură cu dumneavoastră. Vă cunoaştem întreaga activitate politică din trecut, ca şi activitatea didactică şi culturală pe care o desfăşuraţi în prezent. Ştim, de asemenea, că vă bucuraţi de încrederea oamenilor din sat şi a cadrelor didactice de la şcolile din comună. Şi pe tărâm cultural aveţi rezultate frumoase, fiind apreciat ca cel mai bun dirijor de cor din zona Vrancei. Cu corul Căminului cultural din Vidra v-aţi deplasat la Năruja, Soveja, Mărăşeşti şi Focşani, stimulând activitatea căminelor culturale din aceste localităţi. Pe scurt, sunteţi considerat un om sincer, corect şi muncitor. Până aici s-ar părea că totul pledează în favoarea dumneavoastră. Rămâne însă un lucru, poate cel mai important: încadrarea dumneavoastră ca membru al societăţii în ritmul actual al activităţii politico-sociale... Trăim de şapte ani într-un stat socialist. Dumneavoastră trăiţi încă în afara lui... Sunteţi un izolat. Pe drept cuvânt ne punem întrebarea: doriţi şi mai departe să vă menţineţi în această izolare?...
- Nu înţeleg de ce sunt considerat drept un izolat?!... Dar realizările pe care le-aţi amintit nu contribuie la bunăstarea statului socialist?... În orele de dimineaţă lucrez concomitent cu patru clase de elevi, pentru ca

după-amiază să pot merge la Căminul cultural, unde activitatea durează între 3 şi 4 ore. Venit acasă, mă aşteaptă alfabetizarea. Am 21 de analfabeţi în sat. În fiecare seară, între orele 19-21 desfăşor această activitate şi frecvenţa este bună, potrivit proceselor verbale ale organelor de control. După câte ştiu, statul socialist încurajează asemenea preocupări. Cum se poate să fiu considerat în afara societăţii?!...

- Nu vă daţi seama ce spuneţi. Tânărul stat socialist, în afară de munca cinstită a fiecăruia dintre noi mai are nevoie de încă ceva: atât în interior, cât şi în exterior el are mulţi duşmani. Trebuie deci să fie apărat. Apărarea o facem noi, cu toţii. Dumneavoastră nu sunteţi încă încadrat în acest sistem de apărare… De aceea vă considerăm un izolat de societatea socialistă.
- Şi ce trebuie să fac, ca să pot ieşi din această izolare?...
- Să colaboraţi cu noi. De aceea v-am chemat. Colaborarea cu un om sincer ca dumneavoastră ne este mai mult decât necesară. Avem foarte mulţi în sistemul nostru, dar n-avem încredere în toţi. E singura cale de a ieşi din izolare şi de a scăpa de permanenta urmărire de către organele noastre.

Iată-mă candidat la un post sigur de informator... Până acum nu mi-a făcut nimeni această propunere. Câteva minute am stat uluit, nu pentru că nu ştiam ce atitudine să iau, ci pentru a formula un răspuns cât mai categoric, pentru a-l determina pe tânărul securist să nu mai insiste.

- Din motive de conştiinţă nu pot primi oferta dumneavoastră. Îmi daruiţi şansa de a ieşi din izolare şi de-a scăpa de urmărire, dar în acelaşi timp îmi

întindeți o cursă în care, dacă voi intra, n-o să mai poată nimeni să mă scoată.

Tot aşa de uluit a rămas şi securistul de răspunsul meu. Fără să-şi piardă calmul, mi-a spus:

- Luați aminte: sunteți cadru didactic. De la omul de serviciu şi până la ministru toți colaborează cu noi. Nimeni nu rămâne în afara sistemului nostru de organizare. Nu vă dați seama că prin răspunsul pe care l-ați dat v-ați fixat pe o poziție primejdioasă, aceea de duşman al statului socialist?... Şi ce înseamnă expresia „din motive de conştiință”... Cum adică, noi vă trimitem să ucideți oameni?...
- Nu, nu de uciderи este vorba, ci de altceva, cu mult mai grav. Începând cu 1945, sumedenie de oameni nevinovați au fost ridicați noaptea, pe baza denunțurilor ticluite de informatorii dumneavoastră, numai pe motivul că aceşti oameni erau incomozi statului socialist. Îmi dau bine seama că aceeaşi soartă mă aşteaptă şi pe mine, dacă refuz colaborarea cu Securitatea. Poziția pe care mă fixez este extrem de primejdioasă, atât pentru mine, cât şi pentru familia mea. Dar nu pot face altfel. A colabora cu dumneavoastră, ar însemna să devin autorul moral al trimiterii în puşcărie a unor oameni nevinovați, care nu mi-au făcut niciodată niciun rău. Iată motivele de conştiință care mă opresc să primesc colaborarea: nu pot accepta să mă salvez pe mine, în dauna unor semeni pe care nu-i socotesc mai vinovați decât sunt eu.
- Vă înşelați. Noi nu vom trimite pe nimeni în puşcărie decât pe baza unor informații absolut concrete.

Aceste informații le vom primi din mai multe direcții. Le vom analiza, le vom confrunta şi numai după o îndelungată şi atentă chibzuință vom stabili dacă omul este vinovat sau nu. În legătură cu problemele de conştiință pe care vi le faceți, lucrurile nu stau chiar aşa. Vor trece ani până să constatați că cineva a avut de suferit de pe urma informațiilor dumneavoastră. În ce priveşte secretul contactelor noastre, va fi păstrat cu rigurozitate. De la noi nu va afla nimeni c-ați fost chemat sau că v-am încredințat vreo misiune, iar dumneavoastră nu veți destăinui absolut nimănui, nici chiar familiei, ceea ce am discutat împreună. Întâlnirile noastre, pentru a nu stârni bănuieli, nu vor mai avea loc aici, urmând ca ele să fie stabilite de fiecare dată în alte puncte, în ziua şi ora, asupra cărora vom cădea împreună de acord.

Ascultam cu atenție trista soartă ce mi se pregătea. Soarta lui Iuda, a lui Cain, a lui Golia şi a tuturor vânzătorilor de neam, de țară şi de credință. Fulgerător mi-au trecut prin minte următoarele versuri ale unui poet macedonean:

O, neam al meu bătut cu viscol şi cenuşă,
În lanțuri sub zăvoare ai gemut,
Iar când ai vrut să frângi robie şi cătuşe
Trădarea a venit şi te-a vândut.

Se frânse Horia pe roată,
Pieri Ion Vodă sfârtecat,
Panduri şi Moți creşteau din flăcări şi din piatră,
Dar Iuda mişeleşte i-a trădat.

S-a-nvolburat Mihai ca un puhoi de munte,
La Turda prin trădare a căzut,
Iar Tudor, când porni Fanarul să-l înfrunte,
Trădarea a venit şi l-a vândut.

Ce greu blestem şi ce osândă
Ți-a scris pe frunte-nalta Stea,
Mişei şi slugi s-au strâns cu toții că să vândă
Pe cei ce-ți vrură mântuirea ta...

Răscolit până-n adâncul sufletului de amintirea acestor versuri, răspunsul meu a venit fără nicio ezitare:

- Nu domnule sublocotenent, nu sunt omul potrivit pentru asemenea treburi. Angajarea mea în această afacere nu va servi cum trebuie nici pe dumneavoastră şi nici pe mine. Cred că-i suficient dacă vă voi da o declarație scrisă în care să mă angajez ferm că nu voi unelti în niciun fel împotriva poporului muncitor şi a Statului socialist.

Uruitul puternic al unui motor I.M.S., în liniştea desăvârşită a nopții, a oprit pentru mai multe minute dialogul nostru. Zgomotul motorului a încetat odată cu oprirea maşinii la poarta sediului Securității.

- „Domnul comandant", rosteşte cu oarecare grijă interlocutorul meu. Mă uit la ceas. Trecuse cu puțin de miezul nopții. Ce va urma oare?... Aşteptam. Prin curte se auzea tot mai pronunțat zgomotul cizmelor comandantului. Lovită ca de furtună, uşa camerei în care ne aflam se deschide cu zgomot, făcându-şi apariția un militar cu gradul de locotenent. De statură mijlocie, cu fața roşie parcă înfierbântată în urma unui scandal, cu părul tuns scurt şi ridicat ca țepii unui

arici, cu nişte ochi mici şi sfredelitori, am avut în clipa intrării lui imaginea unui mistreț gata să-şi devoreze prada.

Ridicat de pe scaun, săltat parcă de un resort, sublocotenentul Gavrilă raportează: - "Nu primeşte!".

- „Nu primeşte?!"... O privire ca de fiară se-ndreaptă spre mine. „Va primi el când va sta cu o baniță de cărbuni aprinşi la cap. Tovarăşe, nu-ți mai pierde timpul cu el. Încheie-i actele şi trimite-l acolo unde trebuie. Clasa muncitoare nu are nevoie de astfel de elemente".

Acestea au fost pe scurt cuvintele teribilului comandant de securitate, Ciolan, care avea pe conştiință oameni împuşcați de mâna lui. Înjurând, a ieşit mai furios de cum intrase, trântind cu zgomot uşa şi dispărând în întunericul de-afară.

Sublocotenentul Gavrilă a avut totuşi calmul şi răbdarea să continue dialogul cu mine, până către ora două noaptea. Fac aici o mărturisire: a fost singurul securist, între zeci şi zeci cu care am venit în contact în toată perioada mea de detenție, care n-a amenințat, n-a înjurat, n-a insultat şi care a avut o comportare civilizată în tot timpul celor şase ore de discuție între noi. Căci a fost într-adevăr discuție şi nu interogare.

Trecuse de ora două şi amândoi dădeam semne de oboseală. Fără să piardă speranța de a mă convinge, de a mă câştiga pentru scopurile lor, s-a ridicat şi mi-a spus:

- Veți merge acasă şi vă veți mai gândi. Nu aveți altă cale. Ori alături de noi, ori undeva departe, unde vă veți pierde identitatea. Mergeți acum la camera oficială să vă odihniți până dimineață.

- Nu rămân aici. Dacă-mi dați drumul, plec imediat spre casă. Familia trebuie să fie foarte îngrijorată de soarta mea.
- Dar e absurd să plecați pe jos noaptea, pe-ntunericul ăsta. E periculos. Sunt porțiuni de drum pe unde vă puteți primejdui viața.
- Cunosc bine drumul şi sper să ajung teafăr acasă.

Am ieşit împreună. Eram amețit de oboseală şi de aerul din cameră, îmbâcsit de fumul acelei lămpi de cinci focuri. Aerul proaspăt de-afară m-a înviorat. Ne-ndreptăm spre poartă, eu înainte, securistul în urma mea. Din pricina întunericului, aproape bâjbâiam cu tălpile pantofilor cărăruia îngustă care ne ducea spre portiță. Speram că odată ajunşi în şosea, ne vom despărți. El se va duce în drumul lui spre casă, iar eu într-al meu. Dar nu s-a-ntâmplat aşa. El avea locuința tot în direcția în care mergeam eu. Înaintam prin beznă, fără nicio grabă. Mă urmărea îndeaproape, fără să scoată un cuvânt. La un moment dat grăbeşte pasul şi ajunge lângă mine, în dreapta mea. Se lipeşte de brațul meu. Credeam că vrea să-mi spună ceva. Îi simțeam respirația şi aşteptam din clipă-n clipă un cuvânt. Dar, nimic! Păşim acum pe-un pod lung de lemn, podul peste apa Nărujei. Nu-i nici țipenie de om, nu se-aude nimic, decât paşii noştri. Ajungem în dreptul ghiolului. Vuietul apei, adâncimea ghiolului îmi stârnesc un gând: „Iată locul ideal pentru un asasinat!". Dar nu se-ntâmplă nimic. Mergem mai departe, în cea mai desăvârşită tăcere. Îmi pun o întrebare: de ce-o fi insistat oare să rămân la camera oficială?!

Am ajuns la capătul podului. În dreapta şi-n

stânga apar din nou case. Mă simt parcă în siguranță. Pe-aici nu se mai poate întâmpla nimic. Ajungem în dreptul clădirii unde este reşedința Raionului.

– „Opriți-vă!", îmi spune securistul. "Mergeți în curte, unde veți găsi o căruță care transportă funcționari la autobuzul spre Valea Sării. Spuneți-i căruțaşului c-am dat ordin să vă ducă şi pe dumneavoastră până acolo".

Fără să mai spună un cuvânt, sublocotenentul Gavrilă a dispărut în bezna nopții.

Rămânând singur, am simțit o binefăcătoare uşurare. Eram din nou liber. M-am dus în curte, am văzut căruța care se prea încărcase de oameni şi mi-am dat seama că nu mai are niciun rost să-i mai transmit căruțaşului ordinul dat de securist. Simțeam parcă nevoia de a nu mai depinde de nimeni, de a fi lăsat să mă descurc singur. M-am bucurat chiar c-am scăpat de combinația cu căruța care transporta funcționari raionali. Printre ei s-ar fi putut afla şi unii care mă cunoşteau. Fără-ndoială, m-ar fi-ntrebat ce caut prin Năruja la acea oră.

Am ieşit repede la şosea şi m-am aşternut drumului. O rezervă de energie, mai curând psihică, a făcut să dispară din mine orice urmă de oboseală. Grăbeam pasul ca s-ajung acasă înainte de-a se lumina de ziuă. Am lăsat în urmă ultimele case ale Nărujei. Pe-o distanță de 5-6 km. nu se află nicio locuință omenească. Drumul îşi are traseul aproape paralel cu apa Nărujei. Nu s-aude decât vuietul apei care, zbătându-se printre munți, capătă uneori amploare de tunet. Din când în când câte-o pasăre de noapte, zburând pe deasupra mea,

sparge întunericul cu țipătul ei sinistru. Pe un poet sau un compozitor, acest farmec al sălbăticiei naturii i-ar impresiona poate altfel. Pentru mine însă, abia scăpat din ghearele Securității, toate aceste fenomene nu mă pot impresiona decât ca nişte prevestiri sumbre, aducătoare de nenorociri sau de moarte. Din depărtare s-aude zgomotul unei căruțe. Peste măsură încărcată cu oameni, ea trece pe lângă mine în trapul forțat al cailor, fără ca cineva să mă bage în seamă. Ajung la Grumaz. Nu este un sat, ci locul unde apa Putnei, venind dinspre Bârseşti, a spart pe dedesubt un masiv de stânci, croindu-şi drum mai scurt, întâlnindu-se la câteva sute de metri cu apele Zăbalei şi ale Nărujei. Aici apa clocoteşte ca-ntr-un cazan. Este locul cel mai periculos de pe traseu. Trecând noaptea, cineva te poate ataca fără să ai vreo şansă de scăpare, fiindcă nimeni nu te poate auzi din cauza zgomotului apei. Se spune că s-au întâmplat multe dispariții de oameni în acest loc...

Ajung cu bine în satul Prisaca. E un sat mic, cu casele adunate ca stupii într-o prisacă. Mai parcurg doi kilometri şi intru în Valea Sării. Grăbesc pasul, în speranța să prind autobuzul. Ajung în stație, dar acolo nu mai era nimeni. Încă şapte kilometri şi voi fi acasă. Soția şi fetițele mai nutresc oare vreo speranță că mă mai întorc?...

Am trecut şi de Colacu. Balta Colacului îşi are şi ea legenda ei, de pe vremea turcilor…

Scafari. Satul doarme. Dorm şi ai mei. Bat uşor în geam. Mă-ntâmpină soția:

- De cine-ai fost chemat?...
- De Securitate.

Arestările

Potrivit adresei nr. 652.923, din 4 iunie 1969, a Consiliului Securității Statului, am fost privat de libertate în decursul a două perioade: 19 iunie 1952 - 25 aprilie 1954; 17 ianuarie 1958 - 31 iulie 1964.

Prima arestare

Mă aflam în noaptea de 18 spre 19 iulie 1952, cu soția, la Căminul cultural din Vidra, unde făceam repetiție cu corul căminului, pentru a participa la un concurs programat cam pe la sfârşitul lunii iulie la Focşani. Nu mi-am dat seama din ce motiv, în timpul repetiției un plutonier de miliție deschidea din când în când uşa, privea câte un minut două înăuntru, apoi pleca fără să-ntrebe ceva. După terminarea repetiției, cam între orele 23-24 am ieşit împreună cu soția să mergem acasă. În poartă, brusc, un ofițer de securitate mi-a pus lanterna-n ochi, spunându-mi să-l urmez. Sub pretext că trebuie să dau o declarație, am fost dus la postul de miliție din comună şi introdus într-o cameră fără lumină. Soția mea, rămasă în sala Căminului cultural, văzând că nu mă mai întorc, însoțită de Vasile Țârdea, directorul căminului, a venit la postul de miliție să vadă ce se-ntâmplă cu mine. În momentul acela am fost scos afară. Fără niciun document care să dovedească legalitatea acțiunii lor, fără nicio declarație de arestare, trei milițieni şi doi ofițeri de securitate ne-au încadrat, pe mine şi pe soția mea şi ne-au spus să mergem la locuința noastră.

Trecuse de miezul nopții când am ajuns acasă.

Cele două fetițe, Cornelia şi Olguța, prima în clasa a IV-a, cealaltă în clasa I, dormeau liniştite. La intrarea celor cinci militari s-au trezit, cu o vădită spaimă pe fețele lor. Securiştii ne-au spus că vor să facă percheziție la paturi. Fetițele au fost aşezate jos, pe o plapumă, în timp ce ei scotoceau prin casă. Fiindcă locuiam la şcoală, au intrat şi în sala de clasă. În sertarul catedrei au dat peste dosarul cu actele mele personale, pe care le-au luat cu ei. Dosarul conținea toate actele din învățământ (diploma de capacitate, ordinul de numire în învățământ, detaşări, transferări, concedii etc., toate în original). Se mai aflau acolo şi materiale din timpul campaniilor militare la care participasem (decorații, brevete, precum şi un raport pe 4 pagini al colonelului Totu Elefterie, comandantul Regimentului 10 Dorobanți – Focşani, care conținea propunerea la decorarea mea cu Ordinul "Mihai Viteazul", clasa a III-a, cu Spade, Panglică de "Virtute Militară", cu „Frunze de Stejar", pentru fapte de arme, deosebite). În treacăt fie spus, aceste documente importante nu mi-au mai fost înapoiate niciodată, constituind pentru mine imense dificultăți la alcătuirea dosarului de pensie.

La terminarea percheziției, sublocotenentul Stoica (ajuns mai târziu comandantul securității din Focşani) s-a adresat soției mele:

– „Dați-i schimburi şi ce credeți că-i mai trebuie, fiindcă dânsul merge cu noi". La auzul acestor cuvinte, fetița cea mai mare a izbucnit în plâns. Între timp, o maşină (I.M.S.) sosise la şcoală.

Am plecat şi timp de aproape doi ani nu mi-am mai văzut familia...

La Focşani, în curtea Securităţii fuseseră aduşi în cursul nopţii mulţi oameni. Un camion de mare capacitate staţiona acolo, pregătit pentru un drum lung. Ni s-a dat ordin să urcăm în el. Au urcat şi câţiva securişti, cu pistoale mitralieră. Tot ei ne-au pus cătuşe la mâini. Am fost legaţi doi câte doi. Eu am împărţit suferinţa cu învăţătorul Vasiliu, din Bârlad. Când totul a fost gata, ni s-a spus: „Plecăm la un drum mai lung. Să nu încercaţi să săriţi din maşină că vă rupeţi mâinile şi picioarele". Ni s-a atras apoi atenţia asupra cătuşelor. Am fost "sfătuiţi" să evităm mişcările, fiindcă aceste diabolice instrumente la orice mişcare se strâng automat.

La prima atenţionare ne-am conformat cu toţii, deoarece nimeni nu avea intenţia să se sinucidă, sărind din maşină. Cea de-a doua n-a mai depins de noi. Întrucât maşina vira într-una, spre stânga sau dreapta, în depăşiri sau la cotituri, mişcările nu puteau fi evitate. Ne uitam cu spaimă la aceste blestemate unelte de tortură care străluceau diabolic în bătaia soarelui şi ale căror colţi intrau tot mai adânc în carnea noastră şi aşteptam cu disperare ca maşina să se oprească.

Seara, pe-ntuneric, intram în Bârlad. Acolo era Regiunea, după ultima împărţire administrativă. În cel mai desăvârşit secret maşina este băgată cu spatele într-un fel de gang. Pe rând, am fost împinşi într-o cameră spaţioasă, unde ni s-au scos cătuşele. Mâinile noastre erau parcă muşcate de câini. Curgea sânge. Ne-am dat seama că ne aflam la sediul Securităţii Regionale.

Aici nu s-au făcut anchete.

După trei zile, tot noaptea, am fost încărcaţi în dube şi transportaţi la o garnitură de tren tras în gară pe-o linie

moartă. N-am putut închide un ochi. Nu ştiam unde ne vor duce. Unii presupuneau că destinația va fi Rusia... Eram mulți. Din toată regiunea au fost adunați 500-600 de oameni. Numai de la Focşani eram peste 50. Trenul, cu vagoane de marfă închise cu obloane, fusese special pregătit pentru treaba asta.

Puțin după miezul nopții garnitura de tren s-a pus în mişcare. Ne străduiam să ne orientăm asupra direcției de mers. Dacă avea să meargă spre Nord, soarta noastră era pecetluită; dacă-şi va lua direcția spre Sud, sigur vom rămâne în țară. Şi, slavă Domnului, ne-am dat seama destul de repede, după convorbirile de pe peroane, că ne îndreptam spre Sud. Iată Mărăşeştii, Focşanii, Râmnicu Sărat, Buzău, Ploieşti, Bucureşti. Trenul a tras din nou pe-o linie moartă şi dosnică, să nu fim văzuți de lume.

Lagărul Ghencea

Aici găsim sute şi sute de oameni din toate regiunile țării. Lagărul dispune de zeci de barăci, în fiecare putând fi înghesuite aproximativ două sute de persoane. În aceste barăci au fost cazate trupele germane în timpul celui de-al doilea război mondial. Ghencea nu este un loc de ispăşire a pedepselor penale, ci un lagăr de tranziție. Chiar de-a doua zi după instalarea noastră au început anchetele. Ne-am dat seama că se proceda la nişte cercetări-fulger pentru a fi mutați cât mai repede în alte locuri.

24 iulie 1952. Se dă ordin să intrăm în barăci. Apar mulți ofițeri de securitate. Majoritatea au gradul de locotenent-major. Intră şi în baraca în care mă aflu eu vreo zece "băieți" tineri şi frumoşi, îmbrăcați în uniforme

luxoase, cu cizmele lustruite ca lacul şi, instalându-se fiecare la câte-o măsuță adusă în dimineața aceea, încep să strige numele a câte unui deținut, pe care îl iau în primire pentru anchetă. În mai puțin de-o jumătate de oră atmosfera liniştită de până atunci se transformă în vacarm. Fiecare anchetator proceda în felul lui, căutând să scoată de la "clientul" său cât mai mult cu putință.

Pentru îndeplinirea scopului, cu toții s-au folosit încă de la început de metoda intimidării, a durității. Îți oferea mai întâi o țigară şi dacă răspunsurile la întrebările anchetatorului nu erau pe măsura aşteptărilor, deținutul era insultat, înjurat şi lovit.

În ziua următoare mi-a venit şi mie rândul. A început frumos, manierat. Mi s-a oferit o țigară. Am spus că nu sunt fumător. Brusc, am fost crunt lovit. A insistat să-i spun numele conspirativ din activitatea mea politică. I-am răspuns că nu am avut niciodată un nume conspirativ. Ploaie de pumni a-nceput atunci să cadă peste capul meu. Lovea şi râdea. Că lovea, am desluşit de ce. Că râdea n-am înțeles nici până azi. Ştiam numai că bestiile şi criminalii au în firea lor ferocitatea. Dar ca un om cu instincte de fiară să-şi devoreze prada şi-n acelaşi timp să şi râdă, asemenea manifestare nu mi-am putut-o explica niciodată. Am rezistat. Ancheta a durat cam două ore. În ziua următoare calvarul a reînceput. Cu aceleaşi metode. După trei zile de chin am fost lăsat în pace. N-am cunoscut numele anchetatorului şi nici concluziile sale asupra anchetei. În baracă, în aceleaşi condiții, continuau anchetele cu alți deținuți.

Poate e bine de ştiut cum decurgea viața noastră într-o asemenea baracă. Fiind luna lui "cuptor", se

aşezaseră peste noi nişte călduri cu adevărat caniculare. Noaptea, în baracă, aerul era îmbâcsit de mirosul a două sute de trupuri nespălate, amestecat cu mirosul urinei şi fecalelor răspândite pe jos, fiindcă hârdăul pentru necesități se umplea de la prima oră după închidere. Îți trebuia o puternică forță lăuntrică să poți suporta până dimineața, la deschidere, acea atmosferă pestilențială care plutea de la podea până-n tavan. Din cauza mizeriei şi a hranei proaste, un număr mare de oameni s-au îmbolnăvit de dizenterie. M-am îmbolnăvit şi eu. Asistența medicală era inexistentă. Aveam febră mare şi nu mai puteam mânca nimic. O sete înspăimântătoare îmi chinuia trupul. Buzele şi limba îmi ardeau. O lingură cu apă introdusă în stomac ar fi însemnat sfârşitul. Mulți au murit pentru că nu şi-au putut înfrâna setea.

Timp de trei săptămâni, aşa s-a derulat viața noastră în lagărul de la Ghencea…

14 august 1952. Canalul

O garnitură specială, cu vagoane de clasa a II-a, transporta un lot de 600 deținuți de la Ghencea la Canal. Trenul a fost oprit în stația Dorobanți. În acel lot mă aflam şi eu.

În gară ne aştepta o companie de securişti înarmați şi câini dresați pentru urmărirea oamenilor. Am fost coborâți cu bruscări violente şi ni s-a ordonat pe ton răstit să ne-ncolonăm "pe cinci". Încolonarea s-a făcut repede şi compania de securişti ne-a încadrat, păstrând între noi şi ei distanța de cinci metri. Coloana, lungă de-o jumătate de kilometru, s-a pus în mişcare. Paznicii răcneau toți "să

ținem aproape". Ne-ndreptam spre o direcție necunoscută. Căldura acelui august de foc ne-năbuşea, praful ne-neca, iar răcnetele paznicilor ne exasperau. Aveam în fața ochilor imaginea acelui convoi sinistru din Rusia: "pohod na Sibir"…

Coasta Galeş

După vreo câteva ore de marş începem să întrezărim în depărtare siluetele câtorva căsuțe, aruncate parcă pe-o coastă de deal. Apropiindu-ne, desluşim conturul unui sat. Trecem prin el, fără să-i cunoaştem numele. Urcăm coasta. Deasupra ni se-nfățişează lagărul. Se deschid porțile. Intrăm. Şi-aici, zeci de barăci model "Ghencea". În mijlocul lagărului, un careu mare. Suntem aşezați ca pentru a primi vizita vreunei "mărimi"! Apare dintr-o baracă mai luxoasă un grup de ofițeri, în frunte cu comandantul lagărului (aveam să-i aflăm mai târziu numele: locotenent major Petrică). Într-o tăcere de mormânt, începe să vorbească:

- „Luați aminte la ceea ce vă voi spune: vă aflați aici în lagărul de la Coasta Galeş. Ați fost aduşi să munciți. De felul cum veți munci, aşa veți obține eliberarea. Nu uitați, din moment ce vă aflați aici sunteți tot ce are mai rău societatea: scursurile societății sunteți voi. Veți lucra la descărcări. Veți fi repartizați câte patru oameni la vagon. Vagonul va fi descărcat în 36 de minute. Cine întârzie, va fi pedepsit. Noi nu vom avea vreo vină, dacă veți muri în timpul muncii. De veți muri 500 într-o zi, încheiem un simplu proces-verbal şi terminăm cu voi".

Ne-am dat seama că aici va fi mormântul nostru. Din această nenorocire nimeni nu ne mai poate salva decât Dumnezeu.

După cuvântul comandantului a urmat repartizarea noastră pe brigăzi de câte optzeci de oameni. Fiecare brigadă a fost dată în primire unui brigadier, tot deținut, dar de drept comun. Pe aceştia i-am găsit acolo. Ei nu aveau nimic comun cu politica. Erau foşti milițieni şi securişti condamnați pentru diferite infracțiuni la legile penale. Acum erau scoşi de la muncă şi "unşi" şefi peste brigăzile de politici. Ce-au însemnat aceşti brigadieri pentru zilele noastre trăite în lagăr, veți vedea în cele ce urmează.

Până seara am aflat că numărul deținuților de la Coasta Galeş ajunsese în jur de trei mii. Trei mii de "scursuri" ale societății, de "tot ce are mai rău societatea", potrivit aprecierii "tovarăşului" locotenent-major Petrică.

Pe profesiuni, aceşti trei mii de oameni erau țărani, muncitori şi intelectuali. Între intelectuali, într-o ordine numerică, se aflau: ingineri, preoți, învățători, profesori, doctori, avocați, militari şi judecători. Iată deci "scursurile", „lepădăturile" şi "pleava" societății, adunați aici, între sârme ghimpate, pentru osândă şi exterminare.

Fără să am o statistică exactă şi fără să fi cerut cuiva vreo părere, cred că nu greşesc dacă apreciez că intelectualii erau peste procentul de 50%. În perioada celor patruzeci şi cinci de ani de comunism, distrugerea şi exterminarea intelectualității româneşti a fost unul dintre obiectivele cele mai importante ale politicii marxiste. Gulagurile şi puşcăriile au răsărit peste tot, la

toate popoarele care au avut neşansa să fi căzut în sfera de influenţă a U.R.S.S-ului.

15 august 1952. Prima zi de robie

Am petrecut o noapte zbuciumată. Azi e sărbătoare mare: *Adormirea Maicii Domnului.*

S-a dat deşteptarea la ora 4. Ni s-a servit la repezeală nişte surogat de ceai cu o felie de pâine. S-a ordonat încolonarea brigăzilor pe locul de adunare. Eu eram încadrat la brigada a III-a. Brigadierul nostru avea un nume unguresc, Gro. Nu era un om din cale-afară de rău, nu l-am văzut niciodată bătând pe cineva, dar răcnea tot timpul îngrozitor şi fără motiv. A urmat numărătoarea care a durat mai bine de-o oră. Vom vedea mai târziu că aceste "numărători" durau seara la închidere ore întregi, fiindcă niciodată nu le ieşea numărul la prima strigare.

E ora cinci şi jumătate. Se dă ordin de ieşire. În poartă, cu privirea încruntată, însoţit de miliţieni şi câini poliţişti stă comandantul lagărului. Brigăzile, în pas de defilare, trec prin faţa lui. Defilăm şi noi. Respirăm uşuraţi. Am scăpat de strânsoarea lagărului. La ora 6 intrăm pe şantier. Ni se distribuie lopeţi, dar nu lopeţi obişnuite. Sunt nişte unelte foarte grele, cu cozi de stejar, pline cu noduri. În timp ce se-mpărţeau uneltele a sosit o garnitură de tren cu douăzeci de vagoane-platformă, încărcate cu pământ amestecat cu bolovani şi bucăţi mari de stânci, vagoane ce fuseseră umplute la capacitatea lor maximă. Acest amestec de pământ cu bolovani era uneori ud şi presat, din cauza căderii de la înălţime, din cupa

excavatorului. Ni s-a atras atenția că pentru a câştiga timp lopata se va mânui "toporăşte" (termen auzit şi folosit pentru prima oară în acest infern). În pas alergător, echipe de câte patru am urcat pe vagoane. După treizeci şi şase de minute garnitura trebuia să iasă din zonă. Nimeni nu scotea un cuvânt. Numai strigătele brigadierului, cu înjurături şi amenințări, sărind de pe un vagon pe altul, aduceau parcă presimțiri de moarte. Deşi ritmul de lucru fusese înspăimântător de forțat, nu reuşiserăm să degajăm garnitura decât după patruzeci şi cinci de minute. Nebun de furie, brigadierul a ordonat adunarea. Am fost înşiruiți de-a lungul movilelor de pământ descărcat ca să executăm "gabaritul", adică să degajăm linia. Din clipă în clipă trebuia să apară o altă garnitură de vagoane care n-ar fi putut intra, fiindcă şinele erau complet acoperite. Acest blestemat de "gabarit" trebuia făcut în timpul cel mai scurt.

La biserica din vale trăgeau clopotele. Ele chemau pe credincioşi la închinăciune, să aducă Maicii Domnului prinosul lor de evlavie şi de rugă. Ne gândeam că poate se rugau şi pentru noi, cum făceam şi noi în anii din urmă: ne rugam pentru noi şi pentru alții... Acum ne zbăteam aici neputincioşi, între viață şi moarte, strânşi zdravăn în ghearele călăilor.

Un şuier strident şi înfiorător de locomotivă anunța intrarea pe şantier a celei de-a doua garnituri care înainta ca un balaur spre trupurile noastre chinuite şi istovite. În graba cea mai mare am urcat din nou pe vagoane. Amenințările şi înjurăturile brigadierului nu mai foloseau la nimic. Oamenii mânuiau lopețile cu ultima picătură de energie. Am văzut în filme galere

mânate de condamnați care accelerau mişcarea vâslelor după bătăile de ciocan ale şefului. De pe trupurile lor pe jumătate goale curgeau şiroaie sudorile. Câte unul dădea capul pe spate şi vâslele încetau să se mai mişte. Nenorocitul îşi dăduse suflarea, odată cu ultimul strop de vlagă. În privința efortului, asemănarea este identică. Noi aveam totuşi un avantaj: lucram în aer liber...

Degajarea celei de a doua garnituri a durat şi mai mult, peste cincizeci de minute. Fără nicio pauză a urmat "gabaritul". Până la sfârşitul programului de lucru am mai putut descărca doar o garnitură de tren. Norma pentru brigada noastră era însă de cinci.

La ora 14 brigadierul a ordonat încetarea lucrului. Sosise schimbul doi. O altă brigadă de năpăstuiți ne lua locul. Ne-am încolonat şi în marş forțat am pornit spre colonie. Hămesiți de foame şi de oboseală, de cum am intrat pe poarta lagărului, brigadierul, „colegul nostru de detenție" a ordonat: "culcat!" Apoi, "târâş, marş!" Timp de o oră şi jumătate ne-a purtat prin curtea lagărului, cu coatele şi cu genunchii târâş, drept pedeapsă pentru "neîndeplinirea normei!"...

După asta ni s-a dat masa: 250 gr. de pâine şi o ciorbă de varză. După amiază, program de lucru în curtea lagărului. Masa de seară, la ora 20. Închiderea şi stingerea, la ora 22. Între masa de seară şi stingere avea loc numărătoarea, care putea să dureze ore în şir, dacă nu le ieşea numărul. De multe ori la aceste "numărători" eram ținuți până către miezul nopții, în ploaie, vânt, ninsoare sau viscol. Aşa a decurs prima noastră zi de muncă la Canalul Dunăre - Marea Neagră…

Trei luni de grea şi cumplită captivitate

16 august 1952. Puternic şi prelung gornistul sună deşteptarea. Este ora 4. Sărim de pe priciuri. Nu se aude decât foşnetul îmbrăcămintei şi bocănitul bocancilor pe podea, deşi suntem peste o sută de oameni în dormitor.

Ni se dă ceaiul şi o feliuță de pâine, după care în pas alergător ne-adunăm pe platou pentru numărătoare. La ora 5 se dă semnalul de ieşire. În poartă, acelaşi locotenent-major Petrică, însoțit de suita lui, primeşte defilarea. La ora 6 punct suntem pe şantier.

Astăzi, cum vom lucra oare?... Palmele noastre, din cauza lopeților rău pregătite sunt numai răni. În timpul mersului, din lagăr până la şantier, ni le-am înfăşurat cu cârpe. La magazia de unelte, înghesuială mare: fiecare râvneşte s-apuce o sculă mai bună.

Intrăm în lucru. Până la sosirea unei garnituri facem "gabarit". Degajăm repede linia. S-aude şuierul locomotivei. Descărcăm uşor prima garnitură, fiindcă pământul este uscat şi mărunțişat. Până la ora schimbului, slavă Domului, izbutim să mai facem încă trei garnituri de tren.

Ora 14. N-are nimeni ceas, dar ne dăm seama de scurgerea timpului, fiindcă în depărtare se vede venind spre noi lunga coloană a schimbului doi.

Până s-ajungem la colonie brigadierul n-a mai înjurat, n-a mai răcnit la noi. Am mers ca la înmormântare, într-o tăcere desăvârşită. Ajunşi "acasă", spre surprinderea noastră nu s-a mai ordonat "culcat" şi nici "târâş-marş" cu burta pe pământ prin curtea lagărului.

Începem să ne deprindem cu viața de rob. După o săptămână de muncă excesiv de forțată, unul dintre cei patru coechipieri la descărcarea vagonului nostru se îmbolnăveşte. Nu-mi mai amintesc numele lui. Mai reţin doar identitatea celorlalți doi: Vasile Chiriță, din Mărăşeşti şi învățătorul Constantin Grecu, din Paltin, județul Vrancea. Locul celui bolnav, trimis la spital, este luat de un medic, arestat pentru activitate politică social-democrată, membru al partidului condus de Titel Petrescu. Ne declară, de la început, că n-a pus mâna niciodată pe-o lopată. Când ne-a văzut în ce ritm lucram, s-a înspăimântat. În acea zi noi am dus greul muncii. N-am fost câtuşi de puțin supărați pe el. L-am înțeles. Dar şi el pe noi. Când după opt ore s-a dat încetarea lucrului, ne-a făcut următoarea mărturisire: "nu vreau să fiu o povară pentru dumneavoastră. Mâine nu voi mai veni. Voi cere comandantului lagărului să mă folosească la infirmerie. Dacă nu-mi va aproba cererea, singura alternativă va fi plecarea, în timpul nopții, <în sârme>. Prezența mea aici încă o zi ar însemna căderea dumneavoastră. Vă mulțumesc pentru efortul depus astăzi. Vă rog să primiți recunoştința mea". Regret din suflet că n-am reținut numele acelui medic. Ulterior am aflat că a fost primit la infirmerie pentru a acorda asistență bolnavilor, alături de ceilalți medici deținuți.

Ploi de toamnă

În Dobrogea ploile de toamnă sunt rare şi de scurtă durată. Dar anul acesta, parcă spre a mări şi mai mult chinul nostru, odată cu începutul lunii octombrie ele s-au ținut lanț zi de zi. Regulamentul lagărului prevedea munca pe şantier şi pe timp de ploaie. În aceste condiții norma nu mai poate fi îndeplinită. Se munceşte extrem de greu, iar randamentul este deosebit de slab. Se obține în schimb ceva foarte important: măcinarea sănătății noastre, ceea ce de altfel se şi urmăreşte.

Neavând echipament special pentru munca în ploaie sau ninsoare, deținuții lucrează în hainele şi încălțămintea cu care au fost luați de-acasă. La tot pasul întâlneşti oameni în haine de vară, în pantofi de vară sau chiar sandale, având pe cap câte-o batistă sau vreo cârpă găsită pe undeva. Zilele ploioase au adus nopți deosebit de reci şi dimineți cu brume. Eu am fost prevăzător. Deşi m-au arestat în iulie, am avut grijă să-mi iau paltonul, bocancii şi căciula.

Într-una din aceste zile ploioase ne-am întors de pe şantier uzi până la piele. N-aveam unde şi cum să ne uscăm hainele. La culcare şi le-a pus fiecare pe pătura cu care s-a învelit. În timpul nopții, în dormitorul nostru pluteşte o duhoare greu de suportat, un amestec de mirosuri fetide provenite de la îmbrăcămintea udă, de la trupurile celor peste o sută de oameni înghesuiți pe priciuri unul lângă altul, de la încălțămintea, ciorapii şi obielele, toate ude. Dimineața, la deşteptare, le-am luat pe noi tot ude...

Inspecție în lagăr

De câteva zile am fost băgați în schimbul doi, de la orele 14 la 22. Era cam pe la mijlocul lunii octombrie. În curtea lagărului, din cauza ploilor şi mai ales a circulației oamenilor noroiul ajungea la glezne. Cei ce purtau pantofi, era vai şi-amar de ei. La unii li se desprinseseră tălpile şi, ca să nu rămână cu picioarele goale, le prinseseră de picior cu sfori şi sârme.

În ziua aceea plouase iar pe şantier. Ne-ntorseserăm obosiți, flămânzi şi din nou uzi până la piele. De cum am intrat pe poartă, am observat în curtea lagărului o agitație neobişnuită. Deținuți mulți şi de la alte brigăzi foiau în toate părțile. Nu ni s-a dat voie să intrăm în dormitor. Brigadierul nostru ne-a comunicat ordinul: a doua zi se aşteaptă o inspecție specială din partea Ministerului de Interne; nu vom intra, deci, în dormitor, decât după ce-l „vom face lună". Dormitorul nu era pardosit cu scândură, ci cu cărămidă. Aceasta, din roşie se făcuse neagră. În noaptea respectivă trebuia s-o facem iar roşie... Ni s-a dat la fiecare câte-o porțiune. Operația trebuia făcută nu prin spălare, ci prin frecare, tot cu cărămidă.

Trecuse de ora 23, când ne-am apucat de treabă. Ni s-a spus că nu ni se va da mâncarea decât la terminarea lucrului. Mergea greu, greu de tot. Centimetru cu centimetru, cărămidă cu cărămidă, trudeam pentru îndeplinirea ordinului. Ne-nghețaseră picioarele, fiindcă lucram numai în ciorapi care erau uzi, de pe şantier. Încălțămintea ne era afară. Am terminat după ora 3. Atunci ni s-a dat şi mâncarea. După ce ne-am

curățat şi încălțămintea, ne-am putut culca. Deşteptarea s-a dat mai târziu ca de obicei, adică la ora 5. Ieşirea pe şantier a brigăzii noastre, fiind în schimbul al doilea, a avut loc la ora 13. Cât priveşte inspecția, pentru care ne-am chinuit toată noaptea, ea nu a mai avut loc...

Foamea

Unul dintre cele mai cumplite chinuri din puşcăriile comuniste a fost foamea. Munca forțată, care ne distrugea trupul zi de zi, era limitată în timp: opt ore, din douăzeci şi patru. Schingiuirile, bătăile, erau şi ele limitate în timp. Le suportam un minut, o oră, o noapte întreagă şi se terminau atunci când oboseau călăii. Înjurăturile, umilințele de tot felul țineau şi ele un anumit timp**. Dar foamea, acest balaur hidos, această blestemată născocire a unor oameni de-a-i chinui pe alți oameni, era permanentă**. De dimineață până seara şi de seara până dimineața, clipă de clipă, ceas de ceas.

Dragii mei, cei care veți citi aceste rânduri, ați simțit fiecare, încă din copilărie, această trebuință a trupului de a mânca. Dar la cei liberi ea este dulce, mângâietoare, uşurătoare chiar. V-a fost foame când v-ați aflat pe-un drum lung sau când gospodina a-ntârziat pregătirea mesei o oră, două sau când ați ținut, cu voia voastră, un post negru. Cât de dulce şi binefăcătoare este această foame!... Căci, la capătul ei, a urmat îndestularea şi v-ați simțit sătui, refăcuți.

Dar dacă v-aş pune întrebarea: ați mâncat vreodată carne de câine sau de pisică sau de şarpe?... Mi-ați reproşa cu dezgust, cu scârbă: cum se poate aşa

ceva!?... ce rost are această întrebare?... Şi totuşi are...

În lagărele comuniste au fost mâncaţi câini, pisici, şerpi. De necrezut şi totuşi adevărat! Un câine sau vreo pisică, având ghinionul să rătăcească prin sectoarele de lucru, printre stânci şi bolovani, era prins, cojit de piele, iar carnea imediat împărţită între fericiţii vânători.

La "Capul Midia" erau foarte mulţi şerpi de apă, mari şi graşi. Cum apăreau, erau vânaţi de oameni obişnuiţi cu treaba asta, cojiţi, prăjiţi în gamele şi mâncaţi pe loc. Vă veţi pune întrebarea: cum de-a fost posibil aşa ceva?... Explicabil! La omul înfometat raţiunea nu mai funcţionează; doar instinctul de conservare. Să fi fost oare deţinutul stăpânit de frica morţii prin inaniţie? Nicidecum. El ar fi dorit mai bine să moară, decât să se chinuie. Dar moartea nu venea de nicăieri... El era condamnat să trăiască de la o zi la alta, zbătându-se în chinurile foamei. Când a observat că şarpele cojit are pe şira spinării un muşchi atât de frumos şi pe pântece o grăsime curată şi îmbietoare, în conştiinţa lui n-a mai rămas decât gândul salvator că peste o jumătate de oră calvarul foamei va dispărea.

Poate este bine de ştiut cum se manifesta acest fenomen în timp de douăzeci şi patru de ore: aveam trei mese pe zi, dimineaţa, la prânz şi seara. În condiţii de libertate, fără să depună niciun efort, omul are nevoie, la o alimentaţie normală, de 3200-3500 calorii pe zi. Noi, în condiţii de muncă forţată, în regim de exterminare, primeam la cele trei mese doar 1200-1500 de calorii. Paradoxal, punctul culminant al foamei se manifesta nu înaintea meselor, ci după servirea lor. În orele dintre mese stomacul cădea într-o stare de amorţeală, de leşin,

pentru ca după masă să se trezească, să răscolească întreaga fiinţă a omului şi să-l supună cumplitului chin al foamei. Starea aceasta dura o oră, două, după care cel chinuit se liniştea, căzând iarăşi în amorţire. Puţina hrană ce ni se oferea provoca declanşarea adevăratei senzaţii de foame, când omul ar fi mâncat cantităţi nesăbuite, dacă i s-ar fi dat.

Continua preocupare a fiecăruia dintre noi de a râvni la o hrană cât de cât normală, crea în timpul somnului o stare halucinantă, visându-ne la mese încărcate cu bucatele cele mai alese din lume... Familia, libertatea şi hrana erau prezente în visurile noastre în fiecare noapte. Merită, cred, să consemnez aici trei poezii dedicate foamei şi dorinţei de libertate, scrise între zidurile înfricoşătoare ale închisorii Aiudului, transmise din celulă în celulă cu ajutorul alfabetului Morse şi păstrate vii în memoria mea:

Foamea (Nichifor Crainic)

De-am fost cândva mustos ciorchine,
Azi sunt boştină stoarsă-n teasc.
În flămânzenia din mine
Turnaţi-mi zeamă şi renasc.

Priviţi-mi faţa cum se stinge,
Un borş de ştir m-ar încălzi.
Un fir de iarbă de-aş atinge
Fulgerător aş înverzi.

Lăsați-mi mâna de fantomă
Din pom să rupă doar un măr,
Să-mi umplu gura cu aromă
Şi voi trăi, în adevăr.

În țara turmelor şi-a pâinii,
Visez o cină de ciuperci.
Lăsați-mă, în rând cu câinii,
La raiul unui blid de terci.

O! Milostivule, Tu care,
Cu doi ciortani şi cinci colaci,
Făcut-ai munte de mâncare
Şi-ai săturat pe cei săraci.

Repetă-o, Bunule, minunea
Şi-ndestulează mii de guri,
Iar mie, ascultă-mi rugăciunea:
Dă-mi coşul cu firimituri.

Foamea (Radu Gyr)

Parcă de veacuri, parcă de cinci ani
N-am mai mâncat, n-am mai şezut la cină.
Parcă de veacuri, parcă de cinci ani
Am roade fier, am suge bolovani
Şi-am hăpăi moloz şi rogojină.

În foamea noastră vâjâie păduri,
Se cască mări, se crapă munți din coame.
În foamea noastră vâjâie păduri,
Parcă de veacuri, parcă din scripturi,
De la-nceputul lumii ne e foame.

Ziua, adulmecăm cu nările în vânt,
Năluca unui abur de mâncare.
Ziua adulmecăm cu nările în vânt,
Poate din cer, din iad sau din pământ
Or să ne-arunce resturi, ca la fiare.

În miez de noapte ne visăm strigoi,
Cum ne-ospătăm din câte-un hoit fierbinte,
În miez de noapte ne visăm strigoi,
Dar numai moartea smulge hălci din noi,
Ea singură înfulecă morminte.

Amăgire (Constantin Caramin*)

Un tren şi-n noaptea asta a plecat,
Ducând cu el în depărtări albastre
Acelaşi vis, de noi mereu purtat,
Prin ocnele şi temnițele noastre.

Înduioşat, priveam în urma lui,
Din stația umilă şi săracă.
Niciun cuvânt din partea nimănui,
Nicio privire caldă nu mă-mpacă.

Zădarnic aruncam cu pumnii strânşi
Blesteme-n contra nemiloasei soarte,
Zădarnic urmăream cu ochii plânşi
Năluca trenului pierdută-n noapte.

Căci vis a fost, ca orice vis fugar,
Şi staţie şi tren şi libertate.
Când m-am trezit din visul meu amar,
Eram în temniţă şi era noapte.

**(pseudonim al autorului acestor însemnări - n.n.)*

Distrofia

Am căutat în dicţionar cuvântul "distrofie" şi-am găsit următoarea definiţie: "stare patologică, constând în alterarea structurii unui ţesut, a unui organ, a unui sistem sau a organismului, în urma tulburărilor de nutriţie". Poate alcătuitorul dicţionarului ar mai fi trebuit să adauge: fenomen ce se produce în timpul unei perioade de înfometare, concomitent cu munca forţată. Iar eu aş mai spune că distrofia a fost o boală a lagărelor şi puşcăriilor comuniste.

Ne aflam pe la-nceputul lunii noiembrie a anului 1952. Se-mplineau în curând trei luni de când ne găseam în lagărul Coasta Galeş. Timpul se răcise simţitor, iar ploile se transformau destul de des în lapoviţă şi ninsoare. Prin curtea lagărului se vedeau tot mai mulţi oameni umflaţi la faţă. Şi eu mă aflam într-o fază avansată a bolii. Nu trecusem niciodată printr-o astfel de stare. Faţa-mi era buhăită, ca-n urma unei beţii sau a unui somn îndelungat, iar mâinile şi mai ales picioarele mi-erau atât de umflate, încât nu-mi mai încăpeau în bocanci. Trebuia să renunţ la ciorapii de lână şi să mi le-nfăşor în cârpe subţiri. Zilnic în faţa infirmeriei, după ce veneam de pe şantier, vedeam zeci de oameni scoşi la

vizita medicală.

Eu nu cerusem niciodată să fiu dus la un consult medical. Simțindu-mă însă peste măsură de epuizat, am solicitat brigadierului permisiunea să mă prezint şi eu la medic. Am găsit în fața infirmeriei mai bine de o sută de oameni înşiruiți unul după altul. Am intrat în rând şi, după o aşteptare de câteva ore, am putut să pătrund înăuntru. Şase medici, deținuți şi ei, consultau fiecare câte un om. Eu am fost luat în primire de-un medic slăbuț, pe care mi s-a părut că-l mai văzusem cândva la lucru, pe şantier. Acum reuşise să se plaseze la infirmerie. Văzându-mă în ce stare mă aflam, m-a-ntrebat pe un ton ce mi s-a părut compătimitor:

- De cât timp lucrezi pe şantier?...
- De-aproape trei luni.
- La ce lucrezi?...
- La descărcări.
- Ai mai trecut vreodată pe la noi?
- Nu.
- Sărăcuțul de el (i se adresează altui medic, aflat alături); de trei luni lucrează pe şantier, fără să fi trecut niciodată pe-aici!...

Apoi, bucuros că poate contribui prin intervenția sa la refacerea sănătății unui om care mai poate fi recuperat, îmi spune:

- Vei primi o carte poştală. Să scrii familiei să-ți trimită vitamina C, o sticlă cu vin tonic, zahăr, miere şi alte medicamente pentru întărire...

Ieşind de-acolo, o rază de speranță mi-a lăcrimat sufletul. Voi trimite celor de-acasă un semn că încă mai trăiesc. Medicamentele mă interesau mai puțin.

A doua zi ni s-a dat la fiecare câte o carte poştală. Brigadierul ne-a instruit ce trebuie să scriem. Ni s-a atras atenţia că nu avem voie să cerem nimic altceva, decât trimiterea medicamentelor recomandate de medic şi unele obiecte de îmbrăcăminte de care aveam neapărată nevoie. Ni s-a mai spus că nu aveam voie să scriem mai mult de 8-10 rânduri, iar rândurile să fie complete, de la un capăt la altul. Cine nu va respecta aceste dispoziţii va fi pedepsit, iar cartea poştală va fi ruptă. Toţi trebuia să scriem că suntem sănătoşi.

Reproduc mai jos textul acelei scrisori, care avea să fie primul mesaj primit de o familie îndurerată de la cel plecat, poate, pe-un drum fără întoarcere:

Coasta – Galeş, 20 sept.1952
Dragă Leană şi scumpele mele fetiţe,
Mai întâi vă comunic vestea cea mai bună, aceea că sunt sănătos. Aş vrea să aflu şi despre voi toţi, la fel. Dragă Leană, n-aş dori să pun pe umerii tăi o nouă povară: grija pentru mine. Ni s-a dat voie să primim îmbrăcăminte de-acasă. De aceea, numai dacă poţi, trimite-mi prin poştă, următoarele: o pereche de bocanci nr. 42, pantalonii făcuţi de Constantin Chilian, flanela cu mâneci, un schimb de rufe, 3 batiste, săpun de rufe, aţă neagră şi albă, ace, petice pentru haine, iar de-ale mâncării, nimic.
Vă îmbrăţişează pe toţi,
Const. Caragaţă

De medicamente, n-am mai scris. Aveam parcă o presimţire că nu voi primi pachetul. De-acasă a fost trimis, din lagăr însă a fost returnat, îndurerând mult familia, făcând-o să creadă că nu mai sunt în viaţă.

16 noiembrie 1952. Peninsula

Un lung convoi de deținuți, mai bine-zis nişte umbre, încadrați de securişti, milițieni şi câini fioroşi, se pune în mişcare în orele de după amiază, de la Coasta Galeş spre o direcție necunoscută. Ce se-ntâmplase?... Cei ce-au lucrat în acest lagăr timp de trei luni ajunseseră nişte epave. Nu numai că nu mai puteau îndeplini "norma", dar nu mai rezistau nici la muncile mai uşoare. Se efectua deci o mutare a acestor oameni dărâmați, într-o altă colonie de muncă. Unde anume, nu ştiam. Cu ce scop, iar nu ştiam.

După mai multe ore de mers, un mers ca la o înmormântare, am trecut pe lângă un şantier unde o brigadă de deținuți descărcau o garnitură de tren încărcată cu pământ. Pentru prima dată, după trei luni, am văzut oameni care munceau normal. Le era îngăduit să şi vorbească între ei!... Dădeau câteva lopeți, apoi schimbau câte un cuvânt, două, ceea ce la Galeş nu se pomenise...

– Uitați-vă, spune unul dintre noi, aici e un alt Dumnezeu...

Se-nnoptase, când am intrat într-un sat.

– Satul Valea Neagră, spun câțiva dintre noi, pe şoptite. Aici se află colonia de muncă "Peninsula".

Iată şi lagărul. Am ajuns în fața porților. Ni se deschide şi intrăm. Zeci şi zeci de barăci, ca şi la Galeş. Suntem repede repartizați pe dormitoare. Nimeresc într-o brigadă pe care o ia în primire un brigadier din noua colonie. Este un bărbat în jur de 40-45 de ani. Îl cheamă Agarici. Am aflat mai târziu că nu avea nimic comun cu

vestitul aviator Agarici, care doborâse în război zeci de avioane sovietice băgând spaima în inamici. Agarici al nostru nu părea să fie un om rău, un bătăuş, un înduşmănit. Avea însă o fire închisă, iar chipul său îți inspira încă de la început o oarecare teamă, anunțându-te că-i mai bine să te fereşti.

Trecuse cred de ora douăzeci, când ni s-a adus mâncarea. Mare surpriză: un sfert de pâine (250 g.) şi o gamelă plină cu cartofi şi carne... "Ce-o fi însemnând asta!?", ne-ntrebam între noi. Am luat-o cu toții drept un semn bun. Peste opt ani, la Aiud, aveam să vedem ce se urmărea de fapt prin acest sistem. Oamenii erau trecuți printr-o perioadă de înfometare, timp de trei, patru luni, uneori chiar o jumătate de an, devenind distrofici, după care timp de două, trei zile li se distribuia o hrană pe care niciun om liber n-ar fi putut s-o consume. Sistemul se numea "mâncarea în şocuri". Scopul era îmbolnăvirea ficatului, după care-şi făcea loc boala care nu iartă: ciroza. Mulți dintre noi, dându-şi seama de scopul urmărit, nu consumau toată mâncarea, aruncând restul la tineta cu murdării.

Dar "mâncarea în şocuri" urmărea şi un scop psihologic, creând aşteptări, iluzii şi mai ales speranța că ceva s-a schimbat în țară şi, în curând ar putea veni şi eliberarea noastră. În realitate, însă, nu se schimba nimic. După două, trei zile de supraîndestulare, urma din nou o altă perioadă de înfometare, mai bine pusă la punct, mai lungă şi mai înspăimântătoare…

Să revenim acum la "noul domiciliu". După luarea mesei oamenii se simțeau parcă mai bine. Aveam impresia c-am fost aduşi aici pentru refacere. Şi trebuie să

recunoaştem că-ntr-o oarecare măsură aşa a şi fost. Țin minte că brigadierul ne-a ținut în seara aceea un scurt discurs, în care ne-a spus, printre altele:

- Știm de unde veniți. Să nu vă-nchipuiți că aici va fi altfel. Veți munci tot la pământ şi la piatră. Şi aici sunt norme de îndeplinit. Mâine dimineață nu veți merge nici la pământ şi nici la piatră. Veți fi duşi la grădina de zarzavat a coloniei, la cules de roşii, ardei, castraveți, conopidă, varză, morcovi ş.a. Aveți voie să mâncați cât vreți, dar trebuie să-ndepliniți şi norma. Drumul este cam lung până acolo. Să păstrați disciplina pe parcurs şi să nu intrați în conflict cu soldații care vă escortează; la cea mai mică abatere, au ordin să tragă!...

Când a terminat de vorbit, a-ntrebat dacă cineva dintre noi are ceva de spus. Am ridicat mâna şi, urmărindu-i privirea, mi-am dat seama de la-nceput că cele ce-i voi spune nu-i vor fi nicidecum pe plac. Încurajat de privilegiul oferit, m-am adresat atât camarazilor de detenție cât şi noului nostru şef de brigadă:

– Ne bucurăm că după aproape patru luni avem acum posibilitatea să vorbim. Faptul că domnul brigadier, după cum a spus domnia sa, ştie de unde venim, de asemenea ne bucură. Am fi dorit totuşi să ştim de ce am fost strămutați de la Coasta Galeş, la Peninsula: pentru că suntem mai buni, pentru că suntem mai răi, pentru că suntem apți spre a realiza "norme" mai mari sau pentru că regimul de lucru de-acolo a reuşit să facă din noi nişte epave, nişte oameni dărâmați, nişte fantome?... Uitați-vă bine la noi, domnule brigadier, nu mai semănăm a oameni. Vă veți convinge mai bine mâine dimineață. Cu noi nu se vor mai putea obține

"norme". Suntem nişte fiinţe aproape epuizate, nu ştim nici măcar dacă vom putea ajunge până la noul punct de lucru. Venind astăzi spre Peninsula, am văzut o brigadă din această colonie muncind la descărcări. Oamenii lucrau normal. Lucrând, puteau să şi vorbească între ei. La Galeş a fost cu totul altfel… Am spus aceste lucruri pentru a vă face atent că brigada pe care aţi luat-o în primire în seara aceasta nu vă va putea aduce vreun merit. Nu pentru că nu vrem, ci pentru că starea în care ne aflăm e aceea a unor muribunzi...

Cum era şi de aşteptat, puţinele cuvinte pe care le-am rostit au stârnit o puternică reacţie în întreaga fiinţă a brigadierului. În replica ce-a urmat, ni s-a atras atenţia ca nimeni să nu mai pună vreodată asemenea probleme "de-a dreptul periculoase şi huliganice"... Era furios şi părea foarte nemulţumit. N-a mai permis nimănui să-şi spună păsurile. Mi-am dat seama că, invitându-ne să vorbim, a dorit de fapt să facă un sondaj în starea psihică a oamenilor cu care va lucra.

După ce-a plecat dintre noi, lăsându-ne singuri, am încercat să observ reacţia oamenilor şi m-am bucurat: mă priveau cu simpatie. Unul dintre preoţi (fiindcă erau mai mulţi) s-a apropiat de mine şi mi-a strâns mâna. Un gest destul de riscant, pentru că printre noi s-ar fi putut afla şi turnători... Efectul celor spuse de mine asupra brigadierului Agarici, l-am simţit tot timpul cât am stat împreună. Fără să fiu persecutat făţiş, am fost supravegheat riguros, zi şi noapte.

17 noiembrie 1952

Zi posomorâtă. Încadrați ca de obicei de soldați şi de câini lunga coloană de prizonieri politici se pune în mişcare. După vreo jumătate de oră intrăm pe artera principală de circulație. Mergem ca după mort. Soldații nu se grăbesc. Întâlnim maşini încărcate cu varză. Vin de la grădinăria Canalului. Din loc în loc cade din ele câte o varză. Fără a se teme nici de câini, nici de soldați, un înfometat sare din coloană, o înşfacă repede, revine la locul lui şi o rupe în bucăți pentru a o împărți şi celor din jurul lui. Soldații privesc uimiți la năpăstuiții care devorează ca animalele bucățile crude de varză. Nu-i ceartă şi nici nu-i opresc pe cei ce încalcă regulamentul. Observăm pe chipurile lor uimire şi compătimire, în loc de răutate. Li s-a spus probabil că suntem dintre cei aduşi de la Coasta Galeş...

După vreo două ore de marş mortuar, ajungem la grădinărie. Nu suntem primii. Găsim acolo alte brigăzi, sosite înaintea noastră. Ni s-a dat un sector de lucru: culegem roşii, ardei, morcovi, ceapă ş.a. Bieții oameni, c-o mână adună-n coşuri, cu cealaltă mănâncă. Nu-i ține nimeni de rău... Mănâncă fiecare ce-i place! Până la ora încetării lucrului, oamenii au mâncat tot timpul...

8 decembrie 1952. Anrocament

Cele trei săptămâni de lucru la grădinăria Canalului au trecut repede**.** Oarecum refăcuți, odată cu efectuarea unei munci mai uşoare, cu acumularea de vitamine în organism, urmarea consumului a tot felul de

crudităţi, legume şi zarzavaturi, suntem iarăşi "buni" de muncă grea. Brigadierul ne-a anunţat că astăzi, la ora 22, vom fi duşi pe-un alt şantier, la Ovidiu, acolo unde se face "anrocament". Aici se afla montat un concasor, un fel de instalaţie în pământ, unde se măcina piatra pe care o spărgeam noi. În limbajul deţinuţilor i se spunea "moara dracilor", pentru că în timpul funcţionării producea nişte zgomote infernale. Cei ce lucrau înăuntru păreau nişte stafii albe, din cauza prafului de piatră ce se depunea pe ei. În timpul lucrului aceşti oameni nu se puteau înţelege decât prin semne.

Capacitatea de măcinare a concasorului era formidabilă. Deschizătura acestei hidoase instalaţii, asemenea unei guri de balaur, se afla la nivelul suprafeţei pământului, pentru ca vagoneţii încărcaţi cu piatră să poată fi cu uşurinţă basculaţi de către 2-3 oameni. Un vagonet încărcat cu vârf era "înghiţit" în două, trei minute.

Să zăbovim puţin asupra semnificaţiei cuvântului "anrocament", poate mai puţin cunoscut cititorilor acestor rânduri. Excavatoarele, scormonind pământul pentru adâncirea Canalului, scoteau la iveală fragmente mari de stânci, ce trebuiau sfărâmate în bucăţi mai mici, de două până la cinci kilograme, ca să poată fi prelucrate de concasor. Aceste sfărmări se făceau uneori cu ajutorul explozibililor, dar mult mai mult se efectuau manual, oamenii folosind ciocane de 2, de 5 şi 12 kg. Piatra astfel mărunţită se aduna apoi în grămezi. Fiecare om avea mormanul lui. Norma era de 4,5 m.c. La sfârşitul timpului de lucru venea normatorul, măsura grămada şi, dacă norma era îndeplinită, piatra era încărcată în

vagoneți şi transportată la concasor. Dar nu întotdeauna reuşeam. Dacă aveai norocul să cazi într-un "front de lucru" bun, cu multă piatră, norma putea fi realizată, dar cu mare efort. Uneori însă, pentru a descoperi piatra eram nevoiți să scormonim pământul cu târnăcopul. În acest caz treceam la vecini şi lucram acolo pentru "îndeplinirea normei".

Astăzi nu avem program fix. Ni se rezervă o bună parte din timp odihnei. Schimbul trei, în care sunt programat, este foarte greu. Odihna de zi nu poate fi comparată cu cea de noapte. Ca să fim totuşi încadrați într-un program, ni se ordonă ca până la ora mesei să ne scuturăm saltelele, să facem curat în dormitor şi să ne coasem hainele. După ora 14 avem voie să dormim. Vremea este foarte rece. Iarna s-a instalat de-a binelea. De aceea şi lucrările la grădinărie s-au închis. Este ora 21. Se dă ordin de ieşire. La 22 trebuie să ne aflăm pe şantier. Ieşim pe poarta lagărului toate brigăzile din schimbul trei. Viscoleşte. Înaintăm greu prin crivățul care ne biciuie fețele. Din depărtare se aud tot mai clar urletele concasorului. Le-aş asemăna cumva cu răcnetele leilor din junglă, dar acestea, cred, au proporții mult mai reduse. Ajungem. Schimbul doi se pregăteşte pentru a merge în colonie. Regretăm că nu suntem în locul lor. Ei scapă acum de concasor, de vagoneți şi de ciocane. La lumina foarte slabă a becurilor, muşcați de crivățul care vâjâie printre stâncile ce ne-nconjoară, intrăm la lucru. Pentru prima dată luăm contact cu o astfel de muncă. Îți trebuie o anumită dibăcie ca să loveşti cum trebuie cu ciocanul. Sar zeci de aşchii pe lângă capul nostru. Mulți şi-au pierdut vederea, neştiind cum să lovească piatra…

Luptăm cu viscolul, cu lipsa de antrenament, cu nedibăcia noastră, dar mai ales cu oboseala. Rezultatul este foarte slab. Nu credem că până la 7 dimineața să ne putem face norma. La ora 24 se dă o pauză de cincisprezece minute. Adăpostiți pe după o stâncă pentru a ne feri de viscol, oamenii cad ca buştenii şi adorm imediat. Adorm şi eu. Vise profunde şi frumoase îmi mângâie fruntea. Timp de cincisprezece minute am evadat din iad. Sunetul unui clopoțel ne trezeşte, însă, repede la realitate. Tremurând de frigul care ne răcise trupurile, ne ridicăm gemând, încordându-ne muşchii pentru a lovi mai departe cu ciocanele. Spre dimineață am văzut oameni care dormeau în picioare, sprijiniți de cozile ciocanelor. Către ora 7 se ordonă încolonarea. Norma n-a putut nimeni s-o îndeplinească. N-am aflat cum a justificat brigadierul, la administrația lagărului, nerealizarea planului din acea noapte. Timp de o săptămână am lucrat numai în schimbul trei. Apoi, am fost trecuți în schimbul unu.

15 decembrie 1952

Primim dreptul să trimitem a doua carte poştală. Iată textul:

15 decembrie 1952 – Colonia de muncă Peninsula

Dragă Leană,

Trimite-mi, cât mai urgent, îmbrăcăminte şi alimente, în două pachete, separat. În pachetul cu îmbrăcăminte poți pune: o pereche de bocanci nr. 42, pantaloni bazonați, flanelă cu mâneci, 2 cămăşi şi 2 p. izmene, 3 batiste, 2 p. ciorapi lână, 1 p. mănuşi (urmează un rând tăiat, probabil, de către cenzura lagărului, şi nu se poate descifra ce-am scris). În pachetul cu

alimente poți pune: untură, slănină, brânză, carne, miere, zahăr, usturoi, sare de bucătărie şi ce mai crezi tu. Pachetele, atât cel cu îmbrăcăminte, cât şi cel cu alimente, să nu depăşească 5 kg., fiecare. Ai dreptul şi la o c. p. pe lună.
Vă sărută pe toți, Const. Caragață.

Această epistolă am scris-o cuprins fiind de o mare mâhnire şi tristețe. Soția mea nu era încadrată în muncă, nu avea niciun venit de nicăieri, iar salariul meu de învățător fusese suspendat, odată cu arestarea mea. Fetițele (cea mică avea 7 ani, iar cea mare doar 11 ani) trebuiau hrănite, îmbrăcate, trebuiau bani pentru cărți şi rechizite şcolare şi pentru alte cheltuieli legate de întreținerea lor în şcoală. De unde să ia aceşti bani?!... Pentru cele cerute de mine ar fi fost necesare cel puțin 2-3 salarii. Mă gândeam dacă n-ar fi mai bine să refuz cartea poştală, deoarece ei ne obligau să cerem aceste lucruri de la familiile noastre, pentru a arunca şi acolo disperarea şi îngrijorarea. Dar cartea poştală era singurul mijloc de comunicare cu cei rămaşi acasă fără niciun sprijin din partea nimănui. În treacăt fie spus, chiar dacă ar fi existat oameni de bine care ar fi dorit să ajute familiile noastre, frica de Securitate îi oprea s-o facă; ar fi riscat o condamnare de 10-15 ani. Mai mult decât atât, chiar şi cei mai buni prieteni se fereau de familiile noastre, iar când întâmplarea făcea să se întâlnească cu ei, soțiile şi copiii celor condamnați îi ocoleau de la distanță. Eram considerați atât de periculoşi, încât nimeni nu cuteza să spună un singur cuvânt de bine despre noi. Deveniserăm "bandiții" cei mai înverşunați ai poporului. *Şi cum să nu se ferească lumea de noi, când şi un inspector şcolar, care până*

atunci constatase şi menţionase în procesele-verbale de inspecţie numai cuvinte de laudă pentru realizările mele în munca de la catedră, la câteva zile după arestare a putut semna decizia de excludere din învăţământ ca "necorespunzător în muncă?!"...

Revenind la cartea poştală, ea era mai mult decât orice o veste bună în sânul familiei, un semn că încă mai eram în viaţă...

Marea surpriză de "Anul Nou" 1952

Aflăm de la cei care aveau acces la magazia lagărului că au sosit sute de pachete pentru deţinuţi şi continuă să sosească în fiecare zi. Un subofiţer trece pe la fiecare brigadă şi citeşte lista celor cărora le-au sosit mult-aşteptatele pachete. Îndeamnă la răbdare, deoarece distribuirea lor este anevoioasă, fiecare colet trebuind să fie desfăcut în faţa destinatarului, spre a se constata că nu conţine lucruri sau obiecte interzise de regulamentul lagărului.

O mare bucurie se răspândeşte printre deţinuţi. O rază de speranţă ne mângâie sufletele şi ne dă curajul de a rezista mai departe. Printre cei strigaţi îmi aud şi numele meu. Nu-mi pot stăpâni lacrimile. Cum a putut! Cine a ajutat-o să facă asta, când nici ei nu aveau acasă alimentele pe care le cerusem eu?... Mă consideram vinovat şi-mi reproşam nesăbuinţa de a le fi smuls de la gură bucăţica de zahăr sau picătura de miere pe care le-ar fi dorit şi ele, dar nu-şi puteau îngădui luxul să le aibă.

8 ianuarie 1953

Sunt anunțat să mă prezint la magazie pentru a primi pachetul cu alimente. Câțiva deținuți lucrează cu subofițerul administrației la desfacerea coletelor. Observ că din unele pachete, parte din lucruri sunt date deoparte. Este desfăcut şi pachetul meu. Nu mi se reține nimic!... Primesc conținutul, semnez de primire şi plec la baracă. Le-ntind pe toate pe pat. Nu le vine ochilor să creadă... Iată, zahăr cubic, pâine prăjită, biscuiți, miere, untură cu carne prăjită, miez de nucă, prune uscate şi câteva mere. Numai bunătăți!... Câțiva dintre cei ce se aflau în baracă se-apropie cu sfială. Unii au primit pachete, alții nu. Ofer la fiecare câte ceva. Şi ei mi-au dat mie. În condițiile vieții de-aici, spiritul de într-ajutorare a rămas treaz. Bucuria de a da este mai mare decât cea de a primi. Solidaritatea şi frățietatea este mai strânsă aici decât în libertate.

La opt zile după primirea pachetului cu alimente, mai precis în ziua de 16 ianuarie sunt anunțat să mă prezint la magazie pentru a ridica cel de-al doilea colet, de data asta cu îmbrăcăminte. La desfacerea pachetului, privesc cu uimire la toate câte mi s-au trimis: bocanci noi, pantaloni, flanelă, bundiță, fular, mănuşi, ciorapi, cămăşi, izmene, prosoape, batiste şi săpun de rufe. Toate erau necesare, dar bundița pe care n-o cerusem a fost în iarna aceea salvarea sănătății mele, mai cu seamă că paltonul începuse să mă lase. Se tocise pe deasupra, iar căptuşeala, din cauza ploilor şi a muncii, se rupsese peste tot şi nu mai putea fi reparată, deşi în pachet am găsit ață şi ace de cusut.

A treia scrisoare expediată familiei, de la Canal

1 februarie 1953 – Colonia de muncă Peninsula
Dragă Leană şi scumpele mele fetiţe,
Am primit, în foarte bune condiţii, amândouă pachetele. Alimentele le-am primit pe data de 9 ianuarie, iar îmbrăcămintea pe 16 ianuarie. Mi-e tare dor de copii. Într-un viitor pachet cu alimente, trimite-mi o fotografie cu toţi cei şapte copii la un loc. Nu veniţi la vorbitor, fiindcă nu avem dreptul, deocamdată. Cornelia şi Olguţa sunt sănătoase?... Au rezultate bune la învăţătură?... Avem dreptul, în fiecare lună, la un pachet cu alimente de 5 kg. şi la o carte poştală. Trimite-mi, dacă poţi, vitamina C, alifie pentru faţă şi mâini, slănină, untură cu jumări, brânză, miere, minciunele, pâine uscată, ardei iuţi, miez de nucă. Să nu puneţi în pachet alimente de lux, căci acestea nu vor fi primite. Vă sărută şi vă îmbrăţişează pe toţi,
Costică

8 februarie 1953

Iarnă grea. Suntem pe alt şantier. Facem tot "anrocament", dar mărunt, pentru calea ferată. Lucrăm cu ciocane mici. Norma este de 1,5 m.c. Ninge cu fulgi mari şi bate un vânt aspru dinspre Lacul Siutghiol. Aşezaţi pe câte-o bucată de stâncă, batem necontenit cu ciocanele. Ninsoarea ne udă hainele, încălţămintea şi mănuşile. La anrocamentul mare lucram în picioare, putându-ne mişca dintr-un loc în altul, înfruntând mai uşor frigul. Anrocamentul mic nu-l puteam face decât în poziţia "aşezat". Neputându-ne mişca, frigul şi umezeala ne cuprindeau din toate părţile. Ce m-aş fi făcut, dacă nu

aş fi primit îmbrăcămintea şi încălţămintea de acasă?!...

5 martie 1953

Deşi de-o săptămână lucrăm în schimbul unu, astăzi nu suntem scoşi la lucru. Ora ieşirii este depăşită. Nimeni nu ştie ce se-ntâmplă. Brigadierii, chemaţi la ordin, se-ntorc şi ne comunică dispoziţiile comandantului: toate brigăzile rămân în interior şi execută program administrativ.

Dincolo de drum, paralel cu încăperile deţinuţilor, se află barăcile companiei de securişti. Privind din interiorul lagărului observăm, mai ales la corpul de gardă, multe drapele roşii îndoliate. Descoperim şi câteva tablouri mari ale lui Stalin, tot îndoliate. Aflăm adevărul**:** *autorul crimelor şi înrobirii multor popoare, temutul Iosif Vissarionovici Stalin, încetase din viaţă în noaptea de 4 spre 5 martie 1953***.** Un coşmar înspăimântător, la scară planetară, încetase. Asasinul a peste zece milioane de ruşi nu mai era. Constructorul diabolic a sute de puşcării şi gulaguri, "genialul inginer" al trasării pe harta României a Canalului Dunăre – Marea Neagră, această sinistră creatură apocaliptică dispăruse de pe faţa pământului. Întreaga lume a răsuflat uşurată…

Timp de mai multe săptămâni, după acest eveniment, activitatea de pe Canal a intrat într-o fază de lâncezeală. Erau semne că autorităţile lagărului nu mai urmăreau exterminarea noastră prin muncă forţată. Brigadierii încetaseră să se mai comporte agresiv. Teama de anchete dispăruse. Despre faimoasele brigăzi studenţeşti, 13 şi 14, de la Peninsula, nu se mai auzea

nimic. Ceva dătător de speranță, de speranța eliberării, plutea parcă prin văzduh. Aşteptam de la o zi la alta să se-ntâmple ceva...

A patra scrisoare expediată, de la Canal, familiei

Peninsula, 13 martie 1953
Dragele mele fetiţe şi soţie,
Am primit două c. p.: prima la 1 martie şi a doua la 11 martie. Pachetul, expediat la 10 martie, nu l-am primit. Probabil că a depăşit greutatea. M-am întristat mult de Olguţa că a fost bolnavă. Imi pare nespus de rău că scrisorile Corneliei şi ale Olguţei nu le-am primit. Mă bucur tare mult că mergeţi bine cu şcoala. Mi-e dor de toţi: de voi, de mămica, de Luli, de Cati, de Mihai şi Gabriela şi de toţi ceilalţi mai mari. Aştept fotografiile.
Vă sărută şi vă îmbrăţişează pe toţi,
Costică.

15 martie 1953. Operaţie fără anestezie

Ne aflăm într-un beci lung şi răcoros, unde sunt depozitate mai multe vagoane de cartofi. Mai bine de jumătate sunt stricaţi. Trebuie să-i alegem pe cei buni. Eu lucrez numai c-o mână, cu cea stângă. Dreapta îmi este infectată de o furunculoză.

Trece brigadierul Agarici pe lângă mine:

– De ce lucrezi numai c-o mână?!...

Ii arăt mâna dreaptă, umflată până-n cot; se uită încruntat la ea şi mă-ntreabă:

– De ce n-ai raportat să fii scos la medic?...

– Fiindcă sunt alții, cu boli mai grave decât mine, care aşteaptă să poată intra la o consultație medicală.

Sunt scos din lucru şi dat în primire unui om de încredere al brigadierului, care mă duce la infirmeria lagărului. Am văzut acolo foarte mulți bolnavi. Cei mai mulți erau distrofici. Un procent semnificativ îl formau accidentații de pe diferite şantiere, care lucrau la "anrocament" în carierele de piatră.

Personalul medical, destul de numeros, era alcătuit din medici deținuți, având ca şef un medic oficial. Sunt luat în primire de un chirurg care mă duce în aşa-zisa "sală de operații". Îmi spune de la început că, neavând anestezic, mă va opera "pe viu". Am acceptat bucuros, numai să se termine mai repede. Chirurgul care urma să mă opereze a mai chemat câțiva colegi să asiste. Am întins mâna. Într-o clipă bisturiul a intrat adânc în carnea infectată. Coptura a țâşnit, inundând mâna chirurgului şi masa. Rana este palpată pentru scurgerea lichidului. Dar această primă incizie făcută la încheietura mâinii nu degajează complet infecția. Doctorul mă-ndeamnă să suport până la capăt operația. Mi se fac încă patru incizii de-a lungul antebrațului. După aproape o jumătate de oră, intervenția chirurgicală "pe viu" a fost gata... Am văzut pe fața medicului mulțumirea că, în condiții extrem de vitrege, a putut să facă bine unui om. Mi-a spus că, de nu m-aş fi dus în ziua aceea, altă soluție pentru a scăpa de o infecție generală nu era decât amputarea mâinii!... Mulțumindu-i, mi-am luat rămas bun. La plecare medicul oficial mi-a acordat o scutire de la muncă de trei zile. A fost singurul privilegiu de care am beneficiat pe toată perioada detenției mele la Canalul

Dunăre – Marea Neagră. Astăzi, după mai bine de patruzeci de ani, încă se mai cunosc cicatricele acelei teribile operații fără anestezie prin care am trecut.

După moartea lui Stalin, din 5 martie 1953, evenimente mai importante nu s-au mai produs în viața noastră. Parcurgem o perioadă de lâncezeală, de apatie generală, ceea ce ne măreşte încrederea într-o salvare apropiată.

18 iulie 1953. Închiderea lucrărilor la Canalul Dunăre - Marea Neagră

După moartea lui Stalin, lucrările la Canalul Dunăre – Marea Neagră au intrat într-o perioadă de stagnare, cu un final previzibil: închiderea lor. Au fost mai multe cauze. Prima – de ordin economic: timp de trei ani uriaşa lucrare a secătuit finanțele țării, fără să se fi ajuns nici măcar la jumătate din dimensiunea programată. O altă cauză a fost de ordin politic: lumea-ntreagă se-ngrozise de mulțimea lagărelor de muncă forțată din România şi de puşcăriile din această țară, pline până la refuz de sutele de mii de oameni nevinovați, torturați şi supuşi unui diabolic regim de exterminare. Aşa că, ziua de 18 iulie 1953 a venit ca o lovitură de trăsnet. Liniştită, senină şi însorită, ea avea să ne aducă suprema bucurie a salvării noastre din ghearele robiei.

Zeci de brigăzi aliniate într-o ordine desăvârşită, fiecare cu şeful în față, aşteaptă semnalul gornistului de ieşire pe poarta lagărului, pentru a se îndrepta spre şantiere. Trecuseră mai bine de două ore, soarele se

ridicase mult, dar semnalul de plecare nu mai venea. Zgomotul surd şi confuz de voci se întețește, dar nimeni nu ştie ce se-ntâmplă. Într-un târziu auzim semnalul. Dar nu de ieşire, ci de chemare la ordin a brigadierilor. Zeci de "şefi" țâşnesc din fața brigăzilor şi, în pas alergător, se-ndreaptă spre grupul de ofițeri unde se afla şi comandantul. Doar zece minute au durat comunicările. Cu aceeaşi grabă, brigadierii se reîntorc.

- "Astăzi nu ieşim pe şantier" – ne comunică şeful nostru. Se va executa "program administrativ". Veți scoate toate saltelele, păturile, pernele, le veți scutura bine de praf, apoi veți trece la curățenia din dormitor"... Nimic mai mult. Niciun cuvânt despre cauza întreruperii lucrului...

Trei zile nu am mai ieşit pe şantier. În cea de a patra, brigăzile scoase din lagăr n-au mai fost duse la sfărâmat piatră, ci la grădinărie. Trei săptămâni am lucrat numai la grădinărie...

Prizonier în lagărul de la Borzeşti

Pe data de 17 august o bună parte dintre deținuții de la Peninsula, aproape nouă sute, am fost îmbarcați într-un tren cu vagoane de transportat animale şi debarcați în gara Rădeana, pentru Combinatul Borzeşti.

Aici lucrurile erau cu totul altfel. Ne aflam tot sub pază, tot în lagăr, dar tratamentul era omenesc. Munca forțată dispăruse. Brigadierii nu mai erau dintre cei de drept comun, ci de-ai noştri, politici. Puşi în subzistența Întreprinderii "Energo – Construcții", primeam ca hrană peste 3200 de calorii, zilnic. Barăcile erau bine construite, încălzite şi curate. Masa n-o mai luam în bătaia vântului, a ploii şi ninsorii, ci într-o sală de mese imensă, în care

încăpeau peste o mie de oameni. La fiecare masă primeam câte două feluri de mâncare. Cu un astfel de regim alimentar, norma, care nu era prea mare, o puteam realiza cu uşurinţă. Un alt mare avantaj era acela că nu se mai lucra în schimburi, ci numai într-unul singur, de la ora 7 la 15. Deci, aveam timp suficient de odihnă. Duminica nu eram scoşi niciodată la lucru. Ne bucuram de regimul de muncă al tuturor muncitorilor liberi.

Chiar în prima săptămână ni s-a dat câte o carte poştală să scriem familiilor să vină la vorbitor şi să ne aducă alimente, medicamente, haine. Brigadierul nostru era un inginer tânăr, din Ploieşti, pe nume Cepoiu Constantin. Era necăsătorit. Cu o temeinică pregătire profesională, cu o cultură generală ce impunea respect, un povestitor neîntrecut de nimeni dintre noi, tânărul Cepoiu mi-a rămas până la eliberare cel mai bun prieten. Peste câţiva ani, în 1957, am trăit bucuria să particip împreună cu soţia la nunta lui, la Ploieşti, undeva, pe str. Apelor, la nr. 16.

Dintre colegii de suferinţă, un alt prieten faţă de care am avut întotdeauna un deosebit respect a fost institutorul Ion Anghel, din Focşani. Cu zece ani mai în vârstă decât mine, era de un optimism molipsitor. Fost revizor şcolar, pentru munca şi experienţa lui la catedră Ion Anghel devenise foarte apreciat de către cadrele didactice din oraş si judeţ, A funcţionat la Şcoala Primară Nr. 1 din Focşani (lângă Tribunal). Eliberat în aprilie 1954, a murit după câţiva ani, regretat de toată învăţătorimea din oraş şi din întreg cuprinsul judeţului.

Nu-l pot uita nici pe Ion Zăgan, consăteanul meu din Tichiriş, care, deşi făcea parte din personalul de pază

al lagărului, cu gradul de sergent-major, nu s-a temut să mă contacteze şi să mă-ntrebe dacă am ceva de transmis acasă. Dacă-ar fi fost descoperit, gestul lui, curajul de care a dat dovadă îl puteau costa foarte scump: degradarea pe loc şi aruncarea în închisoare pentru mulți, mulți ani...

Teodor Crişan venea din Munții Apuseni. Se mândrea cu originea lui de "moț". Mic de statură, slab, mai tuciuriu decât un țigan, era un ins foarte vioi şi vorbea aproape tot timpul. Ori de câte ori avea prilejul, se lua de caralii. Fără să pară că-şi bate joc de ei, le găsea la fiecare câte un mic cusur, pe care-l invoca atunci când gardianul respectiv încerca să fie mai autoritar. Într-o duminică cețoasă şi c-o burniță măruntă de-ți sfredelea oasele, nefiind scoşi pe şantier - la Borzeşti duminicile erau respectate - ne aflam cu toții îngrămădiți în baracă, fiecare la patul lui. Paturile fiind suprapuse, Crişan avea locul sus. Deşi eram acolo peste o sută de oameni, la un moment dat se aşternuse în dormitorul nostru o linişte suspectă. Această lipsă de zgomot a atras atenția gardianului care se plimba printre barăci. Uşa se deschide brusc, gardianul intră şi face câțiva paşi, având pe față o pronunțată nedumerire, neştiind ce anume se întâmplase. Cocoțat în patul de sus, Crişan, cu talentul lui de narator înnăscut, povestea întâmplări din viața lui.

- Ce faci acolo, bă?...
- Clocesc, răspunse Crişan.
- Ai scos pui?
- Eu la primăvară-i scot...

Baraca s-a cutremurat de râsetele celor peste o sută de oameni. Mă împrietenisem cu el. Pe şantier, în timpul lucrului, aflasem multe despre familia sa care se afla la

Târnăveni, lângă Turda. Avea o fetiță pe care o chema Diana, „Diuța", cum îi spunea el. Când îl arestase, abia împlinise 5 anişori. Soția lucra la o întreprindere, la contabilitate. La arestare fusese şi el şef contabil la o altă întreprindere din Târnăveni. Îmi vorbea deseori cu duioşie despre satul lui din zona Moților, unde se născuse şi unde-şi lăsase părinții bătrâni să-şi trăiască viața din greu. Îmi destăinuise că de va scăpa din închisoare va cere soției lui, când va fi să plece "dincolo", să-l ducă la Poşaga (aşa se numea satul în care se născuse) şi să-l înmormânteze acolo. Peste zece ani, când am scris la Târnăveni să aflu veşti despre el, soția mi-a răspuns că murise şi, aşa cum şi-a dorit, a fost înmormântat la Poşaga, printre moții lui dragi. De-atunci n-am mai aflat nimic despre familia lui. Mă ataşasem de acest om, în primul rând pentru că era din „Țara Moților". Pe toată durata detenției, ori de câte ori am întâlnit macedoneni şi moți, le-am căutat şi le-am acordat prietenia mea. Erau cei mai curajoşi şi mai neîmpăcați luptători anticomunişti. Prin toate închisorile şi lagărele pe unde am trecut, n-am întâlnit nicăieri vreun turnător macedonean sau moț. Deşi țara nu le-a oferit întotdeauna ocrotire, erau buni patrioți şi buni români.

Timpul trecea şi viața noastră din lagărul de la Borzeşti se desfăşura normal. Nu mai aveam de înfruntat nici foamea, nici anchetele, nici munca forțată. *Numai sârmele ghimpate, gardienii şi câinii polițişti ne aminteau, la fiecare pas, că viața noastră se afla încătuşată între nişte mijloace draconice de confiscare a libertății omului.*

Vorbitorul

Într-una din duminicile lunii octombrie, zi frumoasă, cu soare cald, mă aflam afară în curtea lagărului, de vorbă cu un grup de oameni din Ardeal. Un gardian cu o listă în mână striga numele celor chemați la vorbitor. Îmi aud şi numele meu. Vorbitorul era la mai puțin de o sută de metri de locul unde mă aflam. Alerg şi mă-ncolonez printre cei chemați. Eram mulți, vreo 20-30. În vorbitor, zeci de voci dădeau impresia unei încăierări. Fiecare se trudea să fie auzit, dar mai ales să fie înțeles. Când mi-a venit şi mie rândul, intrând, dintr-o privire mi-am dat seama cum arată un vorbitor: mai întâi, un culoar lung de vreo 15 m. şi lat de circa 2 m., având la mijloc două garduri de sârmă împletită, unul la interior, pentru deținuți, celălalt la exterior, pentru cei veniți de-acasă. Înălțimea gardurilor depăşea 2 m. Între ele era un spațiu gol, de aproximativ 0,75 m., prin care circulau 2-3 gardieni care asistau la discuții. Nu aveam voie să discutăm decât despre familia respectivă. Convorbirea nu trebuia să depăşească 15 minute. Când am intrat, mi-a fost dat să văd un spectacol nemaiîntâlnit până atunci: la gardul de sârmă dinspre lagăr ne aflam noi, deținuții; la celălalt, dinspre exterior, erau în majoritate femei: mame, soții şi copii. Printre ele şi câțiva bărbați mai în vârstă. Pentru fiecare dintre noi veniseră din fiecare familie câte 3-4 persoane, să-i vadă pe cei pe care nu-i mai întâlniseră de ani şi ani… Strigăte, mâini întinse, lacrimi. Vacarmul era aşa de mare, că nu se-nțelegea mai nimic. Cei care-şi terminaseră convorbirea se retrăgeau spre capetele culoarului să-şi primească, în prezența unui gardian,

alimentele sau hainele aduse de-acasă. Ni s-a permis să dăm acasă, rudelor, hainele şi încălţările uzate.

Mă întorc acum la momentul când le-am descoperit, cam pe la mijlocul culoarului, pe soţia mea, alături de cumnata Elena C. Dumitrescu, din Tichiriş. Nu ne mai văzuserăm de aproape doi ani. Întrebările şi răspunsurile noastre, nu ştiu dacă-au fost pe jumătate înţelese. Mulţumirea cea mai mare a fost că ne-am putut vedea…

La sfârşitul convorbirii, am mers în capătul culoarului să-mi primesc cele aduse de-acasă. Cu acest prilej am mai schimbat câteva priviri, apoi ne-am despărţit. A fost singurul "vorbitor" pe care l-am avut în toată perioada de detenţie. Când ni s-a dat prima carte poştală să scriem acasă, ni s-a spus să comunicăm familiilor că vom avea „vorbitor" în fiecare lună. În baza acestei promisiuni, familiile au venit şi în luna următoare, dar dispoziţia iniţială fusese între timp anulată. În ziua programată pentru „vorbitor", nimerindu-mă afară, mi-am văzut soţia împreună cu cumnata Elena Dumitrescu, îndepărtându-se de lagăr, spre gara Rădeana. N-am aflat nici până astăzi motivul întreruperii „vorbitorului"…

Dar de Crăciun

Sărbătorile „Crăciunului" şi ale „Anului Nou", 1954, au trecut fără evenimente deosebite pentru noi. A fost totuşi ceva: în prima zi de Crăciun şi de Anul Nou n-am fost scoşi la muncă. În baraca noastră, şeful şantierului (un inginer, tot deţinut politic) a adus un tânăr, cu o voce de bariton frumos cultivată, care s-a

urcat pe unul din paturile de sus şi a început să cânte melodia compusă de Gheorghe Bozenovici: „Dor de libertăți”. A fost cel mai frumos dar de Crăciun. Gardienii, aflați prin curtea lagărului pentru menținerea ordinii, atraşi de melodia tânărului, au intrat înăuntru şi, nu numai că nu l-au oprit să mai cânte, dar au ascultat cu noi până la urmă, furați de frumusețea melodiei şi mai ales a textului. Merită să rămână între aceste amintiri versurile tânărului Bozenovici. Atunci, în prima zi de Crăciun, acest tânăr (îmi pare nespus de rău că nu-i mai reţin numele) ne-a transportat pe toți acasă, cu ochii înotând în lacrimi. Inginerul, un om voinic, de-abia încăpând pe uşa barăcii, plângea ca un copil.

Iată textul acestui cântec:

Departe de lume viața o trec,
Curg lacrimi din ziduri şi-n ele mă-nec.
Iubiri şi dorinți
Şi lacrimi fierbinți,
Fericirea avut-am mai ieri.

<u>Refren:</u>
Dor de libertăți,
Pierdute-n ziduri de cetăți.
Anii grei mereu se cern
Şi peste noi s-aştern.

Acasă o mamă cu ochi lăcrămați
Îşi plânge feciorii luați.
Nu spune-un cuvânt,
Îi crede-n mormânt
Şi-i plânge pe cei deportați.

Refren:...

Departe de tine, mamino, sunt eu
Simt dorul ce-apasă pe inima-ți greu.
Dar voi reveni,
Amândoi vom fi,
Fericirea iar ne va uni.

Refren:…

Prea Sfântă Fecioară ai grijă de noi,
Ne scapă din lanțuri, dureri şi nevoi,
Ai milă de-ai Tăi,
Fă-i buni pe cei răi,
Te rugăm să Te rogi pentru noi.

Refren: …

Tânărul a încheiat cu "Colindul prizonierilor români din Rusia", cunoscut şi sub numele de "Colindul prizonierilor de la Cotul Donului". A fost conceput de învățătorul Ştefan Tumurug, pe versuri de Aurel Ciopone, într-un ajun de Crăciun, într-unul din îndepărtatele lagăre siberiene unde speranța de a mai supraviețui era definitiv pierdută:

La fereastra amintirii ne-adunăm,
Cântecul de altădată-l colindăm.
Şi-a cernut un ger, iar, florile-i tiptil
Peste fruntea mea senină de copil.

Refren:
Mamă, mamă, cresc nămeții, suferim,
Cad pe gene flori de gheață, Velerim!

Răbufneşte-n vaier stepa către cer,
Brazii-şi leagănă în vârfuri, Lerui-ler!
Trec în caravane magii dorului,
Peste fruntea rece-a luptătorului.

Refren:
Mamă, mamă, cresc nămeții şi pierim,
Fără țară, fără nume, Velerim!

Brazii ard în focul micului cătun,
Noi cântăm colindul unui nou Crăciun,
Doamne, pune-n focul inimii zăpezi,
Fruntea noastră, mamă, iarăşi s-o dezmierzi.

Refren:
Gândul nostru-n gândul țării să-mpletim,
Flori de măr într-o cunună, Velerim!

Celelalte sărbători le-am petrecut pe şantier, purtând în suflet nostalgia dorului de libertate şi fredonând din când în când „Dor de libertăți" al lui Gheorghe Bozenovici.

În interiorul lagărului lucrau din când în când civili, cu autorizație specială de intrare şi ieşire. Ei executau lucrări de specialitate şi de amenajare, lagărul fiind construit cu maximă urgență în vederea aducerii noastre de la Canal. Aceşti lucrători nu erau folosiți la întâmplare, ci riguros "cernuți" şi bine aleşi de către organele M.A.I., pentru a nu cădea în plasa vreunui deținut şi a-i înlesni eventuale legături cu cei „de-

afară”!...

Într-o zi, după ce fuseserăm aduşi de pe şantier şi luaserăm masa, întâmplător mă aflam singur lângă o baracă. La un moment dat un lucrător civil, un băiat tânăr, s-a îndreptat spre mine cu intenția de a mă întreba ceva. Am tresărit, pentru că ştiam că ei nu aveau voie să stea de vorbă cu noi. Privindu-mă scurt, s-a apropiat şi simulând că încearcă ceva pe peretele barăcii m-a întrebat: “ce faceți, părinte?” … Surprins de întrebare, i-am răspuns: „faceți probabil o confuzie, nu sunt preot”… Descumpănit de greşeala săvârşită, tânărul s-a oprit, neştiind ce să facă. Greşeala lui poate că n-a fost atât de mare, pe cât a fost a mea. Intuind la repezeală situația, m-am gândit că băiatul era sincer şi ne compătimea. Mizând pe-acest greşit raționament, am încercat să-i fac o propunere: să pună la poştă un plic cu un bilețel de câteva rânduri, nesemnat, cu textul: cel ce se află la Borzeşti este sănătos şi aşteaptă să fie eliberat. Indicându-i şi adresa pe care trebuia s-o treacă pe plic, tânărul mi-a răspuns, cu o sinceritate în glas pe care nu i-am uitat-o nici astăzi: *mi-e frică*!... Până la eliberarea mea, pe acel tânăr nu l-am mai văzut niciodată prin curtea lagărului…

11 februarie 1954

Iarnă grea. Ne întorseserăm de pe şantier şi aşteptam să fim chemați la masă. Cum am mai amintit, masa o luam într-o sală imensă, la adăpost de viscol, ploaie sau ninsoare. Pentru că eram prea mulți, intram în două serii. În ziua aceea am nimerit în seria a doua. Încă de la prima serie a început viscolul. Un viscol năprasnic, cu ceață şi ninsoare. Când am intrat, am văzut ceea ce nu

mai văzusem vreodată: stoluri de vrăbii năvăleau pe uşă, aşezându-se peste tot. Nu se mai fereau de oameni. Pe fiecare masă erau 10-20 de vrăbii care ciuguleau firimiturile lăsate de cei care luaseră masa în seria I. La bucătărie nu se vedea om cu om, din cauza aburilor de la cazanele cu mâncare. Şi acolo vrăbiile au năvălit cu sutele. Nevăzând unde să se aşeze, cele mai multe au căzut în cazane. Bucătarii n-aveau cum să le-nlăture. Aşa se face că mulți dintre ai noştri au primit în acea zi în castronul cu mâncare şi câte o vrăbiuță...

Când am ieşit din sala de mese, vântul ne lua răsuflarea. Nu era vânt, erau nişte vârtejuri gata să ne ia pe sus. Părea că stihiile naturii se dezlănțuiseră asupra lumii. Cu mare greutate am ajuns la baracă. Nimeni nu mai îndrăznea să iasă afară. Toată noaptea a ținut-o aşa. Dimineața am aşteptat ordinul comandantului lagărului. Nici vorbă de muncit pe şantier. Viscolul se dezlănțuia cu aceeaşi furie, ca-n prima zi. Depunerea de zăpadă ajunsese la aproape 1 metru. Trei zile nu s-a lucrat atunci, până s-au deszăpezit fronturile de lucru. Zăpada căzută în acele zile a ținut până către sfârşitul lunii aprilie.

Eliberarea. 25 aprilie 1954

Când în 1952 am fost dus la Canal şi internat în lagărul de la Coasta-Galeş mi s-a comunicat că aveam o condamnare "administrativă" de 24 de luni. Trecuseră doi ani de la prima arestare. În 1954, cu o săptămână înainte de Paşti, un lot de câteva sute de oameni am fost scoşi din lagărul de la Borzeşti şi transportați pe jos într-un mic lagăr din Oneşti. A doua zi am aflat că venise acolo o comisie de triere, având ca preşedinte un general.

Chiar de a doua zi au fost chemați în fața Comisiei câte 5-6 oameni, care, în urma unui scurt interogatoriu şi a semnării unor formulare, reveneau în baracă.

Mi-a venit rândul, cam pe la mijlocul săptămânii. Mi-am dat seama că erau aduşi la Oneşti pentru triere numai cei cu „condamnări administrative" de 24 de luni.

Când am ajuns în fața Comisiei, am înțeles că totul se reducea la nişte formalități uşoare, care nu angajau conştiința omului la compromisuri. Am răspuns şi eu la acel interogatoriu, am semnat formularele ce mi-au fost prezentate şi m-am întors la baracă. Eram în data de 22 aprilie 1954.

În noaptea de 24-25 aprilie un plutonier umbla din dormitor în dormitor cu o listă în mână, strigând numele multora dintre noi, îndemnându-i să-şi ia „bagajul" şi să iasă afară. Mai pe la urmă mi-am auzit şi numele meu. Mi-am luat repede ce-aveam cu mine, am ieşit afară, m-am încolonat lângă ceilalți şi-am aşteptat să văd ce se mai întâmplă. Un gardian era lângă noi şi aştepta şi el să vină toți cei chemați. Cei douăzeci şi cinci care au fost strigați, am fost conduşi la o baracă de lângă poartă. Acolo am petrecut noaptea Învierii Domnului. Dimineața ne-am spus unul altuia "Hristos a Înviat!"...

Cam pe la ora prânzului am fost scoşi afară, ne-am încolonat, apoi câte unul am trecut pe la grefă, am mai semnat câte un formular, ni s-a dat biletul de tren, hrana rece pentru o zi şi-am fost scoşi din lagăr. Afară nu ne-am mai încolonat. Am mers în grupuri de câte 3-4 inşi, discutând. Ni s-a dat şi un gardian, care ne-a însoțit până la gară. Cum biserica era aproape şi slujba Învierii nu se terminase, am intrat înăuntru. De doi ani nu mai

intraserăm în biserică. Lumea se uita cu multă curiozitate la noi. Eram zdrenţăroşi, slabi şi tunşi. Şi-au dat repede seama că fuseserăm eliberaţi din lagăr. Afară, femeile ne-au oferit cozonac şi ouă roşii.

La ora 14 ne-a sosit trenul. Gardianul încă se mai afla pe peron. Un ultim salut şi trenul s-a pus în mişcare. M-am aşezat lângă un călător care tocmai lăsase un ziar din mână. După câteva schimburi de cuvinte, i-am cerut permisiunea să mă informez şi eu asupra ultimelor evenimente din ziar şi călătorul a încuviinţat cu politeţe. Dar, când am pus mâna pe ziar, am avut o puternică reacţie. Uitasem pentru o clipă că eram liber... Am privit îngrijorat în jurul meu să văd dacă nu cumva se afla vreun gardian pe-aproape. Fără să-mi dau seama, ziarul mi-a căzut din mână. Călătorului de lângă mine nu i-a scăpat neobservată schimbarea comportamentului meu...

Am căzut pe gânduri ca într-o transă. M-am pomenit faţă-n faţă, la Canal, cu un coleg învăţător cu faţa plină de sânge, bătut cu cruzime de-un gardian pentru că-i descoperise la percheziţie un petecuţ de ziar cât palma, găsit de el pe şantier.

Mi-am revenit după mai multe minute. Călătorul a îndrăznit să mă-ntrebe: "veniţi de departe" ? "Nu", i-am răspuns eu. "Vin de la Borzeşti". "Aţi lucrat cumva acolo?" "Da", i-am răspuns scurt. Aspectul îmbrăcămintei şi mai ales înfăţişarea mea l-au determinat pe omul de lângă mine să nu-mi mai pună întrebări ocolitoare, ci să meargă de-a dreptul:

- Aţi fost cumva eliberat din lagărul de-acolo?...
- Da, i-am răspuns din nou.
- Ce condamnare aţi avut?

- Am avut o condamnare de 24 de luni, cu caracter administrativ.

Omului nu i-au mai trebuit alte detalii, ca să capete încredere în mine. Mi-a povestit că are şi el un frate, arestat din 1948 şi că în momentul de faţă se află într-o mină din Maramureş... Povestea cu fratele lui s-a-ntrerupt, în momentul când mi-am dat seama că trenul se-apropia de staţia Mărăşeşti. Mi-am luat rămas bun, i-am urat călătorie plăcută, îndreptându-mă spre uşa de la coborâre.

Trenul cu care trebuia să-mi continui drumul îl aştepta pe cel cu care venisem. Era un personal care mergea spre Galaţi. Am urcat repede, am mers doar zece minute şi la prima staţie, Doaga, am coborât. Până în satul Străjescu, acolo unde locuia mama mea, era o distanţă de 4 km. În mai puţin de o oră am ajuns. Am intrat în curte, apoi în casă. Mama, neavizată, a rămas nemişcată câteva clipe. Au urmat sărutări, îmbrăţişări şi lacrimi. Întrebările mamei nu mai conteneau. În noaptea ceea de 25-26 aprilie am dormit la mama. Dimineaţa am convins-o să meargă cu mine în Vrancea, acolo unde trăia soţia mea, cu cele două fiice, Cornelia şi Olguţa. Tot acolo locuiau şi socrii mei, Ion şi Olga Dumitrescu.

Când am intrat în Vidra, un grup de tineri cu care lucrasem la Căminul cultural, ei făcând parte din corul căminului, s-au arătat foarte sensibili la revederea noastră, însoţindu-ne până la intrarea în satul Tichiriş. Pe drum mi-au povestit cum, deseori, s-au certat cu securiştii locali, reproşându-le că, după ce-am fost arestat, activitatea la căminul cultural încetase pe tot parcursul absenţei mele din comună. Bineînţeles că

securitatea locală nu avea vreo vină, ordinul de arestare venind mult mai de "sus", dar în felul ăsta îşi mai răcoreau şi ei sufletele...

Se-nserase binişor, când am intrat în satul Scafari, situat între Vidra şi Tichiriş. M-am oprit câteva minute în dreptul şcolii. De-aici fusesem arestat cu doi ani în urmă...

Se întunecase bine când am ajuns la Tichiriş. În curte, nicio mişcare. Nici câinii nu ne simțiseră. În casă, numai într-o cameră se-auzeau voci multe. I-am spus mamei să intre în camera unde se-auzeau vocile şi să-i țină de vorbă. Eu am intrat într-o încăpere alăturată, unde nu se afla nimeni şi nu era nici luminată. Între timp, mama le spusese că eram şi eu acolo. Unul după altul, veneau să mă vadă. Primele au fost Cornelia şi Olguța. Camera s-a umplut repede cu toți ai familiei. Au fost clipe emoționante. Până noaptea târziu ne-am povestit întâmplările prin care trecusem fiecare, în cei doi ani în care lipsisem de-acasă.

Primăvara şi vara lui 1954 au trecut repede, fără să găsesc undeva vreo slujbă. În preajma datei de 1 septembrie am fost chemat la Inspectoratul Şcolar al Raionului Năruja, pentru a fi reîncadrat în învățământ şi a primi o repartiție. Spre norocul meu, am găsit acolo în funcția de inspector şcolar un om de mare omenie: domnişoara Paula Sfetețu. Din primele cuvinte pe care le-am schimbat, mi-am dat seama că avea nu numai bunăvoință, dar şi respect, unit cu o sinceră compătimire, pentru cei întorşi din închisori. Aşa că reîncadrarea mea s-a făcut uşor, fără probleme. La repartiție, din nou un mare noroc: inspectorul şcolar care se ocupa cu asemenea

treburi, Vasile Călin îmi fusese până la arestare cel mai bun prieten dintre toate cadrele didactice din regiune. Aşa se face că am fost repartizat tot la şcoala cu un singur post din satul Scafari, de lângă Vidra.

Şcoala avea şi locuință pentru director. Aşa că m-am reinstalat cu toată familia acolo de unde fusesem scos în urmă cu doi ani.

Şi a mai fost şi-al treilea noroc care m-a favorizat în acel an: conducerea Liceului din Vidra m-a reîncadrat cu o jumătate de normă, ca profesor suplinitor la catedra de muzică, cu obligația de a face şi două ore de cor pe săptămână.

Se părea că soarta şi-a întors din nou fața către mine să mă răsplătească pentru chinurile îndurate în timpul celor doi ani de detenție. Eram mulțumit de viața modestă, dar liniştită, pe care o duceam, gândindu-mă zilnic la dictonul: „cea mai înțeleaptă filozofie este munca tăcută, într-un colț de ogor".

Dar această perioadă de linişte şi viață tihnită în sânul familiei nu avea să dureze prea mult. Patru ani au trecut fără ca nimeni să mă-ntrebe sau să-mi ceară ceva. Credeam că totul s-a terminat, că am plătit destul cu ceea ce am pătimit în cursul celor doi ani de detenție.

A doua arestare, a doua perioadă de detenție

În seara zilei de 16 ianuarie 1958 terminasem de citit romanul lui George Călinescu "Bietul Ioanide". Cum cartea nu era a mea şi în ziua următoare trebuia s-o înapoiez persoanei de la care o împrumutasem, făcusem un rezumat al romanului. Proprietara cărții era

domnişoara Paula Sfeţeţu, fosta inspectoare şcolară de la Năruja, cea care cu patru ani în urmă îmi făcuse reîncadrarea în învăţământ. Acum era directoarea Liceului Teoretic din Vidra şi locuia în casa colegului învăţător Vasile Macovei. Fiicele mele, Cornelia şi Olguţa urmau şi ele cursurile liceului din Vidra: Cornelia era în clasa a XI-a, iar Olguţa în clasa a VII-a. Negăsindu-le gazdă, doamna directoare s-a oferit să le primească în camera dumneaei. Masa o luau la cantina liceului. Pentru a doua oara această minunată fiinţă îşi arăta bunăvoinţa să ne-ajute. Şi o făcea cu o sinceritate desăvârşită care nu putea fi pusă la îndoială. N-am vrut totuşi să abuzăm prea mult de amabilitatea dânsei şi după câteva luni am găsit fetelor o gazdă foarte bună, peste drum de casa colegului Macovei. Deci, de la domnişoara directoare Paula Sfeţeţu aveam cartea "Bietul Ioanide", primită cu prilejul găzduirii fiicelor mele.

Dar să revenim la seara zilei de 16 ianuarie 1958. Mă aflam în locuinţa din incinta şcolii din Scafari. Cartea şi rezumatul ei se aflau pe masă. Fetele se găseau în gazdă, la Vidra. Soţia plecase în după-amaiza acelei zile la Tichiriş, la părinţi, să tragă la maşina de cusut nişte lenjerii pentru fete.

Mă pregăteam să mă culc, ora fiind foarte înaintată. Nu începusem să mă dezbrac, când la uşa din faţă aud bătăi insistente. N-am aşteptat ca ele să se mai repete. Am ieşit şi, fără să întreb "cine-i", am deschis. În faţă şi foarte apropiaţi de mine a apărut un grup de militari: un căpitan, un locotenent şi trei subofiţeri miliţieni. Prima mea reacţie a fost să mă-ntreb: eram oare aşa de periculos ca să vină la mine atât de întăriţi?!... Fără

să fie agresiv, căpitanul m-a întrebat: "ne permiteți să intrăm?" Nu m-am lăsat surprins de apariția lor şi i-am invitat politicos înăuntru. Prima preocupare a fost să afle câte încăperi are localul şcolii, inclusiv sala de clasă. Apoi s-au împărțit câte doi în fiecare cameră şi-au început percheziția. Întâi în bucătărie, apoi în sala de clasă. Căpitanul a mers cu mine în camera de dormit. A tras întins la masă.

- "Ce lucrați ?", m-a întrebat.
- Tocmai terminasem rezumatul acestei cărți, i-am răspuns. A lăsat manuscrisul pe masă şi a luat cartea. Intr-un colț de filă se afla consemnată data cumpărării, iar dedesubt semnătura indescifrabilă a persoanei care mi-o împrumutase.
- Cine este proprietarul cărții?...
- Directoarea liceului, tovarăşa Paula Sfetețu.
- Ați citit-o în întregime?...
- "Da", i-am răspuns.
- Puteți să ne spuneți de ce ați ținut să-i faceți rezumatul?!...
- Pentru că prima ediție s-a epuizat. Aş fi cumpărat cartea, dacă aş mai fi găsit-o.

Trebuie să-i lămuresc pe cititorii acestor însemnări că puține exemplare din romanul "Bietul Ioanide" s-au vândut la apariție, cartea fiind imediat retrasă din circulație. Motivul? Este necesară aici o detaliere a conținutului cărții respective: Eroul romanului – Paul Ioanide - un arhitect renumit, este tatăl a doi copii: un băiat şi o fată. Fără ştirea lui, ambii copii devin membrii unei "Frății de Cruce" din Bucureşti. Acțiunea romanului se petrece în perioada anilor 1938-1940, când în țară se

derula o fierbinte activitate politică dirijată şi impusă cu cinism de către regele Carol al II-lea şi aliatul său Armand Călinescu. În perioada respectivă, prin închisori şi lagăre a fost lichidată floarea tineretului universitar care îndrăznise să-şi afirme idealurile creştine şi naţionale. Arhitectul Ioanide, implicat cu pasiune în planurile lui profesionale, uită cu desăvârşire că mai are şi obligaţia de a veghea la creşterea şi îndrumarea copiilor săi. Scăpaţi de sub controlul tatălui, copiii, valori strălucite în şcoală, participau la şedinţele "Frăţiei de Cruce" din care făceau parte. Cum întrunirile se ţineau clandestin, poliţia i-a urmărit, i-a descoperit şi, încercând să-i reţină, a deschis focul împuşcând pe unii dintre ei. Printre victime se afla şi fiica arhitectului Ioanide. În ziua înmormântării acesteia, Paul Ioanide n-a ieşit din casă. Durerea pierderii fiicei i-a schimbat brusc viaţa. În acea zi a stat nemişcat în biroul lui, cu privirea pierdută în gol, repetând cuvintele care-i erau pe buze ori de câte ori îi apărea în faţă fiica lui dragă: "ce frumoasă fată are tata!..." Începând cu acea tragică zi, arhitectul îşi număra zilele plimbându-se singur pe străzi, nemaiinteresându-l nimic. Vorbea puţin, lua masa când îşi aducea aminte, arhitectura devenindu-i o ocupaţie plictisitoare şi fără sens. Din remuşcările şi suferinţele pe care avea să le poarte până la sfârşitul vieţii, autorul romanului a dat operei sale titlul atât de potrivit: "Bietul Ioanide"

Căpitanul echipei de percheziţie şi-a dat seama că a pus mâna pe un „document" pe baza căruia mă putea inculpa. Nici nu-i mai trebuiau altele... În consecinţă, a dat ordin celorlalţi însoţitori să înceteze percheziţia, spunându-le: "gata tovarăşi, mergem!"... Adresându-se

către mine, mi-a spus: "dumneavoastră mergeți cu noi; vă luați îmbrăcăminte groasă, încălțăminte pentru iarnă, rufărie de corp, iar cartea şi rezumatul le luăm noi". Am protestat: "rezumatul îl puteți lua, fiind al meu; cartea, însă, vă rog s-o lăsați, să-i fie restituită persoanei de la care am împrumutat-o". Răspunsul a fost tăios şi scurt: "fiți fără grijă, i-o vom restitui noi".

În 1952, la prima arestare, mi-au luat dosarul cu toate actele personale (peste o sută). Tot aşa au promis şi atunci, că-mi vor restitui dosarul imediat după ce vor verifica conținutul lui... Dar niciun act din acel dosar nu mi-a mai fost înapoiat. Când am ieşit la pensie, cu foarte mare greutate mi-am putut aduna câteva documente ca să-mi poată fi stabilită vechimea în muncă. Aşa s-a întâmplat şi cu cartea domnişoarei Paula Sfeteț: luată şi pierdută a fost pentru totdeauna...

Înainte de a ieşi din casă, i-am spus căpitanului să trimită pe cineva după femeia de serviciu a şcolii, care să rămână în casă până dimineață, când va veni soția. Rugămintea a fost acceptată, iar eu, cu ce-am putut lua cu mine, încadrat între cei cinci militari, sub privirile înspăimântate ale femeii de serviciu am ieşit din curtea şcolii, despărțindu-mă de aceste locuri dragi pentru mai bine de şase ani...

Anchetat în arestul Securității din Vidra

Trecuse de miezul nopții când am ajuns lângă un I.M.S. tras mai deoparte, să nu se observe. Fără să-mi pună cătuşe, nici ochelari, am intrat în maşină. Şoferul a dat drumul motorului şi în cinci minute am ajuns în Vidra. S-a oprit în fața unei case mai arătoase. Acolo era

sediul Securității. Am coborât şi în minutele următoare am fost introdus într-o cameră bine luminată şi suficient de încăpătoare. La deschiderea uşii căpitanul a strigat cu voce autoritară: "nimeni nu-ntoarce capul, nimeni n-are voie să vorbească!". Jos pe duşumea, în poziția şezut cu fața la perete, un grup de 20-25 de oameni înghesuiți cot la cot stăteau într-o nemişcare impresionantă. Mi s-a făcut semn să m-aşez lângă ei. Dintr-o privire fugară asupra întregului grup i-am recunoscut pe părintele Căloianu, preot la Voloşcani, pr. Tincu, de la Nereju, pr. Andronescu, de la Colacu, Simion Popa, de la Ireşti şi pe directorul şcolii din Răcoasa, Ion Bejan. Ceilalți, deşi de prin împrejurimi, îmi erau necunoscuți. Toți fuseseră aduşi în cursul nopții, începând cu cei mai de departe. Eu, fiind de lângă Vidra, am fost lăsat la urmă. Spun asta, pentru că după mine n-au mai adus pe nimeni.

La o jumătate de oră de la sosirea mea am fost strigat de un miliția şi introdus într-o cameră mai mică, luminată cam pe jumătate prin fereastra încăperii unde se aflau ceilalți. Lângă o masă mică, stând în picioare şi având în mâna dreaptă un baston de polițist pe care-l plimba amenințător prin fața sa, un alt căpitan pe care nu-l văzusem niciodată mă întrebă scurt şi tăios:

- Ce organizație clandestină ai condus în această comună?...
- Organizația mea, căreia m-am dedicat cu tot sufletul a fost şcoala.
- Ce legături ai avut cu oamenii care sunt adunați aici?
- N-am avut nici timpul, nici posibilitatea să-i cunosc, fiindu-mi interzis acest lucru.
- Ai să-i cunoşti cât de curând... Ia spune-mi te rog ce

legătură are romanul "Bietul Ioanide" cu preocupările dumitale didactice?... Ce te-a determinat să citeşti această carte?...

- Autorul cărții este un eminent critic literar, un important scriitor şi un mare om de cultură.
- Cred c-ai să răspunzi mai sincer la o viitoare anchetă!...

Dintr-o cameră vecină, la chemarea căpitanului a apărut un plutonier de miliție care m-a luat în primire şi m-a dus către ceilalți. Acolo se afla un alt plutonier, care veghea ca nimeni să nu se mişte şi nimeni să nu vorbească. Aproape patru ore am stat aşa, încremeniți, în aşteptarea unei dispoziții, meditând la ce-aveau de gând să facă. În tot acest timp nimeni n-a mai fost interogat. După cântatul cocoşilor, ne-am dat seama că ne aflam cam în jurul orei cinci. Să stai atâta vreme în nemişcare, între atâția oameni, fără să auzi altceva decât răsuflarea şi câte-un oftat adânc de uşurare în care răstălmăceai nu numai tragedia celui ce oftase, ci a unui neam întreg, însemna să accepți resemnat destinul către care ne îndreptam.

Liniştea desăvârşită care domnea în toată clădirea a fost brusc şi puternic întreruptă de pufniturile unui motor de camion. Am înțeles că se pregătea transportarea noastră mai departe. În curte se auzeau voci. Se dădeau ordine. Şi în camerele de lângă noi se produceau mişcări de "du-te-vino". Deşi secretul acestei operațiuni, de transportare a unui număr de deținuți mai mare decât posibilitățile de pază ale unui post de miliție, trebuia păstrat cu strictețe, anumite mişcări, anumite zgomote neprevăzute, ordine, enervări nu puteau fi evitate. La un

moment dat uşa camerei în care ne aflam se deschide brusc şi în prag apare căpitanul care mă interogase.

- "Fiți atenți! Vă ridicați, vă luați bagajul şi în cea mai desăvârşită ordine, câte unul, ieşiți în curte". De la uşă până la camionul care ne aştepta, pe dreapta şi pe stânga, erau postați miliției cu pistoale-mitralieră întinse spre noi, gata de a acționa la cea mai mică încercare de evadare.
- "Urcați"!, a ordonat căpitanul. Urcuşul n-a fost deloc uşor. Unii erau bolnavi, iar alții, în vârstă, nu puteau să se urce pe platforma camionului, prea înaltă pentru nişte oameni mai în vârstă. Până la urmă, ajutați de cei mai tineri au urcat şi cei neputincioşi. Ni s-a spus să stăm jos, aşa cum stătuserăm şi în cameră, pentru a nu fi văzuți de lumea liberă. Ni s-a atras din nou atenția că nu aveam voie să ne ridicăm, să strigăm sau să vorbim în timpul mersului. La urmă au intrat printre noi vreo opt miliției, pe laterale câte trei, iar lângă oblonul din spate, doi.

Totul fiind gata, maşina a pornit. Eram totuşi favorizați față de alți deținuți, de prin alte părți, transportați cu lanțuri la picioare, cu cătuşe la mâini sau ochelari negri pe ochi. Începuse să ne fie frig. Platforma camionului, rece ca gheața, contribuia şi ea la înfrigurarea noastră. Pentru a nu pierde din căldura trupurilor ne înghesuiam tot mai tare unul într-altul. Oboseala începuse şi ea să pună stăpânire pe noi. Nu dormiserăm toată noaptea. Ochii ni se-nchideau şi unii dintre noi, mai slabi, căzuseră chiar într-un somn adânc. Maşina înainta greu prin întuneric, dar mai ales prin ceața groasă care se lăsase. Drumul era deteriorat şi din

când în când roțile camionului nimereau în câte o hârtoapă, săltând platforma pe care eram aşezați, aruncându-ne când într-o parte, când în alta.

În arestul Securității din Focşani. 17 ianuarie 1958

Cu chiu, cu vai, am ajuns la Focşani. Prin ceața densă se întrezăreau luminile oraşului. Mi-am putut da mai bine seama, când am intrat în oraş. Am observat că maşina înainta tot pe străzi lăturalnice. Explicația era simplă: să nu fim văzuți de populație.

Nu se luminase bine, când maşina s-a oprit în fața unor porți mari de metal. Porțile s-au deschis imediat şi am intrat înăuntru. Milițienii care ne-au adus ne-au dat în primire şi s-au retras. Mă aflam în incinta închisorii unde mai stătusem cu douăzeci şi cinci de ani în urmă. Era dimineața zilei de 17 ianuarie 1958. Am fost introduşi, toți cei aduşi de la Vidra, într-o cameră mare, aşa-zisă de "tranziție". Acolo se aflau şi cei adunați de la Odobeşti, Panciu şi Adjud. Arestații din Focşani fuseseră depuşi la sediul Securității. Mult mai târziu am aflat că numai în noaptea aceea au fost strânşi peste 600 de oameni. În încăperea în care mă aflam eram 50-60, din diferite părți ale județului.

În câteva zile camera de "tranziție" s-a golit. Unii au fost trimişi la Canal, deşi lucrările fuseseră închise din 1953. Mai funcționau totuşi câteva colonii, unde se spărgea piatră pentru concasoare. Alții au fost expediați la Bucureşti, având situații speciale.

Eu şi încă 7 am fost reținuți şi băgați în celularul penitenciarului din Focşani. Iată cum se prezenta acest

celular: mai întâi, un coridor lung de vreo 20 de metri; de-a lungul coridorului se înşirau 8 celule, numerotate de la intrarea pe coridor. La celula nr. 1 a fost introdus părintele Tincu, de la Nereju, la 2 şi 3, nişte necunoscuți, iar la celula 4 am fost introdus eu. În celula nr. 6 fusese băgat Popa Simion, din Ireşti. În restul celulelor, oameni necunoscuți. Încăperile erau vechi, igrasioase şi fără sobe. Exista o singură sobă, de metal, pe coridor, care funcționa cu rumeguş, căldura pătrunzând în cele 8 celule prin micile ferestruici de 25 pe 35 cm. de deasupra uşilor. În interior, un singur pat de fier pe care se afla o saltea murdară, o pătură tocită şi o pernă umplută cu paie fărămițate, băgată într-o față de pernă neschimbată cu lunile. Într-un colț al celulei se afla tineta, nelipsitul WC al permanentelor noastre locuințe. Lumina venea de pe coridor, de la singurul bec aşezat pe tavan. Celulele de la capetele coridorului erau foarte slab luminate. Acestea erau deci condițiile de viețuire ale celor opt oameni înmormântați de vii, pentru singura greşeală de a-şi petrece existența într-un stat socialist. Am aflat mai târziu că celule respective erau folosite de administrația închisorii pentru pedepsirea deținuților de drept comum, când aveau abateri de la regulament.

Programul zilnic nu era diferit de cel al deținuților de drept comun. Hrana era la fel. Pe toată perioada deținerii noastre, aici nu ne-am putut plânge de foame. Ba mai mult: gardienii ştiau de noi că suntem politici şi când se împărțea mâncarea eram întrebați dacă mai vrem cumva supliment. Erau doi gardieni, unul din Suraia, cu numele Crăciun şi altul, al cărui nume nu mi-l mai amintesc, din Soveja. Aceştia ne favorizau, atât cât

puteau şi cu ce puteau: la mâncare, cu supliment pentru cine mai dorea, iar la plimbare, lăsându-ne peste timpul prevăzut în regulament uneori şi câte o oră, în loc de zece minute. Numai că spațiul în care ne mişcam la "plimbare" era foarte îngust. De jur împrejur, închis de un zid de 4 m. înălțime, acest "țarc" avea dimensiunea de doar 5 pe 10 m.

Celulele noastre mai aveau aici un avantaj: nu erau supravegheate. Uşile nu aveau vizete, nici acel "ochi magic" cu care gardienii de la Aiud, cum vom vedea mai departe, ne țineau clipă de clipă sub observație. Aici gardianul nici nu stătea pe coridor. Avea camera lui, în afara spațiului de supraveghere, dincolo de uşa de la intrare. Nu apărea decât la aducerea mâncării, scoaterea la plimbare şi la aşa-zisul "program" cu tinetele. În rest, în celule aveam un program "de voie": puteam vorbi (convorbirile putând fi interceptate pe coridor, prin acele mici ferestruici de deasupra uşilor), puteam dormi, puteam cârpi etc. Discutam ore întregi cu toți cei opt. Aflasem şi numele celorlalți, pe care nu-i cunoşteam, dar din cauza celor mai bine de patruzeci de ani care s-au scurs de-atunci nu-mi amintesc numele niciunuia dintre ei. Cele mai dese şi mai întreținute discuții le aveam cu părintele Tincu şi cu Popa Simion, de la Ireşti. Necunoscându-i pe ceilalți cinci şi temându-ne ca nu cumva să se afle printre ei vreun "turnător", nu abordam niciodată în discuțiile noastre subiecte cu caracter politic.

Aici trebuie să mă opresc puțin şi, cu sentimentul de a fi săvârşit o eroare în descrierea interiorului celulelor închisorii din Focşani, mă văd obligat să fac o rectificare: e-adevărat că uşile celulelor nu erau prevăzute cu vizete

care să se deschidă, ca la alte închisori, dar în locul acestor vizete se aflau nişte goluri în uşi, cu dimensiuni mai mici, acoperite cu sârmă groasă, împletită, prin care se putea vedea de pe coridor şi invers. Lângă aceste "goluri" ne apropiam gura şi urechea ca să stăm de vorbă cu vecinii noştri.

Cu anchetele, aproape că nici n-am fost deranjați. O singură dată am fost chemat la o anchetă de către cpt. de securitate Crețu Ilie, comandantul Securității din Vidra. Subiectul a fost tot romanul "Bietul Ioanide", iar scopul, să descopere legături politice între mine şi directoarea Liceului din Vidra, ca să ne poată implica într-un viitor proces politic de participare la organizații subversive clandestine pentru "subminarea statului socialist". Cum aceste "legături clandestine" n-au existat, declarația mea a fost fermă, fără niciun echivoc, până la sfârşit. Vom vedea mai târziu, cam peste un an, că această anchetă a fost reluată cu maximă duritate, de către acelaşi anchetator.

În zilele care-au urmat, adică pe la începutul lunii martie au fost chestionați atât Popa Smion, cât şi părintele Tincu. Din cauza celorlalți cinci colegi de celulă, extrem de rezervați în discuții, n-am putut să aflăm nimic despre anchetele fiecăruia dintre noi. Aici nu ne mai temeam de gardieni, ci de turnători.

Buna Vestire. 25 martie 1958

Am amintit la descrierea celularului din Focşani că încălzirea era asigurată de o singură sobă, din metal, alimentată cu rumeguş. Era instalată la mijlocul coridorului şi căldura emanată se răspândea mai întâi în

tot holul şi de aici, prin micile ferestruici de deasupra uşilor, în cele opt celule. După ce soba era înfundată până sus, se aprindea focul, care ardea mocnit până se termina tot combustibilul. Arderea ținea cam 5-6 ore. Odată aprins focul, nimeni nu se mai interesa de sobă, nimeni n-o mai controla, gardianul retrăgându-se în camera lui, dinafara coridorului. Evacuarea fumului se făcea prin nişte burlane care porneau din sobă şi ajungeau în tavan, pe o distanță de circa 2,50 m. şi, de-acolo, afară.

În noaptea aceea spre marea sărbătoare a "Bunei Vestiri", am avut un somn adânc. De obicei somnul nostru se desfăşura cu multe întreruperi, la interval de ore sau chiar mai des. Acum, ca după o muncă grea din timpul zilei, n-am mai avut acele întreruperi. Dormeam, de parcă fusesem cuprins de somnul morții. Cred că era trecut de miezul nopții, când, în timpul acelui neobişnuit somn, am simțit nişte senzații ciudate de sufocare, de oprire a respirației, ceva care îmi năvălea pe nas, pe gură, fără să-mi pot da seama ce anume era. M-am trezit buimac, zăpăcit, în țipetele disperate ale celorlalți oameni din celulele învecinate: "Ajutor! Murim, deschideți!...". Strigătele au fost urmate de bătăi puternice în uşă, cu ce aveau oamenii la îndemână: cu pumnii, cu bocancii, cu alte obiecte. Am sărit şi eu la uşă, am strigat, am bătut cu bocancul, dar fumul devenise atât de dens încât nu mai puteam respira. M-am repezit cu gura şi nasul într-o spărtură a saltelei să pot trage puțin aer fără fum. Dar şi acolo fumul devenise stăpân. Celulele 4 şi 5 erau mai pline de fum, fiindcă soba era chiar lângă ele. Intuiam clar că viața noastră atârna de un minut, două...

Ce se întâmplase?... Burlanul care evacua fumul

din soba cu rumeguş se desprinsese de tavanul coridorului şi tot fumul se împrăştia în interior. După ce năpădise coridorul, umpluse şi celulele. Gardian de serviciu era cel de la Soveja, care ne favoriza. El însă nu auzise strigătele noastre. Alarma a dat-o un paznic de pe turela de-afară, care auzise ţipetele şi bătăile în uşă. În sfârşit, uşa coridorului se deschide şi apare îngrozit gardianul nostru. A deschis în mare grabă mai întâi geamurile holului, apoi uşile celor opt celule. Cu spaima întipărită pe faţă, bietul om nu ştia ce să ne mai spună, de bucurie că ne salvase viețile. Dacă ar mai fi întârziat cinci minute, în acea sfântă zi a "Bunei Vestiri" gardienii ar fi scos, din cele opt celule, opt cadavre făcute plocon, fără niciun efort, "măreţului stat socialist".

Plecarea din Focşani. 8 mai 1958

O zi splendidă: 8 mai. Ziua înfiinţării Partidului Comunist din România, în anul 1921. Terminasem "plimbarea", cea mai lungă şi mai plăcută de până atunci. Gardian de serviciu era simpaticul nostru Crăciun. Am avut convingerea că mă făcuse "uitat" în "ţarcul" acela strâmt, unde ne mai împrospătam plămânii cu aerul curat al primăverii.

Abia fusesem introdus în celulă, când uşa s-a deschis din nou. Gardianul Crăciun, în privirea căruia se putea citi compătimirea, cu glas blând şi reţinut îmi spune: "luaţi-vă bagajul şi veniţi după mine"... Am fost singurul scos, dintre cei opt!.. Luat imediat în primire de câţiva securişti, am fost introdus într-o dubă. Am simţit când am părăsit închisoarea şi când maşina a intrat în inima oraşului. Mi-am dat seama şi când s-a oprit în faţa

unei porți. Am intrat înăuntru şi motorul s-a oprit. Eram convins că ajunsesem la sediul Securității. Aşteptam din clipă în clipă ca uşa dubei să se deschidă şi să fiu băgat în vreo celulă, pentru anchete mai dure. Dar nu s-a întâmplat aşa. Aşteptarea s-a prelungit vreo câteva ore. Într-un târziu, în curtea Securității s-au auzit voci. Uşa dubei s-a deschis şi-au început să urce mai mulți oameni: în total opt. Uşa s-a închis din nou, o dată cu urcarea a trei securişti care s-au plasat printre noi, pentru a putea curma orice contact verbal între cei care urcaseră.

Motorul maşinii a fost pornit din nou, porțile s-au redeschis şi am plecat la drum lung. Printr-o foarte mică spărtură a prelatei dubei mi-am dat seama că ne apropiam de sfârşitul acelei zile. Începuse a se înnopta, când duba s-a oprit la postul de miliție din Lieşti, jud. Galați. Acolo au fost urcați încă doi deținuți şi maşina a pornit din nou. Ştiam acum că ne îndreptam spre Galați.

Aproximativ după vreo oră şi jumătate am ajuns. Maşina a fost oprită în fața unei clădiri mari. Am făcut aici un popas de câteva ore. În acest timp au fost scoşi din dubă trei oameni şi au fost aduşi alți cinci. Am dedus că locul unde ne aflam nu putea fi decât sediul Securității din Galați. M-am bucurat, în sinea mea, că n-am fost dat jos aici.

În lagărul "Noua Culme", de la Canal

Târziu, după miezul nopții, maşina şi-a continuat drumul. Eram acum 13 şi, împreună cu cei 3 securişti, 16. Stăteam foarte înghesuiți. Nu cunoşteam pe nici unul dintre ei. Nu mi-am dat seama în ce direcție ne duceau. Remarcasem doar că ieşiserăm din oraş. După vreo două

ore maşina s-a oprit din nou. "Dunărea"! a şoptit cineva dintre ai noştri. Eram acum sigur că ne vor transporta în Dobrogea, la Canal. Am simțit cum maşina a fost trasă pe nişte pontoane. Traversam Dunărea. Înghesuiala şi lipsa de aer din dubă mi-au provocat o criză cardiacă. De cincisprezece ore nu mai coborâsem din maşină. Am simțit o moleşeală, apoi o cădere într-o inconştiență totală. Unul dintre securişti a observat zbaterea mea şi m-a târât înspre uşa din spatele maşinii. A întredeschis-o puțin în timpul mersului şi aerul curat şi răcoros al acelei dimineți a pătruns înăuntru. Încet, încet mi-am revenit. Se întrevedeau zorile.

Pe la ora prânzului duba s-a oprit din nou în fața unor porți, care s-au deschis numaidecât. Împrejurul maşinii se-auzeau voci. Uşa din spate a fost larg deschisă, au coborât mai întâi securiştii, apoi am coborât noi, unul câte unul. Ne aflam în lagărul "Noua Culme", de la Canal. Această colonie n-a fost desființată. Fusese menținută şi funcționase cu deținuți de drept comun, iar acum reînființată pentru politici. Cei de drept comun fuseseră mutați în altă parte.

Am fost introduşi într-o baracă în care erau deja 20-30 de oameni, aduşi în cursul nopții din diferite localități din țară. Nu ne-a fost interzis să vorbim. Oamenii se grupau câte 3-4, făceau cunoştință şi se prindeau în discuții. Cei veniți de la Focşani ne-am ocupat fiecare câte un pat şi ne-am aşezat. În baracă era ordine şi curățenie. Pe paturi se aflau saltele, bine umplute cu paie, pături noi, cearşafuri curate. Pernele, la fel, sistem cazon, umplute cu paie, cu fețe de pernă albe şi curate. Baraca fusese pregătită în vederea sosirii

noastre. Nu ne-a fost interzis să ieşim afară. Curtea lagărului era destul de mare şi, dacă n-ar fi fost gardurile cu sârmă ghimpată şi posturile fixe de pază spre interior, am fi putut spune că ne aflam într-o cazarmă militară.

În după-amiaza acelei zile am fost scoşi în curte, făcându-se organizarea muncii pentru a doua zi. A fost constituită o brigadă formată din 80 de oameni, comanda fiind dată unui brigadier dintr-ai noştri. Menționez că, până la ora când s-a constituit brigada noastră, mai sosiseră câteva loturi din alte județe, care au fost incluse în aceeaşi brigadă. În baraca în care încăpeau aproape o sută de oameni, am avut bucuria să întâlnesc doi buni prieteni: Buți Ciocârlan, învățător din Panciu şi Simion Lefter, avocat şi poet din Galați. Primul a fost încadrat chiar în brigada din care făceam şi eu parte. Am avut noroc unul de altul, amândoi putându-ne destăinui reciproc necazurile de până atunci şi cele care aveau să mai vină până la despărțirea noastră.

A doua zi am intrat în program normal de colonie de muncă. S-a dat deşteptarea la ora cinci, ceaiul de dimineată la cinci şi jumătate, încolonarea şi plecarea la lucru la cinci şi patruzeci şi ieşirea pe poarta lagărului la ora şase. Distanța până la locul de muncă, de vreo 5 km., am parcurs-o într-o oră. Ca şi în perioada anilor 1952-1954, eram escortați de cordoane de gardieni şi însoțiți de nelipsiții câini polițişti, nişte dulăi mari, bine hrăniți.

Am ajuns pe şantier cu puțin înainte de ora şapte. Ni s-a spus că vom face anrocament pentru concasor. Norma stabilită era de 4 m.c., în 8 ore. Ne-au fost împărțite ciocane de câte 10 şi 5 kg. Frontul de lucru era pe Canalul început în 1948, dar care rămăsese neterminat,

din cauza încetării lucrărilor, în 1953. Scopul muncii noastre nu era continuarea construirii Canalului, ci exploatarea zăcămintelor de rocă stâncoasă, aflate din belşug pe tot cuprinsul Canalului Dunăre–Marea Neagră. Ca să reuşim să ne facem norma, eu şi prietenul Ciocârlan ne-am înțeles să lucrăm împreună şi să dăm pe zi 8 m.c. de piatră sfărâmată. Acest "anrocament" era obținut prin spargerea stâncilor de către artificieri, cu ajutorul explozivilor. Rolul nostru era să sfărâmăm bucățile de stâncă dislocate. Bucățile, potrivite pentru concasor, nu trebuia să depăşească 1-2 kg. Am reuşit, în prima zi de muncă, să îndeplinim norma. Normator era tot un deținut politic. La ora 15 am fost încolonați, pentru înapoierea în colonie. În poartă am fost percheziționați. Aşa s-au derulat zilele şi săptămânile care-au urmat, fără să se-ntâmple nimic deosebit.

Cam pe la-nceputul lunii august, abia sosiți de pe şantier, după ce ni s-a împărțit mâncarea, am primit ordin să intrăm în baracă şi ni s-a închis uşa. Am bănuit că o nouă perioadă de persecuții este pe cale să se dezlănțuie. Seara târziu, uşa s-a deschis şi ni s-a dat voie să ieşim la W.C. Deschid aici o paranteză: closetul se afla cam la 50 m. de baraca noastră şi era alcătuit din vreo 10-12 cabine. Se deosebea mult de cel din 1952, format dintr-o groapă comună, peste care se pusese nişte dulapi lungi pe care oamenii se aşezau la rând, unul lângă altul. Jena care-l cuprinde în astfel de condiții pe orice om civilizat, aici în scurt timp dispăruse cu desăvârşire. Între noi şi animale nu mai era nicio deosebire. Trăiam doar pentru ca să robim şi să ne hrănim cu ceea ce primeam din "dărnicia" celor ce ne munceau. Lăsând jena la o parte,

trebuie să spun că acele W.C.-uri erau nişte focare de infecţie permanentă. Muştele roiau puzderie pe deasupra lor, se aşezau pe fecale şi de-acolo îşi luau zborul către bucătăriile coloniei, unde se puneau pe toate alimentele. De aici îmbolnăvirile de tot felul, între care predomina dizenteria. De altfel, procentul cel mai mare de morţi l-au dat cei ce au contactat această boală. În afară de îmbolnăvirile provocate de lipsa totală de igienă, oamenii mureau şi din pricina deselor accidente, pe şantier sau în interiorul coloniei. Şi, ca o batjocură a fiinţei umane, au fost cazuri de deţinuti, total slăbiţi de munca forţată şi de foame, care s-au prăbuşit în acele latrine improvizate, de unde au fost scoşi cu mare greutate şi aproape morţi.

Dar să revin la ziua când ni s-a dat ordin să intrăm repede în baracă şi ni s-a închis uşa. N-a fost însă ceea ce-am bănuit: o nouă înăsprire a regimului de detenţie. A fost ceva cu mult mai important: se introducea în lagăr un lot de 5 femei. Dar nu femei oarecare, ci soţii ale unor importanţi oameni politici: soţia mareşalului Antonescu, soţia lui Octavian Goga, soţiile lui Corneliu Zelea Codreanu, Ion Moţa, Vasile Marin. Cu toată grija administraţiei lagărului, secretul nu a putut fi păstrat. E-adevărat că, după sosirea lor, au fost atât de meticulos izolate încât orice legătură cu grupul de femei a rămas pentru toată colonia o mare enigmă. N-am mai aflat niciodată nimic despre aceste distinse doamne. Evenimentul din ziua aceea, ca şi alte întâmplări de mai mare sau mai mică importanţă din perioada respectivă, au fost înghiţite de timp şi uitare. O întrebare a stăruit totuşi în mintea noastră, un timp: de ce oare autorităţile comuniste au preferat să plaseze aici, în mijlocul unor

pustietăți, aceste doamne ale căror soți, la timpul lor, au fost la cârma sau în atenția națiunii române, în loc să le fi transportat la una dintre cunoscutele închisori pentru femei: Mislea, Târgşor, Târgu Mureş ş.a. Întrebarea nu şi-a găsit pentru noi, nici până astăzi, dezlegarea...

Plecarea din lagărul "Noua Culme"

3 octombrie 1958. Intraserăm aproape în normal, cu munca, cu viața zilnică din lagăr, cu prieteniile acumulate în timpul celor cinci luni care s-au scurs de la plecarea din Focşani. Drumul pe care-l făceam zilnic, din lagăr până la locul de lucru, cam 10 km. dus-întors, munca de 8 ore, spațiul în care ne mişcam, preocuparea permanentă de a ne îndeplini norma ne formase convingerea că era de preferat viața aceasta, celei de celulă, unde eram expuşi în fiecare secundă privirii necruțătoare, prin "ochiul magic", a gardianului de serviciu. Dar nu era numai atât. Cea mai tensionantă şi şocantă clipă a vieții noastre de celulă (mă refer la celulele de la Securitate) era momentul când vizeta se deschidea brusc şi în cadrul ei apărea fața unui securist care timp de un minut îşi plimba ochii răutăcioşi şi vicleni asupra fiecăruia dintre noi, apoi arăta cu degetul pe cel căutat, îi întindea ochelarii negri şi hidoşi, poruncindu-i: "pune-ți ochelarii!"... Grelele zăvoare erau trase, uşa se deschidea cu zgomot şi omul, cu ochelarii negri puşi pe față, dispărea dintre noi, uneori pentru cinci minute, alteori pentru ceasuri întregi şi, nu rareori, pentru o noapte întreagă. Voi mai reveni asupra acestui amănunt, când mă voi referi la cea mai dură anchetă prin care am trecut, în viața de detenție, în primăvara anului

1959.

Dar să plecăm acum din lagărul "Noua Culme", spre o destinație necunoscută.

Ziua de 3 octombrie 1958: o zi cu soare, caldă şi cu speranțe din ce în ce mai bune. Ne întorseserăm de pe şantier, luaserăm masa, când în fața administrației lagărului am văzut trasă o dubă. "A mai adus pe cineva", am zis noi. Dar, n-a fost să fie aşa. Un plutonier umbla prin curtea lagărului cu o listă în mână. Printre cei căutați mă aflam şi eu... Prezentându-mă, mi-a poruncit scurt: "Ia-ți bagajul şi în cel mult cinci minute să fii pe locul de adunare a brigăzii". Când am ajuns, mai erau adunați acolo vreo 11 oameni. Securistul a verificat lista, ne-a încolonat "în rând pe doi" şi ne-a ordonat să ne oprim în fața administrației. Lângă dubă se aflau trei gardieni. Ne-au deschis uşa din spate, poruncindu-ne să urcăm. După ce-au urcat şi ei între noi, uşa s-a închis, motorul a pornit şi maşina, părăsind lagărul, s-a aşternut drumului.

Calvarul arestului din Galați

Începuse a se însera. La un ceas din noapte am ajuns la Dunăre. Maşina a urcat pe pontoane. Am trecut dincolo. Peste alte două ore intram în Galați, cu viteza mult redusă. Apoi s-a oprit în fața aceleiaşi porți, ca în urmă cu cinci luni. Nu-mi mai amintesc cum am coborât. Revăd numai camera de la intrare, din acea imensă clădire în care ni s-a făcut primirea. A urmat procedeul obişnuit al Securității: identitatea fiecăruia, obiecte de valoare (bani, ceasuri, inele, bricege etc.), apoi cureaua de la pantaloni, bretelele, şireturile de la bocanci şi, în final,

percheziția corporală până la piele.

Un gardian mi-a aşezat pe față obişnuiții ochelari negri, de care nu scăpa nimeni dintre cei ce intrau acolo. În clipa următoare am fost înhățat cu brutalitate de brațul stâng şi condus cu paşi repezi pe un coridor cam de vreo douăzeci de metri, apoi ne-am oprit. O uşă s-a deschis şi gardianul s-a adresat, pe ton răstit, celui care se afla înăuntru: „întoarce-te cu fața la perete!"... Mi-am dat seama că am ajuns la intrarea într-o celulă. Am păşit înăuntru, apoi acelaşi glas, tot pe tonul obişnuit al securiştilor, mi-a poruncit: „scoate-ți ochelarii!". Eliberându-mă de ei, uşa grea din stejar masiv s-a închis.

M-am aflat în clipele următoare față-n față cu un tânăr foarte plăcut la înfățişare, slăbuț, blond, căruia nu-i puteam da mai mult de douăzeci şi cinci de ani. Părea foarte bucuros de prezența mea. Viața de unul singur în celulele Securității se suporta greu. Primul gest pe care l-a făcut, când ne-am aflat față-n față, a fost să-şi ducă degetul la gură, semn că nu trebuie să vorbesc. Am înțeles numaidecât. Securistul se putea afla lângă uşă, ca să prindă primul schimb de cuvinte dintre noi. În acea seară am vorbit numai prin semne. Cum celula avea două paturi suprapuse, tânărul fiind singur îl ocupase pe cel de jos. Urma ca eu să ocup patul de sus. Tânărul însă, om de bun simț, văzându-mă mai în vârstă mi-a oferit patul de jos. M-am aşezat şi, cum eram prea obosit, am adormit imediat. Nu m-am mai trezit decât a doua zi, la ora 5, când s-a dat deşteptarea. Aici semnalul de deşteptare nu era anunțat, ca în lagăre sau închisori, prin sunete de goarnă sau bătăi cu ciocanul în obiecte sonore. Securistul de serviciu mergea din celulă în celulă, se

oprea în dreptul fiecărei uşi, deschidea vizeta şi spunea încet: „deşteptarea!”. De altfel, întreaga clădire a Securității din Galați era cufundată într-o liniște de mormânt. Deşi zecile de celule, de la parter până la ultimul etaj, erau toate ocupate cu deținuți politici aduşi pentru anchete, zgomotele erau suprimate cu deosebită grijă. Coridoarele aveau pe jos preşuri groase, iar gardienii care scoteau oamenii la anchete purtau în picioare nişte papuci (pâslari), care în timpul mersului nu scoteau nici un fel de zgomot. În celule era o liniște desăvârşită.

După deşteptare a urmat „programul”, apoi ceaiul de dimineață. La Securitatea din Galați nu existau tinete în celule. Fiecare celulă era prevăzută cu un W.C. turcesc şi apă curentă.

După luarea ceaiului, colocatarul meu a fost chemat la anchetă. Peste mai puțin de zece minute a fost readus. Era bine dispus şi, fără să se mai teamă că vreun securist ascultă la uşă, mi-a spus că avusese parte de o confruntare uşoară. Primise şi vreo câteva țigări, lucru ce se-ntâmpla rar în anchete.

Să derulăm acum povestea acestui tânăr. După revenirea în celulă, după ce l-am pus la curent cu situația mea, pe care a apreciat-o ca fiind destul de uşoară, a căpătat încredere şi timp de mai bine de-o oră mi-a povestit ce se-ntâmplase cu el. Se numea **Turcu Constantin** şi era student în anul IV la Facultatea de Medicină. Pe la mijlocul lunii mai 1948, de-acolo fusese arestat şi dus la închisoarea din Piteşti. La 6 decembrie 1949, la Piteşti a început îngrozitoarea „reeducare”, sub conducerea deținutului Eugen Țurcanu, care devenise

instrumentul docil al sinistrului general de securitate Nikolski. Reeducarea a durat până în august 1952.

Ce era de fapt această „reeducare"? Era un experiment. O experiență teribilă, importată din Rusia şi aplicată „românește", pe oameni cărora li se confiscase, fără niciun drept, libertatea. Ea se baza pe principiul „Poemului pedagogic" al lui Anton Makarenko: **reeducarea prin aplicarea torturii neîntrerupte**. În acest scop au fost arestați peste 400 de studenți de la diferite facultăți şi încarcerați în închisoarea Piteşti. Aici avea să se producă „fenomenul", nemaiîntâlnit în nicio închisoare din lume. Programul a fost pregătit cu minuțiozitate şi la data mai sus menționată a început punerea în aplicare. Iată fazele desfăşurării acestui teribil procedeu de „reeducare", aşa cum mi le-a povestit tânărul coleg de celulă şi care, din păcate, avea să-i aducă Securității „deplina reuşită":

a) ***demascarea externă,*** în care deținutul trebuia să-şi arate încrederea şi ataşamentul față de partid; să spună tot ce ascunsese la anchetele Securității. Declarațiile erau luate sub amenințări şi schingiuiri, verificate apoi de Țurcanu şi numai după aceea trecute pe hârtie şi trimise „sus", la Interne.

b) ***demascarea internă***, care consta în constrângerea deținutului pentru a-i denunța pe cei cu care stătuse la închisoare şi care-l încurajaseră să se mențină demn, să nu facă jocul Securității sau al Administrației închisorii. Arestatul era obligat să-i denunțe pe oricare dintre anchetatorii sau gardienii care se purtaseră mai blând cu el, în tot timpul executării pedepsei.

c) După cele două „demasacări”, urma a treia, cea mai grea: ***demascarea morală publică***, în care cel anchetat şi torturat ajungea la disperare şi la gândul sinuciderii; deținutul era pus să-şi bată joc de tot ce avea mai sfânt în viața lui: Dumnezeu, familie, părinți, frați, surori, prieteni şi chiar de el însuşi. Victima era obligată să inventeze batjocoriri de neînchipuit minții omeneşti. Dar oricâte ar fi spus, oricâte ar fi inventat, Țurcanu nu se arăta niciodată mulțumit. - „Banditule, ascunzi încă multe, nu vrei să mărturiseşti totul!”... Şi tortura începea de la capăt…

d) Trecut prin aceste trei etape, cel în care mai licărea doar un pic de viață este introdus în ultima fază, a patra, din care avea să iasă torționarul cel mai feroce, omul fără niciun pic de personalitate, a cărui memorie trecută prin operațiunea de „spălare a creierului” dispăruse cu desăvârşire, „omul nou” de care avea atâta nevoie Țurcanu şi ai lui. Acest om este pus acum să conducă el însuşi operațiunea de reeducare asupra altuia, „nereeducat”. Este **omul** lui Nikolski, **transformat din victimă în călău.** De-acum înainte, el nu va şti să facă nimic altceva decât să tortureze. Iată deci, îndeplinit matematic, principiul lui Anton Semionovici Makarenko: reeducarea prin aplicarea torturii neîntrerupte.

Dragi cititori ai acestor modeste însemnări, am relatat pe scurt tot ceea ce-am mai putut reține din povestirea studentului Turcu Constantin, în legătură cu „fenomenul Piteşti”. Recomand, celor ce doresc să afle mai multe despre ororile petrecute acolo, să citească două lucrări apărute după anul 1989: „Fenomenul Piteşti” de Virgil Ierunca şi „Piteşti” de Dumitru Baciu.

Să revin acum cu câteva date despre studentul Turcu. Pentru faptul că nu avusese nicio legătură cu legionarii şi nici cu alte partide politice, în cursul anului 1949, înainte de a se începe reeducarea de la Piteşti, a fost trimis la Canal. Acolo, la Peninsula, a putut intra în contact cu studenții „reeducați", care făceau parte din brigăzile 13-14, transferați aici în vara anului 1952, după ce printr-un ordin al Ministerului de Interne reeducarea a fost oprită. De la acei studenți aflase Turcu ceea ce se petrecuse la Piteşti. El primise o condamnare administrativă de 62 de luni şi fusese eliberat la termen. Dar, pentru că în vara lui 1952 a început un alt val de arestări, a fost reținut din nou şi trimis în D. O. (domiciliu obligatoriu), în Bărăgan, în apropiere de comuna Cuza-Vodă, unde s-a şi căsătorit. Obținuse un serviciu de felcer şi, datorită cunoştințelor acumulate în anii studenției şi unei comportări calde şi prietenoase cu pacienții, reuşise să-şi facă o clientelă numeroasă. Deşi originar din Slatina, se instalase aici şi ducea o viață liniştită şi plină de speranțe pentru viitorul familiei lui. Dar nu peste mult timp aceste speranțe aveau să se năruie şi pentru el. În ianuarie 1958 se dezlănțuia o nouă prigoană politică, mai crudă, mai violentă, mai sălbatică. În noaptea de 16-17 ianuarie dubele, I.M.S.-urile şi jeepurile funcționau cu maximă intensitate. Atunci fusese rearestat şi Turcu. Plimbat prin mai multe închisori, ajunsese la Securitatea din Galați, pentru confruntări.

La o săptămână după anchetarea lui, mi-a venit şi mie rândul. M-aşteptam să fiu întrebat despre Turcu, dacă mi-a povestit ceva despre detenția pe care o îndurase în trecut sau alte amănunte din viața lui.

Temerea mea s-a dovedit neîntemeiată. Nimic despre colegul de celulă. Anchetator, tot vechea cunoştinţă: cpt. Creţu Ilie. Ne-ntâlneam pentru a doua oară, după zece luni de la prima anchetă.

De data asta revederea avea să fie mult mai dură. Mi-am dat seama, prin reluarea discuţiilor despre romanul „Bietul Ioanide", că se urmărea stabilirea şi incriminarea unor prezumtive legături politice şi organizatorice. Asemenea relaţii neexistând, anchetatorul n-a putut scoate mai mult de la mine, decât ceea ce declarasem prima oară, la Focşani. Am fost ameninţat că-mi va aduce soţia şi socrii la confruntări; de asemenea, pe directoarea Liceului din Vidra. Îndeplinirea acestor ameninţări ar fi însemnat pentru mine o mare lovitură morală, în condiţiile de detenţie şi-aşa destul de grele în care mă găseam. Să aflu că doi oameni bătrâni şi neputincioşi sunt purtaţi pe drumuri, că pe soţie o va sili prin ameninţări să spună nişte neadevăruri, iar pe directoarea Sfeţeţu s-o scoată pentru mai multe zile din programul ei de la şcoală, ar fi însemnat pentru mine suferinţe mult mai aspre decât cele pe care le înduram în mod permanent în celulele Securităţii. Dar a vrut Dumnezeu ca aceste nenorociri să nu se întâmple. Anchetatorul a renunţat să-şi ducă la îndeplinire ameninţările.

Readus în celulă, l-am găsit pe Turcu foarte îngrijorat. Ancheta durase mai bine de-o oră. Când i-am spus că n-am fost întrebat nimic despre el, s-a înseninat şi s-a liniştit. Două săptămâni n-am mai fost deranjaţi. În tot acest timp auzeam zilnic, pe coridorul nostru, paşii gardienilor şi zăvoarele uşilor, când cei din celulele

vecine erau scoşi la anchete.

Într-o zi, pe neaşteptate, au băgat în celula noastră un deținut adus de departe. Era foarte slăbit, iar de pe hainele lui curgeau peticele. De cum a intrat, ne-a făcut o bună impresie. Nu era de loc înfricoşat. Părea a fi fost învățat cu de toate. N-a apucat nici măcar să-şi spună numele şi, în minutele următoare, apropiindu-se de vizetă a bătut în uşă. Vizeta s-a deschis şi în cadrul ei a apărut capul blond al unui tânăr securist, a cărui față arăta atâta seninătate şi blândețe, încât acea apariție angelică ni s-a părut a fi a unui om din altă lume...

- Cine a bătut?... , întreabă cu blândețe securistul.
- Eu, domnule sergent major, răspunde deținutul de curând introdus între noi.
- Ce doriți?
- Vă rog să vă uitați la hainele mele. Sunt numai petice care de-abia se mai țin unul de altul. Dați-mi, vă rog, ac şi ață să mi le cos, să le prind la loc...

Tânărul securist îl priveşte cu blândețe şi-l întreabă:

- De unde ați venit?
- De la Aiud, domnule sergent major.
- Câți ani de închisoare ați făcut, până acum?
- 11 ani, răspunde deținutul.
- Vai, vai, vai!... îl compătimeşte tânărul securist!...

Am rămas uimiți. Asemenea cuvinte din gura securiştilor nu mai auziserăm!... Vizeta s-a închis. După cinci minute tânărul a revenit, a deschis vizeta şi, dându-i noului nostru coleg de celulă un mosor cu ață neagră şi un ac, i-a spus să-şi ia cât are nevoie... Dar atâta i-a trebuit: un turnător „vigilent", dintre ai lui sau dintre ai

noştri, l-a scos urgent din circulaţie. A doua oară nu l-am mai văzut pe tânărul şi blândul securist… Numele noului nostru coleg de celulă nu mi-l mai amintesc. El fusese adus de la Aiud să compară ca martor într-un proces al unui lot de organizaţie politică anticomunistă.

Cu câteva zile înainte de Crăciun, am fost scos din celula în care conviețuisem cu Turcu. Cu ochelarii bine fixați pe față, mi-am luat un scurt rămas bun de la minunatul băiat cu care timp de trei luni împărțisem necazurile de celulă. Cu aceleaşi brutalităţi, folosite în mod permanent de securişti, am fost înhățat de braț, purtat prin mai multe coridoare, izbit cu capul de pereți şi balustrade. Căzând uneori în genunchi, împiedicându-mă de câte ceva, am simțit la un moment dat că începuserăm să coborâm. Obosisem. Respiram greu şi răsuflarea îmi era întreruptă. „Oare unde mă va duce?!"...

După parcurgerea unui coridor destul de lung, ne-am oprit. Zăvoarele au fost trase cu zgomot. Uşa s-a deschis şi securistul a strigat cu asprime:

- Întoarceți-vă cu fața la perete! Iar mie:
- Scoate-ți ochelarii!.

Obosit, ameţit, m-am pomenit într-o celulă de la subsol, luminată slab de un bec atârnat în tavan. Mi-am dat seama că, fiind la subsol, lumina trebuia să ardă zi şi noapte. În minutele următoare mi-am plimbat fugar privirea peste cei trei colocatari cu care aveam să-mi împart mai departe necazurile de captiv politic. Se aflau acolo: **Ion Buliga**, muncitor din Galați, părintele **Totolici**, preotul unei parohii din județul Galați şi **Florin Marin**, student în medicină, fratele mai mic al unui vestit specialist în afecțiuni de nas, gât şi urechi. M-am

prezentat şi le-am spus că fusesem scos dintr-o celulă de la parter, unde stătusem aproape trei luni cu un student medicinist, cu care mă împăcasem cum nu se poate mai bine.

Încă de la început, din instinctul de a cunoaşte repede oamenii m-am apropiat mai mult de Florin. Semăna mult la caracter cu Turcu. Părintele Totolici, mai în vârstă ca mine, era un om foarte blând, aşa cum ar trebui să fie toţi preoţii. Era însă atât de reţinut, încât nu îndrăzneam să-l provocăm la discuţii prea lungi. Faţă de cel de-al treilea aveam incertitudini. Comportamentul acestuia în celulă ne-a determinat să fim prudenţi cu el. Faptul că la una din anchetele avute mai de demult primise ţigări de la anchetator, ne-a dat de gândit. Observam că se simţea rău, izolat, dar nu puteam face altfel. Ne feream ca nu cumva să-l provocăm sau să-l jignim cu ceva. Adoptasem numai metoda tăcerii, care nu putea să dea greş.

Încet, încet, începuserăm să ne obişnuim cu atmosfera apăsătoare a tăcerii în celula noastră şi timpul se scurgea greu. Pentru mine, dacă n-ar fi fost Florin, scurgerea timpului ar fi fost şi mai grea. La câteva zile după ce ne-am cunoscut, mi-a povestit că şi fratele său, medicul, fusese arestat. A avut însă noroc. Guvernul român primise invitaţia să-l trimită pe doctorul Marin la un important congres mondial al medicilor ORL-işti, organizat la Paris. Puterea comunistă n-a avut încotro, l-a scos din închisoare şi i-a dat drumul. De la plecarea în Franţa, Florin nu mai aflase nimic despre fratele său şi asta îi apăsa greu sufletul.

Trecuseră câteva săptămâni bune de la mutarea

mea la subsol şi evenimente mai importante nu s-au mai petrecut.

Pe la sfârşitul lunii ianuarie 1959, am fost luat iar la anchetă. Dus din nou cu aceleaşi metode barbare de la subsol la etajul 4, când am intrat în camera de anchetă m-am văzut iarăşi faţă-n faţă cu căpitanul Creţu Ilie. Părea foarte mânios. Cu glas răstit, mi-a poruncit să scot ochelarii. Apoi, pe-acelaşi ton, manifestând parcă nerăbdarea de a se dezlănţui, mi-a ordonat să mă aşez pe scaun. Era un taburet mic, pus într-un colţ al încăperii respective, pe care se-aşezau toţi năpăstuiţii sorţii după ce-şi scoteau ochelarii. Obosit, emoţionat, eram nerăbdător să văd cu ce va începe. Nu m-aşteptam deloc să pornească iar cu „Bietul Ioanide”... După furia pe care o manifesta, trebuia să fie vorba de cu totul altceva...

- Vorbeşte-mi despre activitatea duşmănoasă pe care ai desfăşurat-o în lagărul de la Borzeşti...
- Nu aveam timp pentru o astfel de preocupare, domnule căpitan. Programul administraţiei lagărului era aşa de încărcat, încât ne mai rămânea timp doar pentru odihna de noapte şi pentru masă.
- Ce persoane mai importante ai cunoscut acolo şi ce discuţii ai purtat cu acele persoane ?
- Dormind în camere mari şi muncind pe şantier la un loc, am cunoscut mulţi oameni. Dar de-atunci s-au scurs peste şase ani şi nu-mi mai amintesc de numele lor.
- În curând îţi vei aminti de toţi. Chiar şi de laptele pe care l-ai supt de la maică-ta...

Îmi dădeam bine seama că ancheta se va termina cu duritãţi. Eram convins că anchetatorul se baza pe

informații primite în timpul detenției mele.

- Vorbeşte-mi despre activitatea legionară pe care a-i desfăşurat-o în acel lagăr...
- Cu Mişcarea Legionară am întrerupt orice fel de legături, încă de la sfârşitul lunii ianuarie 1941, când a intrat în ilegalitate.

Anchetatorul s-a ridicat brusc, repezindu-se la mine cu pumnii strânşi, gata să mă lovească.

- Pe cine vrei să prosteşti?... De-atunci nu te-ai mai întâlnit nicăieri, cu niciun legionar?... La Canal sau la Borzeşti, nu te-ai întâlnit cu legionari?...
- M-am întâlnit cu mulți. Dar puteam noi discuta politică, în condiții de constrângere şi de teamă? Turnătorii mişunau peste tot. Cine-ar fi fost atât de inconştient, încât să-şi complice şi mai mult situația?
- Nu vrei să-ți trădezi „camarazii", aşa-i?!... Te opreşte jurământul pe care l-ai depus!... Te previn că avem noi puterea şi mijloacele să te dezlegăm de el...
- Ştiu, puterea dumneavoastră este nelimitată. Toate posibilitățile vă stau la dispoziție. Eu sau altul suntem nişte „jucării" în mâinile dumneavoastră. Oricând puteți să ne curmați viața. Mâine s-ar putea ca nimeni să nu mai ştie dacă mai există. Sunteți atât de tari, față de bietele noastre ființe, încât ar fi ridicol să încercăm să ne apărăm. Nu putem face nimic altceva, decât să protestăm împotriva minciunii...

Sărind a doua oară de pe scaun, cu glasul sugrumat de mânie, a urlat către mine:

- A cui minciună, banditule?...
- A informatorilor dumneavoastră!..

Ca ieşit din fire, dintr-o săritură a ajuns în fața

mea, lipindu-şi pumnii de obrajii mei.

– Te strivesc sub picioare, nenorocitule! Nu mai apuci ziua de mâine. Noi umblăm cu minciuni, hai?!...

– Nu dumneavoastră, ci informatorii dumneavoastră.

Nemaiputându-şi stăpâni mânia, a bătut de trei ori din palme şi imediat a apărut în uşă caraliul care ducea deținuți la anchetă.

– Ia-l şi du-l la celulă.

A fost ultima mea întâlnire cu căpitanul Crețu. Merită aici o scurtă caracterizare a acestui zelos anchetator. S-a folosit, în toată perioada anchetelor lui, de cele mai înfricoşătoare amenințări, de cele mai triviale înjurături, de cele mai ordinare expresii. A jonglat la maximum cu metoda intimidării. A făcut tot ce mintea omenească poate descoperi. Un singur lucru n-a făcut: bătaia... *Anchetatorul Crețu pe mine nu m-a lovit*. Când toți ceilalți colegi de-ai lui se întreceau în bătăi şi-n schingiuiri, anchetatorul meu a avut tăria să-şi stăpânească pumnii... I se poate atribui un merit? Din partea mea, da!... S-a petrecut ceva în conştiința lui?... E posibil! Poate s-a gândit că în față-i se afla un om ca şi el... Era greu de afirmat că, în vremea aceea, în năprasnica prigoană care se dezlănțuise în țara noastră, ar mai fi putut exista securişti cu un pic de omenie în ei. Şi totuşi, în ființa căpitanului Crețu am putut descoperi, în ziua aceea, acel strop curat de omenie!...

După patruzeci de ani de la acele întâmplări, am aflat, într-un autobuz, că fostul securist Crețu locuieşte la Galați şi că cetățeanul cu care călătoream alături era chiar vecinul său de apartament. L-am rugat pe acel om să-şi întrebe vecinul dacă-şi mai aminteşte de mine, din timpul

anchetelor şi să-i transmită salutări din partea celui ce n-a fost lovit de anchetatorul său. Mai mult, că aş dori să ne reîntâlnim, fie la Galaţi, fie în Vrancea şi să ne reconsiderăm poziţiile pe care ne aflam atunci şi acum. Din păcate, încercarea mea n-a avut ecoul scontat…

Ajuns în celula de la subsol, ameţit şi obosit după două ore de anchetă extrem de tensionată, m-am întins pe pat. Când mi-am recăpătat liniştea, i-am povestit numai lui Florin, în şoaptă, cum a decurs ancheta.

În ultima parte a lunii februarie ne-a vizitat la celulă şeful anchetelor, maiorul Octavian Aronescu. Auzisem de el, dar nu-l văzusem până atunci. Asemenea vizite nu erau anunţate. În ziua respectivă zăvoarele au fost trase ca de obicei cu mare zgomot, uşa s-a deschis brusc şi în prag s-a oprit statura masivă a maiorului Aronescu. Era un bărbat cam de 40-50 de ani, blond, cu figura încruntată. Auzisem că era de naţionalitate evreu. De altfel, la majoritatea închisorilor şi lagărelor anchetatorii şi şefii de anchete erau evrei. În spatele lui, pe coridor, se afla suita care-l însoţea, formată din câţiva locotenenţi majori. Îngrămădiţi în fundul celulei, încremeniţi în poziţie de drepţi, noi, cei patru, aşteptam. Niciun cuvânt, nicio întrebare. Maiorul şi-a plimbat privirea când spre unul, când spre altul, oprindu-se mai îndelung asupra mea. Din clipa aceea am simţit că mi se pregăteşte ceva. Apoi uşa s-a închis, cu zgomotul obişnuit al zăvoarelor, punând capăt acelei inopinate vizite care n-a durat mai mult de cinci minute.

Pe la începutul lui martie am fost luat din nou la anchetă. Când mi-am scos ochelarii, m-am aflat în faţa unui alt căpitan ce părea foarte liniştit. Era de statură

mijlocie, blond şi simpatic. Întrebările lui nu aveau nicio legătură cu cercetările anterioare. Ancheta a avut mai mult un caracter ideologic şi comportamentul căpitanului a fost civilizat. Peste mai puțin de o jumătate de oră am revenit în celulă. După descrierea ce i-am făcut-o lui Florin, acesta mi-a spus că-l cunoştea pe anchetator. Era venit de la Ministerul de Interne şi avea cu totul altă misiune decât aceea a Securității din Galați.

Au urmat trei săptămâni de liniște absolută. A două zi după sărbătoarea „Bunei Vestiri", am fost din nou dus la etajul 4. Cu aceleaşi îmbrânceli şi căderi pe trepte, epuizat fizic şi psihic, am fost introdus în camera de anchetă. La masă se afla un tânăr locotenent major care m-a invitat să iau loc. Vorbea încet şi mi s-a părut foarte manierat. Mi-a spus că în curând procesul meu va intra pe rol şi, dacă voi fi sincer în anchetă, voi scăpa uşor. Mai târziu aveam să aflu că noul meu anchetator se numea Avădanei Ilie şi avea pe conştiința lui multe victime. Învățător fiind, părăsise în anii din urmă învățământul, înscriindu-se în Şcoala Militară de pregătire a ofițerilor de securitate.

Ancheta n-a durat mai mult de zece minute, fiind trimis la celulă.

A doua zi, după masa de seară, am fost din nou dus la etajul 4. De data asta, anchetatorul a trecut brusc la un limbaj agresiv:

- Te-ai hotărât să vorbeşti?...
- In afară de cele declarate la anchetele anterioare, nu mai am nimic de adăugat.

Furios a deschis uşa, dându-mă în primire caraliului. De data asta însă n-am mai fost dus la celulă,

ci într-o cameră mică, mobilată şi luminată slab de o veioză. După mine a intrat un militar înalt, cu mantaua pe umeri, care m-a invitat politicos să iau loc pe scaun. Pe epoleți am văzut gradul de colonel. Mult mai târziu am aflat că-l chema Aramă. Redau mai jos dialogul scurt şi civilizat pe care l-am purtat împreună:

- Ce profesie ai practicat, până la arestare?...
- Am fost învățător..
- Frumoasă şi nobilă profesie, zise colonelul.
- Frumoasă, domnule colonel, dar apostolii neamului au dus în toate timpurile o viață foarte grea. Sacrificiul lor nu a impresionat niciodată pe nimeni. Singurul ministru al învățământului, Spiru Haret, s-a ocupat mai îndeaproape de ei. Dar singur fiind, n-a putut nici el să facă mai mult.
- Ai citit „Învățătorii" de B. Iordan?
- Da, am citit tot ce-am întâlnit în legătură cu greaua misiune de „apostol al neamului". Aş menționa numai două importante lucrări care au constituit o adevărată hrană sufletească pentru tinerii absolvenți ai şcolilor normale: un roman foarte bun, apărut în timpul lui Spiru Haret, „Străin în țara lui", de Rădulescu-Niger şi „Apostol" de Cezar Petrescu, unde eroul principal, Nicolae Apostol, îşi sacrifică viața într-un sat uitat de Dumnezeu şi de lume.
- Vezi, domnule învățător, dumneata dacă te-ai fi ocupat numai de nobila misiune pe care ai avut-o, astăzi nu te-ai fi aflat aici. Noi îți dăm totuşi o şansă, şansa de a-ți recăpăta libertatea. Uite, dosarul dumitale se află în mâinile noastre. Acest dosar, care în curând va trebui să te însoțească la proces, mâine

nu va mai fi.. Îl vom distruge chiar în noaptea asta, dacă... dacă... ne vom înțelege!... Depinde numai de dumneata. Iar dacă vrei să rămâi martir, tot dumneata-ți hotărăşti soarta...

Înțelegându-i gândul, deşi nu şi l-a exprimat, i-am răspuns:

– Domnule colonel, decât să-mi recapăt libertatea cu meseria de turnător, mă voi simți mai liniştit mergând pe calea adevărului, împreună cu toți ceilalți pe care-i aveți aici, în mâinile dumneavoastră.

La auzul răspunsului meu, colonelul Aramă a chemat caraliul şi i-a ordonat:

– Du-l în celulă şi vezi cum îl duci!..

Acesta a înțeles consemnul şefului şi m-a dus „cum trebuia!", cu aceleaşi metode barbare: lovituri, îmbrânceli, înjurături, folosite de fiecare dată, cu fiecare deținut în parte.

Noaptea fatală. 30-31 martie 1959

În timp ce se împărțea masa de seară, uşa celulei noastre s-a deschis brusc, mi s-au întins hidoşii ochelari negri, i-am fixat în grabă, am fost înhățat brutal de brațul stâng şi, îmbrâncit, am început să urc treptele de la subsol, întocmai ca-ntr-un marş forțat. Obosisem şi gâfâiam, dar până la camera de anchetă mai aveam încă multe trepte de urcat. Căzut de mai multe ori în genunchi, ridicat de braț cu ocări şi înjurături, trăiam în acele clipe cele mai înfiorătoare suplicii din viața mea. Niciodată până atunci nu fusesem dus la anchetă cu atâta ură şi sete de răzbunare. În sfârşit, iată-ne opriți. Uşa

camerei de anchetă de la ultimul etaj s-a deschis şi pentru a treia oară m-am aflat în faţa locotenentului-major Avădanei Ilie.

– Te-ai hotărât să vorbeşti?...

Am tăcut. Anchetatorul repetă întrebarea:

– Te-ai hotărât să vorbeşti?...

Am tăcut din nou. Caraliul, chemat prin bătăi din palme, se prezintă în poziţia de drepţi.

– Du-l la celulă să mănânce şi peste zece minute să mi-l aduci înapoi.

În celulă, ceilalţi trei stăteau încremeniţi. Mi-au arătat mâncarea, dar nu m-am atins de ea. Mă gândeam la anchetatorul care, la a doua chemare, mă avertizase că voi fi pus „pe rangă", dacă nu voi recunoaşte învinuirile ce mi se aduceau. Nu ştiam ce însemna „punerea pe rangă". Auzisem de la alţii că era una dintre metodele de tortură. Acum îmi venise şi mie rândul...

Înainte de a trece la derularea întâmplărilor cumplite din acea noapte, doresc să fac o precizare: mă obişnuisem cu aprecierea scurgerii timpului. Am amintit şi-am fixat de multe ori, în descrierea acestor întâmplări, durata de timp în anchete, în deplasări, în chinuitoarele aşteptări, în lungile ceasuri de muncă forţată la Canal, pe ploaie, viscol sau ninsoare. Am scris: ancheta a durat „cinci minute" sau „două ore" sau „zece minute". Evident, referirile la aceste perioade de timp sunt aproximative, neputând fi măsurate cu precizie, fiindcă toţi cei ce intrau pe poarta lagărului, închisorii, Securităţii, erau deposedaţi de ceasuri.

Cele „zece minute" fixate de anchetator s-au scurs repede. Uşa celulei s-a deschis cu zgomotul obişnuit al

zăvoarelor, am primit ochelarii şi din nou am început să urc blestematele trepte ale celor patru etaje. Anchetatorul mă aştepta.

– Ți-am dat timp de gândit. Te-ai hotărât?...

Pentru a treia oară, am tăcut. Eram conştient că soarta mea fusese deja stabilită. A fost chemat caraliul şi i s-a dat ordin să mă ducă la camera „X", aflată pe acelaşi coridor la câțiva metri de camera de anchetă. Introdus fără ochelari în încăpere, dintr-o fugară privire mi-am dat seama că mă aflam în camera de tortură. Aspectul acelei camere era înfricoşător: pereții murdari, duşumeaua pătată de sânge, pingele de bocanci şi de pantofi împrăştiate pe jos, în dezordine. În mijloc, două mese de dimensiuni egale. De jur-împrejurul pereților stăteau rezemate vergele, ghioage, răngi de fier. Primul a apărut anchetatorul, după el un locotenent-major, purtând nişte ochelari mari, negri, care-i făcea figura de nerecunoscut. Au mai intrat încă doi locotenenți-majori şi şeful anchetelor, maiorul Octavian Aronescu. Niciun cuvânt din partea nimănui. Se „lucra" într-o tăcere desăvârşită. Cel cu ochelarii negri s-a apropiat de mine, având o sfoară groasă-n mâini şi-a început să-mi lege picioarele de la genunchi în jos, înfăşurându-le strâns, de zeci de ori, până la călcâie. În timpul „operațiunii" mă îndemna în mod repetat, pe şoptite, să vorbesc. Apoi, mi-a legat mâinile la încheieturi. Strâns legate, mi le-a băgat pe sub genunchi. În dreptul coatelor s-a format un gol, prin care au introdus o rangă. Doi dintre cei prezenti au apucat de capetele răngii. Cele două mese din încăpere au fost aşezate în aşa fel ca între ele să rămână un spațiu liber de aproximativ o jumătate de metru. M-au ridicat şi m-au

aşezat în spațiul gol, capetele răngii fiind sprijinite pe mesele respective. Învârtit, am ajuns cu capul în jos şi picioarele în sus. Călăul cu ochelarii negri a apucat o rangă dintre cele sprijinite de pereți, s-a aşezat în fața mea şi aştepta. La comanda maiorului, a-nceput să lovească. Lovea puternic, aşa cum un om voinic, având în mâini un topor greu, îşi crapă lemnele. Mă hotărâsem să nu reacționez în niciun fel. Primele 5-6 izbituri am avut tăria să le suport. Dar loviturile începeau să devină din ce în ce mai dureroase. Mă dureau mai ales călcâiele. După mai bine de douăzeci de plesnituri, n-am mai putut suporta şi-am început să răcnesc. Cred c-am trecut şi prin momente de leşin, fiindcă la un moment dat m-am pomenit cu un cofer cu apă rece turnat peste față. După asta, am auzit glasul maiorului: „Lasă-l!" Am fost coborât dintre cele două mese şi pus pe duşumea. Cel ce mă lovise mi-a dezlegat mai întâi picioarele, apoi mâinile. La un ordin, doi subofițeri s-au prezentat imediat, m-au luat unul de-un braț, altul de celălalt braț, coborându-mă la parter. Acolo m-au dat în primire altui subofițer. Acela imediat m-a dus într-o cameră cu ciment pe jos şi cu scaune lungi pe lângă pereți. Mi-a poruncit să-mi lepăd bocancii şi ciorapii. Am rămas cu picioarele goale pe ciment. Tot el a adus de la un robinet de pe coridor vreo cincisprezece găleți cu apă, pe care le-a vărsat pe cimentul camerei în care mă aflam. Fără ton poruncitor sau răutăcios, mi-a spus că sunt obligat să merg cu picioarele goale prin apă.

Era un sfârşit de martie foarte friguros şi apa aproape înghețase. Explicația acestei metode de tortură, finalizată cu o „plimbare" prin apă rece, am aflat-o mult

mai târziu de la cei care trecuseră şi ei prin aceleaşi chinuri: torționarii erau preocupați să nu ni se umfle picioarele din pricina loviturilor de rangă, semne ce le-ar fi putut trăda sălbăticia mijloacelor folosite în anchete... Dar, deşi apa rece a atenuat mult efectul loviturilor, picioarele tot s-au umflat...

Sub supravegherea strictă a subofițerului care, de pe coridor, prin uşa deschisă urmărea executarea ordinului, am început să mă deplasez de colo-colo, prin băltoaca a cărei răceală mi se răspândise în tot corpul. Dacă n-ar fi fost acele scaune lungi, pe lângă pereți, pe care le puteai folosi pentru a te mai rezema, n-aş fi reuşit să mă mențin pe picioare. Aproape toată greutatea corpului se sprijinea în mâini. Cu ajutorul lor am putut să fac, de sute de ori, înconjurul camerei inundată cu apă rece. Mai mult de două ore a durat acest chin. La capătul lor am auzit glasul subofițerului spunându-mi să ies pe coridor, să-mi trag ciorapii şi bocancii. Am reuşit să fac acest lucru cu mare greutate, fiindcă picioarele îmi înțepeniseră. Fără să mă bruscheze, m-a luat de brațul stâng, spunându-mi că trebuie să mă ducă „sus". Comportamentul acestui om mi-a uşurat mult chinul... Am descoperit în el picătura de omenie care, în asemenea momente, aduce alinare şi încurajare. Cu multă atenție ca să nu mă împiedic, luând asupra sa aproape întreaga greutate a corpului meu, am ajuns din nou la etajul 4. Ce va mai urma, oare?!... Bănuiam că o nouă anchetă... Dar, nu, nu asta aveau ei de făcut în această noapte.

Am fost introdus într-o nouă cameră, în mijlocul căreia se afla o masă lungă. După mine au intrat anchetatorul şi doi dintre ofițerii care asistaseră la tortura

de „pe rangă”. Mi-au cerut să pun brațele pe masă. Mi-au legat iar mâinile, de la încheieturi până la cot, cu o sfoară groasă, iar capetele sforii le-au înnodat de masă. Imobilizat astfel, nu mai puteam face nicio mişcare. Unul dintre ofițeri ținea în mână un cauciuc lung de vreun metru, prin mijlocul căruia erau trecute mai multe sârme de cupru. La semnalul anchetatorului, cel cu cauciucul a început să mă lovească cu sete. Lovea peste tot. De la cap, pe toată suprafața spatelui, până la picioare. Răcnetele mele n-au impresionat pe niciunul dintre ei. Călăul a lovit până a obosit. Ca şi „pe rangă”, am căzut în nesimțire. Şi aici mi s-a turnat apă pe cap, după care m-au lăsat. Mi-au dezlegat mâinile, apoi m-au împins cu brutalitate către un colț al camerei. Acolo am fost luat în pumni şi-n palme de către celălalt ofițer, care asistase la bătaia cu cauciucul.

Trecuse demult miezul nopții, când cei trei au ieşit, lăsându-mă singur. Eram extenuat şi simțeam trebuința să m-aşez pe ceva. Dar în camera respectivă nu se afla decât masa cea lungă pe care, în urmă cu o oră, fusesem torturat. M-am rezemat de un perete şi stăteam în aşteptarea unor alte metode de schingiuire. După mai bine de două ore, timp în care m-am luptat cu vălmăşagul a tot felul de gânduri, uşa camerei s-a deschis şi înăuntru au intrat doi subofițeri. Am fost înşfăcat de subsuori şi târât cu brutalitate către treptele de coborâre. Astfel, am ajuns pe coridorul subsolului. Eram încredințat că mă vor duce la celula din care fusesem scos de cu seară. Aşa s-a şi întâmplat. Zăvoarele au fost trase şi cei doi mi-au făcut vânt înăuntru. Când m-au văzut, înspăimântați de felul cum arătam, colocatarii mei

s-au retras în capătul opus al celulei...

Deschid aici o paranteză, încercând să fac o mărturie greu de evocat: alături de sediul Securității, în partea de Est, la numai 50 de metri se afla clădirea Liceului Pedagogic „Costache Negri". La acest liceu, cu un an în urmă fiica mea mai mică, Olguța, dăduse examen de admitere şi reuşise. Obținuse o medie foarte bună. Dar, fiind copil de deținut politic, având deci „dosarul pătat", înainte de începerea cursurilor fusese amenințată cu excluderea din liceu. Numai intervenția unor membri din comisia de admitere care, riscându-şi cariera profesională, s-au opus acestei măsuri nedrepte, a făcut ca fiica mea să poată fi admisă să urmeze cursurile prestigiosului liceu gălățean. Fără să ştim nimic unul de celălalt, acum, în această cumplită noapte când eu treceam prin chinurile iadului, într-o cămăruță a internatului Liceului Pedagogic, aflată la numai câțiva paşi de locul unde eram torturat, se odihnea fetița mea, visând poate la tezele pe care avea să le dea a doua zi... De unde să ştie, bietul copil, că-n noaptea aceea tatăl ei era atât de aproape de ea, zbătându-se în mâinile călăilor, între viață şi moarte?!... După ani şi ani, urmând şi absolvind Conservatorul „Ciprian Porumbescu" din Bucureşti, Olguța s-a întors la şcoala care-o pregătise, la Liceul Pedagogic „Costache Negri" din Galați, de data asta ca profesoară de muzică...

Îi rog pe cititorii acestor însemnări să-mi ierte paranteza de mai sus, dar nu puteam trece peste coincidența stranie a unei atât de nefericite întâmplări din viața mea.

Revenit în celulă, inimosul student în medicină,

Marin Florin, a sărit să m-ajute. M-a aşezat pe pat cu faţa în jos şi scoţându-mi îmbrăcămintea mi-a spus că tot spatele este negru. Mi-a aplicat cu grijă comprese pe toate locurile învineţite, sfătuindu-mă să mă mişc încet şi cât mai puţin. În tot acest timp m-a încurajat, spunându-mi că părţile vătămate se vor reface, iar tot ce este învineţit va dispărea în câteva săptămâni, prin resorbţie. Timp de o săptămână, zilnic, a fost nevoie să-mi pună şi să-mi schimbe compresele.

La câteva zile după noaptea fatală din 30-31 martie 1959 au fost introduşi în celulă doi civili, care mi-au înmânat actul de punere sub acuzare pentru a-l semna. Am avut o ezitare. Dar cei doi m-au avertizat că, de nu-l voi semna, voi fi chemat din nou „sus”... Am avut slăbiciunea să-l semnez. M-am gândit atunci la ceea ce-mi spusese într-o anchetă un securist: „zadarnic te încăpăţânezi, fiindcă de la noi nu pleacă nimeni cu „problema nerezolvată”... Cu acea semnătură, mi-am pecetluit soarta. După proces, aveam să aflu că libertatea îmi va fi confiscată pentru douăzeci şi cinci de ani...

Procesul

Pe data de 17 iulie 1959 am fost chemat din nou în camera de anchetă. Eram timorat. Nu cumva „noaptea albă” din 30-31 martie se va repeta?!... Dar, nu. Anchetatorul Avădanei a dorit să-mi comunice următoarele: „pe 21 iulie va fi procesul; vom fi şi noi acolo. Dacă vei declara altfel decât ceea ce cuprinde actul de punere sub acuzare, te vom aduce înapoi. Sper că ne-am înţeles!”... A chemat apoi caraliul şi am fost

„expediat" la celulă. Ancheta nu durase mai mult de trei minute...

21 iulie 1959. O dubă de mărime mijlocie se afla trasă lângă o scară secretă, în curtea Securității din Galați. Încă de dimineață am fost anunțați că vom merge la Tribunal. Grupul nostru, care urma să fie judecat, avea următoarea componență: Jean N. Voinea (avocat, Focşani), Caragață Costache (învățător, Vidra - Vrancea), Vasile Popa (contabil, Vidra - Vrancea), Chiriță Vasile (cântăreț bisericesc, Mărăşeşti), Lovin Alexandru şi Chiriță Alexandru (agricultori, sat Străjescu, Vrancea) şi doi țărani din Răcoasa (Vrancea), pe care nu i-am cunoscut. Toți cei opt am urcat în dubă şi am luat drumul spre Tribunal. Acolo ne-au aşteptat mai mulți gardieni. Ne-au luat în primire şi ne-au băgat într-o aşa-zisă „sală de aşteptare", poruncindu-ne că nu avem voie să vorbim între noi. În jurul orei 10 am fost scoşi şi introduşi în sala de judecată, ocupând locuri în boxa acuzaților. Completul de judecată era format din membri ai Tribunalului Militar - Constanța.

Procesul a început cu citirea rechizitoriului, pentru întreg grupul, de către un procuror militar cu gradul de căpitan, lectură care a durat mai bine de o oră. A urmat apărarea. Fiecare dintre noi aveam câte un apărător din oficiu. Aleşi şi numiți de către Securitate, aceşti apărători n-au făcut altceva decât să confirme, într-o formă mai abilă, cele spuse de procuror. În timpul pledoariilor, care nu mă mai interesau, am întors capul, gândindu-mă că poate voi descoperi şi pe careva dintre ai mei, printre civilii din sală.. I-am zărit repede; erau cinci, din familie: soția cu cele două fetițe, Cornelia şi Olguța şi doi

cumnați, Costel Dumitrescu şi Cornelia Dumitrescu. Îndrăzneala de a întoarce capul spre cei din sală am plătit-o cu câteva lovituri cu patul armei, de la gardianul care se afla în spatele nostru. Am primit cu bucurie acele lovituri, fiindcă privirile celor dragi s-au întâlnit, preț de câteva clipe, cu ale mele…

Merită să fie menționat aici efortul disperat pe care l-a făcut familia mea, ca să ajungă la timp în ziua procesului. Un nepreţuit ajutor l-a dat avocatul Titel Hănțoiu din Focşani, care în mod discret a transmis familiei înştiințarea că procesul lotului nostru a fost fixat pe data de 21 iulie. Vestea a ajuns acasă în după amiaza zilei de 20 iulie. Cum mijloacele de transport în comun la vremea aceea erau extrem de precare, cei cinci membri ai familiei s-au urcat, de la Tichiriş, pe un camion încărcat cu buşteni, pe care şoferul îi transporta la Odobeşti. Aşa au străbătut, bieții de ei, o distanță de 30 de kilometri. Şoferul i-a lăsat în gara Odobeşti, în speranța că în seara aceea vor avea vreun tren spre Focşani. Necirculând însă nicio cursă în această direcție, până dimineața la ora 6, cei cinci au fost nevoiți să plece noaptea, pe jos, cale de 12 km. Ca să scurteze drumul şi să ajungă direct în gara Focşani, au luat-o pe calea ferată. În jurul orei 22 au plecat cu un personal spre Mărăşeşti. Acolo au aşteptat câteva ore, până să vină un tren dinspre Suceava pentru Galați. Cu trenul personal, plecat pe la ora 2,30 din Mărăşeşti, au ajuns în zorii zilei de 21 iulie la Galați.

Astfel, la ora începerii procesului ne aflam împreună în aceeaşi sală, „cei de-acasă", cu „cei din temniță". După pledoariile „avocaților" au urmat concluziile Tribunalului, apoi ultimul cuvânt al

acuzaților. Personal, nu-mi mai amintesc ce-am spus. În atmosfera de teroare în care se desfăşura procesul, cu Securitatea de față, cele câteva propoziții pe care le-am rostit au fost formale şi nesemnificative. La fel au făcut şi ceilalți. Singurul din lotul nostru, care a bravat şi a avut un curaj aproape nebunesc, a fost avocatul Jean Voinea din Focşani. În ultimul său cuvânt, a declarat: „Nimic nu este adevărat din ceea ce cuprinde actul de punere sub acuzare. Declar aici, să afle întreaga lume, că am semnat acel act, după ce am trecut prin groaznice torturi"…

Aşa s-au „construit" zecile şi zecile de mii de procese cu care puterea politică diavolească de atunci a umplut, până la refuz, toate închisorile din țară cu oameni absolut nevinovați.

Nu pot trece mai departe, fără a lăsa câteva date în legătură cu viața zbuciumată a celui mai curajos dintre cei judecați atunci, avocatul Jean Voinea. S-a născut în orăşelul Panciu. Tatăl său, Nicolae Voinea, podgorean din Panciu, a fost arestat în 1939, imediat după asasinarea lui Armand Călinescu. Odată cu el au mai fost arestați încă doi: P. Marin, din Suraia, handicapat fizic, băiat tânăr, de-o cuminţenie rară, cu liceul abia terminat, urmând să se-nscrie la facultate şi comerciantul Vasile State, din Adjud, om de asemenea liniştit şi apreciat în orăşelul său. Toți trei au avut parte de-un sfârşit tragic. După ce-au fost executați prin împuşcare, trupurile lor au fost spânzurate în piețele publice, în locurile cele mai frecventate de lume şi ținute acolo trei zile. Aceşti oameni n-au avut nicio legătură cu atentatul. A fost o măsură arbitrară, luată la nivelul întregii țări. În fiecare județ, printr-un ordin telefonic, au căzut victime câte trei

legionari, luați la întâmplare, în miez de noapte. Numai într-un singur județ, din Ardeal, ordinul nu a fost executat, fiindcă prefectul, un colonel, a solicitat ordin scris, ceea ce nu i s-a dat. Astfel, în aşa-zisa „noapte a cuțitelor lungi" au căzut victime, în aproape toată țara, peste două sute de oameni nevinovați. Tot în acea noapte au fost scoşi pe poarta unor închisori (Braşov, Vaslui ş.a.) grupuri compacte de legionari, duşi la câteva sute de metri în afara închisorii şi mitraliați. A pierit atunci elita studențimii române, tot ce aveau mai select universitățile din România. Vinovați de aceste masacre au fost mai mulți, dar principalul vinovat rămâne Regele Carol al II-lea. Lui îi aparține şi vina asasinării prin ştrangulare a lui Corneliu Zelea Codreanu, împreună cu cei treisprezece camarazi ai lui, Nicadorii şi Decemvirii. A fost un rege imoral, care a patronat cu cinism crimele şi blăstămățiile din perioada anilor 1938-1939, lăsând în istoria neamului românesc o pagină neagră, care nu va putea fi niciodată uitată.

Menționam mai sus că avocatul Jean Voinea a avut o viață zbuciumată. După asasinarea tatălui lor, cei doi frați, Jean şi Octavian, cu greu şi-au făcut liceul şi facultatea. Când s-a instalat puterea comunistă, amândoi au fost arestați. Octavian a trecut prin infernul de la Piteşti, iar Jean şi soția sa, închişi la puțin timp după căsătorie, au avut soarta tuturor celor prigoniți şi aruncați în temnițe. Este cutremurător faptul că soția lui, condamnată la 12 ani temniță grea, a născut primul copil în închisoare.

Revenind la proces, el s-a terminat cam în trei ore, fără a ne fi fost comunicate sentințele... După grupul

nostru a urmat alt lot care trebuia să fie şi el terminat repede. Afară, duba cu care veniserăm la Tribunal, ne aştepta. Am fost încadraţi între mai mulţi gardieni şi conduşi spre „duba noastră". Când am trecut printre civilii care participaseră la proces, un strigăt disperat al unei fetiţe din mulţime m-a cutremurat: „Tăticule!... Era fetiţa mea cea mare, Cornelia. Am avut în momentul acela o descumpănire şi o mare teamă. Civilii nu aveau voie să scoată niciun cuvânt. Dacă o va aresta?..., mă gândeam eu. Strigătul fetiţei ar fi putut fi interpretat ca o încercare de comunicare, ca un anunţ, ca ceva foarte important. Dar, din fericire, temerile mele s-au dovedit neîntemeiate. Civilii s-au întors cu toţii, la casele lor.

La Penitenciarul din Galaţi

Noi, condamnaţii, am urcat în dubă şi ne-am urmat destinul. Duba s-a oprit în faţa porţii penitenciarului din Galaţi care, în mai puţin de un minut, s-a deschis. Am fost repede luaţi în primire de gardienii închisorii şi introduşi într-o cameră mai mare ca o celulă. Eram bucuroşi că scăpaserăm de Securitate. Ştiam de la alţii că de-acum înainte s-a terminat cu anchetele şi cu bătăile. Toţi cei care se aflau în anchete aşteptau nerăbdători procesul, să se vadă odată la penitenciar, să nu mai audă de anchete şi schingiuiri. Între cei opt, care ne aflam acum la un loc, numai cei doi ţărani din Răcoasa ne erau străini. Ceilalţi şase ne cunoşteam mai demult. Aici, deci, aveam să ne petrecem viaţa, până la o nouă schimbare!

Dar după vreo 5-6 zile contabilul Popa Vasile din

Vidra, avea să ne părăsească. A fost scos din cameră şi mutat în altă parte. Până la terminarea detenției, nu vom mai auzi de el. Între cei şapte rămaşi, doar cinci ne simțeam mai apropiați şi discutam mai deschis între noi. Cei doi țărani din Răcoasa se izolau de toți, neamestecându-se în discuțiile noastre. Cu unul dintre ei era chiar greu de conviețuit, fiind pornit la tot pasul pe harță. De altfel, aproape în fiecare celulă se nimerea câte un astfel de om, care făcea viața celorlalți şi mai grea de cum ne era dată de soartă.

După plecarea din camera noastră a lui Popa Vasile, ni s-au adus la cunoştință condamnările: eu, Jean Voinea şi Vasile Chiriță, din Mărăşeşti, încadrați la art. 209 din Codul penal, pentru „crimă de uneltire împotriva Statului Socialist", câte 25 de ani muncă silnică; Lovin Alexandru, din Străjescu – Vrancea, 23 de ani, Chiriță Alexandru, tot din Străjescu – Vrancea, 20 de ani. Vasile Popa, cel plecat dintre noi, a primit înştiințarea acolo unde a fost mutat. Cei doi țărani din Răcoasa au primit, unul, 23 de ani, celălalt, 20. „Problema" de care ne tot aminteau anchetatorii fusese „rezolvată". Nu ne-am speriat, nici nu ne-am mirat. Pedeapsa dată o consideram încă modestă, în comparație cu zelul depus de anchetatori ca să ne-ngroape-n pământ. Eram conştienți că anii de condamnare pe care-i primiserăm nu-i vom face, din două motive:

1) ori vom muri înainte de împlinirea acestora (era alternativa cea mai probabilă);
2) ori bunul Dumnezeu le va lua puterea acestor călăi şi-atunci vom fi şi noi descătuşați şi redați libertății. Creatorul ne-a binecuvântat cu cea de-a

doua alternativă...

Timpul trecea şi viaţa noastră în Penitenciarul Galaţi se desfăşura în aşteptarea, zi de zi, a unor schimbări. Nu ştiu de ce şi cum, dar aşteptam cu convingere grabnice evenimente. Nu la eliberare mă gândeam, ci pur şi simplu la schimbări care să ne scoată din situaţia în care ne aflam, fie ea chiar mai rea. Să fi fost oare înştiinţări ale văzduhurilor că asemenea schimbări vor veni?!...

Plecarea din Galaţi. 28 noiembrie 1959

Pe la sfârşitul lunii noiembrie, în după amiaza zilei de 28, ne-am întâlnit cu peste o sută de condamnaţi, scoşi din celule şi din camere speciale şi aduşi pe un hol, unde ni s-au distribuit hainele şi obiectele personale reţinute la intrarea în arestul Securităţii. Iată deci, presimţirile noastre că ceva trebuie să se-ntâmple, s-au adeverit...

"Operaţiunea" n-a durat mai mult de trei ore, timp suficient însă pentru noi să ne revedem şi să comunicăm. O mare animaţie, care nu mai putea fi oprită, s-a produs pe hol. De mai bine de un an nu ne mai văzuserăm aşa de mulţi oameni la un loc. S-au întâlnit aici feciori cu părinţi, fraţi cu fraţi, rude apropiate, prieteni, cunoscuţi şi foarte mulţi necunoscuţi. Eu m-am întâlnit cu naşul meu de cununie, preotul Ştefan Marcu, de la Nistoreşti – Vrancea, cu care am avut o lungă convorbire. Fusese arestat din 1948 şi era acum în al doisprezecelea an de puşcărie. A fost adus de la Aiud pentru a depune mărturie, ca martor, în procesul nostru. A avut o condamnare de 15 ani şi mai avea de executat trei până la expirarea pedepsei. Tot aici l-am întâlnit, prima oară, pe

Paul Păltănea, profesor de istorie din Galați, care a dorit să mă cunoască. Soarta avea să ne apropie şi mai mult, în următorii ani de detenție.

Atenționarea unui ofițer ne-a trezit însă la realitate. Cele trei ore de animație şi bună dispoziție luaseră sfârşit. Dubele se aflau trase în dreptul unei uşi mai puțin expusă privirilor. Începea să se înnopteze. Într-o tăcere desăvârşită şi în mare secret am început să ne înghesuim în cele patru dube care urmau să ne transporte la gară. Aici am fost urcați în nişte vagoane speciale de transportat deținuți şi condamnați, ataşate la urma garniturii care avea să plece chiar în acea seară. Erau prevăzute cu carcere şi celule pentru recalcitranți şi-aveau geamurile vopsite.

Aiudul

Absolut nimic nu-mi mai amintesc, în legătură cu călătoria de la Galați la Aiud. Ştiu doar atât, că am plecat în seara când am fost îmbarcați în acele vagoane speciale şi c-am sosit la Aiud în seara următoare, a zilei de 29 noiembrie 1959. Se poate să fi fost o călătorie monotonă, lipsită de evenimente. Gardienii nu ne-au deranjat. La sosirea trenului în gara Aiudului tras pe o linie moartă, am văzut un mare număr de gardieni şi securişti care ne aşteptau. Au coborât din vagoane, pe rând, atâția cât puteau fi transportați în două dube care făceau naveta gară – penitenciar. Operația a durat câteva ore, deoarece luarea şi darea în primire a deținuților cerea timp. Am plecat din gară cu ultimul transport. Ajuns în fața imensei porți a penitenciarului, toată din metal, mi-am

adus aminte de „Infernul" lui Dante, pe frontispiciul căruia cineva a scris cu litere mari: *„Lăsați orice speranță, voi cei ce intrați aici!"...*

Când am coborât din dubă, amintirea acestei inscripții şi celebritatea închisorii în care intram m-au cutremurat şi mi-am zis: douăzeci şi cinci de ani, de-i voi mai trăi, va trebui să mi-i petrec aici...

Am fost conduşi de-un gardian în camera de la intrare, unde ni s-au făcut obişnuitele formalități. Apoi am fost luați pe rând şi introduşi în celule.

O descriere sumară a penitenciarului Aiud o socotesc utilă. Clădirea nouă (Celularul) a fost construită de unguri în 1912, la câțiva zeci de metri de celebra „Zarcă". Imensa clădire, putând primi în corpul ei până la 3000 de oameni, avea forma unui „T", cu patru etaje. Pe fiecare etaj erau câte 80 de celule. Eu am intrat într-o celulă de pe etajul II, unde se mai aflau trei oameni. Fiecare celulă era prevăzută, pe dreapta şi pe stânga, cu câte două paturi suprapuse. În colț, lângă uşă, era fixată tineta pentru necesități. Sub fereastra cu jaluzele se afla caloriferul. Pe uşă, în partea de sus, era fixată vizeta pe care o deschidea gardianul de pe coridor, ori de câte ori i se părea că ceva se întâmplă înăuntru. Lumina din celulă era slabă, din cauza jaluzelei.

M-am acomodat repede. Am făcut apoi cunoştință cu proaspeții mei colegi de temniță: Dr. Nedelcu Nicolae, din Bucureşti, Frunză Alexandru, țăran de prin părțile Tecuciului şi Filimon Constantin, profesor de pedagogie, din Bucureşti. M-am bucurat nespus de oamenii cu care urma să conviețuiesc de-acum încolo. Era o componență ideală. Aveam ce culege de la fiecare dintre ei. Doctorul

Nedelcu cunoştea atâtea lucruri importante în legătură cu păstrarea sănătății, încât nu ştiam ce să-l întreb mai întâi. Cu profesorul Filimon eram în domeniu. Fiind amândoi cadre didactice, ne împărtăşeam reciproc experiența de la catedră. De la Frunză Alexandru aveam multe de aflat, din domeniul agriculturii. Deci, o potrivire cum nu se putea mai bună.

Am ocupat patul de sus, de pe partea stângă. Sub mine, pe patul de jos, dormea profesorul Filimon. Din cauza călătoriei, eram frânt de oboseală. Patul avea pe el saltea, pătură, o pernă umplută cu paie şi cearşaf aşternut peste saltea. Toate erau vechi şi uzate.

M-am întins pe pat şi-am dormit dus până dimineața când s-a dat deşteptarea. Nu-mi mai amintesc dacă semnalul deşteptării s-a dat din interiorul celularului sau din afara lui. Cert este că m-am trezit imediat şi am sărit de pe pat. Dar ceea ce a contribuit mai mult la trezirea mea au fost nişte zgomote infernale, însoțite de tropăituri puternice, pe toate coridoarele celor patru etaje ale celularului. Nu eram deloc inițiat cu receptarea acestor zgomote pornite din senin. De-aceea l-am întrebat pe colegul meu Filimon:

- Ce se-ntâmplă, ce sunt zgomotele astea?...
- Se execută „programul de dimineață". Din fiecare celulă doi oameni pleacă cu tineta, în pas alergător, să o verse în WC-ul din capătul coridorului. Cei care duc tineta nu trebuie să se vadă cu alți deținuți, din alte celule. Operațiunea trebuie terminată în minimum de timp. Fiecărei celule i se acordă două minute. În curând ne vine şi nouă rândul. Mâine veți face şi dumneavoastră cunoştință cu acest „program".

Profesorul Filimon era un om blând, aşa cum i se cere unui pedagog să fie. De la el voi învăța, pe parcursul a luni de zile, alfabetul Morse. Ce a însemnat acest mijloc de comunicare pentru zecile de mii de întemnițați, vom vedea când mă voi referi la izolările pe care le-am trăit pe parcursul anilor, atât în Celular, cât şi în „Zarcă".

Chiar de-a doua zi începusem să mă acomodez uşor la viața de temniță a penitenciarului Aiud. În acest furnicar de lume, în care nu s-auzeau decât murmure şi şoapte, programul se desfăşura matematic, cu tainele şi rigorile lui. Era o lume aparte, neştiută de cealaltă lume, liberă, care-şi ducea existența spre un viitor incert şi sumbru.

La ora cinci se dădea deşteptarea prin sunetele unui clopot instalat la parter. Urma aşa-zisul „program de dimineață", cu zgomotoasele lui tropăituri pe toate coridoarele, după care se aducea ceaiul sau terciul. Ne simțeam mai „hrăniți", când în loc de ceai primeam terci.

Parcurgeam apoi lungile ceasuri de aşteptare până la servirea mesei de prânz, între orele 13 – 14, considerat evenimentul cel mai important al fiecărei zile. Intensitatea maximă a foamei o simțeam când auzeam pe coridor apropierea hârdăului cu mâncare, târât de bucătari şi zgomotele vizetelor deschise de gardian pentru introducerea în celule a gamelelor şi turtoaielor. Mâncarea obişnuită era alcătuită dintr-un polonic cu ciorbă de zarzavat (de multe ori „zeamă chioară") şi „turtoiul" de 300 g., pe care trebuia să-l împărțim în două, jumătate pentru masa de prânz şi cealaltă pentru seară. O dată sau de două ori pe săptămână, în locul ciorbei primeam un polonic cu arpacaş, considerat ca cea

mai consistentă mâncare.

Mă aflam în a patra zi de la sosirea în Aiud, luasem ceaiul şi ca de obicei ne pregăteam să dialogăm. Deodată, prin calorifer, răzbate o atenționare. Expertul celulei noastre în „Morse" se repede la „țeavă" şi confirmă primirea mesajului. I se răspunde: „percheziție"... Grijulii, cei trei colegi îşi iau imediat măsuri de ascundere a obiectelor interzise. Îl întreb pe „morsistul" nostru, Filimon, ce trebuie să fac. Îmi răspunde: să faci ceea ce-am făcut şi noi; adică să ascunzi repede obiectele interzise: vârf de creion, ață, ac, cuțitaş. Un ac şi puțină ață neagră am avut şi eu. Acul l-am ascuns într-o cusătură a pantalonilor, iar ața într-un colț întunecat al celulei. Se ştia că percheziția se făcea simultan la câte zece celule. Echipe de câte 2-3 gardieni năvăleau în încăperile indicate de ofițerul politic şi-ncepeau „operația". Cam la un sfert de oră de la atenționare au intrat şi în celula noastră trei gardieni. Ne-au poruncit să ne dezbrăcăm de haine până la piele şi toată îmbrăcămintea să ne-o punem pe patul respectiv. Pe noi ne-au scos afară, pe coridor, ordonându-ne să stăm cu fața la perete. Percheziția n-a durat mai mult de cinci minute. În căutarea lor de a găsi ceva compromițător, au dat peste o sticluță cu un lichid în ea. Când ne-au băgat înăuntru, au întrebat a cui este sticluța.

- Este a mea, a răspuns Filimon.
- De ce-ai păstrat-o ?...
- Am în ea un medicament de la infirmerie.
- Bine, vom verifica...

Dacă sticluța era goală, Filimon ar fi fost pedepsit cu 10-15 zile de izolare.

Dar treaba cu sticluța era altfel de cum o prezentase Filimon. El primise de la infirmerie medicamentul, însă pentru a putea păstra recipientul, fără riscul de a-i fi fost confiscat la percheziție, nu consumase acel medicament. Sticluța mai rezistase la câteva percheziții. Filimon o folosea la înregistrările cu Morse. O ungea cu un strat de săpun, apoi presăra pe ea un strat subțire de praf de var, ras de pe un perete mai dosnic, din celulă. Sticluța devenea albă. Cu un vârf de ac se puteau scrie acum pe ea pagini întregi de texte: matematică, fizică, chimie, limbi străine, texte religioase, poezii.

Aşa au circulat, prin cele 320 de celule, versurile lui Radu Gyr, Nichifor Crainic şi ale altor poeți care s-au format la Aiud. Aşa am reținut, după ce-am învățat alfabetul Morse, peste 5500 de versuri, aducându-le în memorie acasă, după eliberarea noastră, în 1964.

Crăciunul lui 1959

Deşi ne petreceam viața într-o cruntă izolare față de lumea liberă, în celularul Aiudului, în săptămâna pregătitoare Crăciunului a-nceput o activitate febrilă: transmiterea, prin alfabetul Morse, a ştirilor şi mai ales a colindelor şi diferitelor texte legate de evenimentul „Naşterii Domnului". Profesorul Filimon era eroul celulei noastre. Transmitea şi primea veşti, fără încetare. Pentru a nu fi descoperit de gardianul de pe coridor, în dreptul vizetei se aşeza curajosul țăran de prin părțile Tecuciului, Frunză Alexandru. De câteva ori vizeta s-a deschis, dar Frunză i-a explicat gardianului că are dureri de cap pe care le mai ameliorează dacă se plimbă prin mijlocul

celulei. Astfel, morsistul nostru a scăpat de câteva „izolări" la „neagra", ori dincolo, la „gheață", cumplite locuri de pedeapsă, despre care vom mai vorbi.

Trebuie să mă opresc puțin, pentru a face câteva aprecieri asupra țăranului aflat în detenție. Pe unde am trecut, am văzut țărani cu mai mult caracter decât la mulți intelectuali. Țăranii au rezistat mai bine ca intelectualii la anchete şi la perioadele de înfometare. După câțiva ani de temniță, mulți intelectuali au căzut în deznădejde, fiind o pradă bună pentru Securitate, aceasta reuşind cu uşurință să recruteze dintre ei informatorii de care avea nevoie. În schimb, n-am auzit nicăieri de țărani „ciripitori". Țăranul român şi-a păstrat tăria şi demnitatea. El ştia una şi bună: cei care l-au băgat în temniță, l-au deposedat şi de pământ şi de casă şi de familie. Nu mai avea nimic de pierdut. În temniță, el a devenit eroul lui Aron Cotruş din poemul „Horia": „Țăran de cremene, cum n-a fost altul să-ți semene, Horia".

Să depănăm mai departe amintirile din viața de celular, acum, când mai sunt câteva zile până-n sărbătorile Crăciunului. În celula noastră, Filimon reuşeşte să capteze cel mai frumos colind al lui Radu Gyr:

Steaua prinde să lucească
Peste ieslea-mpărătească.
Şi din nou trei magi
Varsă din desagi,
Smirnă şi tămâie.
Dumnezeu de sus

Magilor le-a pus
Cerul sub călcâie.

Lumea-n cântec se deşteaptă
Pe Mesia îl aşteaptă.
Cântece cereşti
Intră pe fereşti,
Intră-n orice casă.
Şi în orice gând
Arde tremurând
Câte-o stea sfioasă.

Numai temnița posacă
A-nghețat sub promoroacă.
Stăm în beznă grea,
Pentru noi nu-i stea,
Cerul nu s-aprinde.
Îngerii grăbiți,
Pentru osândiți
Nu aduc colinde…

Maica Domnului, curată,
Adă-o veste minunată.
Zâmbetul tău drag,
Înflorească-n prag,
Ca o zi cu soare.
Zâmbetul tău drag,
Îl aşteaptă-n prag,
Cei din închisoare.

Ajunul Crăciunului, 24 decembrie 1959. Macedonenii

În lungul timp de detenție pe care l-am străbătut, am ajuns la concluzia că cei mai buni români sunt macedonenii şi mai ales cei de pe Valea Timocului. Obligați să trăiască în mijlocul mai multor naționalități (bulgari, greci, albanezi), supuşi la tot felul de persecuții, când din partea unora, când a altora, macedonenii au rezistat tuturor încercărilor de asimilare, păstrându-şi cu sfințenie credința, obiceiurile şi limba. Veacuri de-a rândul au tânjit după o patrie a lor, care să-i ocrotească, având ochii ațintiți mereu spre România. De-aceea, puținii la număr, dintre cei mai înstăriți, îşi trimiteau copiii la studii în țara pe care o visau şi o slăveau în cântecele lor. Nemuritor rămâne cântecul aromânilor „Parintеasca dimandare"...

Aşa se face că cei mai mulți macedoneni care şi-au făcut studiile în România nu s-au mai întors pe Valea Timocului, ci au rămas în țara pe care şi-o doreau încă din copilărie. Aici i-au prins evenimentele care s-au succedat între anii 1930-1940. Cum Mişcarea Legionară era în acei ani la apogeul ei, cei mai mulți dintre studenții macedoneni au aderat la ea. Sângeroasa prigoană antilegionară declanşată în perioada anilor 1938-1939 de Carol al II-lea, ajutat de sfetnicul său Armand Călinescu, a băgat în pământ o-ntreagă generație de studenți. Printre cei masacrați s-au aflat şi foarte mulți macedoneni. Amintesc doar câteva nume, ale acelora care făceau parte din grupurile „Nicadorilor" şi „Decemvirilor": Caranica Ion şi Doru Belimace (Nic.) şi Caratănase C. (Dec.).

Am făcut aceste scurte precizări pentru a realiza legătura cu-un eveniment petrecut în noaptea de ajun a Crăciunului anului 1959. În lunga şi dura perioadă a anchetelor Securitatea a avut mare bătaie de cap cu macedonenii. Mai întâi, din rândurile lor n-a putut să-şi recruteze informatori. Apoi, la anchete, macedonenii erau foarte rezistenți şi nu colaborau cu anchetatorii. Cunoscându-le aceste însuşiri, conducerea închisorii Aiud a inițiat un plan de izolare a lor, care s-a dovedit a fi total neinspirat: ca să nu-i contamineze şi pe ceilalți deținuți cu dârzenia lor, i-a masat pe macedoneni pe aripa stângă a celularului, la etajele 3 şi 4, în aproximativ 80 de celule.

Se-ntunecase şi glasuri de copii se-auzeau pe străzi. O linişte de mormânt domnea pe întregul celular. Nici țăcăniturile la calorifer nu se mai auzeau. Morse îşi încetase, suspect, activitatea. Glasurile copiilor străbăteau tot mai insistent zăbrelele temniței. Deşi nu ştiam nimic, presimțeam că ceva se va întâmpla. Era liniştea dinaintea furtunii.

Deodată, o melodie cunoscută, de mai multe glasuri, venită dinspre celulele macedonenilor, sparge liniştea celularului. Tropăituri, în pas alergător, se-ndreaptă spre locul de unde venea melodia. Gardianul, alarmat, deschide vizeta la celula cu pricina. Melodia încetase înainte de a se deschide vizeta...

– Ce se petrece aici, întreabă răstit gardianul.
– La noi ?... Nimic! Totul este în ordine...

Din partea opusă a celularului izbucneşte o altă melodie. Gardianul aleargă într-acolo. Dar melodia încetase şi aici. De la etajul 3, din mai multe celule

izbucnesc alte cântece. Paznicii de la etajele 3 şi 4 dau alarma generală. Zeci de gardieni se adună în grabă pe toate coridoarele. Se deschid uşi, se aud voci răstite. Dar cântecele se-nmulțesc. Pe toate etajele şi din toate celulele răsună „Florile dalbe" şi „Astăzi s-a născut Hristos". Întreg celularul este în fierbere. Uşile nu se mai închid, fiindcă nimeni nu iese din celule. Gardienii nu se mai tem, fiindcă nu este revoltă. Este cu totul altceva. Este ceea ce ei n-au văzut şi n-au auzit niciodată. În fiecare celulă nu văd decât oameni liniştiți, cu fețele transfigurate, cu privirile îndreptate spre cer, cântând cu evlavie Colindele Domnului... De unde a venit porunca?... De nicăieri, decât numai din Duh Sfânt! Forțele răului au venit asupra noastră cu armele. Noi am venit cu blândețea şi cu supuşenia. Niciunui gardian nu i s-a întâmplat nimic. Noaptea asta a fost a Domnului. Din mii de guri a răsunat „Leru-i Ler!"...

Anul Nou – 1960 a trecut peste noi tăcut şi posomorât. Administrația închisorii îşi luase măsuri să nu se mai repete ceea ce se întâmplase de Crăciun. Pe fiecare etaj, la fiecare coridor instalaseră posturi duble, cu consemn de maximă supraveghere. Nici deținuții n-au mai încercat să se mai aventureze în vreo altă acțiune. Erau mulțumiți de reuşita din noaptea Crăciunului. În schimb, vigilența gardienilor devenise sâcâitoare: din cinci în cinci minute, un gardian privea discret, prin „ochiul magic" instalat deasupra vizetei, să vadă comportamentul oamenilor.

Despre comunicările la „Morse" nu mai putea fi vorba, deoarece țăcăniturile pe calorifer se auzeau foarte bine pe coridor. Cei închişi îşi dădeau prea bine seama că

administrația era pornită să sancționeze drastic orice abatere de la regulament.

Dar după vreo săptămână vigilența a mai slăbit din intensitate şi caloriferele au început din nou să intre în funcțiune. Filimon, „morsistul" nostru, a-ncercat o atenționare la etajul 1. A primit confirmarea de la etajul 3. Frunză Alexandru şi-a luat locul „în dispozitiv", cu plimbările lui pe interval. Dialogul între Filimon şi etajul 3 se-nfiripase bine. Frunză se plimba liniştit, când deodată vizeta se deschide brusc.

- Cine-a bătut în calorifer?...
- "Nimeni", fu răspunsul nostru.
- De ce-ai stat pe interval, se adresează gardianul către Frunză.
- Sunt bolnav şi am nevoie să mă mişc.
- O să te mişti mai bine-n altă parte. Cum te cheamă?
- Frunză Alexandru.
- Data naşterii...

După completarea raportului cu datele cerute de regulament, gardianul n-a mai cercetat cine bătuse la calorifer. El se asigurase de un document care să-i justifice activitatea din acea zi, iar Frunză urma să aştepte scoaterea grabnică din celula noastră şi băgarea la izolare, pentru cel puțin două săptămâni.

Zilele se scurg triste şi monotone. Paleta de la „ochiul magic" se mişcă des, semn că supravegherea este continuă.

A doua zi, încă de dimineață, uşa celulei se deschide brusc:

- Cine este Frunză Alexandru?...
- Eu!

- Ia-ți bagajul şi treci pe coridor.

Aşa a plecat dintre noi vrednicul țăran de prin părțile Tecuciului, pe care nu aveam să-l mai întâlnim niciodată.

Din nou anchetat pentru „Bietul Ioanide”...

În după amiaza aceleiaşi zile, uşa celulei s-a deschis din nou. Un gardian foarte grăbit întreabă din pragul uşii:

- Este cineva aici cu numele de Caragață?...
- Da, eu sunt.
- Pune-ți mantaua pe cap şi ieşi pe coridor, fără bagaj.

Am coborât la parter, am trecut printr-o curte lungă, apoi am intrat într-o clădire, separată de celular. „Ia-ți mantaua de pe cap”, mi-a poruncit gardianul. Am fost introdus într-un birou curat, cu o masă mare pe care se aflau mai multe dosare. Împrejurul mesei, câteva scaune. Pe unul dintre ele aştepta un căpitan. La vederea ofițerului, o uşoară emoție a pus stăpânire pe mine. „Nu scap nici aici de anchete!”, am gândit eu. Ofițerul, luând un scaun şi punându-l mai deoparte, m-a invitat să iau loc. „Pare a fi politicos”, mi-am zis. „N-are chip de brută!”Apoi, luând un dosar de pe masă, îmi spune:

- Ați citit o carte care v-a adus mult bucluc în anchete...
- Da, „Bietul Ioanide”.
- Ați putea să-mi faceți aici un scurt rezumat şi să-mi explicați de ce ați ales totuşi această carte?...
- Vă răspund mai întâi la ultima întrebare: Cartea este scrisă de George Călinescu, un om de mare cultură, profesor universitar, prozator, poet, istoric şi critic literar. Anii 1937, '38, '39, '40 au fost ani foarte tulburi,

de mari frământări politice. Autorul romanului şi-a luat tema din vâltoarea acestor evenimente. Apariția cărții a stârnit mari controverse. La numai două zile ea a fost retrasă din circulație. Puținii care au cumpărat-o din prima zi, au fost atraşi de prestigiul şi faima numelui autorului. Eu n-am fost printre aceştia. Ca s-o pot citi, a trebuit s-o caut la cei care o procuraseră.

Romanul începe prin descrierea unei reuniuni la care participă mai multe familii de armeni bogați. Ioanide, un arhitect renumit, asistă şi el din când în când la acele reuniuni. Este foarte apreciat de către membrii clanului armenesc, datorită inteligenței, comportamentului, modestiei şi mai ales tactului cu care ia parte la discuții. Este căsătorit şi are doi copii, Pica şi Tudorel, de educația cărora se ocupă mai ales mama lor. Tatăl, ocupat mai mult de profesie, nu reuşeşte să-şi vadă copiii decât rar şi atunci doar pentru a-i mângâia şi încuraja la învățătură.

Între timp se-ntâmplă un eveniment în viața tulbure a Capitalei: Dan Bogdan, un profesor universitar din clanul armenesc, este asasinat de către membrii unei Mişcări politice. Tudorel şi Pica sunt bănuiți c-ar avea legături cu această organizație. Arhitectul intuieşte ceva, dar nu are informații clare. Pe copii nu îndrăzneşte să-i întrebe.

Dar nu se încheiaseră comentariile în jurul cazului profesorului Dan Bogdan, că un alt eveniment, ieşit din comun, tulbură şi mai mult viața Bucureştiului. De data asta este asasinat un ministru, de către membrii aceleiaşi Mişcări. De teama represaliilor, câțiva prieteni din anturajul grupului armenesc îl sfătuiesc pe Ioanide să-şi ascundă copiii. Aceştia însă sunt urmăriți de către agenții

Siguranței: fata este ucisă într-un cavou din cimitir, unde se-ascunsese împreună cu un coleg de organizație, încercând să-l ajute, iar fratele ei este arestat şi condamnat la moarte. Ioanide trăieşte o cumplită tragedie: nu poate participa la înmormântarea fetei. Se izolează brusc, devine apatic, nu-l mai interesează nimic, nici măcar profesia. Scena reîntâlnirii cu fiul său, la închisoare, chiar în ziua când acesta urma să fie executat, este emoționantă. Încerc s-o reconstitui cât pot mai bine, pentru că aici se află, cred, cheia romanului:

Tatăl îşi îmbrățişă fiul, puternic şi scurt; venise hotărât să nu-i aducă niciun reproş. Se aşează pe pat şi începu să-i vorbească:

- Nu ni s-a permis decât unuia dintre noi să te vedem. Mama ți-a trimis ceva (şi-i întinse lui Tudorel o iconiță miniaturală imprimată în argint şi legată cu şnur). După un timp, fiul întrebă:
- Tată, ai citit caietul?...
- Da, răspunse Ioanid.
- Sper să te fi convins că nu sunt un delicvent ordinar, de drept comun...
- Mi-a plăcut, Tudore, referirile la asemănarea dintre noi. Amândoi ne-am născut pentru a face cât mai mult bine altora... Soarta însă ni s-a împotrivit: tu ai eşuat brusc, eu... mai lent! Dar intenția ta a fost de bună credință...
- Şi, cu caietul, ce-ai făcut?...
- L-am ars...
- De ce? Erau în el toate gândurile mele bune...
- Ca să nu existe dovezi împotriva ta, de va fi găsit la vreo percheziție.

- Tată, îți dezvălui o taină şi-ți adresez o rugăminte: am refăcut caietul! L-am pus în cutia mesei. Pe acesta să nu-l arzi... Va interesa poate pe alții, mai târziu, care vor putea înțelege…
- Îți promit, Tudore. Îl voi păstra întru memoria ta. Ioanide îşi strânse în brațe fiul, aruncându-i pe furiş o privire înlăcrimată: îți spun la revedere, pentru mine şi pentru mama ta…
- Îți mulțumesc, tată!...
- Te las. Fii calm. Ți-am adus, cu învoirea comandantului, o sticlă de coniac. Are să ți-l dea... (arhitectul îşi reprimă restul frazei: "cu puțin timp, înainte de execuție"...). Apoi, îmbrățişându-şi încă o dată fiul, ieşi repede din celulă.

Acesta este, foarte pe scurt, rezumatul romanului „Bietul Ioanide". Autorul a sintetizat, doar în două cuvinte din titlu, toată tragedia unei familii în care părinții îşi pierd, într-un mod atât de nefericit, doi copii ajunşi aproape de pragul realizării lor depline.

Căpitanul a ascultat cu atenție şi interes, fără să mă întrerupă nici măcar o singură dată. Mult mai târziu am aflat că era venit din Ministerul de Interne şi că problemele lui erau cu totul altele decât ale Securității. Totuşi, când am terminat mi-a pus următoarea întrebare:

- În rezumatul pe care l-ați făcut, destul de succint, ați pomenit de o „mişcare politică", fără să precizați denumirea ei...
- Pe tot cuprinsul celor peste 650 de pagini ale cărții nici autorul nu face, măcar o singură dată, această precizare. Cu atât mai puțin am voie s-o fac eu.
- Aş vrea totuşi să cunosc părerea dumneavoastră. Dacă

acțiunea se petrece între anii 1938-1940, despre ce „mişcare politică” poate fi vorba?... Dumneavoastră ați trăit şi ați trecut prin acei ani…

- Asta e cu totul altceva. Dacă este vorba de părerea mea, am tot dreptul să mi-o spun deschis şi fără nicio constrângere: este vorba despre „Mişcarea Legionară”.
- Mulțumesc!

Satisfăcut de răspuns, anchetatorul a chemat gardianul, care m-a condus la celulă. Doctorul Nedelcu şi Filimon aşteptau cu nerăbdare reîntoarcerea mea. Le-am povestit cu lux de amănunte cum decursese ancheta şi despre iscusitele întrebări ale anchetatorului, însă nici până azi n-am înțeles ce scop a avut această ciudată investigare, legată iar de romanul „Bietul Ioanide”!…

Schimbări pe celular

Cam la trei săptămâni după anul nou, se-ntâmplă ceva pe celular, cu totul neobişnuit pentru mine: la calorifer Filimon înregistrează: „atențiune” şi confirmă imediat: „primit”. Este transmisă următoarea înştiințare: „se fac schimbări pe tot celularul”. Întreb pe Filimon: „ce-nseamnă asta?...”. Îmi răspunde precipitat: „ne despărțim; ne mută în alte celule; nu vom mai fi împreună. De-ar da Dumnezeu să cădem cu oameni buni, căci multe celule au şi inşi nătângi, nervoşi, ocărâtori, unii chiar violenți, care fac viața celorlalți şi mai amară. Pregătiți-vă bagajul, pentru că vor sosi numaidecât gardienii. E posibil să ne mute la alt etaj. Să nu vă uitați nimic aici. Să ne luăm rămas bun, acum, cât mai avem timp...”.

Nu trecuseră nici zece minute de la atenționare şi coridoarele încep să duduie: alergări, tropăituri, voci şi ordine ale gardienilor. Apare şi la celula noastră un gardian. Deschide brusc uşa în lături şi pe un ton răstit şi răguşit porunceşte: „luați-vă bagajul personal şi în trei minute să fiți pe coridor, cu mantaua pe cap. Nu aveți voie să vorbiți cu nimeni. Cine este prins va fi pedepsit". Îşi fac apariția trei gardieni şi fiecare dintre noi este luat de câte unul. Pe mine mă scoate de pe etajul 2 şi mă urcă la 3. Cam pe la mijlocul coridorului, deschide o uşă şi-mi face vânt înăuntru. Îmi iau mantaua de pe cap, stau câteva clipe să mă dezmeticesc şi număr trei oameni în noua celulă. Mă uit repede la fiecare să văd dacă vreunul dintre ei mă cunoaşte. De pe un pat de sus sare un tânăr înalt şi zvelt şi-mi spune pe nume. Îl recunosc imediat. Am vorbit amândoi la Galați, cu două ore înainte de a fi îmbarcați pentru Aiud.

- A!, domnul profesor Păltănea!... Ce fericită întâlnire!... Împreună, vom suporta mai uşor nenorocirile închisorii. Cum le aranjează Dumnezeu pe toate!...

Mă-ndrept apoi către ceilalți doi. Primul se prezintă:

- Constantinescu Ionel.
- De unde sunteți?...
- Din comuna Țepu, județul Galați.
- Suntem vecini cu județele. Am auzit de dumneavoastră. Ați fost dirijorul unui cor vestit alcătuit din peste o sută de persoane… Trec la al treilea. Se prezintă:
- Grecu Gheorghe, din Galați.
- Şi de dumneavoastră am auzit. Ați fost şeful „Frăților

de Cruce" din oraşul de la Dunăre. În timp ce vorbeam, Nelu Constantinescu duce degetul arătător la gură. Observase mişcarea paletei de la „ochiul magic" de pe uşă. Gardianul, aflat pe coridor, auzise discuția din celulă şi era grăbit să prindă pe cineva, pentru a-l trimite la izolare.

Acum, noua echipă de pe etajul 3 era la fel de bună ca şi cea pe care o părăsisem, cu Filimon, Frunză şi dr. Nedelcu. Morsistul nostru, în noua formație, era Nelu Constantinescu. Şi pentru că mai tânărul Paul Păltănea era înalt, avea peste 1,80 m., s-a oferit el să facă acoperirea, pe centru. Era riscant, dar n-aveam încotro. Fără informații, nu puteam sta. Trebuia neapărat să ştim, după schimbările care s-au făcut, pe cine aveam în stânga şi-n dreapta noastră. Ne interesau în primul rând „turnătorii". Dacă în vecinătate s-ar fi aflat vreunul, activitatea noastră la Morse ar fi fost redusă şi chiar blocată.

Nelu trece la peretele din stânga şi provoacă o „atenționare". Ni se răspunde târziu, fiindcă acum trebuia, din toate părțile, prudență maximă. Scopul urmărit de administrație, cu prilejul schimbărilor, era acela de a-şi introduce „turnătorii". Operația le aducea oarecare avantaj, aceştia fiind la început necunoscuți. Cine erau turnătorii? Tot oameni, ca şi noi. Îndurau aceleaşi necazuri: frig, foame, boli. De-un singur lucru erau scutiți: de bătăi şi schingiuiri. Din când în când, dintre ei, cei care fumau mai căpătau de la anchetator câte-o țigară şi când se-ntorceau printre noi păreau foarte bine dispuşi. Dacă-i întrebam cum a decurs ancheta, cum s-a comportat anchetatorul, ce probleme mai grele le-au

fost puse, se eschivau, nu spuneau niciodată adevărul, fiind evident obligați să păstreze secretul. Cu nefumătorii procedeul era mai simplu: ori de câte ori erau chemați li se repeta acelaşi lucru: vor beneficia de o eliberare mult mai grabnică decât a celorlalți. Până la urmă n-a fost să fie aşa. Au fost eliberați toți, la aceeaşi dată, atunci când a apărut în Monitorul Oficial „decretul de amnistie" pentru deținuții politici.

Să vedem acum ce se-ntâmplă cu celula din stânga noastră. După mai bine de-o oră (spun asta cu aproximație, fiindcă nimeni dintre noi nu avea ceas), auzim uşoare ciocănituri în perete. Nelu lipeşte urechea pe locul unde s-a produs sunetul şi confirmă primirea. Ne-nghesuim pe pat, fără zgomot, ca să-l camuflăm. Mă alătur cât mai aproape de el, poate prind şi eu ceva. Învățasem puțin de la Filimon, dar „experții" în Morse băteau repede şi eu nu aveam încă experiența necesară ca să înțeleg totul. Convorbirea n-a durat mai mult de-o jumătate de minut. I se transmisese lui Nelu că în celula respectivă erau patru persoane şi că au printre ei un suspect. Obținuserăm ce era mai important: cu cei din stânga noastră trebuie să fim foarte atenți. „Cu cei din dreapta voi lua legătura mâine" - ne spune Nelu. Nu trebuie să riscăm prea mult chiar din prima zi. Eram mulțumiți că "sistemul nostru informațional" funcționa bine.

Convorbirile prin alfabetul Morse, atât la perete cât şi la calorifer, se dovedeau a fi mai puțin riscante în timpul meselor. Atunci, gardianul de serviciu pe coridor era obligat să se țină după hârdăul cu mâncare, ca nu cumva bucătarii care serveau masa să transmită

deținuților din celule cine știe ce informații. Circula zvonul că la bucătăria închisorii, unde se gătea mâncare pentru trei mii de oameni, fiind deservită de vreo douăzeci şi cinci de bucătari, aceştia se mişcau liberi prin curtea închisorii şi puteau afla veşti, de multe ori chiar de la gardienii care circulau pe-acolo cu diferite treburi.

Legătura cu cei din dreapta n-a trebuit s-o aşteptăm până a doua zi, căci în timp ce se distribuia masa de seară şi hârşietura hârdăului cu mâncare s-auzea la celalalt capăt al coridorului, semn că şi gardianul care însoțea bucătarii se afla acolo, interceptăm o atenționare pe peretele din dreapta. Ni se comunică: suntem patru, nu avem printre noi „ciripitori", fiți fără grijă. Li se mai spunea şi aşa turnătorilor. Cât erau de disprețuiți aceşti bieți oameni pe care soarta i-a aruncat în băltoaca celor care, pe un preț de nimic, îşi vindeau sufletele!...

Ne asiguraserăm, deci, cu celulele stânga-dreapta. Mai aveam să rezolvăm cu cele de pe verticală, adică de la parter, până la etajul 4, prin care trecea caloriferul, lucru foarte greu de înfăptuit. Greu, fiindcă acesta era fixat pe mijloc, în bătaia vizorului gardianului care, mişcând doar puțin paleta, prindea într-o fracțiune de secundă pe cel care se aventura la calorifer. Şi mai era un inconvenient: caloriferul răsuna tare şi se-auzea pe coridor, atrăgând repede atenția supraveghetorului. Trebuia ca cineva să se plimbe pe interval, ca să-l acopere pe morsist, ceea ce era tot atât de periculos, iar „plimbărețul" risca pe puțin două săptămâni de izolare.

Şi totuşi, cu asemenea mari riscuri au fost transmise şi memorate mii de poezii, mii de texte religioase; astfel s-a învățat matematică, chimie, limbi

străine şi filozofie.

Regulamentul închisorii pentru politici era deosebit de aspru. Deținutul era obligat să stea la marginea patului, cu mâinile pe genunchi, de la 5 dimineața, când se anunța deșteptarea, până la orele 22, când se dădea stingerea. Gardienii erau instruiți, sub aplicare de sancțiuni, să vegheze cu strictețe la respectarea regulamentului. Dar, a sta 17 ore în poziția cerută de regulament, ar fi fost o imposibilitate. Oamenii s-ar fi neurastenizat, şi-ar fi pierdut mințile. De fapt, asta şi urmăreau administrațiile închisorilor.

Nu este mai puțin adevărat că se întâmpla ca uneori vigilența să fie mai slabă. Au fost perioade lungi, de ordinul săptămânilor, când supravegherea de pe coridor era total absentă. Apoi, gardienii nu erau toți la fel, cu tot instructajul care li se făcea. Erau unii foarte zeloşi în a întocmi rapoarte de pedepsire pentru cel mai neînsemnat lucru. Cu cât aveau mai multe rapoarte, cu atât erau mai bine văzuți de conducerea închisorii. Dar erau şi alții, puțini la număr, care, chiar dacă auzeau ceva suspect în celulă, se mulțumeau doar să deschidă vizeta, să strige răstit la noi şi apoi să plece să-şi vadă de treburi. Pe aceştia îi numeam „*oameni ai lui Dumnezeu*".

În perioadele calme, deținuții căutau să-şi îmbunătățească ocupațiile: unul dorea să-nvețe o poezie, altul o rugăciune, altul un psalm; unii erau interesați să ia primele noțiuni de limbă engleză, franceză ori italiană, alții, folosindu-se de prezența în celulele lor a vreunui medic, urmăreau să se inițieze în tainele medicinii, a bolilor de tot felul de care niciun muritor nu este scutit. Fiecare căuta ceva, după pregătirea ce-o avea când

plecase de-acasă.

Erau mulți care, dorind ca timpul să treacă mai uşor, fără a-şi chinui mintea cu probleme de ştiință sau de memorie, se interesau de parteneri de jucat şah. Dar pentru asta le trebuia tabla şi piesele. Şi le confecționau singuri. Tabla o improvizau dintr-o bucată de pânză, dintr-o cămaşă ruptă, iar piesele, din rația de pâine de o sută de grame, primită dimineața, la ceai. Pentru scurgerea mai uşoară a timpului, jocul de şah era cum nu se poate mai bun. Prezenta însă două mari inconveniente:

1. Eram foarte vulnerabili; partenerii aveau nevoie de un pat liber şi, în timpul jocului, fiind amândoi concentrați la evoluția acestuia, puteau fi uşor descoperiți.
2. Se făceau din când în când, prin sondaj, percheziții inopinate; ne puteam oricând trezi că ni se deschide uşa, că suntem scoşi pe coridor şi 2 sau 3 gardieni ne percheziționează celula. De obicei, oamenii îşi ascundeau şahul în saltele. Dar la o percheziție instantanee, nu mai aveau timp să ascundă nimic. Prinşi asupra faptului, primeau pedeapsă dublă: întâi, pentru jocul nepermis de regulament şi al doilea, pentru confecționarea de obiecte interzise. Jocul era confiscat, iar nefericiții jucători mergeau direct la izolare, fără să mai aştepte aprobarea raportului făcut de gardian.

– „Astăzi parcă-i mai multă lumină-n celulă!", îi spun lui Nelu. Privim amândoi printre jaluzelele de la fereastră. Încercăm să înjghebăm un dialog. Paul şi cu Grecu se întrețineau pe patul de-alături.
– „Da", zise Nelu. „Azi, Dumnezeu luminează cerul şi

pământul şi luminează şi celulele noastre".

Era pe la sfârşitul lunii ianuarie. Din celulă ne dădeam seama că era o zi splendidă. Un soare luminos şi strălucitor îşi revărsa din belşug razele deasupra Aiudului. Cerul era de-un albastru curat, cum parcă demult nu mai văzuserăm. Regretăm că nu suntem afară, să ne săturăm de razele soarelui, de priveliştea acelei minunate zile. Avuseserăm până atunci numai vreme închisă, posomorâtă, întunecată, întunecând şi mai mult celulele şi bietele noastre suflete încătuşate de sistemul diabolic de confiscare a libertății omului. Gânduri nostalgice, de altădată, pun stăpânire pe noi…

Mă pregăteam să-l întreb pe Nelu despre activitatea lui didactică, despre modul cum a reuşit să organizeze acel cor mixt de peste o sută de persoane, care devenise cunoscut nu numai în județul Galați, ci şi în cele învecinate, Brăila, Bacău, Vrancea, când, deodată, sună la calorifer o atenționare discretă, abia perceptibilă. Nelu sare sprinten din pat şi confirmă: „primit". Ni se transmite următorul mesaj, neobişnuit: „pregătiți-vă să ieşiți afară; etajul 3 iese la plimbare". Nu trecu niciun sfert de oră şi pe coridorul nostru se auziră tropăituri şi vocea gardianului, strigând: „mai repede, mai repede". O celulă trebuia să se încadreze în timpul de 10 minute, cu ieşire, plimbare şi revenire. Pentru tot etajul, cu 80 de celule, gardianul avea nevoie de 12 ore. Curând a venit şi rândul celulei noastre: un gardian deschise vizeta şi spuse repede: „pregătiți-vă de plimbare"... Ne-am luat fiecare mantaua, pe care trebuia să ne-o punem pe cap şi aşteptam. În minutele următoare uşa se deschise şi gardianul ne-a luat în primire. Am fost coborâți la parter,

am ieşit în curte, apoi am fost introduşi într-un „țarc", înconjurat cu ziduri înalte de 3 m. „Țarcul", în forma unui cerc, avea un diametru nu mai mare de 20 de m. În mijloc exista un stâlp de beton în jurul căruia trebuia să ne „plimbăm". Ajunşi în acel minunat „parc" al plimbărilor noastre, ni s-a ordonat să ne luăm mantalele de pe cap şi să ne îmbrăcăm cu ele.

Nu ştiam la ce să mă uit mai întâi. Totul îmi părea nou. Cele două luni petrecute în celulă îmi întunecase privirea. Am încercat să privesc împrejur, dar n-am văzut decât ziduri: zidurile „parcului plimbărilor noastre" şi cele ale puşcăriei, înalte de 12 m. Apoi m-am uitat spre Cer, acolo unde se uită toți deznădăjduiții. Şi-acolo, mi s-a părut c-am văzut cel mai frumos albastru din viața mea. Şi, minune: în mijlocul acelui ireal albastru, am văzut mâna Creatorului a toate câte sunt pe pământ şi în Cer. Am căutat Soarele. Dar el se ascunsese vederii noastre. Zidul înalt al celularului îi acoperise fața...

Cu aceste câteva gânduri, plimbarea luase sfârşit. Un ordin scurt şi tăios ne scoase brusc din scurta noastră călătorie spre neant.

Intram din nou în cruda realitate. Păşind în celulă, trăgeam încă pe nări aerul proaspăt de afară.

Colegi de celulă

Ne-aşezăm fiecare pe locurile de pe care plecaserăm. Eram cu toții într-o bună dispoziție. Mi-am propus să-i cunosc mai bine pe noii mei colegi. Am început cu **Ionel Constantinescu.**

– Dragă Nelule, să continuăm dialogul început cu o

jumătate de oră în urmă. Te întrebam de activitatea didactică pe care-ai desfăşurat-o la şcoala din comuna Țepu, dar mai ales aş fi vrut să ştiu mai multe despre cum ai reuşit să organizezi acel valoros cor mixt de peste o sută de persoane, ce greutăți ai întâmpinat, ce rezultate ai obținut.

- Mă voi referi la activitatea mea până la instaurarea dictaturii comuniste, în 1948, an de tristă amintire, când am fost nevoit să plec din comună şi să iau drumul închisorilor. M-am născut la 18 iulie 1923, în comuna Gohor, satul Ireasca din fostul județ Tecuci. La 1 octombrie 1923 părinții s-au mutat în com. Țepu, jud. Galați (mama fiind din această localitate). Am obținut diploma de învățător în 1944, la Şcoala Normală „Vasile Lupu" din Iaşi. La 15 iulie 1944 am fost încorporat pentru satisfacerea serviciului militar şi trimis la Şcoala Militară de Ofițeri în Rezervă din Ineu – Arad. În anul 1946 am susținut examenul de absolvire la Sibiu, primind gradul de sublocotenent în rezervă. Am dat apoi examen la Conservatorul de Muzică din Iaşi, urmând cursurile anului I. La 1 septembrie 1946 am primit numirea în învățământul primar, dar nu mă voi prezenta la post decât la 1 septembrie 1947, în satul Mălureni, comuna Nicoreşti, jud. Galați, la o şcoală cu 4 clase. Aici mi-am desfăşurat activitatea până la 15 mai 1948, organizând cu tineretul din comună un cor mixt pe 4 voci, cu care am luat parte la toate manifestările culturale şi concursurile organizate în comună şi-n județ. Din păcate această plăcută activitate mi-a fost întreruptă la 15 mai 1948, când a avut loc prima arestare. Am fost

dus la Securitatea din Tecuci, de-acolo la Ocnele Mari, apoi, în 1950, la Canalul Dunăre – Marea Neagră (Capul Midia), cu o condamnare administrativă de 5 ani. De la Canal am fost eliberat la 15 februarie 1953. În toamna lui 1954, cu ajutorul conducerii locale din Țepu am fost reprimit în învățământ, activând atât la catedră, cât şi la Căminul Cultural, ca dirijor de cor. Aici am înființat şi condus un cor mixt de 150 de persoane cu care am câştigat de mai multe ori premiul I . Tot aici am organizat un taraf de lăutari, alcătuit din săteni care cântau la instrumente muzicale făurite de ei: țambal, contrabas, fluiere, caval. Cu aceste două formații am participat la diferite manifestări artistice din Galați, la concursul inter-regional din Brăila, la spectacole organizate în Slănic Moldova, Panciu, Iaşi, Tecuci şi în comunele de prin împrejurimi. Toată această bogată şi frumoasă activitate mi-a fost iarăşi întreruptă, pe neaşteptate, la 17 ianuarie 1958, când am devenit pentru a doua oară clientul puşcăriilor comuniste, condamnat la 23 de ani muncă silnică, în baza art. 29 din Codul Penal, pentru delictul: „crimă de uneltire împotriva ordinii sociale". Am lăsat acasă soția cu doi copii mici, Vasilică de 4 ani, Margareta de 7 luni şi doi bătrâni neputincioşi, tatăl paralizat şi mama bolnavă şi ea, neputând s-o ajute cu nimic pe biata mea soție. Am urmat soarta celorlalți deținuți politici, fiind trecut prin închisorile: Colonia Culmea (de la Canal), Securitatea din Galați, Jilava şi, ultima, Aiudul în care mă aflu acum".

Aceasta a fost povestea, succint relatată, a mult îndrăgitului nostru camarad Nelu Constantinescu.

Ulterior am obținut de la familia sa şi alte informații în legătură cu situația lui, după eliberare. Iată ce mi-a declarat soția, doamna Elena Constantinescu: prin rejudecarea procesului, la 27 martie 1963, bolnav de T.B.C., Nelu este pus în libertate; se internează într-un spital din Tecuci, refăcându-şi oarecum sănătatea; revine acasă şi, fără a avea vreun serviciu, reuşeşte să-şi adune coriştii şi să reînvie activitatea cultural-artistică din comuna Țepu; de-abia după trei ani, la 1 septembrie 1966, cu sprijinul autorităților locale este reîncadrat în muncă; reluându-şi activitatea la catedră, întreruptă în 1958, o continuă până în anul 1985, când este scos la pensie. Se cuvine menționat faptul că, în perioada de la eliberarea din închisoare până la reîncadrarea în învățământ, s-a aflat în permanență sub supravegherea Securității. A fost des chemat în comună sau la Tecuci, sub pretextul luării de declarații, propunându-i-se de fiecare dată să colaboreze cu Securitatea. Cu toate amenințările, spre cinstea lui, a rămas integru şi n-a primit să intre în tagma informatorilor.

Prezint în continuare, succint, biografiile celorlalți doi camarazi de celulă, cu care am convieţuit până la sfârşitul anului 1962.

Grecu Gheorghe s-a născut în 1913, în comuna Cudalbi, jud. Galați. Urmează şcoala primară în localitatea natală, apoi Liceul „Vasile Alecsandri", din Galați. Este căsătorit şi are 4 copii. A fost arestat în 1948 şi eliberat în 1954. Rearestat în 1958, a fost judecat şi condamnat la 23 de ani, pentru delictul de „crimă de uneltire împotriva ordinii sociale", conform art. 29 din Codul penal. În 1964 este eliberat, cu Decretul de

amnistie pentru toți deținuții politici.

A intrat în Mişcarea Legionară în 1930 şi în Frăția de Cruce „Dunărea" din Galați, în 1933. În 1935 este ales şeful acestei „frății". În 1934 a făcut parte din Consiliul de judecată a lui Mihail Stelescu. În 1937, împreună cu Gh. Istrate participă la reorganizarea „frățiilor de cruce", pe țară, continuând această muncă până în 1947.

Paul Păltănea, alt coleg de suferință aflat cu noi, în temnițele Aiudului. Prin comportamentul său desăvârşit şi prin multiplele cunoştințe în domeniul istoriei, Paul Păltănea a contribuit mult la menținerea moralului şi curajului nostru de a rezista în fața tuturor încercărilor diabolice de exterminare prin foame, frig şi torturi.

Născut în Bucureşti, la 25 iunie 1924, este adus de părinții săi în oraşul Galați (1926), unde urmează cursul primar (1931-1935) şi Liceul „Vasile Alecsandri" (1935-1943). Se înscrie la Universitatea din Bucureşti şi urmează Facultatea de Litere şi Filozofie, secția Istorie (1943-1947). În perioada 1947-1948 activează ca profesor suplinitor de istorie. La 17 mai 1948 este arestat, reținut fără condamnare juridică (la fel ca ceilalți deținuți politici) şi eliberat la 31 decembrie 1952. Rearestat, la 17 aprilie 1959, condamnat la 18 ani, este eliberat la 30 iulie 1964. Între cele două detenții, munceşte în cadrul unei cooperative meşteşugăreşti, iar între 1957-1959 este profesor de istorie în comuna Văcăreni, jud. Tulcea. În perioada 1965-1974 lucrează la Muzeul de Istorie Galați. Transferat abuziv, în 1974, la Biblioteca Județeană „V.A. Urechia" Galați, pe motivul imaginar că în cadrul Muzeului ar fi făcut educație anticomunistă grupurilor de vizitatori, activează aici ca bibliotecar, până la pensionare (1 aprilie 1990).

Este doctor în Istorie, autorul monumentalei lucrări „Istoria oraşului Galaţi de la origini până la 1918”, a altor valoroase şi numeroase volume, studii şi articole de Istorie. În perioada de detenţie a convieţuit cu următorii colegi de celulă: Ion Ageu, student în biologie (Cluj), Vasile Pohrib (Tecuci), Nelu Constantinescu, învăţător (Ţepu), Vasile Stoicescu (Tecuci), învăţătorii Sevastre şi Frunză (Tecuci), învăţătorul Costache Caragaţă (Tichiriş, Vrancea).

Baia

Am văzut cum decurgeau „plimbările” noastre, scoaterea la aer. Ele depindeau mai întotdeauna de toanele administraţiei. Erau perioade când aveau loc zilnic şi perioade când nu se făceau cu săptămânile sau chiar cu lunile. Totul atârna de „vântul politic”. Aşa se-ntâmpla şi cu băile. Un timp, se făceau săptămânal. Alteori, ca şi scoaterile la aer… E-adevărat că închisoarea avea instalaţie adecvată pentru baie, pe fiecare etaj, cu câte zece duşuri, cu apă caldă şi rece, dar „scoaterea la baie” depindea tot de conjunctura politică.

Deşi condiţiile tehnice erau bune, mă refer la instalaţie, felul cum decurgea „îmbăierea” merită să fie cunoscut. Operaţia avea loc pe celule. În timp ce deţinuţii dintr-o celulă erau scoşi şi introduşi în camera de baie, următorii erau anunţaţi să se pregătească. Deţinutul trebuia să se dezbrace la piele, în celula lui şi să-şi ia cu el numai bocancii şi mantaua cu care era obligat să-şi acopere capul.

Când gardianul venea şi deschidea uşa, oamenii,

cu pieile goale şi mantalele pe cap, o luau în pas alergător spre camera de baie. Ajunşi acolo, îşi lăsau bocancii şi mantalele pe coridor şi intrau sub duşuri care curgeau continuu. Trebuia să ne încadrăm în timpul de cinci minute, uneori nici atât. Apucam să ne udăm pielea, ne ungeam cu săpun şi, când urma să ne limpezim, auzeam strigătul gardianului: „gata!". Ieşeam imediat, cu săpunul pe noi, ne puneam mantalele pe cap şi, tot în pas alergător, intram în celulă, unde ştergeam corpul cu rufăria de zi şi de noapte.

Cu bărbieritul se-ntâmpla şi mai rău. Frizerii erau tot gardieni. Cu aceleaşi apucături şi aceeaşi sălbatică ură cu care erau înveninați de superiorii lor să se poarte cu noi. Rar se-ntâmpla să fim bărbieriți o dată pe săptămână. De cele mai multe ori, acest lucru se-ntâmpla la două-trei săptămâni şi atunci înduram un adevărat supliciu. Aveau mâini neîndemânatice şi instrumente proaste, neascuțite. Trebuia să ne considerăm mulțumiți, când ieşeam din mâinile lor cu gâtul netăiat. „Neciupiți" nu scăpam niciodată.

Când se anunța însă câte o inspecție de la Ministerul de Interne, atunci ni se făcea baie şi eram bărbieriți peste programare...

Hrana noastră cea de toate zilele

În celular se serveau trei mese pe zi:

1. Dimineața, un surogat cu pâine (75-100 g.)
2. La prânz, turtoiul (300 g.), făcut la tavă, din mălai, de multe ori ars pe două părți, rămânând doar mijlocul (cca. 200 g.) care se putea mânca. Din acesta, jumătate

trebuia păstrat pentru masa de seară (cine n-avea răbdare, majoritatea, îl termina la prânz...). Odată cu turtoiul primeam şi un polonic cu ciorbă de aşa-zis „zarzavat", având o foarte slabă consistență hrănitoare.

3. Seara, tot un polonic cu ciorbă, ca la prânz.

O dată sau de două ori pe săptămână, dimineața, în locul acelui nesuferit surogat ni se servea un polonic cu terci din mălai. La fel, o dată sau de două ori pe săptămână, în locul ciorbei de la prânz primeam un polonic cu arpacaş şi marmeladă. În mod cu totul excepțional şi doar atunci când se anunța vreo inspecție, primeam la prânz un polonic de paste cu brânză.

Carnea era o raritate. Când apărea totuşi, ori erau resturi de pe la abatoare, pe care nimeni nu le cumpăra, ori era carne de cal, dintre gloabele sacrificate de pe la gospodăriile colective, care ajunseseră ori prea bătrâne, ori prea slabe şi nu mai erau bune de nicio treabă.

Trebuie menționat faptul că mâncarea care ne-a salvat de la pieire, în temnițele Aiudului, a fost terciul şi arpacaşul.

Şi totuşi, hrana din celular era acceptabilă, față de cea din Zarcă, aşa cum vom vedea mai departe, când ne vom referi la regimul de exterminare prin care am trecut în prima jumătate a anului 1964.

Mâncarea în şocuri

Pentru distrugerea lentă, dar sigură a foştilor deținuți politici, s-a adoptat o tactică diabolică. După o înfometare de 5-6 luni, într-o anumită perioadă, hotărâtă

de administrația închisorii, deținuții se pomeneau brusc, 2-3 zile la rând, atât la prânz cât şi seara, cu gamela plină cu mâncare foarte consistentă, din care jumătate era numai carne!...

Ce urmăreau şi realizau cu această mare „surpriză"? Două lucruri: a) îmbolnăvirea ficatului, ducând la apariția cirozei şi b) provocarea la discuții în celule, că poate ceva s-a întâmplat pe plan intern sau extern şi eliberarea noastră este iminentă. Cu acest prilej, „ciripitorii", care erau răspândiți peste tot, aveau ce culege şi ce raporta stăpânilor lor…

De întâmplat, nu se întâmpla nimic. Treburile mergeau ca şi până atunci, cu singura deosebire că mai bine de jumătate dintre cei care mâncaseră întreaga cantitate de carne în cele trei zile de „şoc" perfid, se îmbolnăviseră, dacă nu toți de ciroză - de diaree sau dizenterie, cu siguranță. Bineînțeles că au fost şi oameni prudenți care, cu toată tentația potolirii năprasnicei foame, au mâncat numai atât cât au crezut că pot suporta stomacurile lor.

După această dezamăgitoare încercare, urma o nouă perioadă de înfometare şi mai grea, care dura mai bine de jumătate de an, apoi din nou „şocul" cu cele 2-3 zile de hrană îmbelşugată. Cumplită perfidie!

Preoții

În lupta dusă de poporul român împotriva comunismului, o nespus de mare contribuție au avut-o preoții. Ortodocşi, catolici şi greco-catolici, deopotrivă au fost expuşi celor mai diabolice persecuții şi chinuri.

La Piteşti, studenții teologi au fost închişi separat

într-o cameră specială, pentru a fi supuşi nu numai celor mai sălbatice schingiuiri, dar şi batjocoririlor neînchipuite.

La Peninsula a fost constituită o brigadă numai din preoți, pentru a li se mări norma de lucru de la o zi la alta.

La Aiud, aproape că nu exista celulă în care să nu se fi aflat şi un preot. Ei erau purtătorii Duhului Sfânt, iar cei ce-au avut norocul să-şi petreacă detenția împreună cu un preot, suferința o suportau mai uşor, timpul se scurgea mai repede, iar nădejdea în mântuirea noastră era mai aproape. De la ei am învățat tot felul de texte religioase, între care: acatiste, epistole ale Sfinților Apostoli, zeci de psalmi şi nenumărate alte rugăciuni, cu care ne-am hrănit sufletele. Redau aici, din memorie, una dintre cele mai căutate şi cuprinzătoare rugăciuni, adusă din Zarca Aiudului: **„Rugăciunea Sfântului Toma d'Aquino":**

1. *Dumnezeul meu, eu cred întru Tine, dar te rog întăreşte credința mea.*
Nădăjduiesc întru Tine, dar fă să crească a mea nădejde.
Te iubesc, dar fă să sporească dragostea mea.
Căință am de păcatele mele, dar fă să-mi prisosească a mea căință.

2. *Te slăvesc ca pe începutul meu cel dintâi. Te doresc, ca pe cea mai de preț dorință a vieții mele. Te chem, ca pe puternicul meu apărător. Te îmbrățişez, ca pe binefăcătorul meu cel veşnic.*

3. *Dumnezeule, binevoieşte a mă povățui cu înțelepciunea Ta, a mă călăuzi cu dreptatea Ta, a mă mângâia cu milostenia Ta şi a mă apăra cu puterea Ta.*

4. *Ție îți închin gândurile mele, vorbele mele, faptele mele, suferințele mele.*

5. *Ajută-mă ca şi în viitor să mă gândesc la Tine, să vorbesc despre Tine, să lucrez după voia Ta şi să sufăr pentru Tine.*

6. *Doamne, eu voiesc ceea ce Tu voieşti şi fiindcă Tu voieşti să mă supun voii Tale, făgăduiesc să fac ceea ce Tu voieşti.*

7. *Dar mă rog cu umilință, luminează-mi mintea, oțeleşte-mi voia, curățeşte-mi trupul şi sfințeşte-mi sufletul.*

8. *Dumnezeule prea bun, ajută-mă să mă curăț de păcatele trecute, să biruiesc ispitele viitoare şi să urmez cuvenitele virtuți.*

9. *Umple inima mea de dragoste pentru bunătatea Ta, de ură pentru păcatele mele, de râvnă pentru binele şi dragostea aproapelui şi de defăimare a deşertăciunii lumii acesteia.*

10. *Fă-mă supus mai marilor mei, cu dragoste față de cei mici, credincios prietenilor şi iertător duşmanilor mei.*

*11. Dumnezeule Atotputernice, ajută-mă să biruiesc cele şapte păcate de moarte care sunt pricina tuturor păcatelor şi să le înlocuiesc prin virtuțile creştine, după cum urmează: 1). **Mândria** prin smerenie, 2) **Iubirea de arginți**, prin milostenie, 3) **Invidia**, prin dragoste şi bucurie pentru binele aproapelui, 4) **Desfrânarea**, prin înfrânare şi curățenie, 5) **Lăcomia**, prin cumpătare, 6) **Mânia**, prin răbdare şi 7) **Lenea**, prin bărbăție creştinească.*

12. Fă-mă înțelept în lucrările mele, curajos în primejdii, răbdător în nenorociri şi smerit în bune norociri.

13. Ajută-mă, Doamne, să fiu cu luare aminte la rugăciuni în Sfintele Biserici şi la rugăciunile mele zilnice, să fiu cumpătat la masă, repede în îndeplinirea datoriilor şi statornic în hotărâri.

14. Insuflă-mi grija de a avea conştiința dreaptă, înfățişarea cuviincioasă, vorbirea folositoare şi purtarea după buna rânduială.

15. Dă-mi Harul Tău să mă deprind a-mi stăpâni patimile, să păzesc poruncile Tale, să mă învrednicesc de darurile Tale şi să merit mântuirea.

*16. Fă-mă să înțeleg cât de mici sunt bunătățile pământeşti şi cât de mari sunt cele cereşti, **cât de scurt este timpul acestei vieți şi cât de nemărginită este veşnicia.***

17. Ajută-mă, Doamne, să fiu gata oricând de moarte, să mă cutremur de judecățile Tale, să scap de focul cel veşnic şi să dobândesc raiul prin Domnul nostru Iisus Hristos, că a Ta este împărăția şi mărirea şi puterea şi slava şi cinstea şi închinăciunea, Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh şi acum şi pururea şi în vecii vecilor, Amin.

Cu ajutorul rugăciunilor şi poeziilor lui Radu Gyr şi Nichifor Crainic am putut supraviețui.

Între nenumărații preoți cu care am venit în contact, doi dintre ei au lăsat o impresie deosebită asupra sufletelor noastre chinuite: **Ştefan Marcu**, din Nistoreşti şi **Toma Andronescu** din Colacu, amândoi din județul Vrancea. Prin trăirea adânc religioasă, prin calmul şi blândețea în relațiile cu semenii din jur, prin întreg comportamentul lor, ei au salvat zeci de oameni aflați pe pragul disperării.

În condiții de cruntă teroare, spre a le uşura sufletele celor prigoniți în celule, preoții i-au mărturisit şi împărtăşit pe cei care doreau acest lucru. Pentru Sfânta Împărtăşanie, preoții (desigur, puțini dintre ei) primeau din afară, prin persoane de mare încredere, Sfântul Agneț, fără de care Sfânta Taină nu s-ar fi putut săvârşi. În loc de vin, se folosea apa.

Rămânem recunoscători miilor şi miilor de preoți români, care la fel ca şi noi au îndurat şi au suportat toate prigoanele, pentru biruința Crucii şi a Neamului Românesc.

Celor decedați în chinuri şi teroare, Dumnezeu să le ierte păcatele şi să-i primească în Marea Lui Împărăție.

Reeducarea

Această acțiune de „spălare a creierului" a început la Aiud în vara anului 1963, sub conducerea şi supravegherea directă a colonelului Crăciun Gheorghe, comandantul închisorii. Înainte însă de a intra în amănunte, consider utile unele referiri la contextul politic din perioada respectivă. În ultimii zece ani situația internațională evoluase mult. După moartea lui Stalin, în 1953, țările comuniste au fost nevoite să-şi modifice politica în domeniul drepturilor omului, adaptându-se încet, încet la una mai relaxată, mai elastică, deşi toate închisorile din țară gemeau de sutele de mii de deținuți politici.

Încep contactele între Est şi Vest, mai întâi economice, apoi cele politice şi culturale. Se fac schimburi de experiență, au loc conferințe internaționale la care se dezbat probleme ale drepturilor omului. România, ca şi alte țări comuniste, nu se mai putea prezenta la aceste reuniuni cu închisorile pline de deținuți politici. Trebuia să facă ceva. Asasinate în masă, ca pe timpul lui Stalin, nu mai puteau avea loc.

„Cortinele de fier" încep să se clatine. Soluția nu era alta decât să se deschidă porțile închisorilor. Dar cum?... Să le dea drumul acestor sute de mii de oameni, cu mentalitățile lor vechi de „duşmani ai clasei muncitoare!?"... Trecuți prin atâtea suferințe, aceşti oameni, în condiții de libertate, ar fi devenit pentru puterea comunistă mai periculoşi ca înainte de arestare…

Şi atunci au adoptat ideea reeducării. Adică indivizii respectivi să fie „ajutați" să iasă din închisoare

cu „creierul spălat” de toate reziduurile vechi de „politicieni”, de „capitaliști”, de „moşieri”, de „naționaliști”, de „chiaburi” etc. Cel ieşit din închisoare trebuia să fie un „om nou”, debarasat de toate convingerile anterioare, un om devotat trup şi suflet comunismului. În acest fel, regimul opresor putea să împuşte doi iepuri dintr-un foc: să golească închisorile, asigurându-se de loialitatea celor pe care i-au chinuit şi să aibă relații normale cu statele libere. Planul li se părea cum nu se poate mai potrivit. Mizau pe faptul că, fiind epuizați de anii grei de închisoare, dar mai cu seamă dornici de libertate, deținuții vor accepta compromisul şi reeducarea va fi o simplă formalitate.

Trebuia să se stabilească numai modul cum va fi aplicată reeducarea. Căci aşa cum fusese experimentată la Piteşti, în urmă cu 13 ani, cu bande de bătăuşi şi schingiuitori, cu organizatori bestiali de tipul lui Țurcanu, acțiunea risca să se termine cu un final tragic. Acum nu se mai putea pretinde o „spălare a creierului” prin negarea lui Dumnezeu, prin batjocorirea părinților, fraților şi surorilor, a prietenilor celor mai buni, ci se cerea numai să te dezici de orice politică din trecut, ostilă comunismului, să blamezi fără discernământ oameni politici, să consideri „socialismul” drept cel mai bun sistem politic din lume şi din toate timpurile. Aşa s-ar putea explica de ce mai bine de 80% dintre deținuții de la Aiud au considerat oferta ca salvatoare şi au acceptat cu destulă uşurință compromisul...

Începutul a fost frumos şi promițător. Personalități marcante, ca Nichifor Crainic, Părintele Stăniloae, Petre Tuțea, Petre Pandrea, Petre Țocu, Prințul Ghica ş.a., au

fost scoşi din celule, urcați într-un jeep deschis şi „plimbați" prin tot oraşul Aiud şi prin împrejurimi, arătându-li-se zecile de blocuri de locuințe şi alte clădiri şi întreprinderi, zidite în perioada cât noi fuseserăm ținuți între gratii, explicându-li-se că toate acestea erau realizări ale „socialismului constructiv".

Cam la o lună după „plimbările" celor mari, s-a organizat prima şedință de reeducare, scoțându-se din celule câteva sute de oameni care-au fost introduşi într-o sală cu capacitatea de cinci sute de persoane. Printre cei scoşi m-am numărat şi eu. Comandantul, colonelul Crăciun a deschis şedința cu o scurtă cuvântare, elogiind intențiile bune ale guvernului de a se ocupa de soarta condamnaților politici. Apoi a luat de pe masă un ziar al armatei, „Glasul Patriei" şi l-a pus pe unul dintre deținuți să citească articole ale celor care fuseseră scoşi cu jeepul la „plimbare". Articolele se refereau, bineînțeles, la realizările „socialismului" şi la bunăstarea „oamenilor muncii".

Cu prilejul acelei şedințe, am avut marea surpriză şi imensa bucurie de a-l întâlni pe părintele Ioan, duhovnicul de la Mănăstirea Vladimireşti, jud. Galați. Era tuns, bărbierit şi slab, ca un sfânt. Fusese trecut prin încercări grele, prin camere de tortură şi mai ales prin multe izolări. Fusese anchetat de câteva ori şi de colonelul Crăciun.

Deschid aici o paranteză. În urmă cu nouă ani, după eliberarea mea de la Canalul Dunăre-Marea Neagră, în vara anului 1954 fusesem la Mănăstirea Vladimireşti, împreună cu toată familia. Cornelia avea atunci 13 ani, iar Olguța 9. Valuri de credincioşi soseau în

acea după-amiază la sfântul locaş. O maică ne-a dus în chilia ei, unde am dormit până dimineața.

După aprecierea măicuței care ne găzduise, se strânseseră în curtea mănăstirii cam la cinci mii de suflete. Toți veniseră pentru slujba de-a doua zi, la marea sărbătoare a „Adormirii Maicii Domnului". Mulți doreau să se mărturisească şi să primească Sfânta Împărtăşanie. În zorii zilei de 15 august, părintele Ioan a mărturisit, în comun, miile de suflete care se aflau acolo, căci altfel nu se putea, spunându-le să repete după dânsul: „toate acestea le-am făcut şi mai mult decât atât".

Dar, să revenim. Pe la mijlocul şedinței „de reeducare" s-a luat o pauză de o jumătate de oră. Oamenii au putut să iasă în curte, să se plimbe sau să discute. Câțiva au rămas în sală, acuzând boli de inimă sau de picioare. Am rămas şi eu cu părintele Ioan, folosind aceleaşi pretexte. Ne-am retras apoi într-un colț şi, în cea mai desăvârşită comuniune sufletească, **am primit Taina Sfintei Mărturisiri**. Mă simțeam fericit şi sufletul mi-era ca un fulg. Pentru mine întâlnirea cu părintele Ioan în acea zi a fost o adevărată minune.

În a doua parte a şedinței, după pauză, colonelul Crăciun a cerut să se întocmească o listă cu înscrierile la cuvânt. S-au înscris mulți. Vorbitorii s-au întrecut în laude la adresa regimului, preamărind realizările pe care nu le văzuseră decât doar vreo câțiva, cei ale căror articole din „Glasul Patriei" fuseseră scrise cu atât de mult entuziasm.

Pentru cei mai mulți, această şedință avea să fie dătătoare de speranță, crezând că în curând porțile închisorilor se vor deschide şi gratiile temnițelor se vor

prăbuşi.

Dar n-a fost să fie aşa...

Iar eu, la a doua şedinţă de reeducare n-am mai participat, întrucât aveam să trec printr-o întâmplare cât se poate de ciudată…

Este necesară aici o nouă paranteză. Aveam 20 de ani, când l-am cunoscut pe Constantin Teofănescu din Focşani. Ne-am întâlnit în casele părintelui Stoenescu, din acest oraş. Părintele avea patru feciori: Emil, Nicu, Pompilian şi Valeriu. Toţi aderaseră la Mişcarea Legionară. Teofănescu făcea şi el parte din aceeaşi „Frăţie de Cruce" cu feciorii părintelui. M-am împrietenit repede cu ei. Erau entuziaşti, serioşi, cu deprinderi dintre cele mai bune, căpătate în familie. Se deosebeau mult de alţi tineri, amatori de distracţii, de aventuri sau alte asemenea preocupări. În casa părintelui Stoenescu n-am văzut şi n-am auzit decât lucruri frumoase care înalţă sufletele şi cuceresc inimile. Ori de câte ori ne întâlneam, se cântau cântece patriotice, dar mai ales doine.

Ajunsesem să-i preţuiesc nespus de mult pe aceşti tineri. Toţi mi-erau dragi. De la un timp însă, observasem că prietenia mea înclină mai mult spre Teofănescu. Era un tânăr bine legat, frumos, respectuos, cu un caracter ferm, cu o voce plăcută de bariton, care cucerea pe oricine când începea să cânte.

Cânta mai ales doine. Când am auzit pentru prima dată „Doina" lui Şt. O. Iosif, emoţia mi-a cuprins întreaga fiinţă şi nu l-am lăsat până nu m-a învăţat şi pe mine:

„Se tânguiesc
Tălăngi pe căi

Şi neguri cresc
Din negre văi,
Plutind pe munți...”

Au trecut treizeci de ani şi nu l-am mai întâlnit pe Teofănescu.

Pe la începutul lui septembrie 1963, uşa celulei în care mă aflam se deschide brusc şi apare în prag un maior însoțit de un deținut. Pe maior nu-l mai văzusem, dar pe deținut am avut impresia că-l cunosc...

- „Cine este Caragață?”, întrebă maiorul.
- „Eu!”, îi răspund.
- „Ia-ți bagajul şi treci pe coridor”.

I-am salutat pe cei cu care conviețuisem până atunci şi am ieşit. Maiorul nu mi-a mai cerut să-mi pun mantaua pe cap, iar deținutul mi-a adresat un salut foarte respectuos…

Uitându-mă mai atent la el, mi-am amintit de „Doina” lui Şt. O. Iosif. Era Teofănescu!...

N-am putut vorbi nimic în prezența maiorului. Gânduri, cărora nu le-am putut da nicio dezlegare, mă frământau. Ştiam că maiorul era adjutantul comandantului închisorii, colonelul Crăciun Gheorghe, dar nu puteam înțelege ce legături putea să aibă vechiul meu prieten Teofănescu cu adjutantul colonelului Crăciun!... Enigma avea să se dezlege puțin mai târziu.

Am fost scos din Celular şi dus într-o curte, lungă de circa 50 de metri şi lată de vreo treizeci, prin care mulți deținuți umblau liberi, de colo colo, după treburi.

Am fost dat în primire unui plutonier care controla activitatea din acea curte. De jur-împrejur,

numai ziduri. Spre miază-noapte se afla Celularul. Spre răsărit, bucătăria închisorii. Mi-am dat seama de asta, deoarece afară erau hârdaie în care ni se aducea mâncarea la celule, erau cazane şi foarte multe marmite, scoase afară ca să fie spălate. În partea dinspre miază-zi exista o clădire hidoasă, lungă de vreo 40 de metri, cu un etaj şi cu ferestre foarte mici, acoperite cu jaluzele. Ferestrele de la parter se situau la nivelul pământului.

La câteva zile am aflat că aici se afla faimoasa **Zarcă**. Clădirea fusese construită de unguri, în 1812, pentru românii din Transilvania care manifestau sentimente anti-maghiare. Aici erau deci „înmormântate" cele peste 150 de cadavre vii, sortite exterminării, despre care se tot vorbea în Celular!...

Plutonierul care mă luase în primire a chemat pe cineva de la bucătărie. Un bărbat cam de cincizeci de ani, în halat alb şi cu bonetă pe cap, a sosit în pas alergător şi s-a oprit în poziție de drepți în fața plutonierului. Era bucătarul şef Fetițaru.

- „Ți-a mai venit un ajutor la bucătărie!... Du-l în camera voastră să-şi lase bagajul, arată-i patul, apoi ia-l la bucătărie şi dă-i de lucru". Şi, către mine:
- „Vei asculta de ordinele d-lui bucătar-şef. Ai voie să mănânci cât vrei şi ce vrei, dar să nu duci în altă parte"...

Am fost condus în camera bucătarilor, mi s-a arătat patul etajat, mi-am lăsat acolo puținele lucruri cu care venisem de la celulă, apoi am fost dus în sala mare a bucătăriei. Aici, în cinci cazane enorme, clocotea mâncarea pentru masa de seară. La fiecare cazan, câte doi oameni vânjoşi învârteau mâncarea, cu lopeți mari de

lemn. Se fierbea arpacaş. Am fost dat la curățatul zarzavatului pentru masa de a doua zi. La ora 21 am fost trecuți la dormitor.

Deschid iarăşi o paranteză. **Anul 1962** a fost cel mai fructuos pentru mine. Învățasem bine să comunic prin Morse, ajutat de Filimon şi Nelu Constantinescu, „dascălii" mei. Ajunsesem să stăpânesc în mod corect acest minunat alfabet acustic, putând comunica singur cu toate etajele şi cu toți vecinii. Este perioada când am putut învăța cele peste 5500 de versuri pe care le-am adus în memorie, acasă, după eliberarea noastră din temnița Aiudului.

Ajuns acasă, cu tot riscul la care mă expuneam, ca să nu le pierd m-am apucat imediat de scris. Scriam numai noaptea, cu teamă şi mare atenție. Dacă aş fi fost descoperit, aş fi primit pentru a doua oară încă douăzeci şi cinci de ani de temniță grea. Cu ajutorul lui Dumnezeu am reuşit să le trec într-un caiet de peste două sute de pagini, „caietul cu coperte roşii", care a stat adăpostit în pământ până la Revoluția din 1989.

Pe lângă zecile şi zecile de poezii de câte 7 - 8 strofe, am adus în memorie 5 balade ale lui Radu Gyr şi Nichifor Crainic, fiecare având între 100 - 160 de strofe. Iată titlurile: „Balada clopotarului din stele" (104 strofe), „Balada ucenicului cu ochii albaştri" (128 strofe), „Balada codrului fără haiduc" (160 strofe), Balada iconarului" (128 strofe) - de Radu Gyr; „Baldovin şi Mădălina" (115 strofe) - de Nichifor Crainic.

Concepute în întunecimea temnițelor de către Radu Gyr, Nichifor Crainic şi alți poeți martiri, poeziile respective au circulat prin toate cele 320 de celule ale

Aiudului, transmise "la țeava caloriferului" sau "la perete" cu ajutorul alfabetului Morse. Scrise inițial pe sticlele cu medicamentele celor bolnavi, pe săpun sau pe pereți, folosindu-se un vârf de ac, versurile erau repede memorate, să nu fie găsite la o percheziție inopinată. După memorare, scrisul de pe sticlă, săpun sau perete era imediat şters. Riscul era deosebit de mare, atât pentru cine recepționa, cât şi pentru cel ce scria, paza fiind deosebit de vigilentă. La cea mai mică mişcare în celulă, gardianul de pe coridor privea discret prin „ochiul magic" fixat pe uşă, surprinzându-l adesea pe cel care primea mesajul sau îl transmitea vecinilor. Celui prins i se făcea pe loc un "raport", prin care i se cerea pedepsirea cu 10-15 zile de „izolare".

Regimul de izolare era drastic: deținutul era scos din celula sa şi dus ori la „neagra", ori în altă celulă, la „rece", construite special pentru pedeapsă. Personal, am trecut de patru ori prin „izolare": o dată la „neagra" şi de trei ori la "celula rece", ca gheața.

La "rece", pedeapsa se executa în nişte celule special amenajate, fără pat şi fără scaun; doar ciment de jur-împrejur. Într-un colț se afla tineta, WC-ul celulei. Patul era rabatabil. Seara la orele 22, când se dădea stingerea, gardianul de pe coridor apăsa un buton şi de pe un perete, pe dreapta sau stânga, se desprindea un pat de fier, gol. De pe coridor gardianul arunca o pătură tocită şi jegoasă cu care deținutul se acoperea în timpul nopții. Dimineața, la deşteptare, patul îşi relua locul în perete. În timpul zilei pedepsitul nu avea pe ce să se aşeze, decât doar jos, pe ciment sau pe tineta cu urină şi fecale. Aşa că, de la 5 dimineața, până la 22 seara, trebuia

să se mişte tot timpul sau să se prăbuşească pe ciment, când puterile l-ar fi părăsit. Aceasta era „celula rece", unde omul tremura de frig şi în luna cea mai fierbinte de vară.

Un alt sistem de pedeapsă era aşa-zisa „celulă neagră". I se spunea aşa fiindcă nu avea nicio fereastră. Încăperea era luminată zi şi noapte de un bec foarte slab, iar uşa, atât de bine închisă, încât niciun pic de aer nu se putea strecura de afară. Dacă în „celula rece" omul tremura de frig şi în timpul verii, la „neagra" puteai muri de căldură în cea mai friguroasă zi de iarnă… Celula nu era încălzită în mod special. Căldura excesivă se datora faptului că printr-unul dintre pereți trecea hornul de evacuare de la instalația de încălzire a închisorii.

În iarna lui '62-'63 am fost şi eu pedepsit la „neagra", împreună cu alți cinci deținuți de la alte celule, toți pentru aceeaşi vinovăție: comunicări la „Morse".

La „neagra" nu existau paturi. Se dormea jos, pe duşumea, pe nişte saltele nenorocite. Becul electric ardea fără întrerupere şi niciodată nu puteam şti când s-a făcut ziuă sau când a venit noaptea. Camera, neavând fereastră, iar uşa fiind capitonată, aerul devenea insuficient şi irespirabil. În timpul zilei pe care noi n-o vedeam, adică de la ora deşteptării până seara la închiderea programului, nu aveam voie să stăm jos. Căldura era aşa de mare încât nu puteam suporta cămăşile. Le scoteam şi rămâneam dezgoliți până la brâu. Sudoarea curgea pe noi, şiroaie. Cel mai greu de suportat era însă lipsa de aer. Câte-un gardian mai omenos mai deschidea uşa, cinci minute şi aerul curat năvălea cu putere înăuntru. Mai beneficiam de aer când ni se aducea

mâncarea, dimineața, la prânz şi seara. Atunci gardianul deschidea larg uşa, ieşea zăpuşeala din timpul nopții şi camera se umplea cu aerul proaspăt de afară.

Hrana era cea stabilită de regulament, pentru pedepsiți, adică o zi primeam şi o zi, nu; mai precis, din două-n două zile şi atunci rația pe jumătate. Din cauza lipsei de aer, de multe ori n-o puteam mânca nici pe asta şi o aruncam la tinetă. Aşa că, după două săptămâni, când s-au terminat zilele de pedeapsă şi-am fost scoşi afară ca să fim duşi în Celular, eram atât de slăbiți, încât părea că înviaserăm din morți.

S-ar fi cuvenit ca după o astfel de pedeapsă omul să nu mai aibă niciodată curajul să se apropie de perete sau calorifer. Dar nevoia de a comunica, de a afla veşti, era mai puternică decât teama de pedeapsă.

După izolarea de la „neagra" mi-au trebuit câteva săptămâni să-mi pot veni în fire. Şi cum aminteam mai sus, în primăvara lui 1963 am mai avut de îndurat încă trei izolări, dar numai la "celula rece", unde regimul de detenție era mai suportabil.

Pentru perioada anilor 1959-1964 merită să fie menționat numele de tristă amintire al comandantului închisorii Aiud, colonelul Crăciun Gheorghe, care, cu toată Securitatea ce-o avea la îndemână, n-a putut opri circulația poeziilor izvorâte din amarnicele suferințe. Ele au fost memorate cu riscuri foarte mari. Pentru a nu le pierde, le repetam în fiecare zi. Era singurul procedeu de scurgere mai uşoară a timpului. Pe drept cuvânt, **autorii acestor versuri au fost salvatorii noştri. Cu versurile lor ne-am hrănit sufletele, zi şi noapte. Cu ajutorul lor am putut supraviețui.**

Am considerat necesară această paranteză referitoare la izolările din temniță, înaintea încheierii capitolului dedicat reeducării.

Rămăsesem la momentul primului contact cu bucătăria închisorii. Chiar din prima zi bucătarul-şef Fetițaru mi-a făcut o bună impresie. Mai întâi că nu-şi dădea aere de şef. Împărțea dispozițiile fără să se simtă, deşi am observat că avea o mare răspundere. Nu era lucru uşor să pregăteşti mâncarea pentru trei mii de persoane.

Ceilalți 25 de bucătari erau oameni cu experiență în serviciul bucătăriei şi fiecare ştia ce are de făcut. În afară de asta, fuseseră puşi la punct şi cu reeducarea, mai înainte de a fi aduşi acolo. Eu însă am fost scos din Celular şi băgat în mijlocul lor, fără să mă-ntrebe nimeni, nimic!…

Mă tot gândeam că intenția celui care m-a adus aici să fi fost bună: să mă scoată din întunecimea temniței, la aer, la soare; să mă scape de spectrul foamei. Iată, atâtea argumente care puteau justifica gestul acestui binefăcător! Dar oare cu ce preț!?... Desigur, în cazul când m-ar fi întrebat dacă vreau să merg acolo, cu condiția „capitulării", a acceptării „spălării creierului" de toate vechile „reziduuri", aş fi răspuns categoric: nu! Dar acum, ce puteam să mai fac?... Eram prizonierul lor, obligat să accept această situație stupidă, în pofida voinței mele. În dormitor, toți se uitau curioşi la mine şi nimeni nu mă-ntreba nimic. Eram ca un lup între oi. Cred chiar că le-am părut suspect. Aveau dreptate bieții oameni să se teamă. Cu-atâția turnători prin celule, nu era deloc de mirare să le bage unul printre ei.... Numai

Fetițaru, bucătarul şef, plimbându-se printre paturi, când a ajuns în dreptul patului meu, m-a întrebat:

– De unde v-a adus?
– Din celular, dintr-o celulă de la etajul trei.

A doua zi, încă de dimineață fiecare a mers la locul lui de muncă. Eu am fost repartizat la curățatul zarzavatului. După masa de prânz mi s-au dat marmitele şi hârdaiele să le curăț şi să le spăl, pentru masa de seară.

Zilele au început să se scurgă, oamenii parcă nu mă mai priveau cu suspiciune şi încet, încet m-am încadrat în ritmul vieții de la bucătărie. Când şi când, mi se alătura la lucrul meu câte unul dintre bucătarii care munceau în interior. Parcurgeam destul de des distanța de la bucătărie la beciul unde se afla depozitat zarzavatul şi legumele. De-acolo ne luam cantitățile necesare pentru mâncarea ce se pregătea în ziua respectivă. În trecere, aruncam pe furiş priviri spre zidurile fioroase ale "Zărcii" şi-mi spuneam, reproşându-mi, că în temnițele acelea întunecoase şi înspăimântătoare zac oameni ce se zbat în chinurile foamei şi ale celei mai crunte terori, în timp ce eu mă bucur de aer, de soare, de o hrană îndestulătoare, de libertatea de a mă mişca într-un spațiu mult mai larg decât într-o celulă… Auzisem, din Celular, că în Zarcă erau închişi vârfurile politicienilor, ale naționaliştilor şi, mai ales, cei refractari reeducării. Mai aflasem că aici se afla şi naşul meu de cununie, preotul Ştefan Marcu, din Nistoreşti-Vrancea, arestat din 1948 şi condamnat la 15 ani, tot pentru „crimă de uneltire împotriva ordinii sociale".

Apariția zilnică în fața mea a acelor ziduri cu ferestrele mici, îmi producea nelinişte şi momente de

cruntă mustrare a conştiinţei, reproşându-mi că locul meu n-ar fi trebuit să fie aici, unde mă aflam, ci acolo, unde suferinţa era mai grea. Şi astfel, zi de zi acumulam în mine remuşcări tot mai apăsătoare, petrecându-mi zilele şi nopţile în tot felul de gânduri şi frământări sufleteşti.

Trecuseră aproape două luni de când lucram la bucătărie. Pe la sfârşitul lunii octombrie, într-o zi ca de primăvară, după amiază, suntem anunţaţi să trecem într-o sală mare din incinta Celularului, unde urma să se ţină ora de reeducare. Ca şi rândul trecut, şedinţa a început cu lecturi din ziarele care preamăreau realizările regimului. A urmat apoi o pauză de o jumătate de oră. Câţiva au rămas în sală. Am rămas şi eu. Doi dintre deţinuţi discutau despre muzică. I-am rugat să-mi permită să asist şi eu. M-am prezentat, la fel au făcut şi ei. Unul se numea Nicolae Goga, iar pe celălalt, un armean, îl chema Acterian. Tema discuţiei era Beethoven. La un moment dat, Goga îl întreabă pe Acterian:

- Ai auzit vreodată de „Sonata lunii"?...
- „Nu", răspunse Acterian.
- Ia ascultă puţin!.

Şi Goga începe să-i fluiere încet melodia. Era aşa de dulce, de clară şi senină, de parcă aş fi văzut pe cerul întunecat al nopţii o splendidă lună plină.

- Dar ştii în ce împrejurări a compus Beethoven „Sonata lunii"?
- „Nu", îi răspunse armeanul.
- Se spune că într-o minunată noapte cu lună plină, Beethoven se plimba liniştit şi îngândurat pe una dintre străzile nefrecventate de lume ale Vienei. La un

moment dat, de la o casă cu balcon aude o femeie plângând. „De ce plângeți, doamnă?”, întrebă compozitorul. „Plâng, răspunse femeia, fiindcă cineva din casă mi-a spus că afară e o noapte cu o minunată lună plină şi eu nu pot s-o văd. Sunt oarbă...”. „Aveți în casă un pian”? „Da!”. „Pot să intru?”. „Poftiți!”. Beethoven a intrat, s-a aşezat la pian şi a cântat „Sonata lunii”. „Mulțumesc, domnule, am văzut luna!...”, a exclamat cutremurată de emoție femeia oarbă...

Când Goga termină povestirea, cineva de-afară intră precipitat în sală şi spuse grăbit: „Ieşiți repede... Vorbeşte Țuțea!...”

Am ieşit şi l-am văzut!... În mijlocul a peste cincizeci de oameni, înalt şi maiestuos, capul său descoperit domina deasupra tuturor. Vorbea înflăcărat, ca un apostol al lui Hristos. Nu vorbea nici de comunism, nici de marxism, nici de legionarism, nici de politicianism...

Vorbea despre filozofia tuturor timpurilor, despre marii dascăli care i-au călăuzit viața, răspunzând cu multă bunăvoință tuturor celor care-i puneau întrebări. Explicațiile şi răspunsurile lui erau presărate cu citate din toți marii gânditori ai lumii, în limbile germană, latină, engleză sau franceză. În timp ce vorbea, încercam cu greu să-mi fac loc, strecurându-mă printre oameni ca să m-apropii cât mai mult de el.

La un moment dat, cineva care era lângă mine exclamă cu entuziasm: „Este extraordinar! Omul ăsta are vagoane de cărți în mintea sa!...”.

După pauză, şedința s-a desfăşurat ca de obicei cu

lecturi din ziare şi luări de cuvânt. N-a participat nici colonelul Crăciun şi nici vreun alt ofițer din personalul închisorii; doar comitetul de reeducare, alcătuit din patru persoane, alese cu grijă de cei din conducerea penitenciarului.

Pentru mine, ziua aceea s-a terminat cu un mare folos: **îl văzusem în carne şi oase pe Țuțea şi, mai cu seamă, îl auzisem vorbind...**

În a doua jumătate a lunii noiembrie, tot într-o după amiază, pe o vreme urâtă cu burniță rece şi deasă, suntem chemați în sala cea mare pentru o nouă şedință de reeducare. „Astăzi ce va mai fi, oare?!", m-am întrebat. Grupuri, grupuri de oameni, din Celular, din secțiile de lucru, veneau în curtea cea mare a închisorii, îndreptându-se spre sala de şedințe. Grupul nostru, de la bucătărie, aflându-ne mai aproape de sală am ajuns printre cei dintâi şi am luat loc în primele rânduri de bănci. În mai puțin de un sfert de oră sala se umpluse cu câteva sute de oameni.

Când nu mai era nimeni de aşteptat, uşa se deschise şi apăru un grup de vreo opt persoane, care se îndreptă spre o masă lungă aşezată pe un podium în fața noastră. Datorită vremii închise de afară, în sală se făcuse deja semiîntuneric. Când grupul de la „prezidiu" a luat loc pe scaune, s-au aprins luminile. Privind mai atent, în mijlocul celor opt mi s-a părut că se afla un om pe care-l cunoscusem cândva... Nu mă-nşelam!... Era Petre Țocu, din Galați, fostul prefect legionar de Vrancea, din 1940... care apărea acum ca ... preşedinte al Comitetului de reeducare!... La dreapta lui, stupoare, se afla bunul meu prieten Teofănescu, cel care împreună cu maiorul mă

scosese din Celular, cu trei luni în urmă... De-abia atunci am înțeles misterul mutării mele la bucătăria închisorii!...

Şedința a început cu interogările. Primul am fost chiar eu. Ezitând să mă privească în ochi, preşedintele Comitetului, fostul prefect legionar, cu un glas uşor tremurat îmi adresează prima întrebare:

- Domnule Caragață, este ştiut de toată lumea că şeful Mişcării Legionare, Corneliu Zelea Codreanu, a fost şi rămâne în istoria politică a țării noastre un criminal. Dumneata ce ai de spus în această privință?...

În sală se făcuse o tăcere de mormânt. Nu se simțea nicio mişcare, niciun foşnet. M-am ridicat şi, fără nicio ezitare, am răspuns:

- Vă referiți la cazul Manciu, nu-i aşa?...
- „Da", răspunse preşedintele Comitetului de reeducare.
- Un om care se află în legitimă apărare nu poate fi considerat criminal… La acel proces de la Iaşi, Corneliu Zelea Codreanu se găsea în sala Tribunalului ca apărător al unui student, în proces cu prefectul de poliție, Manciu. Acesta avea de partea lui douăzeci de polițişti. Codreanu era singur. El rămâne pentru mine, şi pe mai departe, tot „Căpitanul".
- Întreaga asistență din sală amuțise. Nicio replică de nicăieri. După câteva clipe de descumpănire pentru cei din Comitet, interogările au fost reluate. Următorul a fost avocatul Ion Barbu, un bărbat cam de 40 de ani, bine legat, curajos şi tot aşa de scund ca şi mine. I s-a pus şi lui aceeaşi întrebare, la care Barbu a răspuns:
- Şi Ştefan cel Mare a pedepsit cu mâna lui un hatman,

pentru trădare, dar istoria nu i-a pus pe frunte stigmatul de "criminal", ci l-a consacrat ca pe „cel mai mare" şi „cel mai viteaz" voievod al neamului românesc...

După aceste două interogări s-a dat o pauză, apoi şedința din ziua respectivă a fost suspendată. Aparent, nu s-a luat nicio măsură împotriva celor doi interogați. Fiecare a trecut la locul lui de muncă, fără să se-ntâmple nimic deosebit.

Câteva zile în şir, atât bucătarul-şef Fetițaru cât şi plutonierul care răspundea de sectorul nostru de muncă au depus stăruință asupra mea să revin asupra declarației de la şedință. Mi-au promis că nimic nu mi se va întâmpla, dacă voi accepta. Îmi cereau doar o simplă declarație scrisă, de dezavuare a celor rostite şi voi fi iertat. Altfel, voi avea necazuri... Am avut un timp impresia că plutonierul chiar mă simpatiza. Spunea tuturor că eu sunt „japonezul" lui.

A trecut o săptămână fără să mai fiu întrebat nimic. Într-o seară, înainte de a se da stingerea, a venit un gardian, m-a scos din dormitorul bucătarilor şi m-a băgat într-o cameră mai mare ca o celulă, unde mai erau cinci oameni. Din puținele lămuriri pe care mi le-au dat, am înțeles că fuseseră aduşi acolo de două zile, invocându-se „situații speciale". Le-am spus că şi eu am fost adus tot cu o „situație specială", fără să intru în amănunte.

Nu-mi mai amintesc numele niciunuia dintre cei cinci. După vreo câteva zile, seara, cu puțin înainte de a se da stingerea, a intrat în cameră un plutonier cu o înfățişare răutăcioasă, întrebând de numele meu.

– Da, eu sunt!...

– Ia-ți bagajul şi urmează-mă!

Eram în curtea cea mare, unde se afla Celularul. De-acolo, trecând în curtea mică, ne-am îndreptat spre fioroasele ziduri pe care le vedeam zilnic în timpul celor trei luni cât am lucrat la bucătărie.

Plutonierul a deschis o uşă grea, de afară, apoi încă una, introducându-mă pe un coridor lung, puțin luminat, oprindu-ne în cele din urmă în fața unei uşi pe care am citit din fugă: nr. 11. Zăvoarele au fost trase cu zgomotul obişnuit, am fost împins din spate de însoțitorul meu şi astfel, în ziua de 6 decembrie 1963, am ajuns în celula nr. 11 din faimoasa închisoare „Zarca".

Zarca

Un nume predestinat. Un loc cu adevărat infernal, unde foamea a atins apogeul. A fost construită de unguri în 1882, în scopul întemnițării românilor care încercau să lupte pentru eliberarea de sub opresiunea maghiară. Această clădire joasă şi întunecoasă, parcă îngropată în pământ, avea pereții groşi de aproape un metru, construiți numai din piatră, pentru ca orice încercare de evadare să fie exclusă. O schemă a acestei clădiri o întâlnim în volumul II al cărții lui Ioan Ioanid „Închisoarea noastră cea de toate zilele". La p. 5. sunt numerotate celulele de la 1-29. Eu am stat timp de opt luni, de la 6 decembrie 1963, până la 15 iulie 1964, în celula nr. 11.

În Zarcă încăpeau aproximativ 100-120 deținuți. Celulele erau mici, prevăzute cu uşi din material greu, de stejar, cu zăvoare teribile, iar ferestrele şi ele mici, situate

aproape de nivelul pământului, aveau gratii groase de oțel care descuraja orice fel de dorință de evadare.

Încerc să descriu în continuare viața amarnică, peste măsură de chinuită, dusă dincolo de limita oricărei răbdări omeneşti, în înghețatele şi întunecatele celule din Zarca Aiudului, pregătite în mod special pentru cei care n-au putut să-şi prostitueze conştiințele.

Aruncat în acea noapte de decembrie în celula nr. 11, m-am pomenit în mijlocul a încă trei oameni. De cum am intrat, unul dintre ei a dus degetul la gură, făcându-mi semn să nu vorbesc. Bucurie mare!... Era camaradul meu drag Grecu Gheorghe, din Galați, cu care conviețuisem în Celular aproape doi ani. Fusese adus înaintea mea, tot pentru atitudine potrivnică reeducării.

Din păcate, numele celorlalți doi nu mi le-am mai putut aminti. Am reținut doar că unul era preot greco-catolic, de prin părțile Maramureşului, iar celălalt un țăran din Banat, condamnat la moarte în urma unei răzvrătiri locale, când li s-a impus cu forța să semneze aderarea la colectivizare. După proces a fost dus la Jilava şi introdus în „camera zero", unde se aflau mai mulți condamnați la moarte, aşteptându-şi fiecare ziua şi ceasul execuției. Țăranul din celula noastră a aşteptat doi ani, zi de zi, clipă de clipă, să fie dus pe locul de execuție. După acei doi ani, trăiți în coşmaruri greu de suportat mai ales noaptea, pedeapsa i-a fost comutată în muncă silnică pe viață şi trimis la Aiud. La fel ca în cazul poetului Radu Gyr, condamnat la moarte pentru poezia „Manifest", cu celebrul îndemn: „Ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane!". După comutarea pedepsei, şi Radu Gyr a intrat în rândul „vieţaşilor", lăsându-ne acele nemuritoare versuri de un

tragism zguduitor, din poezia „Vieţaşul”, pe care încerc s-o reproduc aici, din memorie:

De mult, de mult, pe la-nceput de osândă,
Mai întreba şi de noi, la poarta de-afară,
Câte-o năluca de mamă plăpândă,
Sau câte-o nevastă amară, amară.

Un an, doi, trei, patru şi din lumea cealaltă
Mai sosea câte-un răvaş mirosind a grădini,
Apoi tăcerea crescu peste noi tot mai 'naltă,
Cum Cozia peste ruini.

Nimeni, nimic, nicăieri, niciodată
Şi lumea celeilalte vieţi
Căzu de pe noi măcinată,
Ca tencuiala de pe pereţi.

Iar noi ne-am retras în timp ca o zgură.
Afară, părinţii bătrâni,
Poate de ani şi de ani se făcură
Pâine, zumzet, fântâni.

Nevestele noastre or fi având lacrimi tot mai puţine,
Şi-n păr tot mai multe zăpezi înţelepte
Şi vor fi învăţat să nu mai suspine
Şi să nu mai aştepte.

Feciorii noştri vor fi crescut mai departe,
Mai frumoşi, tot mai departe de noi
Şi-or fi purces spre oraşe streine, la carte,
De n-or fi murit undeva în război.

Iar fetele noastre, cu boiuri în floare,
Or fi plecat demult mirese-n caleşti,
Alături de miri rupți din soare,
Ca feții frumoşi din poveşti.

Şi-acolo-n căminuri albastre or coase,
Cu mâna subțire şi moale,
Plecate sub lampă, madone duioase,
Scutece albe ca nişte petale

Pentru odrasle bălaie ca spicul,
Care mâine vor râde-n iatac,
Departe de moarte şi de bunicul
Pierdut fără urme în piatră, în veac.

Celula nr. 11 era prevăzută cu două paturi, tinetă şi o sobă de tablă pentru încălzit. Avea o ferestruică în partea de Nord, bine camuflată cu jaluzele, încât în timpul celei mai luminoase zile ni se părea că ne aflam într-un permanent amurg de seară. Avea două paturi, fiind în mod obişnuit ocupată de doi oameni. Acum însă, în perioada reeducării, administrația era nevoită să populeze celulele cu câte patru oameni. Eram deci obligați să dormim câte doi într-un pat îngust de 80 cm. Ca să începem, trebuia ca unul să se aşeze la un capăt şi al doilea la celălalt capăt.

Am dormit în prima noapte împreună cu Grecu Gh., fiindcă al doilea loc în patul lui era liber. Eram amândoi fericiți în nenorocirea noastră, văzând că soarta a fost bună cu noi, adunându-ne din vălmăşagul atâtor

mii de oameni, să fim împreună, să suportăm mai uşor regimul de exterminare impus de colonelul Crăciun celor ce nu se lăsau să fie „bolşevizaţi".

Acest comandant de tristă amintire îşi găsise şi omul potrivit: o brută de plutonier ungur, cu numele de Biro. El avea în sarcină toate problemele din Zarcă. De la pază şi supraveghere, care era cea mai drastică, până la ultima lingură de mâncare, totul trecea prin controlul lui Biro. Îşi avea şi un număr de informatori care-l ajutau cu multă slugărnicie.

În celulele Zărcii nu puteai vorbi nici măcar în şoaptă. De „Morse" nici nu putea fi vorba. Mai întâi că aici nu erau calorifere, iar la perete ar fi fost un risc inutil. Pereţii fiind atât de groşi, nici cel mai puternic zgomot de ciocan nu putea fi auzit. Trăiam izolaţi ca-ntr-un mormânt.

Prima noapte în Zarca

La ora 22 clopoţelul a sunat stingerea. Ne-am dezbrăcat zeghea şi pantalonii şi ne-am înghesuit unul în altul pe patul îngust, de fier. Să mai amintim de saltea?... Era atât de uzată şi subţire, încât simţeam fiarele patului sub coaste. Ne-am acoperit cu pătura sură. Era şi ea subţire, din cauza uzurii şi pe alocuri ruptă. Se lăsase un ger năprasnic. Simţeam frigul ca pe nişte suliţe care ne-mpungeau peste tot. Am pus peste pătură şi îmbrăcămintea de puşcărie, dar n-am realizat mare lucru. Frigul a continuat să ne chinuie până la ziuă. Când s-a dat deşteptarea, un planton de-al lui Biro ne-a împins pe vizetă vreo 3 kg. de lemne umede, ca să facem focul la

soba de tablă. Un alt planton, în urma celui cu lemne, ne-a introdus tot prin vizetă un mic şomoiog îmbibat în motorină şi aprins. Şomoiogul a ars câteva minute, dar lemnele nu s-au aprins, fiind umede. În schimb, celula s-a umplut de fum: un fum înecăcios şi greu, de motorină.

Aceasta a fost raţia noastră de căldură pentru 24 de ore.

7 decembrie 1963. Prima zi de viețuire în Zarca

Frig, întuneric şi permanenta grijă de a nu cădea cu ceva sub supravegherea lui Biro şi a plantoanelor sale. Ni s-a adus nesuferitul surogat, care nu avea în el decât apa puțin călduță şi culoarea cafenie. Feliuța de pâine, care nu cântărea mai mult de 75. de gr., împreună cu surogatul ne-au încălzit puțin lihnitele noastre stomacuri. Până la masa de prânz mai avem de aşteptat şapte ore. Lungi, cât şapte veacuri.

Ce facem până atunci?... Ne luptăm cu foamea şi cu frigul. Dar mai ales cu frigul. Afară-i un ger de crapă pietrele şi noi ne-am încălzit celula cu-n şomoiog de motorină şi cu-n nor negru de fum...

Poetul detenției noastre, magnificul Radu Gyr, ne-a lăsat o cutremurătoare poezie intitulată „Frig". În toată opera lui, în toate poeziile de revoltă, n-ai să întâlneşti vreuna în care să apară înjurătura. În poezia „Frig", chinul a fost atât de puternic, încât a trecut peste limitele răbdării firii omeneşti. Reproduc strofa în care poetul-deținut, nemaiputând îndura, a trecut peste aceste limite şi înjură:

Mi-e frig, mi-e frig, mi-e frig,
Vreau să urlu, să zbier,
Mi-e frig, mi-e frig, mi-e frig, mi-e frig!
Aş scrie pe ziduri crunt testament:
„Grijania mă-si de frig!"...
Sângele scheaună: mi-e frig, mi-e frig,
Apoi se scurge jos, în ciment...

E ora două. S-aud zgomote şi voci pe coridor. Vin bucătarii cu marmitele cu mâncare. S-aude şi vocea lui Biro. Vizetele se deschid una după alta. Bucătarii ajung şi în dreptul celulei noastre. Ni se vâră la repezeală patru bucăți de turtoi şi patru gamele cu zeamă chioară, strecurată cu grijă, la bucătărie, de zelosul Biro. Zeama n-are altă calitate decât că-i fierbinte. O sorbim repede şi simțim că trupurile noastre, înghețate de frig, se mai încălzesc. Dar stomacurile se-agită nemulțumite şi foamea cea cumplită de-abia acum începe. Până seara mai sunt încă multe ore de chin.

Turtoaiele au fost mâncate pe nerăsuflate, ca nişte veritabile felii de cozonac…

<u>Finalul „mărturiilor</u>"

Aşa s-a desfăşurat viața noastră în Zarca Aiudului, timp de opt luni: cu foame, frig şi supraveghere diabolică.

Pe la sfârşitul lunii iulie '64, de unde până atunci fuseserăm ținuți într-un secret desăvârşit, să nu ne ştim unii de alții, iată-ne deodată peste 150 de oameni scoşi din întunecatele celule ale Zărcii şi aduşi în curtea mare a

închisorii, la aer şi la lumina soarelui. Nu mai semănam a oameni. Păream nişte vietăți scoase din străfundurile pământului, care nu mai aveam nimic comun cu cei din jur.

Ca să nu ne preocupe comentarea noii situații în care ne aflam, am fost puşi „la treabă": să mutăm nişte cărămizi dintr-un loc în altul. Printre noi se aflau şi câțiva gardieni. De la ei am aflat adevărul: „vi se pregăteşte eliberarea!"...

La o săptămână de la acest eveniment, ni s-au dat hainele civile şi-au fost făcute formele de eliberare. Apăruse Decretul de amnistie pentru politici...

Într-o seară, toată puşcăria a fost evacuată de cei aproape trei mii de deținuți. Am fost încolonați şi duşi la gară, unde ne aştepta un tren personal cu zeci de vagoane, care s-au umplut până la refuz. Mulți dintre noi am rămas pe scări, nemaiavând loc în vagoane. Aceeaşi soartă am avut-o şi eu.

M-am fixat pe-o scară, mi-am încolăcit un braț pe-o bară de fier şi trenul s-a pus în mişcare în plină noapte. Toate scările vagoanelor erau înțesate de oameni. Aşa am mers până la Războieni. Acolo trenul s-a golit, mulți oameni luând alte trenuri, spre alte destinații. Al nostru, cu care plecaserăm din Aiud, şi-a continuat drumul spre Moldova.

După multe opriri prin stații, în zorii zilei am ajuns la Mărăşeşti. Am coborât s-aştept un tren spre Galați. După mai multe ore de aşteptare, am urcat în personalul Comăneşti-Galați. Am coborât în stația Doaga, cu gândul să ajung în satul Străjescu, să-mi văd mama pe care o lăsasem cu sănătatea şubredă şi fără

niciun sprijin. După ce-am trecut de Doaga, m-am întâlnit față-n față cu-n om din Străjescu, care s-a apropiat de mine şi m-a-ntrebat:

- Nu cumva sunteți domnul Caragață?...
- Da, eu sunt!
- Veniți de la închisoare, nu-i aşa?...
- Da, de la Aiud.

Omul s-a întors din drumul lui, mi s-a alăturat şi, privindu-mă cu multă compătimire, mi-a spus: „Au murit şi tata şi mama dumneavoastră... Țața Catrina a murit anul trecut, la Paşti"...

La auzul acestei triste veşti, mi-am luat rămas bun de la consăteanul meu şi m-am aşezat pe marginea unui şanț să plâng în tăcere pe aceea care-mi dăduse viață. Eram convins că ultimul ei gând, înainte de moarte, a fost la singurul băiat pe care-l avea şi care, cu opt ani în urmă, o lăsase neajutorată şi bolnavă. M-am ridicat cu greu şi ajungând în sat am aflat de la vecini cum s-a sfârşit biata mea mamă...

Era o zi de duminică. Începuse slujba în biserică. Am intrat, am cumpărat câteva lumânări şi le-am aprins pe mormântul ei. Apoi am plecat la gară, s-ajung până-n seară în Vrancea, la Tichiriş, unde-mi era familia: soția, chinuita mea soție, cu cele două fiice, Cornelia şi Olguța.

Ajuns în Focşani, am luat trenul de Odobeşti, iar de-acolo un mic tren de munte („Mocănița", cum îi spun vrâncenii) avea să m-aducă până la ultima gară, Burca, lângă Vidra. În acest trenuleț am întâlnit două persoane din Tichiriş, un bărbat şi o femeie, care au avut bunăvoința să-mi ia puținul bagaj şi să mi-l lase acasă. Tot ei au anunțat sosirea mea.

Se-nserase bine, când am intrat în sat. La o cotitură a drumului mă întâlnesc față-n față cu o fetişcană, bine crescută, care se repede la mine şi-mi strigă:

- „Tăticule!”...
- „Care eşti tu, Cornelia sau Olguța?!...”. Anii care trecuseră peste noi au făcut să nu le mai pot deosebi una de alta!...
- „Tăticule, nu mă cunoşti?!... Sunt Olguța…Să ştii, tăticule, că mă duc la Conservator”…

Am păşit în curte, apoi în casă. Toți erau în aşteptarea mea: soția, fiica mai mare, Cornelia, socrii, cumnate şi nepoate. Luli, una dintre nepoatele mai mici, a apreciat, cu sinceritatea ei de copil, că semănam la față cu un şoarece...

Întâlnirea cu toți membrii familiei a fost atât de emoționantă, încât cuvintele au amuțit...

Concluzii

Un calvar de aproape nouă ani se sfârşise.

Suferințele descrise în aceste „mărturii”, trebuie să recunosc, au fost mult mai mici decât ale altora. Mii de familii au fost distruse în întregime, în acest holocaust comunist. Zeci de mii de oameni au rămas pe tot întinsul țării prin gropi comune sau în morminte neştiute de nimeni. Cei cărora le-a ajutat Dumnezeu să se întoarcă şi să-şi revadă familiile, să îngenuncheze în fața icoanelor şi să se roage pentru cei care nu s-au mai întors...

4 septembrie 2003

Addenda la „Caietele tristeții”…

Autobiografie[1]

M-am născut în com. Făurei, raionul Focşani, la data de 1 octombrie 1910. Părinții mei, Vasile şi Catrina locuiau la naşterea mea în satul Bizigheşti, comuna Făurei. Aici aveau 15 ari loc de grădinărie şi 0,50 ha. teren arabil, din care-şi scoteau cele de trebuință.

Nu împlinisem încă 6 ani, când războiul din 1916 ne sileşte să ne strămutăm domiciliul. Tatăl meu a fost chemat sub arme, iar mama, numai cu ce a putut încărca într-o căruță, a fost nevoită să se refugieze departe de zona periculoasă a frontului. Acolo, în comuna Poiana raionul Tecuci, am stat până la sfârşitul războiului.

În primăvara anului 1916, înapoindu-ne din refugiu, ne-am stabilit în satul Străjescu, raionul Focşani, locul de naştere al mamei mele, deoarece casa părintească din satul Bizigheşti fusese complet distrusă de război.

În satul Străjescu am urmat şcoala primară, între anii 1919-1924, cu învățătorul Costache Verdeş. Tot aici tatăl meu, întorcându-se de pe front, a fost împroprietărit cu 2 ha. teren arabil. Adăugându-se la această suprafață şi partea de moştenire a mamei, de aproximativ 1 ha., părinții mei puteau de acum înainte să facă față greutăților vieții. Cele patru surori, două mai mici şi două mai mari decât mine, au murit pe când locuiam la Bizigheşti. Alți copii, în afară de mine, nu mai aveau acum.

---

[1] Autobiografia învățătorului Costache Caragață, Şcoala elementară de 4 ani, comuna Vidra, satul Scafari, întocmită la data de 1 mai 1955 (după prima perioadă de detenție n.n.).

Am terminat şcoala primară la vârsta de 14 ani. În toamna anului 1924 părinții m-au dat la Şcoala Normală din Focşani, pe care am urmat-o între anii 1924-1930. Ca să le pot veni în ajutor părinților, am reuşit să obțin în fiecare clasă o medie de trecere care să-mi dea dreptul la bursă. Examenul de diplomă l-am dat în sesiunea iunie 1930, reuşind cu media 8,20, fiind clasificat al 11-lea dintre 68 de candidați. La terminarea examenului mi s-a înmânat Diploma de capacitate cu numărul 200.

În timpul celor şase ani de şcoală, cu toată străduința de a obține în fiecare an bursă, cheltuielile erau totuşi mari. Părinții au fost nevoiți să vândă o parte din pământul ce-l aveau, ca să mă poată întreține. Astfel, la moartea tatălui meu, în 1929, mama nu mai stăpânea decât 1,20 ha.

Ultimul an de şcoală, din punct de vedere al condițiilor materiale, a fost deosebit de greu. Începusem să-mi dau seama că lumea nu-i alcătuită numai din oameni necăjiți. Că o parte dintre ei trăiesc fără să cunoască lipsurile, că au tot ce le trebuie, fără eforturi deosebite. Că pentru o categorie de oameni viața este un prilej de desfătare, de huzur. Aceştia profitau de pe urma muncii celor năpăstuiți, învârteau tot felul de afaceri, mânuind capitaluri şi împrăştiind peste tot necinstea şi imoralitatea. Mulți dintre ei erau înregimentați în partidele care se perindau pe la cârma țării, făcând parte şi din diferite consilii de administrație ale unor întreprinderi, încasând şi de acolo venituri mari. Partidele politice tolerau toate păcatele acelor vremuri. În goana după putere, ele împărțiseră poporul în zeci de tabere care se sfâşiau între ele.

Aveam 20 de ani şi-mi dădeam seama de toate acestea. Consideram că este o datorie să m-avânt în lupta politică. Nu aveam însă încredere în partidele politice existente. Vedeam într-însele instrumentele de destrămare a neamului. Invitaţiile unora şi altora dintre politicieni de a mă înregimenta în partidele lor, nu m-au convins. Locul meu nu era acolo. Simţeam că trebuie să duc lupta împotriva lor, iar nu alături de ei. Această posibilitate mi-a oferit-o Mişcarea Legionară. Şi, în vara anului 1930, după susţinerea examenului de diplomă m-am înscris în această organizaţie. Era singura formaţiune politică pe care o cunoşteam la acea vreme care nu promitea nimic membrilor săi şi care se opunea politicianismului venal şi corupt.

Ca o consecinţă imediată a acestei aderări, în toamna anului 1930 nu am fost primit în învăţământ. Persecuţia a durat şi în anii următori. Colegii mei dădeau definitivatul şi eu nu fusesem numit nici măcar cu titlu provizoriu. În aceşti ani grei, ca să mă pot întreţine şi s-o pot ajuta şi pe mama am fost nevoit să lucrez uneori cu ziua, ca pălmaş, la construcţia unor poduri de pe Şuşiţa, fiind plătit cu 34 lei pe zi.

În acest timp a crescut şi mai mult în sufletul meu revolta împotriva nedreptăţilor şi asupririlor.

În cursul anilor 1931-1932 mi-am făcut stagiul militar, urmând cursurile Şcolii Militare Ofiţeri Rezervă Infanterie Nr. 2, Bacău.

În luna decembrie 1933, Garda de Fier fiind dizolvată, am fost arestat împreună cu alţi camarazi, închis la penitenciarul din Focşani, de unde am fost eliberat în ajunul Crăciunului. La o săptămână după asta,

urmând asasinarea lui I. Gh. Duca, pe atunci prim-ministru, am fost arestat din nou şi depus la acelaşi penitenciar. În februarie 1934 am fost transferat împreună cu alţi camarazi la închisoarea militară Jilava. De-aici am fost eliberat la 18 martie 1934.

La 1 septembrie a aceluiaşi an, în baza Ordinului Nr. 139.311 din 1 septembrie 1934, al Ministerului Învăţământului Public, sunt numit în învăţământul elementar, cu titlu provizoriu, la şcoala din satul Rădoaia, comuna Drăguşani, raionul Adjud. Dar nu funcţionez aici. Obţin detaşarea în comuna Tichiriş, judeţul Putna, funcţionând la această şcoală de la 1 septembrie 1934 până la 1 septembrie 1935.

Pentru anul şcolar 1935-1936 sunt utilizat la Şcoala din satul Verdea, comuna Răcoasa, jud. Putna. La 1 septembrie 1936 sunt nevoit să mă prezint la postul meu din satul Rădoaia, deoarece nu mi s-a mai aprobat detaşarea pe care o cerusem. Pentru anul şcolar 1937-1938 obţin detaşarea la şcoala din satul Paltin – Poduri, jud. Putna. La 1 septembrie 1938 obţin transferul în comuna Tichiriş, dar n-am funcţionat aici decât două luni, la 22 octombrie 1938 fiind suspendat din învăţământ.

În urma unei anchete făcută de un inspector general din Ministerul Învăţământului, dovedindu-se netemeinicia acuzaţiilor care mi-au fost aduse, acuzaţii de natură politică, am fost reintegrat în învăţământ, cu obligaţia de a cere un loc de muncă în altă localitate. La 1 ianuarie 1939 am fost numit la Şcoala de băieţi din comuna Popeşti – Râmnicu Sărat, unde am funcţionat până la sfârşitul anului şcolar.

La 1 septembrie 1939 am fost transferat disciplinar la şcoala din satul Umbrăreşti – Tg. Bujor, jud. Covurlui.

Înainte de a pleca la post, m-am căsătorit cu Elena I. Dumitrescu, fiica lui Ion Dumitrescu, din comuna Tichiriş. Din căsătoria noastră au rezultat următorii copii: Cornelia, născută în Focşani la data de 28 mai 1941, în prezent elevă în clasa a VII-a la Şcoala medie de 10 ani din comuna Vidra; Mihail, născut în comuna Tichiriş la data de 23 martie 1943, decedat la 19 martie 1944; Olga, născută în comuna Tichiriş la 1 iunie 1945, în prezent elevă în clasa a IV-a la Şcoala elementară de 4 ani din satul Scafari, comuna Vidra.

La Umbrăreşti n-am funcţionat decât 10 zile. Evenimentele internaţionale din toamna anului 1939 impuneau statului român măsuri grabnice, în vederea apărării teritoriului patriei. Se fac concentrări masive. Pe data de 11 septembrie mă prezint şi eu la unitate. Regimentul 10 Dorobanţi, din care făceam parte, se deplasează din Focşani şi ocupă o poziţie în jurul localităţii Darabani, jud. Dorohoi. Aici sunt instruite cadrele de rezervă ale regimentului şi se fac lucrări de organizarea terenului. Totul, pentru a preîntâmpina un eventual atac din partea trupelor sovietice.

În aprilie 1940 sunt chemat la Focşani pentru instruirea tinerilor recruţi din contingentul 1940. În luna iulie sunt încadrat la o companie care avea misiunea să execute lucrări anticar în jurul podului de peste Siret, în comuna Cosmeşti – Tecuci.

În septembrie 1940 vine la cârma ţării generalul Antonescu, dimpreună cu Mişcarea Legionară. În luna decembrie sunt numit subinspector şcolar de control în

plasa Vidra. Am funcționat în această calitate până la 1 februarie 1941. În acest timp se produce rebeliunea din 21-23 ianuarie. Ea sapă între generalul Antonescu şi Mişcarea Legionară o prăpastie peste care nu se va mai putea trece. Din nou, ca şi pe timpul lui Armand Călinescu şi a celorlalte partide, mii de legionari sunt aruncați în închisori. De data aceasta eu n-am mai fost arestat, fiindcă n-am luat parte la rebeliune. Mă găseam în acel timp, împreună cu inspectorul şcolar județean Viorel Ciocârlan, în comunele din plasa Vidra, făcând inspecții speciale învățătorilor care trebuiau să meargă la examenele de definitivat şi gradul II.

La 1 februarie 1941 sunt rechemat la catedră. Mă prezint la postul meu din satul Umbrăreşti, unde fusesem transferat disciplinar în toamna anului 1939. În cursul lunii aprilie am susținut la Galați examenul de definitivat, reuşind cu media 8,30.

Pe data de 4 mai 1941 sunt din nou chemat la concentrare. Se pregătea începutul războiului împotriva Uniunii Sovietice. Mă prezint la Focşani, unde mi se dă comanda unui pluton de rezervişti, proaspăt chemați. După o perioadă scurtă de instrucție, de două luni, la 21 iunie unitatea noastră se îmbarcă şi pleacă pe front. Făceam parte din Batalionul 35 Mitraliere aparținând corpului vânătorilor de munte.

Prima ciocnire a unității noastre cu trupele sovietice a fost în ziua de 3 iulie 1941, pe linia de demarcație de la punctul zis „Pârâul Negru". Atacul a început la ora 14, pe un timp ploios şi s-a soldat cu pierderi mari pentru noi. De la Pârâul Negru n-am mai avut lupte cu trupele sovietice decât la trecerea Nistrului,

prin punctul Koslovo, în noaptea de 20 iulie. Trupele sovietice n-au opus în acest loc o rezistență prea dârză. Lupte deosebit de grele am avut la trecerea Niprului prin punctul Berislav-Kakhovka, în zilele de 10-16 septembrie. Pierderile cele mai mari suferite de Brigada a 2-a Mixtă-Munte, din care făcea parte şi batalionul nostru şi care s-au ridicat la aproximativ trei mii de oameni morți şi răniți, au fost în luptele de la Malaja-Belosjorka, dincolo de Nipru şi care au durat mai bine de două săptămâni. La sfârşitul acestor lupte unitatea noastră a trecut pentru câtva timp în refacere, pe malul Mării de Azov, în comuna Obitocino, la vreo 10 km. Nord de oraşul Nogaisk. Acolo am stat trei săptămâni.

La 6 noiembrie Brigada a 2-a Mixtă-Munte primeşte ordin să se întoarcă în țară. Cu aceasta se încheie pentru mine campania din Uniunea Sovietică la care am luat parte în anul 1941. În toată perioada acestei campanii am avut comanda plutonului 4, din compania a 2-a Mitraliere. Pentru fapte de arme am fost decorat cu Ordinul „Coroana României".

Ajuns în țară, am reuşit să obțin detaşarea din jud. Covurlui în jud. Putna, la şcoala din satul Balan, comuna Tichiriş. Aici am funcționat până în luna noiembrie 1942, când am fost chemat iarăşi la concentrare. De data asta n-am mai fost trimis pe front, ci la un centru de instrucție din Tecuci, mutat ulterior la Cetatea Albă. În martie 1943 am fost chemat la Focşani pentru instruirea contingentului de recruți 1944, care a durat până în vară. După un scurt concediu, de câteva săptămâni, am fost trimis la Făgăraş la un alt centru de instrucție pentru perfecționarea şi cunoaşterea armamentului greu

infanteristic. Întorcându-mă de-acolo, am fost încadrat la compania 210 armament greu, administrativ, aparținând de Regimentul 10 Dorobanți, iar operativ, la dispoziția Marelui Stat Major. În noiembrie 1943 am fost desconcentrat. M-am prezentat la şcoala Balan, unde am funcționat până la 19 martie 1944.

În acest timp trupele sovietice trecuseră Prutul. Se fac din nou concentrări masive. Primesc iarăşi ordin de chemare. Pe data de 25 martie 1944 sunt avansat la gradul de locotenent. În cadrul companiei 210 mi se dă funcția de comandant al bateriei de tragere. În dimineața de 9 aprilie compania noastră porneşte în marş spre front în direcția Paşcani. Ajungem pe ziua de 16 aprilie. Ocupăm o poziție de apărare în satul Cosmeşti, la 10 km. Sud de Paşcani. Aici se fac amplasamentele pentru branduri şi adăposturile pentru muniție şi oameni. În fața noastră, la 2 km se aflau cele două linii de cazemate ocupate de infanteriştii noştri. Pozițiile sovietice se găseau la 2-3 km în fața linilor noastre. În afară de obişnuitele dueluri de artilerie, acțiuni mai deosebite nu s-au înregistrat în acest sector în tot cursul verii. În a doua jumătate a lunii iulie compania noastră primeşte ordinul să se deplaseze în sectorul din stânga, la 25 km. Vest de Cosmeşti. Ne oprim în satul Soci. Intrăm sub comanda directă a Regimentului 4 Artilerie Grea. Poziția pe care trebuie s-o organizăm se află în pădurea de la 3 km. Nord de satul Soci. Aici ne prind evenimentele din 23 August 1944.

În după-amiaza zilei de 19 august, trupele sovietice, susținute de unități masive de artilerie, declanşează atacul împotriva pozițiilor noastre. După

patru zile de lupte crâncene liniile noastre sunt peste tot străpunse. Primim ordinul de ruperea luptei şi repliere pe noi poziţii. Dar aceste replieri nu au mai fost posibile, deoarece retragerea s-a transformat în scurt timp într-o renunţare dezorganizată şi până la urmă dezastruoasă. Astfel se încheie pentru mine şi a doua campanie din Moldova, care pe parcursul ei s-a arătat a fi liniştită, dar care, la sfârşit, numai în răstimp de câteva zile a devenit atât de bogată în evenimente.

Întors acasă, la un interval de numai două săptămâni primesc ordin să mă prezint la unitate. În Focşani se organiza partea sedentară a regimentului nostru. Oamenii împrăştiaţi prin toate colţurile ţării de furtuna evenimentelor începeau să se-adune din nou.

La 29 octombrie 1944 sunt chemat, printr-un ordin urgent, la Comandamentul Diviziei a VI-a care se afla la Potcoava-Olt. Primesc acolo un detaşament de 62 de oameni cu care trebuia să mă prezint pe front. În ziua de 16 noiembrie 1944 am debarcat la Câmpia Turzii. Frontul era în Ungaria, aproape de graniţa Cehoslovaciei. De la Câmpia Turzii nu se mai putea merge cu trenul, fiindcă toate podurile fuseseră aruncate în aer de către inamic în retragere. Eram nevoiţi să facem un marş lung, de 500-600 km., numai pe jos.

Plecaţi la 9 noiembrie din Câmpia Turzii, am ajuns pe front la 29 noiembrie 1944, în sectorul Regimentului 10 Dorobanţi. La sosirea noastră acolo regimentul ocupase satul Megyozu. S-au dat lupte grele şi unitatea noastră a avut pierderi în morţi şi răniţi. Se simţea mare nevoie de oameni pentru înlocuirea golurilor. Ostaşii din detaşamentul cu care am venit au fost repartizaţi imediat

pe companii. Eu am trecut la comanda companiei 1, deoarece fostul comandant, cpt. Liță, se îmbolnăvise. Linia frontului se afla la circa 1 km. Nord de sat. Pe înserat, condus de agentul de legătură am intrat pe linia frontului, în dispozitivul de apărare, preluând comanda companiei. Comandantul Batalionului 1 era cpt. Botescu. Comandantul Regimentului 10 Dorobanți era col. Totu Elefterie.

Au urmat zile grele. Atacurile se țineau lanț, schimbările de pe o poziție pe alta se făceau zi şi noapte, iar odihna noastră se reducea la câteva zeci de minute într-o groapă plină de noroi sau de zăpadă.

Războiul de mişcare în timpul iernii este deosebit de greu. La o săptămână de la sosirea noastră pe front, intrând pe teritoriul Cehoslovaciei compania 1 a atras atenția comandamentului Diviziei, prin ocuparea a două sate alăturate: Hym şi Pereny. În urma acestei acțiuni regimentul este citat prin ordin de zi pe Divizie şi Corp de armată. Gradații şi ostaşii companiei 1, care s-au distins în luptă, au fost decorați cu „Virtutea Militară", iar comandantul ei, cu Ordinul „Steaua României".

Urmează de-aici înainte lupta în munți, o noutate pentru ostaşii noştri deprinşi să ducă lupta mai mult în teren deschis. Misiuni dificile şi deosebit de grele îi sunt încredințate companiei 1. Ea rămâne, până la căderea mea în prizonierat, pivotul de rezistență, unitatea de efort a Regimentului 10 Dorobanți.

Dar cea mai importantă şi mai îndrăzneață acțiune a ei a fost ocuparea cotei 1302 din Munții Tatra[2] şi

[2] Episod evocat şi în lucrarea memorialistică *„Veteranii pe drumul onoarei şi jertfei"*

salvarea din încercuire a unui detaşament de partizani al cărui comandant era căpitanul rus Galicenco. În ziua de 18 februarie 1945, pe când mă îndreptam cu compania pentru a ocupa locul în dispozitivul de atac, m-am întâlnit cu comandantul Diviziei, generalul Marinescu Gh., însoțit de câțiva ofițeri de stat major. Veneau dintr-o recunoaştere. Generalul m-a oprit şi mi-a spus:

– „M-aştept astăzi la foarte mult de la dumneata!... ”

N-am înțeles în acel moment despre ce era vorba. Comandantul regimentului mi-a explicat apoi că se referea la **smulgerea din mâinile inamicului a cotei 1302**, punctul dominant al întregului sector. Dar cucerirea cotei nu s-a putut face în ziua aceea. Până seara de-abia am reuşit să ne ocupăm locul în dispozitiv. Luna lumina ca ziua. Era ger şi zăpada scârțâia sub picioarele noastre. Poziția care ne-a fost indicată s-o ocupăm era dificilă şi prezenta un mare dezavantaj atât pentru apărare, cât şi pentru atac: se afla pe coama unui munte, perpendiculară pe linia frontului. Nici n-am apucat să ne instalăm că am şi primit focuri din dreapta şi din stânga. Nu puteam să rămânem pe această poziție. Trebuia ori să ne retragem, ori să găsim o altă soluție. În fața noastră şi puțin spre dreapta se deschidea o vale fără pădure. Dincolo de ea se înălța cota 1151. Pe versantul de Est al acestei cote terenul prezenta bune condiții de apărare. Am trimis pe direcția respectivă o patrulă de cercetare. Patrula s-a întors, raportându-mi că n-a întâlnit inamic. Din proprie inițiativă şi în cea mai desăvârşită ordine, mi-am luat compania, traversând valea şi urcând pe

---

(1941-1945), Asociația Națională a Veteranilor de Război, vol. 5, Bucureşti, Editura „Vasile Cârlova”, 1997, p. 655-658.

versantul cotei 1151. Nu mai aveam decât 40-50 de metri, până să atingem punctul trigonometric al ei, când deodată suntem primiți de un foc viu al câtorva arme automate. Aflându-ne într-un unghi mort nu am avut nicio pierdere. Au deschis şi ai noştri focul. Treptat, treptat am împins tot mai sus. Inamicul nu mai acționa. Ne-am dat seama că erau elemente înaintate care s-au retras după câteva schimburi de focuri. La ora 11 noaptea am raportat batalionului ocuparea cotei 1151 de către compania 1. Comandantul de batalion s-a arătat supărat la început că am acționat fără ordin. Explicându-i însă că această înălțime vitală pentru cucerirea cotei 1302 nu s-ar fi putut ocupa în niciun caz în timpul zilei, iar dacă s-ar fi încercat am fi avut pierderi mari, comandantul s-a domolit. Poziția se preta bine unei apărări. Ne-am instalat pe ea făcând chiar în noaptea aceea adăposturile şi amplasamentele pentru armele automate. Dimineața mi-am dat mai bine seama cât de importantă şi cât de necesară mai ales a fost acțiunea noastră din cursul nopții. Priveliştea era splendidă. În spatele nostru se deschidea valea prin care trecuserăm, iar în față se ridica, întocmai ca o căciulă țuguiată, cota 1302 acoperită de jur împrejur cu păduri, atât de râvnită de comandamentul român şi sovietic din acel sector. Atacul şi ocuparea acelei înălțimi dominante nu se puteau face decât de pe cota 1151. Vedeam acum limpede că lupta în munți se dă numai pentru câştigarea înălțimilor, după cum lupta la şes se dă pentru câştigarea localităților. Un singur cusur prezenta poziția noastră: nu aveam legătura cu ai noştri, nici la dreapta, nici la stânga. Ne simțeam izolați, ceea ce ne făcea să fim foarte atenți pentru a nu fi surprinşi de

inamic. Un atac era posibil din orice direcție. De altfel, lupta în munți prezintă şi această particularitate: linia frontului nu-i întotdeauna continuă. Ea are uneori întreruperi, goluri, datorită formei variate a terenului. Cu regimentul stabilisem legătura încă de dimineață, primind hrană caldă şi alte rații speciale de alimente pentru toți ostaşii şi ofițerii, ca recompensă pentru reuşita acțiunii noastre din timpul nopții. Moralul era bun. Astfel se prezentau lucrurile, când, pe la ora 9,30-10, ne pomenim atacați violent. Atacul venea dinspre cota 1302. Ostaşii noştri, bine apărați în adăposturile lor, nu dau voie inamicului să se apropie. Focul armelor automate se revarsă pe deasupra capetelor noastre ca un torent ce pare că nu se mai sfârşeşte. Pădurea clocoteşte şi duce până departe de tot ecoul țăcănitului de mitraliere. Avem norocul că nu ne bate şi artileria. Comandantul regimentului, col. Totu, îngrijorat de violența focurilor, mă întreabă mereu la telefon:

- Care-i situația, cum stați?

- Inamicul atacă puternic, dar nu ne poate scoate din poziție, chiar de-ar avea tăria uni batalion.

După o oră şi jumătate totul se linişti. Soarele strălucea şi răspândea o căldură binefăcătoare, dar nu reuşea încă să topească zăpada care atingea la acele înălțimi aproape doi metri. În aer a continuat să persiste în tot cursul zilei mirosul prafului de puşcă. Bilanțul luptei: atacul inamicului nu reuşise; cu moralul şi mai ridicat, noi stăpâneam ferm poziția cucerită.

Acțiunile de pe 1151 au uşurat în mod simțitor operațiunile de ocupare a cotei 1302. De asemenea, dârza

rezistență a detaşamentului cpt. Galicenco l-a obligat pe inamic să cedeze şi să ne lase calea deschisă spre 1302.

În dimineața zilei de 20 februarie 1945, pe la ora 9-9,30 am părăsit înălțimea 1151, urcând cu întreaga companie pe 1302. Atingând punctul trigonometric, am luat în grabă toate măsurile de pază, instalând pe poziție de jur împrejur cele 4 mitraliere şi 12 puşti-mitraliere, apoi am raportat regimentului ocuparea cotei de către compania 1. Niciodată până atunci comandantul regimentului n-a pus la îndoială sinceritatea rapoartelor mele. Acum însă nu mai credea. A trimis în grabă la fața locului pe ofițerul cu informațiile, locotenentul Tulai, care, ajungând la noi, a raportat la telefon:

– Domnule colonel, vorbesc de pe cota 1302!...

Ajunsă la Regiment, vestea a fost transmisă numaidecât la Divizie, apoi la Comandamentul sovietic. Comandantul regimentului era în culmea fericirii. În timp ce unitățile vecine n-au putut face un pas măcar, Regimentul 10 Dorobanți înregistra în fiecare zi noi victorii. Au urmat felicitări, laude, decorări. **Eu am fost propus la decorarea cu Ordinul „Mihai Viteazul”**. În raportul regimentului, în legătură cu această propunere, se scria printre altele: *„N-a existat nicio acțiune mai importantă a regimentului la care locotenentul în rezervă Caragață Costache să nu fi luat parte. El este sufletul batalionului întâi şi mândria Regimentului 10 Dorobanți. De-ar fi fost ofițer de carieră, ar fi ajuns fără îndoială în fruntea marilor comandamente”.*

Dar ocuparea acestei importante înălțimi presupunea numaidecât organizarea apărării ei. În acest scop, primul lucru care se cuvenea făcut era stabilirea

contactului cu inamicul. Trebuia să ştim la ce distanță se găseşte de noi şi mai ales în ce situație se află. La Vest de 1302 urmau la câte 500-600 m. una de alta încă două cote: 1240 şi 1226.

Primesc ordin să trimit pe acea direcție o patrulă de recunoaştere. Întorcându-se după vreo două ore, patrula a adus un prizonier ungur cu gradul de sergent. El mi-a spus că făcea parte dintr-un detaşament de partizani care se afla într-o situație foarte grea. Detaşamentul era comandat de căpitanul rus Galicenco. Erau încercuiți de unități maghiare şi germane. De câteva zile nu mai aveau hrană, iar muniția le era pe sfârşite. Mă ruga insistent să luăm cât mai repede măsuri pentru stabilirea legăturilor noastre cu detaşamentul respectiv.

Raportând regimentului situația, am primit ordin să trimit o altă patrulă întărită, comandată de un subofițer, care să meargă dimpreună cu sergentul ungur acolo unde erau partizanii. La plecare i-am spus subofițerului să fie foarte atent, ca nu cumva să fie atras în vreo cursă. Pe ungur l-am prevenit că, la cea dintâi încercare de a fugi sau de a induce în eroare patrula, va fi împuşcat. Potrivit indicațiilor date de prizonier, patrula trebuia să se întoarcă în cel mai rău caz după patru ore de la plecare. Misiunea ei era de a lua legătura cu căpitanul Galicenco şi a-l ruga, dacă era posibil, să se deplaseze pe poziția noastră.

E ora 18. Telefonul zbârnâie. Regimentul mă întreabă dacă patrula s-a întors. Răspund că suntem în aşteptare. Minutele trec greu de tot. Se face ora 19,… 20, …, 21, … nimic! Telefonul mă terorizează. Comandantul regimentului devenise nervos. Pierduse nădejdea că

patrula se va mai întoarce. De altfel nici eu nu mai nutream vreo speranță. Îmi părea rău că dădusem subofițerul cel mai bun şi oamenii cei mai buni. Cu siguranță că ungurul i-a atras într-o cursă.

Către ora 22, după opt ore de aşteptare, auzim pe direcția pe care plecase patrula strigătul santinelei: stai!... În câteva minute, împrejurul nostru, lângă telefon şi lângă focul slab care pâlpâia într-o scorbură se-adună vreo 12 partizani, femei şi bărbați în uniforme militare, cu pistoalele automate atârnate de gât. Comandantul patrulei, subofițerul Stoica, nu ştia ce să ne spună mai întâi. Căpătase nişte cadouri de la câteva partizane şi obiectele acestea îl făceau nespus de fericit. Comunic regimentului sosirea patrulei. Ni se dă imediat legătura cu Divizia a 6-a. Maiorul Perian, ofițerul sovietic de legătură de la Divizia a 6-a, stă de vorbă cu căpitanul Galicenco. Acesta îi arată împrejurările care au favorizat luarea contactului cu noi şi-i raportează situația grea în care se afla detaşamentul. Maiorul Perian îi spune să mai reziste măcar vreo 4-5 zile.

Dar, în dimineața de 24 februarie, sub presiunea atacurilor inamice, detaşamentul s-a retras. Toți partizanii s-au scurs prin sectorul companiei 1, arătându-şi față de ostaşii noştri recunoştința că au putut face legătura cu noi, salvându-se astfel de la o pieire sigură. Pentru regimentul nostru, legătura făcută cu detaşamentul de partizani a fost cea mai importantă acțiune din câte săvârşise până atunci.

Împrejurul cotei 1302 ocupaseră acum pozițiii ambele batalioane ale Regimentului 10 Dorobanți. Compania 1 a rămas pe poziția inițială. În fața companiei

1, la circa 200 m. se afla compania a 2-a, comandată de sublocotenentul Chioveanu. Batalionul 2, comandat de căpitanul Ştefănescu ocupa versantul de Nord al cotei.

În după amiaza zilei de 25 februarie, inamicul, care forțase poziția detaşamentului căpitanului Galicenco, atacă puternic liniile noastre. Atacul însă nu reuşeşte. Se iau apoi toate măsurile pentru a zădărnici şi alte încercări ce eventual le-ar mai face.

Noaptea de 25-26 februarie 1945 a trecut liniştită. Se părea că inamicul nu va mai încerca un alt atac. În dimineața de 26 februarie se porneşte un vifor năprasnic. Zăpada viscolită, dimpreună cu ceața care se lăsase şi ea, făcea ca vizibilitatea să fie extrem de redusă. Nu se putea zări nici la zece metri. Urletul furtunii şi geamătul copacilor aduceau parcă presimțiri de moarte. Pe o astfel de vreme inamicul a atacat din nou pozițiile noastre. Compania a 2-a este dată peste cap. Ostaşii ei vin val-vârtej peste noi, împrăştiind panica. Nu-i mai poate opri nimeni. Fug soldații, fug şi ofițerii, lăsând armamentul şi echipamentul pe poziție. Compania 1 rămâne pe loc. Rezistă. Inamicul este însă foarte aproape. Se aud şi comenzile în limba germană. Situația este extrem de critică. Ostaşii care nu mă văd şi nu-i pot vedea fug şi ei. Legăturile telefonice sunt rupte. Grupul nostru de rezistență, care mai număra doar 14-15 oameni, soldați şi gradați ce se mai aflau în jurul meu, cad prizonieri. Cota 1302 se umple în câteva minute cu soldați inamici care coboară în grabă după fugari. Lupta n-a durat mai mult de o jumătate de oră. În acest timp un regiment întreg fusese dat peste cap de un inamic care avea doar tăria a două companii…

Primul lot de prizonieri în ziua aceea l-au format cei 15 oameni din compania 1. Până seara ne-au ajuns din urmă încă nouăzeci de soldați şi şapte ofițeri, printre care se afla şi comandantul Batalionului 1, căpitanul Botescu. Ziua de 26 februarie 1945 a fost cea mai nenorocită zi din viața regimentului nostru.

Cu căderea mea în prizonierat se încheie şi a treia campanie de luptă, campania din Vest, la care am luat parte începând cu luna noiembrie 1944 şi sfârşind cu ziua de grea încercare a Regimentului 10 Dorobanți. Spre deosebire de celelalte două campanii, ultima a fost neînchipuit de grea.

Ca prizonier am fost transportat din lagăr în lagăr, pe măsură ce frontul se deplasa către interiorul Germaniei. În Cehoslovacia am trecut prin şapte lagăre (mi-amintesc doar de Mezdi-Bros şi Banska-Bistricza), iar în Germania prin trei: Zwickau, Oschatz şi Mulberg. Ultimul era un lagăr central, cu zeci de mii de prizonieri din toate naționalitățile. Avea denumirea de „Stalag 4 B" şi se găsea la aproximativ 60-70 km. Est de Berlin. Am avut şi tăblița cu numărul de prizonier, dar cu prilejul percheziților de mai târziu la domiciliu mi-a fost confiscată, împreună cu foarte multe alte documente importante.

În drum spre oraşul Zwickau am văzut marile centre Dresda şi Leipzig. Dar ele nu mai erau decât mormane de ruine. Dresda mai ales nu mai avea nicio casă în stare de a putea fi locuită. Două mii de avioane engleze făcuseră această ispravă în două ore. O sută optzeci de mii de suflete pieriseră acolo, cu ocazia acelui bombardament. Populația, în toate părțile, era îngrozită.

Sirenele nu mai încetau alarmele, nici zi, nici noapte. Avioanele de bombardament anglo-americane nu acționau niciodată în număr mai mic de cinci sute. Ele erau pe deplin stăpâne pe cerul Germaniei.

În ziua de 23 aprilie 1945, ora 9 dimineața, porțile grele ale lagărului de la Mulberg au fost deschise de primii motocicliști sovietici care au ajuns la noi. Lupte nu s-au dat în preajma lagărului, deoarece trupele germane se retrăseseră în timpul nopții, lăsând lagărul intact. Zecile de mii de prizonieri se revărsau acum către libertate, către viață.

După două săptămâni de drum, timp în care am parcurs peste 500 km. pe jos, am fost opriți în oraşul Bunzlau unde am trecut în subzistența armatei sovietice. Aici, timp de trei luni ne-am bucurat de cea mai deplină libertate. Atât hrana, cât şi cazarea le-am avut în condiții optime.

În ziua de 31 iulie 1945 am primit din partea comandamentului sovietic din Bunzlau hrană rece pentru zece zile, precum şi formele de repatriere, părăsind Germania. Aveam sub comandă un grup de o sută douăzeci de oameni pe care trebuia să-i prezint la Arad Comandamentului Etapelor pentru a le face formele de lăsare la vatră.

În ziua de 10 august, prin punctul de frontieră Curtici am intrat în țară. La Cercul Teritorial Focşani mi-am clarificat situația militară, cerând să fiu scos din poziția de dispărut şi reintrodus în cadrele de rezervă ale armatei.

În cursul lunii septembrie m-am dus la Bucureşti, pentru a cere Ministerului Învățământului să fiu

transferat din județul Covurlui în județul Putna, unde aveam familia. Am obținut transferarea la Şcoala elementară cu un singur post din satul Scafari, comuna Vidra, județul Putna, unde am funcționat până la data de 18 iulie 1952, când s-a produs o întrerupere de doi ani.

Înființându-se gimnaziul unic din Vidra, am primit şi acolo ore suplimentare, predând obiectele: muzica şi ştiințele naturii, în primul an, apoi muzica şi matematica, în al doilea an. În al treilea an am predat muzica, desenul şi fizica.

În cadrul activităților extraşcolare, ne-am deplasat cu elevii în comunele din plasa Vidra, dând serbări cu conținut ales.

În 1948, desființându-se gimnaziile unice, am rămas să funcționez numai la şcoala din Scafari. În 1949 am organizat corul căminului cultural din Vidra, cu care în cursul lunii iulie am câştigat întrecerea pe județ, la Focşani. Activitatea mea la căminul cultural din Vidra s-a desfăşurat şi în anii următori, fără nicio întrerupere, până în noaptea de 18 iulie 1952.

Întrucât concursurile echipelor artistice se țineau în fiecare an numai vara, în perioada 1945-1952 eu n-am putut beneficia niciodată de concediu de odihnă. Repetițiile corale se făceau cu regularitate de două – trei ori pe săptămână, în tot cursul verii.

În noaptea de 18 iulie 1952 mă găseam la căminul cultural, împreună cu soția. După patru ore de muncă încordată, ieşind din sala de repetiție pentru a mă îndrepta spre casă am fost oprit şi condus la postul de miliție din comună, unde mi s-a făcut cunoscut că sunt arestat. A doua zi am fost transportat din localitate,

despărțindu-mă de ai mei pentru o perioadă de aproape doi ani.

Arestarea mea s-a produs, fără nicio judecată, în urma unei „decizii speciale" a Ministerului de Interne. Nu adusesem nici un prejudiciu statului român. Făcusem politică legionară când aveam doar 20 de ani.

La arestare mi-a fost confiscat şi dosarul cu toate actele personale, printre care se afla diploma de învățător în original. Am intervenit în dese rânduri pentru a mi se restitui dosarul, care conținea circa 100 file, dar n-am primit până în prezent nici un răspuns.

Ca „internat politic" am trecut prin mai multe închisori, lagăre şi colonii de muncă. Le voi arăta pe toate, în ordinea datelor: la 19 iulie 1952 am fost depus la penitenciarul din Focşani, având regim celular. De aici, pe data de 26 iulie am fost transportat la Bârlad, la securitate, unde am fost ținut o zi. Pe data de 27 iulie am fost depus în lagărul de la Ghencea – Bucureşti. La 13 august am fost dus la Canal. Prima colonie de muncă în care am intrat a fost Galeş. Aici am lucrat numai la descărcări de pământ, timp de nouăzeci de zile, pe şantierul „A.C. Descărcare. Cordonul 3".

La 16 noiembrie 1952 am fost dus în colonia de muncă Peninsula, din comuna Valea Neagră, raionul Medgidia, regiunea Constanța. Aici am lucrat numai în piatră, timp de trei sute de zile fără nicio întrerupere.

Am trecut, pe rând, prin toate şantierele: „Grădina" (45 de zile), „Concasoare mari" (40 de zile), „Concasoare mici" (30 de zile), „Mustața" (30 de zile), „Postul 3" (20 de zile), „Stația Siutghiol" (25 de zile), „Transbordări 1" (35 de zile), „C.F." (20 de zile),

„Transbordări 2" (25 de zile) şi „Diguri şi Dragaje" (30 de zile).

La 31 august 1953 am fost scos din colonia de muncă „Peninsula" şi transportat la Borzeşti, raionul Tg. Ocna, regiunea Bacău. La Borzeşti am lucrat 150 de zile, fără nicio întrerupere, numai la săpături de pământ. Se construia un canal pe o lungime de 7 km., pe care avea să fie îndreptată apa din râul Trotuş spre uzina electrică, aflată în curs de construcție. Şantierul nostru se numea „Punctul 6 Aducțiuni".

La 1 februarie 1954 am fost scos din regimul de muncă, dându-ni-se, la toți legionarii, regim de penitenciar. În ziua de 16 martie am fost mutat din lagărul de la Borzeşti, în lagărul Oneşti din acelaşi raion. Aici funcționa o comisie de triere.

În ziua de 26 aprilie 1954, ora 8 dimineața, cu biletul de liberare Nr. 8874 al Formațiunii 0665 Oneşti am fost eliberat din lagăr.

Trecuseră numai doi ani şi parcă veneam acum din altă lume. În stație, încercând să intru în vorbă cu un civil avui parcă în primele clipe o strângere de inimă. Uitasem că sunt liber. Era primul civil cu care vorbeam, după doi ani de detenție. Restricția de a nu vorbi cu civilii persista încă în mintea mea.

Ce scumpă-i libertatea! Omul n-ar trebui să-şi dorească decât două lucruri: să fie sănătos şi să se bucure de sănătate în libertate.

La 1 septembrie 1954, Secția de Învățământ a raionului Vrancea, în urma unui memoriu pe care l-am înaintat, a avut bunăvoința să mă încadreze în învățământ, tot în postul pe care l-am avut şi mai înainte.

În momentul de față funcționez la Şcoala elementară, cu un singur post, din satul Scafari, raionul Vrancea.

1 mai 1955

Costache Caragață

Alte scrisori trimise familiei (în prima detenție)

Căsuța poştală Nr. 90 - Detaşamentul K 2 – 1 iunie 1953
Fetițele tatei, dragi,
scumpă şi devotată soție,
Zi şi noapte sunt cu gândul numai la voi. Scrisoarea voastră din 17 aprilie mi-a umplut sufletul de bucurie. Nu puteați trimite tăticului vostru o veste mai bună, decât aceea că mergeți bine cu şcoala. Mă gândesc însă mereu şi cu multă grijă la sănătatea voastră şi a mămicii voastre. Căutați, cu purtarea voastră, să nu-i măriți suferințele. Scrieți-mi des. La pachet avem dreptul. La vorbitor însă, nu. Trimiteți scrisorile pe adresa de pe verso. Pachetele tot pe vechea adresă.
Vă sărută şi vă îmbrățişează pe toți,
Costică

Colonia Borzeşti – 30 septembrie 1953
Draga mea soție,
De la 17 aprilie nu mai ştiu nimic de voi. Scrie-mi imediat dacă ați fost şi sunteți cu toții sănătoşi. De mine nu duce grijă. Toată atenția ta să fie îndreptată asupra fetelor: hrană, îmbrăcăminte şi mai ales educație. Să aibă oricând şi peste tot purtări bune. Spune-le că tăticul lor doreşte mult acest lucru.

Eu sunt sănătos şi m-am apropiat de voi. Simt în plămâni aerul Vrancei. Avem dreptul la pachete de 5 kg., cu: pâine, brânză, şuncă, fructe, carne, miere, nuci. Trimite-mi fotografii. De mama ce mai ştii? Vă sărută pe toți,
Const. Caragață

Colonia Borzeşti – 16 ianuarie 1954
Dragă Leană,
Sunt atât de impresionat de grija şi devotamentul tău, pentru tot ceea ce ai făcut până acuma, încât mă gândesc să te rog, încă o dată, ca toată atenția ta să fie îndreptată numai asupra fetelor. Eu am acum tot ce-mi trebuie. Hrana s-a îmbunătățit mult şi îmbrăcămintea o am completă. Nu-mi mai trebuie nimic. Vorbitorul să fie numai un prilej de-a ne vedea şi de-a putea vorbi. Nădăjduiesc ca la vorbitorul viitor să pot sta de vorbă şi cu fetele.
Vă sărută şi vă îmbrățişează,
Costică

Colonia Borzeşti – 8 februarie 1954
Leană dragă,
Astă noapte am visat-o pe scumpa şi micuța Lorelai. Am luat-o în brațe, am sărutat-o şi am vorbit îndelung cu ea. Semăna mult de tot cu Cornelia când avea vârsta de 3 ani. Spune-i că mă gândesc la ea, aşa cum mă gândesc în fiecare clipă la Cornelia şi la Olguța. De asemenea mă gândesc şi la copiii Mentei. Pe cât vă stă în putință, ajutați-o pe Menta. Până la primirea unei alte c. p. de la mine, nu-mi mai trimiteți scrisori, nici pachete şi nu mai veniți la vorbitor. Sunt sănătos. Pe-aici avem iarnă grea.
Vă doresc la toți sănătate,
Costică

Colonia 0665 Oneşti – 6 aprilie 1954
Dragii mei,
Sunt sănătos. Până la primirea unei alte c. p. nu-mi mai trimiteți scrisori, nici pachete şi nu mai veniți la vorbitor. Comunicați şi mamei că ați primit veşti de la mine. Cornelia şi Olguța, tăticu vă trimite sărutări şi vă urează „Sărbători fericite". Fiți vesele, că tăticul vostru e sănătos şi aşteaptă în curând să vă vadă.
Costică

Cuvânt de lămurire[3]

Doresc să-i informez pe cititorii acestor versuri că ele n-au fost scrise după nici un text**.**

Concepute în întunecimea temnițelor, de către poeții martiri Radu Gyr, Nichifor Crainic şi alții**,** au circulat prin toate cele 320 de celule ale Aiudului, transmise prin pereți sau la calorifer cu ajutorul alfabetului Morse.

Scrise inițial pe sticle cu medicamente pentru cei bolnavi, pe săpun sau pe pereți, erau repede memorate, apoi şterse, pentru a nu fi găsite la o percheziție inopinată. Sticla, peretele sau săpunul erau hârtia, iar vârful de ac era creionul.

Paza era foarte vigilentă. La cea mai mică mişcare în celulă, gardianul de pe coridor privea discret prin

---

[3] Prefață la *„Caietul cu coperte roşii"* – cuprinzând *„Poezii din închisori:: 1948-1964, memorate de fostul deținut politic Costache Caragață, învățător din Tichiriş – Vrancea"*.

„ochiul magic" fixat pe uşă, prinzând adesea pe cel ce primea sau transmitea vecinilor. Celui prins i se făcea pe loc un raport, prin care i se cerea pedepsirea cu 10-15 zile izolare.

Regimul de izolare era groaznic. Deținutul era scos din celula sa şi dus ori la „neagra", ori în „celula rece", construită numai din ciment, fără pat şi foarte friguroasă. Hrana era distribuită o dată la două zile şi atunci rația numai pe jumătate.

Personal, am trecut de patru ori prin izolare: una la „neagra" şi trei la celula rece ca gheața, unde omul tremura ca varga, chiar şi în timpul celei mai călduroase zile de vară. La „neagra", în timpul celei mai geroase zile de iarnă era o temperatură de peste 30^0C, încât nu se putea suporta cămaşa. Celula neavând nicio fereastră, uşa fiind ermetic închisă, aerul devenea insuficient. După izolarea de la „neagra" mi-au trebuit câteva săptămâni să-mi vin în fire…

Pentru perioada anilor 1959-1964 merită menționat numele de tristă amintire al comandantului închisorii Aiud, colonelul Crăciun Gheorghe, care, cu toată securitatea ce-o avea la îndemână, nu a putut opri circulația creațiilor izvorâte din amarnicele suferințe. Ele au fost memorate cu riscuri foarte mari. Pentru a nu le pierde, le repetam în fiecare zi. Era singurul procedeu de scurgere mai uşoară a timpului.

Pe drept cuvânt, autorii acestor versuri au fost salvatorii noştri. Cu versurile lor ne-am hrănit sufletele zi şi noapte şi cu ajutorul lor am putut supraviețui.

Ajuns acasă, după eliberarea de la Aiud, pe la sfârşitul lui iulie 1964, m-am apucat de scris. Scriam

numai noaptea, cu mare teamă şi cu mare atenție. Cu ajutorul lui Dumnezeu am ajuns să scot din memorie cele peste 5500 de versuri, să le fixez în caietul de față, caiet care a stat ascuns timp de douăzeci şi cinci de ani.

Costache Caragață

Interviu nepublicat

Puterea rugăciunii şi contribuția poeziei orale la supraviețuirea, în temnițele comuniste, a foştilor deținuți politici din România, în perioada anilor 1947-1964[4]

Întrebare: În ce perioadă ați fost închis, prin ce închisori ați trecut şi când ați revenit la libertate?

Răspuns: Detenția mea nu a fost prea lungă, în comparație cu a altora, care a durat 10, 15 sau chiar 25 de ani. Ea s-a petrecut în două perioade: prima, între anii 1952-1954, la Canalul Dunăre-Marea Neagră, cu „condamnare administrativă" de 2 ani, iar a doua, între anii 1958-1964, condamnat de către Tribunalul Militar Constanța la 25 de ani muncă silnică, pentru „crimă de uneltire împotriva ordinii sociale" şi eliberat, din închisoarea Aiudului, în luna iulie 1964. În cele două perioade am trecut prin mai multe închisori: la Canal, prin lagărele Galeş, Peninsula şi Culmea-Nouă, fiind eliberat, la sfârşitul celor doi ani, din lagărul de la Borzeşti. Începând cu 1958 am trecut prin închisorile: Focşani, Galați şi Aiud.

---

[4] Interviu pentru revista "*Călăuză ortodoxă*", rămas în fază de manuscris, din motive necunoscute

Întrebare: Unde ați îndurat cel mai dur regim de viață?

Răspuns: Cel mai greu mi-a fost la Securitatea din Galați, unde-am trecut prin 33 de anchete, timp de 9 luni, încheind cu ultima, din noaptea fatală de 30-31 martie 1959, când am fost torturat groaznic. Părintele Totolici, din Galați, cu care eram în celulă, a putut să vadă în dimineața zilei de 31 martie, când m-au readus de la camera de tortură, un om de nerecunoscut, aproape terminat… După această ultimă anchetă mi s-a întocmit actul de punere sub acuzare, am fost dus în fața Tribunalului Militar, care a dat sentința de condamnare la 25 de ani muncă silnică. A doua închisoare, în care am simțit din plin duritatea regimului de opresiune, a fost Aiudul. Aici se aplicau două feluri de privațiuni: una în celularul cu peste două mii de deținuți, a doua în Zarca, unde încăpeau doar vreo 200. La Zarca se găseau cei scoşi din Celular (unde viața era oarecum mai suportabilă), pentru că au refuzat reeducarea începută în toamna lui 1963. Cei două sute de deținuți au fost supuşi unui regim de exterminare, prin foamete şi alte măsuri draconice, aplicate de colonelul Crăciun Gheorghe, comandantul închisorii. Pentru acelaşi motiv am fost şi eu scos din Celular, pe data de 6 decembrie 1963 şi introdus în Zarca, la celula nr. 11. Am ieşit de-acolo, la lumină, pe la mijlocul lunii iulie anul următor, după apariția decretului de amnistie pentru toți deținuții politici.

Întrebare: Fără îndoială că grelele încercări prin care ați trecut, au putut fi depăşite cu ajutorul unui puternic suport moral. Vă rugăm să ne spuneți ce anume v-a ajutat cel mai mult să supraviețuiți?

Răspuns: **Rugăciunea**. Rugăciunea sinceră şi fierbinte, pornită din inimă curată, adresată zi de zi, clipă de clipă

Atotputernicului nostru Stăpân, Domnul nostru Iisus Hristos şi Prea Curatei Sale Maici, Sfânta Fecioară Maria. În întunecatele şi înghețatele noastre celule, unde în timpul iernii apa nu mai rămânea în stare lichidă, am văzut oameni stând în genunchi, ore întregi, cu mâinile împreunate, rugându-se. Părintele Ioan, de la Mănăstirea Tudor Vladimirescu, avea toate degetele degerate, stând zilnic câte şapte ore în rugăciune…

Întrebare: Fiindcă veni vorba de părintele Ioan, vă rugăm să ne spuneți câte ceva despre preoți, în general, despre comportarea acestora în perioada detenției, să ne dați exemple de preoți model a căror prezență în mijlocul dumneavoastră v-a putut fi de folos.

Răspuns: Nu pot vorbi de preoți model. Toți am trecut prin aceleaşi încercări şi fiecare dintre noi am fost la un pas de moarte. „Prin moarte-am trecut, nu prin viață", spune Radu Gyr, într-o minunată poezie a sa. Este adevărat însă că în lupta dusă de poporul român împotriva comunismului o nespus de mare contribuție au avut-o preoții. Ortodocşi, catolici, greco-catolici, deopotrivă au fost expuşi persecuțiilor şi chinurilor celor mai diabolice. La Piteşti studenții teologi au fost închişi separat într-o cameră specială, pentru a fi supuşi nu numai schingiuirilor celor mai sălbatice, dar şi batjocurilor celor mai neînchipuite. La Peninsula (Canalul Dunăre-Marea Neagră) a fost constituită o brigadă numai din preoți, pentru a li se mări norma de lucru de la o zi la alta. La Aiud aproape că nu exista celulă în care să nu se fi aflat un preot. Preoții au fost purtătorii Duhului Sfânt şi cei ce-au avut norocul să-şi petreacă detenția cu ei suportau suferința mai uşor, timpul se scurgea mai repede, iar nădejdea în mântuirea noastră era mai aproape. De la preoți am învățat tot felul de texte religioase, între care: acatiste, epistolele Sfinților Apostoli, zeci de psalmi şi

nenumărate alte rugăciuni cu care ne-am hrănit sufletele. Multe dintre aceste texte se transmiteau, de la o celulă la alta, cu ajutorul alfabetului Morse. Una dintre cele mai căutate şi mai cuprinzătoare rugăciuni a fost aceea a Sfântului Toma d'Aquino, care pătrundea în inimile noastre ca picătura de balsam peste o rană veche şi dureroasă. Cu ajutorul acestor texte şi a versurilor poeților Radu Gyr şi Nichifor Crainic am putut supraviețui. În decursul detenției mele am avut fericirea să intru în contact cu mulți preoți. Voi menționa aici numele unora dintre ei care, prin trăirea lor adânc religioasă, prin calmul şi blândețea în relațiile cu semenii din jur, prin întreg comportamentul de care au dat dovadă, au salvat mulți oameni ajunşi în pragul disperării. Astfel au fost: Părintele Ioan, preot la Mănăstirea Tudor Vladimirescu, pr. Ştefan Marcu din comuna Nistoreşti, jud. Vrancea, pr. Andronescu din satul Colacu, jud. Vrancea, pr. Pogan din comuna Spulber, jud. Vrancea, pr. Caloianu din satul Voloşcani, județul Vrancea, pr. Tincu din comuna Nereju, jud. Vrancea, pr. Totolici din jud. Galați, pr. Țibrea din comuna Vrâncioaia, jud. Vrancea, pr. Graur din Focşani ş.a. În condiții de cruntă teroare, prin celule, spre a le uşura sufletele celor prigoniți, preoții au mărturisit şi au împărtăşit pe cei care cereau acest lucru. Pentru Sfânta Împărtăşanie, preoții (desigur, puțini dintre ei) primeau din afară Sfântul Agneț, fără de care Sfânta Taină nu s-ar fi putut săvârşi. În loc de vin, se folosea apa. Rămânem recunoscători miilor de preoți români care, la fel ca şi noi, au îndurat şi au suportat toate asupririle, pentru biruința Crucii şi a Neamului Românesc. Celor decedați în chinuri şi prigoane, Dumnezeu să le ierte păcatele şi să-i primească în Marea Lui Împărăție.

<u>Întrebare</u>: Ați amintit, în treacăt, de poeții Radu Gyr şi

Nichifor Crainic. În ce măsură creațiile acestor doi mari poeți au contribuit la ameliorarea suferințelor dumneavoastră?

Răspuns: Înainte de a vorbi despre Gyr şi Crainic, trebuie să fac o precizare: în anul 1993 au apărut la Bucureşti două volume de poezii cu titlul „*Poeți după gratii*". Aici au fost adunate toate creațiile izvorâte din cruntă şi îndelungată prigoană, iar numărul acestor autori trece de 150. Creatori au fost şi în domeniul muzicii. Nemuritor rămâne „*Colindul prizonierilor români din Rusia*", al învățătorului Ştefan Tumurug, compus într-unul din lagărele siberiene, în ajunul unui Crăciun, când barăcile erau acoperite aproape total de troiene: „*Mamă, mamă, cresc nămeții şi pierim / Fără țară, fără nume, Velerim*"… Sau „*Dor de libertăți*" al tânărului Gheorghe Bozenovici: „*Prea Sfântă Fecioară ai grijă de noi / Ne scapă din lanțuri dureri şi nevoi / Ai milă de-ai Tăi, fă-i buni pe cei răi / Te rugăm să Te rogi pentru noi*"… La fel, imnul „*Zori de zi*", conceput în temnițele Aiudului de învățătorul Ionel Constantinescu, din comuna Țepu, jud. Galați. Revenind însă la poeții Radu Gyr şi Nichifor Crainic, sunt multe de spus. Creațiile lor au circulat prin cele 320 de celule ale Aiudului, cum circulă seva în plante sau sângele în organismul omului. Multe dintre ele au caracter religios: „*Iisuse-nsângerate*", „*Identitate*", „*Balada Cetății fără icoane*" ş.a. „Iisus *în celulă*" a lui Gyr era cunoscută şi de securişti, folosindu-se de ea în nenumăratele anchete pe care le făceau ziua şi noaptea. Pentru semnificația şi frumusețea lui deosebită, voi menționa o strofă dintr-un colind al lui Radu Gyr: „*O, Iisuse Împărate / Iartă lacrimi şi păcate / Vin s-alini uşor / Rănile ce dor / Cerul ni-l descuie / Noi Te-om aştepta / Căci pe Crucea Ta / Stăm bătuți în cuie*". Sau în alt colind: „*A venit şi-aici Crăciunul / Să ne mângâie surghiunul / Cade albă nea / Peste viața mea / Peste suflet ninge / Cade albă nea / Peste*

viața mea / Care-aici se stinge / Maica Domnului curată / Adă-o veste minunată / Zâmbetul Tău drag / Înflorească-n prag / Ca o zi cu soare / Zâmbetul Tău drag / Îl așteaptă-n prag / Cei din închisoare". Iată câteva exemple şi din Nichifor Crainic: „*Rugă pentru pace*", „*Tu*", *Imnul Potirului*", „*Balada doinei*", pe care o consider o capodoperă a literaturii române ş.a. Cu prilejul unei vizite la Palatul Episcopal din Galați, în ziua de 14 iunie 1996, P.S. Casian Crăciun, în timpul cuvântării Prea Sfinției Sale, a recitat în fața tinerilor candidați la preoție "*Imnul Potirului*". Calm şi cu vocea blândă a unui adevărat păstor de suflete, a cucerit, cu textul acestei poezii, inimile acelor tineri. Atunci, am rostit şi eu două poezii ale lui Radu Gyr: „*Iisus în celulă*" şi „*Identitate*".

<u>Întrebare</u>: Şi acum, când ne aflăm către finalul acestui interviu, ați putea să ne oferiți câteva considerații generale asupra temei dialogului nostru?

<u>Răspuns</u>: Concepute în întunecatele şi înfriguratele celule, în condiții de tiranică supraveghere, aceste creații literare şi muzicale au circulat tot timpul, ziua şi noaptea, cu toată vigilența gardienilor, instruiți în mod special să urmărească şi să raporteze nerespectarea regulamentului. Riscurile erau foarte mari, pentru cei ce transmiteau prin Morse: îi aşteptau carcera şi izolarea. În temnițele comuniste se aplica un regim de distrugere totală a omului. De patru ori, câte două săptămâni, am trecut şi eu prin aceste încercări. Şi totuşi, după cincizeci de ani de încleştare apocaliptică în lupta dintre Bine şi Rău, poporul român a ieşit la lumină şi libertate. S-a câştigat o bătălie. Dar biruința asupra răului nu ne aparține. Noi n-am luptat cu armele, ci cu răbdarea. O răbdare care se afla dincolo de limitele omeneşti. Şi am putut răbda, pentru că am nădăjduit. Am nădăjduit, pentru că **am găsit punctul de**

sprijin: Crucea şi Rugăciunea. Ele au fost mai tari decât toate armele lumii. Nu este oare o minune că porțile zecilor de închisori, de pe tot cuprinsul țării, s-au deschis ca la o comandă!?... N-a fost o minune să vezi cum sutele de mii de năpăstuiți, zăvorâți în temnițe, se revarsă ca torentele spre soare, lumină şi libertate, fără niciun fel de violență !?... Cine a fost salvatorul?... **Radu Gyr, Nichifor Crainic şi ceilalți au fost numai aleşii Creatorului**, care au menținut în permanență moralul şi nădejdea în mântuirea neamului. Le datorăm foarte mult!... **Cu versurile lor ne-am hrănit sufletele zi şi noapte şi cu ajutorul lor am putut supraviețui.** Dar cea mai mare minune care s-a petrecut în istoria României, nu este oare Decembrie '89!?... Cine l-a înfricoşat aşa de tare pe cel care, deşi deținea o putere absolută, avea o armată politică bine pusă la punct şi tot felul de arme sofisticate, a trebuit să părăsească totul şi să fugă!?...

Sunt fenomene petrecute sub ochii noştri, care nu-şi pot găsi explicația decât în planul Divinității, mai dinainte stabilit. Închei cu cea mai frumoasă strofă din poezia lui Nichifor Crainic „*Imnul Potirului*": „*Şi iată Potirul, la gură Te duce / Iisuse Hristoase, Tu, jertfă pe cruce, / Hrăneşte-mă, carne de Sfânt Dumnezeu, / Ca bobul în holdă, ca mustu-n ciorchine / Eşti Totul în toate şi toate-s prin Tine, / Tu, pâinea de-a-pururi a Neamului meu*".

23 noiembrie 1997

„Păstrez o amintire extraordinară omului care a fost Costache Caragață”

Horia Țurcanu

ASOCIAȚIA FOȘTILOR DEȚINUȚI POLITICI DIN ROMÂNIA. FILIALA GALAȚI

MUZEUL JUDEȚEAN DE ISTORIE
ORGANIZEAZĂ
JOI, 16 mai 1996, ora 17
LA
CASA "CUZA VODĂ"
Str. Alexandru Ioan Cuza, Nr. 80

SEARĂ MUZEALĂ
POEZIA TEMNIȚELOR COMUNISTE

PARTICIPĂ :

Doamna SIMONA POPA, fiica poetului RADU GYR
Învățător COSTACHE CARAGAȚĂ, din Tichiriș-Vidra, jud. Vrancea, fost deținut politic, condamnat 25 ani de "muncă silnică", care a salvat, memorându-le,peste 100 de poezii ale Temniței .
Doamna IOANA CITTA - BACIU, Actriță, posesoarea unui valoros document cu versuri din închisoare .
Poeții CONSTANTIN AUREL DRAGODAN
DUMITRU PACIAG **foști deținuți politici, condamnați**
ION PARAGINĂ **25 de ani "muncă silnică"**

COLABOREAZĂ : CUARTETUL "DIMITRIE CUCLIN"
ANCA POPOVICI, CIPRIAN BOLEA,
ANCA PAVEL, LAURENȚIU IORGA
ȘI
ELENA TEODOSIADE

" Cei care poartă făcliile ideilor noi sunt cei care suferă "
Vintilă Horia

Prețuire

„ …Ați fost cu adevărat revelația şi bucuria oraşului Galați!... Simțiți-vă întotdeauna acasă, aici, la Galați, domnule învățător Costache Caragață şi fiți modelul învățătorilor de care avem nevoie astăzi în toate satele, ca să renască țăranul român"…

16 mai 1996

P.S. Casian
Episcopul Dunării de Jos

(din discursul rostit la „Seara muzeală" organizată de Muzeul Județean de Istorie Galați, cu tema *„Poezia temnițelor comuniste"*)

Am întâlnit un „om frumos"…

La 16 mai 1996 am avut deosebita plăcere de a mă afla, ca invitată de onoare, la simpozionul organizat la Galați de către Asociația Foştilor Deținuți Politici, cu binecuvântarea P.S. Episcop Casian, prezent de asemenea printre participanți, ocazie cu care l-am întâlnit şi cunoscut şi pe domnul Costache Caragață.

S-au depănat triste amintiri, printre cei aflați în sală numărându-se mulți dintre foştii deținuți politici; s-au recitat poezii – multe aparținând tatălui meu, poetul Radu Gyr –

precum şi multe altele ale unor autori, îndurători ai terorii comuniste, privați de libertate.

A fost o zi tulburătoare, încărcată de readuceri în memorie ale unor destine tragice, „realizări mărețe" ale unui regim politic care prin teroare a decimat, nu numai zeci de mii de ființe umane, victime ale închisorilor comuniste şi ale deportărilor abuzive, dar şi familiile acestora excluse din noua societate socialistă. O ordine aparentă, o moralitate fără formă şi conținut, această nouă orânduire s-a dorit a fi atotbinefăcătoare şi plină de dreptate; şi a reuşit să "dobândească legal" proprietăți ale oamenilor cinstiți, pământuri şi gospodării întregi, locuințe şi bunuri de toate felurile, trecând ca un tăvălug incandescent de lavă, arzând şi pustiind tot ceea ce a însemnat specific național românesc; valoare şi tradiție au fost eradicate; iar locul demnității, al credinței şi al iubirii de neam a fost luat de impostură, decadență şi mediocritate. Un mediu ideal pentru naşterea şi dezvoltarea omului nou, slab, fricos şi păgân.

Am plecat de la această întâlnire pe de o parte marcată de durere, pentru mine rămânând o amintire pioasă care îmi dăinuie şi astăzi în memorie, iar pe de altă parte puțin mai

bogată; l-am întâlnit atunci, pentru prima dată, pe domnul Caragață; ca mai apoi, să-l cunosc îndeaproape cu prilejul unei vizite ce mi-a făcut-o la locuința mea din Bucureşti. Şi m-am bucurat sincer întâlnind un om de modă veche, un **"om frumos"**, cum ar spune Dan Puric. Un om în care "valorile regimului comunist" nu au reuşit să găsească fertilitate; au fost combătute vehement şi anihilate total de un sol îmbibat cu credință, demnitate şi iubire de semeni. Dăunători fatali de altfel, pentru semințele otrăvite ale comunismului. Însă flori minunate, rod al pământului sănătos şi bun, au răsărit şi inundat într-o splendidă grădină de poveste de pe plaiuri vrâncene de baladă; poartă în ele tot ceea ce a fost domnul Caragață: delicatețe, devotament şi smerenie. Şi s-au împletit într-o cunună vie, multicoloră, punte către veşnicie, pe care domnul Costache lin coboară, pe neştiute, în inimile celor care l-au iubit.

Simona Popa - Gyr

Scrisoare de la un consătean

Domnule Caragață,

Am petrecut, lecturând aceste amintiri, un episod dintr-un film de groază, care pentru noi, cei mai tineri, poate părea imposibil să fi fost chiar aşa, deşi realitatea, cruntă fiind, este totuşi realitate…

Nu ştiu cum şi de ce, dar privind încă o dată caietul dumneavoastră, astăzi 23 decembrie 1996, la prima oră a dimineții, m-am simțit îndemnat să reiau totul de la capăt, să recitesc fiecare cuvânt şi să încerc o înțelegere a faptelor şi fenomenelor descrise în aceste zguduitoare pagini; după care am stat, m-am gândit, am chibzuit şi m-am cutremurat, punându-mi unele întrebări de genul:

- *„oare cu ce au greşit aceşti oameni şi în fața cui?"*
- *„cât de drepți au fost judecătorii care au dispus asemenea pedepse?", „aveau ei tot chip de oameni sau erau cu altă înfățişare?"*
- *„cui au adus foloase sau mulțumiri, satisfacții sau mângâiere, aceste fărădelegi?"*
- *„oare făptaşii direcți sau indirecți ai ororilor la care v-au supus, vor avea ei loc în mormânt, oare după experiențele lor odioase cu viața şi trupurile semenilor, îi va primi pământul țării; oare or fi fost ei botezați, măcar!?"...*
- *„oare de ce?", „oare cum?"… întrebări cu sau fără răspunsuri… vai Doamne, multe şi felurite pot fi chipurile oamenilor!...*

Trecând peste asemenea întrebări retorice, sunt convins că şi Dumneavoastră ați spus: „judecă-i Doamne, după Marea şi Sfânta Dreptate a Ta, care eşti mai presus de noi toți" – şi cred că este bine că ați gândit aşa!…

Din punctul meu de vedere, prin tot ceea ce ați îndurat în acei ani de detenție şi cumplită persecuție, dumneavoastră, inclusiv familiile şi cei apropiați completați, neîndoielnic, lista martirilor şi eroilor acestui neam şi ai țării, mai mult sau mai puțin cunoscuți sau pomeniți. Sunt convins că filele caietului sunt prea puține şi cuprind doar frânturi din tot ce-a fost şi-ați pătimit! Vă rog să mă credeți, un om simplu ca mine se bucură nespus de mult c-a aflat asemenea grozăvii pe care le-ați trăit şi mă consider privilegiat că v-am cunoscut. Aşa cum mă consider avantajat c-am reuşit să cunosc şi să discut cu alți asemenea oameni condamnați la exterminare, din Panciu, din satul meu natal Poiana, printre care la loc de cinste îl aşez pe preotul Ştefan Marcu, una dintre cele mai luminoase figuri ale Bisericii prigonite, renumit şi iubit în tot ținutul Vrancei.

Consider că trebuie să continuați cu ce mai aveți de scris, să completați eventual unele episoade uitate sau de care poate nici nu doriți să vă mai amintiți, să lăsați, pentru noi şi pentru cei de după noi, acele pagini de tristă amintire, de început de stăpânire comunistă şi antireligioasă din România, de care avem, azi, atât de multă nevoie (…)

Vidra - 23 decembrie 1996

Cu toată stima şi considerația,
Fam. ***Rață Ştefan***

Ecouri de glorie voievodală la „Poarta Vrancei"

Duminică, la Vidra, aproape de ora prânzului, în prezența unui public de 3000-4000 de persoane, a invitaților din rândul oficialităților şi instituțiilor de stat, a mass-media, a slujitorilor bisericii, s-a dezvelit bustul lui Ştefan cel Mare şi Sfânt (…).

Cel mai răscolitor ni s-a părut a fi „cuvântul" veteranului aproape nonagenar Costache Caragață, un fel de patriarh al… mirenilor Vrancei. Domnia sa n-a făcut decât să citească din volumu-i de manuscrise, alcătuit în timpul detenției politice şi imediat după ieşirea din închisoare, cu o migală caligrafică în stare să răscolească orgoliile celor mai consacrați hagiografi de la Muntele Athos. Venerabilul decan de vârstă a citit superbul poem „Ştefan Vodă şi Tudora Vrâncioaia", scris în temniță de cel ce a fost profesorul Ion Paragină şi cu care dl. Caragață a fost părtaş de suplicii (…).

Gh. Prodan
Radu Borcea

(*Milcovul liber*, nr. 1493, 3 iulie 1998, p. 3)

Dacă mi-ar îngădui, ar trebui să-i sărut mâinile…

(…) Nici nu vă puteți închipui ce inimă de aur are acest Om, mic de stat, ca şi Ştefan cel Mare!...

Am avut marele noroc, esențial pentru devenirea mea, să stau un an şi jumătate în închisoarea din Aiud, într-o celulă de pe etajul al III-lea, cu Domnia sa.

Un creştin până-n ultima fibră a existenței umane, un om de o smerenie de neînchipuit şi de umilință, în sensul creştin al cuvântului, față de toți ceilalți câți eram acolo.

Un exemplu extraordinar de probitate morală, de blândețe, de încurajare, de trăire profundă, de transformare a suferinței într-o stare de entuziasm şi, pentru cei mai înzestrați, chiar de revelație, fiindcă această poezie scrisă de Radu Gyr şi pe care a rostit-o adineauri domnul Caragață („Iisus în celulă" n.n.), a fost într-adevăr o realitate: aşa s-a întâmplat prin 1945, într-o celulă din închisoarea Văcăreşti, fosta mănăstire a Văcăreştilor, distrusă apoi de Ceauşescu.

Mai devreme, domnia sa îmi mulțumea mie!... Dacă mi-ar îngădui, ar trebui să-i sărut mâinile, fiindcă, dacă într-o primă detenție am început, în puşcărie, să devin altfel, întâlnirea din 1959 cu domnul Costache Caragață a fost o totală transformare, o adevărată redevenire a mea. Datorită felului de a fi pe care l-am mărturisit eu şi alții ca mine, care au fost în detenție în preajma domniei sale, am devenit mai buni, mai smeriți, mai umili. Poate de la dânsul, în ceea ce mă priveşte, printre altele, am învățat să nu mai fiu un om orgolios!...

L-ați văzut cât de liniştit, cât de calm, cât de

frumos şi, am rămas uimit când l-am reîntâlnit în seara asta, cât de tânăr este la față, la 90 de ani! (...)

Galați, 13 decembrie 2001

Prof. dr. Paul Păltănea

(Fragment din cuvântul rostit la Liceul Pedagogic „C. Negri", Galați, la masa festivă, după concertul de colinde al coralei „Camerata Juventus", dirijată de prof. Olga Nadoleanu, fiica învățătorului Costache Caragață)

Scrisoare de la un fost comandant de regiment

Bucureşti, 26 ianuarie 1958

Iubite Caragață, de mai multe zile îmi făgăduiesc ați răspunde, însă frământările zilnice din ultima lună mi-au pus oprelişti. Cu scrisul tău ai făcut să renască în amintire un noian de zile frumoase petrecute împreună, într-o colaborare atât de fructuoasă ca aceea prilejuită cu ocazia campaniei din Vest.

Lupt pentru întreținerea tonicității fizice; numai astfel poți înfrunta greutățile morale. Dragul meu, mulțumesc pentru bunele urări şi gânduri frumoase ce ai pentru mine. La rându-mi, doresc să te păstrez mereu cu soare şi lumină în suflet. Prietenia mea pentru tine găseşte totdeauna poarta sufletului deschisă.

Cu iubire,

Col. Totu Elefterie

(fost comandant al Regimentului 10 Dorobanți, pe frontul de Vest, în al doilea război mondial - n.n.)

Un consilier pe care alegătorii îl merită.
Costache Caragață

Este modest. Modest mai mult decât ar trebui. Dar aşa e felul domniei sale: să fie modest şi cu mult bun simț. La alegerile din februarie 1992, consătenii din Vidra l-au votat şi ales în Consiliul local. Prin votul consilierilor locali din municipiu, cele 4 oraşe şi 59 de comune, a fost ales, apoi, în Consiliul județean. Printre cei 39 de consilieri județeni care sunt aleşii aleşilor vrânceni.

Domnul Costache Caragață este nu numai un om modest şi cu bun simț. Este o întruchipare a suferinței. Unul dintre acei deținuți politici care a suferit şi a iertat. Pentru că iertarea a fost şi este pentru el o rugă, un crez. Să nu-i fie altuia viața grea, chinuită, cum a fost a sa.

Cu vreun an de zile în urmă, dl. Caragață mi-a arătat însemnările din închisoare. Tulburătoare! După ce le parcurgi, gândurile, frământările nu te părăsesc câteva ceasuri. Şi te întrebi: Doamne, cât poate duce un om pe umerii şi în sufletul său! Mi-a arătat un caiet cu poezii aduse, în memorie, din temniță. Are un scris de caligraf. Multe poezii le ştie pe dinafară.

Când domnul Costache Caragață vorbeşte în Delegația Permanentă – şi o face rar – în sală se lasă o linişte ca în biserică. Vorbeşte clar, puțin, concis. Ultima intervenție a fost în această toamnă. A vorbit în numele locuitorilor din Vidra şi a cerut sprijinul Delegației Permanente şi pe cel al F. R. E. Focşani pentru finalizarea investiției **– alimentarea cu apă la Tichiriş (…)**

Radu Borcea

(*Milcovul liber*, nr. 933, 10 noiembrie 1994, p. 5)

Eternitate pentru doi

Costache Caragață a trăit multă vreme în iad, pedepsit pentru convingerile sale politice. La 92 de ani, bătrânul din Tichiriş nu regretă însă nimic şi nu urăşte pe nimeni, convins că suferința i-a fost rânduită de Dumnezeu -

Există oameni cărora Dumnezeu le-a dăruit un destin special. Şi, poate, o inimă altfel decât a multora dintre noi. O stirpe care, se pare, aparține altor timpuri, o rasă de oameni pe cale de dispariție, pentru care idealurile sunt lucrul cel mai important, oameni pentru care cuvinte ca "țară", "adevăr", "istorie" sau "Dumnezeu" au o rezonanță uitată în zilele noastre. Oameni de felul acesta nu se îndoiesc niciodată, nu ezită, nu dau înapoi, nu renunță, pentru că nu pot, pentru că nu cunosc drumul "înapoi". Ei traversează talazurile istoriei cu firescul cu care noi traversăm strada, pentru ca, după ani, să-ți povestească senini şi modeşti întâmplări ce astăzi ni se par inimaginabile.

Costache Caragață este unul dintre oamenii aceştia speciali, unul dintre cei a căror biografie ar putea fi subiectul unui roman. El a trăit cu adevărat într-o viață cât alții în şapte. Astăzi are 92 de ani şi pe fața sa nu poți citi nimic din iadul prin care a trecut, torturile la care a fost supus nu au lăsat nici o urmă, ochii săi sunt senini şi calmi, ridurile vârstei sale nu cunosc umbra resentimentelor, a urii, a duşmăniei față de cei care l-au prigonit în tulburi vremuri ce aparțin astăzi istoriei. Domnul Costache, cum îl alintă prietenii, trăieşte într-o superbă serenitate, printre amintiri grele, de culoarea şi

consistența norilor de ploaie. Această trăsătură a inimii sale, care l-a ajutat să supraviețuiască în lagăre şi puşcării comuniste, această credință absolută că Dumnezeu ştie ce face şi că nimic nu rămâne nerăsplătit îl ajută să depăşească bariera urii şi a revanşei, îl ajută să fie senin şi lucid, îl ajută să-şi vadă amintirile ca şi cum ar vedea un film. Uneori, e adevărat, lăcrimează blând, cu mâinile strângând bastonul. Nu, nu la amintirea suferințelor sale lăcrimează, privind în zare către munți, ci mai curând la amintirea suferințelor familiei, Doamne, a soției sale, care l-a aşteptat ca o sfântă ani şi ani, a fetelor sale. Lăcrimează la amintirea fricii pe care nu, nu el a trăit-o, ci... ele, fetele lui, familia lui. Costache Caragață locuieşte sus, pe o măgură, la marginea cerului. Din curtea lui se văd Munții Vrancei. Prin ochii lui poți arunca o privire în trecut, poți adulmeca istoria. Costache Caragață a fost legionar, da, şi spune lucrul acesta cu o privire iscoditoare, să vadă ce cred, ce... gândesc despre... sunt vremuri acum când poate că nu e bine să... Eu nu cred nimic, toate acestea sunt istorie, şi bătrânul domn Costache este pentru mine nu un legionar, ci un om care nu a putut fi înfrânt, un om a cărui credință a învins tortura. Într-un secol în care adevărul, patria şi credința sunt cuvinte ce stârnesc zâmbetul, domnul Costache le rosteşte ca şi cum le-ar citi din Biblie. Aceste cuvinte conțin sensul, motivația, justificarea întregii sale vieți. Dacă ar crede că ele nu valorează nimic, ar însemna că toate suferințele au fost în zadar, că viața sa şi a familiei sale au fost un fum.

La umbra amintirilor

Dincolo de porțile mari, de lemn, se află imperiul memoriei lui Costache Caragață. Bat şi aştept. Suntem în satul Tichiriş, comuna Vidra, județul Vrancea. Munții sunt aproape, arşi deja de pecețile toamnei. Dincolo de poartă, se aud paşi, paşi lenți. El trebuie să fie. Iată-l. Un bătrânel mărunt de statură, ca toți muntenii. Merge în baston. Cel mai uimitor lucru la omul acesta este privirea, expresia feței, de o linişte absolută, absența oricărei încruntări. Se spune că viața lasă urme pe fețele oamenilor, că teama, dezastrul, disperarea, duşmănia se lasă încrustate în frunțile noastre. În cazul omului acestuia, toate umbrele lipsesc. Se bucură că mă vede. În spatele său se află o casă frumoasă în care Costache Caragață locuieşte împreună cu cumnații săi. Oameni în vârstă, despre care aveam să aflu că au fost mereu alături de el, pas cu pas, despre care aveam să aflu că s-au împărtăşit din cupa suferinței odată cu el. Au fost uniți. Mai ştiu că în spatele marii case se află livada cea verde şi stupii pe care el îi iubeşte, printre care se plimbă uneori, mursecând amintiri nerostite. Stăm undeva, pe un şopron. El povesteşte într-un fel anume, ca şi cum nu el ar povesti, ci memoria singură s-ar turna în cuvinte, s-ar scurge dinlăuntrul său. Eu nu vreau să las memoria să se scurgă impersonal, vreau să-l aud pe el, pe Costache Caragață. Atac. "*Ați fost legionar*", zic, lăsându-l pe el să completeze punctele de suspensie. El coboară din norii memoriei pentru a mă privi în ochi. "*Da*", zice. Eu ştiu că e un subiect delicat în zilele noastre, ca şi în zilele defunctului comunism, să vorbeşti despre una ca asta.

Călcăm pe un teren minat, îmi spun, trăim vremuri care poartă încă un anume complex al istoriei, al unor fapte, al unor personaje, sunt istorii pentru care nişte zeci de ani nu sunt suficienți pentru a fi înțelese sau şterse.

Ne ridicăm. Costache Caragață merge încet. Trecem dincolo, în livada verde a amintirilor sale, mergem să ne plimbăm puțin prin umbra memoriei sale amețitoare, printre stupi, prin ierburi domestice pe care el nu le vede din pricina faptelor de care îşi aminteşte. Eu îl urmez discret, pentru a nu tulbura emoția care îl copleşeşte, el are părul scurt şi alb, ochii rotunzi şi păstrează aceeaşi mustață pe care a avut-o în tinerețe. Cumnata lui îl priveşte de undeva, din spate, depărtându-se în trecut, printre meri.

Erou de război

Povestea lui Costache Caragață curge ca un film de aventuri în umbra merilor şi a amintirilor sale nesfârşite. Suntem în 1944, pe front. El, Costache Caragață a devenit din învățătorul satului sublocotenent. Se simte deja bătrân după patru ani de război. A luptat pe frontul de răsărit, apoi, din 41, pe cel din apus. S-au schimbat multe, căci acum luptă împotriva nemților. Sovieticii au devenit aliați, el îşi face datoria. Conducea un pluton de 64 de oameni şi au mers pe jos de la Câmpia Turzii până în inima Ungariei, dormeau prin sate - satele cucerite de ei, distruse, dărâmate, el se gândea nu la eroism, ci mai curând acasă. A învins şi el odată cu trupele române în marea bătălie de la Megyozu, din 8 decembrie 1944, apoi a mărşăluit şi el, cu oamenii lui,

până în adâncurile Cehoslovaciei, prin gerurile de sfârşit de lume ale Munților Tatra. A trecut prin cele mai grele bătălii fără nici o ezitare, dar nu fără teamă. Ştia că numai Dumnezeu e deasupra şi că ceea ce trebuie să se întâmple se va întâmpla. Şi-a făcut datoria de român. La Banska Bistricza a devenit erou de război, în mijlocul iernii şi al zăpezilor de doi metri şi...

Domnul Costache trece printre crengile merilor încet, numai vorbele curg repede. Într-o noapte cu lună plină, după ce ei ocupaseră satele Hym şi Pereny, generalul Marinescu, care comanda trupele române, i-a spus aşa, într-o doară: "*Domnule locotenent, astăzi mă aştept la multe din partea dumitale*". Sublocotenentul a luat-o în serios. Aceste vorbe scurte l-au făcut pe Costache Caragață ca în aceeaşi noapte, pe 20 februarie 1945, să atace cu compania lui imposibila cotă 1302 şi s-o cucerească. Nu ştia că acest punct strategic trebuia cucerit de sovietici, şi l-a cucerit el, învățătorul din Vidra, pentru că generalul... Aşa a ajuns el erou de război. Omul acesta, îmi spun, s-a luat mereu în serios, poate că de aceea a crezut atât de mult în idealurile unei mişcări politice, poate că această inflexibilitate a sa în fața realității l-a făcut să fie aşa cum e, neînvins, l-a ajutat să treacă de infernurile succesive care i-au fost hărăzite. "*Şi*?" El nu bagă de seamă întrebările mele. "*Cota 1302 am ținut-o o săptămână, apoi Compania Ss a faimosului Friski a recucerit-o şi noi am căzut prizonieri la nemți. Un an şi jumătate am trecut din lagăr în lagăr, mai întâi in Cehoslovacia, apoi în Germania, am trecut prin Leipzig şi Dresda, care erau rase de pe fața pământului, 180 de mii de oameni muriseră numai în Dresda, în urma bombardamentelor anglo-americane şi eu mă*

întrebam cum de lasă Dumnezeu pe lume toate acestea, cum de pământul nu înghite omenirea." A făcut foamea, a traversat Europa pe bicicletă, pentru a se întoarce acasă, a fost eliberat de ruşi pentru a fi luat din nou prizonier, a fost salvat de la deportarea în Siberia de un ofiţer sovietic, care avea figura Arhanghelului Mihail. "*O lungă şi extraordinară aventură*" zic, el priveşte cu ochi rotunzi, nevăzându-mă, scufundat în amintiri ce-ar ajunge altora pentru o întreagă viaţă. Eu ştiu că toate acestea nu erau decât începutul, că Ordinul "Mihai Viteazul" pentru fapte de arme nu avea să conteze deloc acasă, pentru că în România lucrurile se schimbau în timpul cât el credea că e datoria lui să fie erou. "*Cum a fost întoarcerea acasă?*", întreb. El priveşte tulbure. Acasă era Elena, soţia lui, al cărei destin era să aştepte mereu întoarcerea lui Costache şi, ca un blestem, Costache avea să fie mereu împiedicat să ajungă acasă. Şi totuşi, atunci, la întoarcerea din război, din prizonierat, din cutreierarea prin Europa, ea alerga acolo, călare, pe când el venea din război. "*Cum adică... venea călare?*", întreb, încercând să-mi imaginez. "*Da, domnu Horea*", zice el, "*era în august 1945, când eu mă întorceam, ea ştia şi aştepta, şi am văzut-o din tren călărind nebuneşte în lumina soarelui, călărind la întâlnirea cu soldatul venit de pe front.*" Vocea îi tremură pentru întâia dată de când îl cunosc pe omul de fier şi dintr-o dată am imaginea alb-negru, ca într-un film de epocă, a femeii sale coborâte din munţi, galopând până la uciderea calului la întâlnirea cu acest om care are vocaţie de soldat etern. Îl văd coborând din trenul războiului sau, în mulţime, cu mantaua cârpită, cu mândria lui de erou care a luat cota 1302, cu glasul tremurând ca şi acum, neştiind

cum să se poarte cu ea, cu frumoasa femeie a vieții sale, pe care abia o cunoaşte, dar pe care în schimb o visează în fiecare noapte. Îi văd îmbrățişați în mijlocul mulțimii din gara Focşani, muți, el are deasupra umbrele războiului, ea - pe cele ale aşteptării. Îl privesc pe domnul Costache, el are ochii mijiți, suntem mereu sub merii lui, în anul 2002 de la Hristos, însă el are această putere halucinantă de a da viață amintirilor... Eu ştiu că femeia lui, Elena inimii lui, s-a stins de curând, şi felul în care el vorbeşte despre ea, acel tremur imperceptibil din vocea sa, îmi spune că asist la epilogul unei niciodată sfârşite poveşti de iubire. O poveste de dragoste zguduitoare, tocmai pentru că timpurile, istoria, idealurile lui, ceva a făcut ca ei să fie mereu despărțiți, să se aştepte şi să se viseze mereu unul pe altul, să nu fie alături decât hăituiți de teama că se vor despărți din nou. "*Ai iubit-o mult, nene Costache*", zic în şoaptă. "*Am iubit-o mult*", zice el, închizând ochii, pentru a ascunde ceva. Un tip ca el nu plânge niciodată, îmi spun, el merge de-o viață pe frontiera subțire ca o lamă de sabie, dintre datorie şi iubire, ca un erou de tragedie antică.

Coborârea în infern

Costache Caragață este scăldat în lumina crepusculară a unei după-amiezi de toamnă. Suntem pe terasa marii case din vârful dealului. Soarele va apune în curând după munții care se întind până la orizont. Se va scufunda cumva printre cețuri. În 45, după întoarcerea acasă, el spera că totul s-a terminat, redevenise învățător,

era chiar directorul şcolii, cânta cu copiii în coruri, primise Steaua României pentru fapte de arme. Apoi, viaţa lui s-a făcut pulbere şi cioburi, într-o seară din 1952. Era 19 iulie şi în noaptea aceea, cinci militari şi securişti au intrat cu forţa în casă, înarmaţi. Fetiţa lui, Cornelia, avea numai zece ani şi urla în întuneric, toţi erau înspăimântaţi, şi soldaţii au răsturnat totul, căutând documente, i-au luat chiar şi propunerea de decorare din timpul războiului. Era începutul coborârii în infernurile Securităţii, trecutul său legionar îl prindea din urmă, deşi el... Aşa erau vremurile, el nu putea da înapoi acum, nu putea să se dezică, să trădeze, nu putea. Era prins în menghina datoriei morale, a drumului său de erou şi singura scăpare era să reziste sau să moară.

Au urmat patru luni de anchete la Focşani. Devenise deja "duşman al clasei muncitoare", alături de tot felul de oameni, de la preoţi până la chiaburi de prin satele Vrancei. Apoi a făcut o escală în beciurile Securităţii din Bucureşti, în Ghencea, în nişte blocuri care aparţinuseră armatei germane. De-acolo nu-şi mai aminteşte nimic decât bătaia nesfârşită şi râsul unui locotenent care-l lovea. Sunt din nou numai amintiri care se spun singure. Memorie care curge în lumina asfinţitului.

"13-14 august 1952. E noapte, suntem într-un tren de marfă, e foarte cald, sunt acolo câini şi securişti înarmaţi. Mergem la canal, la spart de piatră. Ne vor extermina, au misiunea să ne ucidă. Ajungem într-un sat, la Coasta Galeş. Acolo este infernul, spaima, groaza, moartea. Suntem 3000 de oameni în zdrenţe, care vor fi ucişi. Iată-l pe lt. major Petrică. Urlă la noi: sunteţi duşmanii poporului, pleava societăţii, nişte

lepădături. 500 dintre voi vor muri în prima fază şi după voi va rămâne un proces verbal. Fiecare vagon de piatră va fi descărcat în maximum 36 de minute. Suntem în iad. Mâinile-mi sunt carne vie. Vom muri cu toţii, numai Dumnezeu ne mai poate salva." Costache Caragaţă vorbeşte ca în transă, ca şi cum ar fi încă acolo. "*Şi de-acasă? De-acasă mai aveaţi vreo veste?*" Clipeşte des: "*De-acasă, Dumnezeule, nu, nimic, acasă aveam două fetiţe mici şi pe ea, pe soţia mea care... N-aveam dreptul la scrisori sau la vizite, acasă mă gândeam însă tot timpul, ziua şi noaptea, asta m-a ţinut în viaţă, îmi spuneam că trebuie să rezist, să trăiesc, să...*"

Marile idealuri, ţara, dreptatea, morala creştină, viitorul neamului, toate acestea pentru care fostul legionar şi erou de război ajunsese acolo mai existau încă pentru el? Era el oare în pericol să-şi piardă credinţa acolo, în adâncurile unui infern pe care abia îl cunoscuse? Aveam să aflu că nu. El considera toate acestea ca pe un purgatoriu, ca pe o încercare de la Dumnezeu a credinţei. Era condamnat la 24 de luni de pedeapsă administrativă, şi de la Coasta Galeş avea să fie dus în lagărul de la Valea Neagră, în "Peninsula". Acolo avea să trăiască momentul morţii lui Stalin şi teroarea celor două brigăzi de "reeducaţi" veniţi de la Piteşti, care schingiuiau oamenii în nopţile fără lună, pentru ca apoi să se laude în faţa flămânzilor morţi de foame cu bucatele pe care le primeau în schimbul ticăloşiei lor. El era mereu singur, neamestecat cu ceilalţi, mereu scufundat în gânduri şi în amintiri, până într-o zi extraordinară, în care - era într-o puşcărie de lângă Bacău -, după ce şi-a luat angajamentul că nu va pune piedici statului socialist, a putut să primească vizita Elenei, soţia lui. După încă doi ani. Abia

şi-au vorbit, nu ştiau ce să spună, ea era frumoasă şi tristă, împietrită, el era țeapăn şi se simțea străin dincolo de gratii. Tace. Eu ascult această tăcere şi-mi revine în cap imaginea stranie a ei, călare, alergând, el tot străin, după anii de război, o priveşte încremenit prin fereastra unui vagon.

"*In 1954 m-am întors acasă, am redevenit învățător la clasele 1-4, iar seara, făceam coruri la Căminul Cultural. Am învățat să scrie 21 analfabeți în 1954. Unii erau securişti. Aveam deja multe amintiri.*" Omul acesta era deja bătrân în 1954, îmi spun şi, cred, căuta deja liniştea.

Tortura

Numai că liniştea era departe. Costache Caragață vorbeşte fără ca eu să mai pun întrebări. Orice întrebare e inutilă. Povesteşte valuri de orori. Patru ani a stat acasă, fiindu-i frică mereu de întoarcerea în infern. În 1958, coşmarul o ia de la capăt. În ianuarie este arestat din nou, dus la Focşani, anchetat din nou, bătut, torturat. Apoi este trimis la Securitatea din Galați şi internat în lagărul de la Culmea. Din nou la canal, la sfărâmat de piatră. În octombrie, sistemul decide să afle, cu orice preț, ceea ce ştie Costache Caragață despre mişcarea legionară, cine erau camarazii săi, cu cine se întâlnea, totul. "*Mă duceau la anchetă cu ochelari negri pe față, mă loveau în permanență, mă prăbuşeam pe scări, era teroarea aşteptării loviturii din orice direcție. Credeam că bătaia e lucrul cel mai îngrozitor, până în ziua în care m-au trimis în camera X, adică în camera de tortură, fără ochelari, ca să văd ghioagele de lovit, cleştii de smuls unghii, sângele de pe pereți şi toate instrumentele de caznă pe care le aveau. Aronescu, şeful anchetatorilor, nu mă*

mai întreba nimic. M-au pus "la rotisor", legat cu capul în jos şi cu picioarele în sus, şi m-au lovit la tălpi până am leşinat. Apoi dădeau cu apă şi o luau de la capăt şi asta a durat zile întregi. În pauze mă aruncau la subsol şi peste mine aruncau câteva găleți cu apă rece ca gheața. M-au bătut apoi cu sârme groase, de la ceafă până la tălpi, eu pierdusem noțiunea timpului şi amintirile, nu mai ştiam nimic, nu-mi mai aminteam de nimic. Au trecut zile şi zile şi nu voiam decât să mor, să mă sinucid, să scap de tortură. Intr-o zi, mi-au adus actul de punere sub acuzare şi mi-au spus că, dacă nu semnez, tortura va continua. Am semnat tot ce-au vrut. Pe 19 iulie 1959, m-am pomenit în fata tribunalului, eu eram ameţit şi, în timp ce procurorul rostea rechizitoriul, Doamne-Dumnezeule, le-am recunoscut în sală pe fetele mele, copiii mei, şi pe ea, Elena, care plângea, şi pe cumnatul meu, Costel Dumitrescu, şi pe Nela, şi tocmai atunci cineva m-a lovit cu patul armei în cap, tocmai când... fetița mea, Cornelia, plângea cu sughițuri şi țipa de-mi rupea inima în bucăți. Unul dintre noi, un avocat din Focşani, Voinea, al cărui tată fusese tot legionar, spânzurat în 39, a strigat ceva despre torturi, despre... Cornelia urla din toate puterile: <<Tăticule, tăticule!>>, cu disperare, cu..."

Costache Caragață are ochii împăienjeniți sub povara acestei amintiri, mâna sa tremură pe baston, apusul nu poate să-i mai încapă privirea tulbure. Nu amintirea torturii, nici cea a condamnării la 25 de ani de muncă silnică îl fac să tremure, ci amintirea Corneliei, strigându-l cu disperare, plânsul lor, al fetelor lui, pe care nici n-a apucat să le vadă crescând, care au crescut în teroarea percheziţiilor şi a anchetelor, cărora li se spune mereu că tăticul lor este un duşman al poporului, care nu apucă niciodată să-l cunoască măcar...

Îl ajut. *"Şi?" "Şi am ajuns la Aiud, fără nici o*

speranță, sfârşit, crezând că nu mă voi mai întoarce niciodată acasă."

Fluturi de noapte

Adulmec amintirile acestui om cu o strângere de inimă, pentru că ştiu, simt că dincolo de vorbele sale este ceva ce nu voi înțelege niciodată, ceva ce-mi este interzis pentru totdeauna, ca tuturor acelora care n-au trăit ei înşişi asemenea împrejurări, la marginea morții. Sunt lucruri care nu pot fi spuse în cuvinte, sunt trăiri care rămân pentru totdeauna în posesia proprietarului lor, pentru simplul motiv că el nu va reuşi niciodată să spună "totul", sentimente care scapă cuvintele, genuni adânci ce nu pot fi tulburate. De aceea, îmi spun, mă voi mulțumi cu imagini pe care vorbele sale le pot zugrăvi, cu povestea grozăviilor pe care el le-a trăit, fără să încerc să-mi explic.

Tac. Costache Caragață mă priveşte cu recunoştință, soarele s-a scufundat deja în spatele munților şi s-a făcut răcoare. Suntem mereu pe terasă. Îmi povesteşte despre cel mai teribil Crăciun al vieții sale, la Aiud, în 1959. El era în celulă cu un medic, cu un profesor de filosofie şi cu un țăran, unul Frunză, de prin împrejurimile Tecuciului. Macedonenii cântau colinde şi toată puşcăria a cântat cu ei, asta îşi aminteşte el, înfiorarea care l-a cuprins atunci când toată puşcăria cânta colinde la ferestrele zăbrelite, cu voci de bărbați încarcerați, de ți se zburlea părul de pe mâini. *"Macedonenii erau bărbați tari, nu glumă, nu trădau, nu ciripeau, erau români de pe Valea Timocului, dar li se spunea macedoneni. Erau mai români decât românii. Era aşa, o*

atmosferă ciudată de Crăciunul acela, se transmiteau poeziile lui Radu Gyr, care şi el era acolo, între ziduri, se transmiteau prin morse, băteam în ziduri, în ţevi... Când am venit acasă, după mulţi ani, am transcris pe hârtie peste 5500 de versuri de ocnă, pe care le ştiam pe de rost."

Costache Caragaţă scoate din adâncurile memoriei fotograme de la Aiud, clipe doar, în afara oricărei cronologii, sunt fotogramele pe care nu memoria, ci inima sa le-a reţinut. Vorbeşte despre mândrie şi despre trădare, despre Dumnezeu şi despre Neagra, cea mai teribilă formă de recluziune care era la Aiud, în care celula era lipită de peretele hornului, despre "cei mari" şi despre... Cum adică "*cei mari?*", întreb . "*Păi, adică Crainic, Ţuţea, Stăniloaie, ei erau cei mari. Noi eram cei mici. Reeducarea nu mergea ca la Piteşti, comuniştii se făcuseră mai vicleni. I-au scos pe cei mari din celule, i-au urcat într-un Ims şi i-au plimbat prin Aiud, ca să vadă blocurile şi marile înfăptuiri şi să scrie despre ele. Ei au scris şi s-au publicat în <<Glasul Armatei>> şi ni le-au citit de Crăciun, ca să vedem că <<cei mari>> s-au dat pe brazdă. Asta era prin 63, <<reeducarea>>. Odată, a luat legătura cu mine unul pe care-l cunoşteam de 30 de ani. Fusese cu mine în Frăţiile de Cruce, Teofănescu îl chema. M-a dus la bucătărie şi m-a ajutat să rămân acolo, că era mai uşor. Nu ştiam că trebuie să plătesc ceva pentru asta. El credea că sunt ciripitor. Era mai bine acolo, eram mai liberi, umblam prin curte şi aveam mâncare la discreţie, dar eu nu puteam mânca deloc, pentru că în aceeaşi curte era Zarca, cel mai groaznic loc de la Aiud. Acolo şi ciorba se strecura pentru ca deţinutul să moară de foame şi de epuizare. Noi, în celular, puteam vorbi, ascultam prelegerile lui Ţuţea despre filosofie, era altceva, dar la Zarca nici morse nu mergea. Ei, şi cât am fost la bucătărie, au fost câteva şedinţe de reeducare. Eu nu vorbeam. Şi, la o şedinţă de reeducare, mă ridică în picioare preşedintele comitetului, care, spre*

*stupefacția mea, era tocmai fostul prefect legionar de Vrancea, Țocu. La dreapta lui era Teofănescu, tot legionar, omul care mă ajutase să stau la bucătărie. Şi zice: <<Codreanu este un criminal. Ce-ai de spus?>>. Şi eu am spus că, după mine, Codreanu este un erou care n-a trădat niciodată. Era în noiembrie 1963. Într-o săptămână, eram la Zarca şi-mi aşteptam sfârşitul zilelor. Am stat şapte luni la Zarca, care nu mai contează, pentru că eram atât de slăbit, încât deliram, călătoream de fapt prin alte lumi, îi vedeam pe ai mei de acasă, visam cu ochii deschişi şi probabil că aş fi murit, dacă în 64 n-ar fi venit decretul de eliberare. Eu am ieşit direct de la Zarca, de la exterminare, de la -15*C, unde ne țineau în cămaşă. Când am ieşit şi am văzut fluvii de oameni... Plecam din puşcărie ca fluturii de noapte, roiuri negre, pluteam tăcuți, nimeni nu spunea nici o vorbă măcar..."*

40 de ani de tăcere

"*Şi-apoi?*" "*Şi-apoi nimic*", spune el. Răsfoim în tăcere sutele de pagini de poezii, mii şi mii de versuri pe care el le-a transcris după întoarcerea acasă, poezii ale lui Nichifor Crainic şi Radu Gyr şi ale altora, anonimi. Privesc încremenit camera sa, celula amintirilor sale, pe pereții căreia sunt două fotografii înrămate. Una îl reprezintă pe el şi pe soția lui, Elena, o fotografie stranie. Sunt tineri, el e mândru şi puternic, ea e frumoasă şi puțin tristă, un zâmbet subțire îi alungeşte fața. Ce ascunde această fotografie, ce gândeau, ce simțeau oamenii aceştia încremeniți pentru totdeauna în fotografie, încremeniți ca nişte insecte în chihlimbarul destinului lor? Suferiseră ei deja sau era numai presimțirea a ceea ce avea să vină? Aş putea să-l întreb pe bătrânul, pe bunul meu Costache, dar e suficient să-i văd privirea ca să înțeleg că o asemenea întrebare nu poate fi pusă. Cealaltă fotografie este

a Căpitanului, a lui Codreanu, o fotografie celebră, pe care el nu o va da jos niciodată de pe peretele său. E prea târziu, şi-apoi un asemenea gest ar fi inutil, ar fi ridicol, ar fi... Bântui la braț cu omul acesta prin cotloanele memoriei sale, în surdină se aud cântece străvechi pe care nu le cunosc şi care vorbesc despre patrie şi despre Dumnezeu, el tace mult sau povesteşte lucruri mărunte, fără importanță, ca şi cum spunerea acestei lungi istorii l-ar fi secătuit. Cum vede omul acesta lumea, ce înțelege din prezent? "*Ştii* - îmi spune - *după '64 nu m-au mai primit în învățământ, eram primejdios, şi am devenit forestier. Seara, dădeam lecții de vioară pe la şcolile din sate şi pe la Căminul cultural. Am păstrat distanța față de politică şi tăcerea.*" "*Şi după Revoluție, sau ce-a fost?*" "*Şi după...*" Patruzeci de ani de tăcere, deci. Vechii camarazi s-au stins sau au trădat, el a rămas, cumva, singur. S-a îndepărtat, s-a însingurat în mijlocul amintirilor sale, al medaliilor sale de război, al caietelor sale cu poezii sfâşietoare, de ocnă. Ba nu, nu singur, a rămas cu ai lui, cu fetele inimii sale, Cornelia şi Olguța, şi cu Elena, cu femeia lui care l-a aşteptat mereu, "ca o sfântă", şi care îl aşteaptă şi acum... în ceruri.

Horia Țurcanu

(*Formula As*, nr. 535, 30 sept. – 7 oct. 2002, p. 12-13)

Patimile din lagăr şi rezistența prin dragoste

S-au scris, până acum, nenumărate pagini despre şi de către cei care au suferit, în anii comunismului, ororile represiunii. Prea puține dintre acestea au vorbit însă, cel mai probabil dintr-un soi de pudoare, de un element esențial al supraviețuirii – şi anume rezistența prin dragoste.

Viața în lagărele comunismului, trăită zilnic la frontiera morții, a lăsat urme adânci printre supraviețuitori, iar societatea noastră, care nu este pregătită nici să-şi asume crimele comunismului şi să le pedepsească, cu atât mai puțin este gata să analizeze şi să înțeleagă resursele care au dat putere celor suferinzi şi i-au alinat pe cei vii şi cei morți, deopotrivă: credința în Dumnezeu şi dragostea. Cele două repere fundamentale ale rezistenței în fața cruzimii sunt relevate de documentul pe care îl prezentăm astăzi cititorilor.

Scrisoarea pe care o publicăm mai jos cu încuviințarea atât a autorului ei, Costache Caragață, cât şi a destinatarilor, Monica şi Dinu Popa, ne-a fost pusă la dispoziție de către prof. Petre Diaconu, şi se află în arhiva Academiei Civice. Autorul ei, arestat şi închis în coloniile de muncă de la Canalul Dunăre – Marea Neagră este unul dintre cei care au trecut prin infern fără a-şi pierde dragostea şi credința. Mărturia sa zguduitoare este un semn al nesfârşitei puteri omeneşti care a făcut ca ororile să pălească în fața iubirii nesfârşite a soției, izvorând de pildă din pachetul cu alimente desfăcut pe genunchi, pe un pat de lagăr. Costache Caragață vorbeşte în mărturia sa mai mult despre această lumină a dragostei şi mai

puțin despre chinurile îndurate în înfruntarea zilnică cu moartea pe care a trăit-o în lungii ani de detenție politică. Tocmai de aceea, pentru a înțelege mai bine valoarea mărturiei sale, încercăm să vorbim acum, înfruntând literele sterpe ale documentelor, despre viață şi moarte în lagărele Canalului.

"S-au sfârşit şi în ceea ce priveşte regimul de detenție, cel alimentar, asistența sanitară", consemna sec un document al Consiliului Securității Statului din 1968, cu privire la unitățile şi coloniile de muncă, ororile pe care tot Securitatea le patronase nu cu mulți ani înainte. Viața de lagăr o descrie bogata literatură memorialistică a supraviețuitorilor. În lagărele comuniste "toate erau dificile şi greu de suportat: condițiile de muncă erau barbare, vânturile năprasnice şi neobosite, hrana insuficientă, cazarea improvizată", îşi amintea un fost deținut din colonia de muncă de la Periprava. Bolile făceau ravagii printre "oameni adunați de prin toate închisorile politice din țară, extenuați de foamete şi frig, de umezeala acelor saivane în care locuiam, obosiți de munca epuizantă. Erau anemiați, distrofici şi dintre aceştia din urmă au fost destui cei care au alunecat în caşexie – ultima fază de slăbire generală a organismului, din care cu greu se mai putea redresa cineva", nota un alt deținut din coloniile de muncă în memoriile sale acea fază a foamei fără întoarcere, în care organismul omenesc ajunge, din lipsa hranei, să se hrănească din sine însuşi, alunecând în moarte.

Dar poate că mai greu de suportat decât foamea au fost cruzimile absurde pe care oamenii le-au suportat sau la care au fost martori, marcați apoi pe tot restul vieții de

cele trăite şi văzute. Exemplele ar putea umple mii de pagini. Ororile au impresionat până şi inimile reci ale funcţionarilor comunişti. Rapoartele în urma unor controale făcute în coloniile de muncă în anul 1953, când Procuratura Generală a investigat mai multe crime petrecute în acestea, - relevă scene de o violenţă excesivă care s-au petrecut în lagăre şi care au avut darul să impresioneze şi au influenţat probabil decizia de închidere a lor în 1954. Chiar documente ale Securităţii arată cruzimi deosebite petrecute aici. Numai în luna ianuarie a anului 1953, au murit în coloniile de muncă de la Canalul Dunăre – Marea Neagră un număr de 133 deţinuţi, potrivit evidenţelor fostei poliţii secrete. Cele mai multe decese s-au înregistrat la coloniile Peninsula (unde a fost deţinut Costache Caragaţă) şi Poarta Albă (46, respectiv 30 morţi).

În coloniile de muncă se practica pe scară largă bătaia, încarcerarea pe termen lung, utilizarea la munci grele a deţinuţilor bolnavi, iar raţiile de hrană neîndestulătoare au făcut ca moartea să vină pur şi simplu din foame şi istovire, izbăvindu-i astfel pe mulţi. În unele perioade, în anumite lagăre regăsim puternice accente de sadism chiar şi în aplicarea acestui tratament inuman. Ca urmare, la multe dintre lagărele Canalului Dunăre – Marea Neagră se înregistra în 1952 o medie a mortalităţii de peste 30 de deţinuţi pe lună, iar dintre aceştia unii îşi găseau sfârşitul în chinuri care, dacă nu ar fi consemnate chiar de documente ale Securităţii, ar fi greu de imaginat. Astfel, după 15 zile de carceră, un deţinut a fost dus la infirmerie cu ambele picioare cangrenate, pentru că fusese legat cu lanţuri peste

“cizmele de cauciuc ce le avea în picioare. Când a fost adus la infirmerie şi i s-au tras cizmele, i s-a dezlipit şi talpa picioarelor, care putrezise”. Medicul coloniei penitenciare i-a făcut trimitere pentru a fi îngrijit în spital, dar comandantul lagărului nu a aprobat-o. Deținutul, un tânăr de 23 de ani, a murit în chinuri cumplite după 11 zile, în infirmeria lagărului.

In sadismul lor, unii comandanți de lagăr obişnuiau să se distreze, punându-i la cele mai grele munci pe epileptici şi distrofici, sau scoțându-i la muncă în ger, desculți şi numai în cămăşi.

Neîndeplinirea normelor de lucru era sancționată cu muncă neîntreruptă, fără hrană, timp de 24 de ore, urmată de carceră. Unii deținuți au fost bătuți până la desfigurare, rămânând infirmi pe viață. Un proces verbal din arhivele fostei Securități consemna depoziția unui deținut maltratat din colonia de muncă de la Cernavodă: “În luna decembrie 1952, fiind grav bolnav, am primit de la infirmerie un bilet de scutire şi am fost întors la dormitor. Caporalul care făcea de serviciu m-a scos însă afară în pumni şi picioare, umplându-mă de sânge şi m-a dus la comandant. Acesta m-a bătut până am leşinat. După ce m-am trezit din leşin, mi-a luat mantaua şi m-a pedepsit să muncesc fără mâncare şi odihnă 36 de ore. Am fost trimis la muncă, dar eu i-am spus caporalului că nu pot lucra. El a pus trei deținuți să mă arunce în Dunăre, apoi m-a bătut cu o lopată, m-a legat cu lanțuri şi m-a dus din nou la comandant. Acesta m-a pedepsit cu trei luni de carceră. După 42 de zile am fost scos şi dus la infirmerie. Comandantul m-a văzut acolo şi mi-a spus: „ai să te întorci în carceră şi ai să stai acolo până mori”.

Pentru asta, comandantul l-a pus pe un deținut să mă bată cu picioarele în testicule şi în gură, nenorocindu-mă pe viață şi desfigurându-mă". Deținutul a fost băgat din nou la carceră, dar a fost salvat de ofițeri superiori veniți în inspecție la colonia penitenciară, care au mai găsit de la Cernavodă alți şase deținuți morți, care continuau să fie ținuți în carcerele lagărului, pentru că, după cum declara comandantul acestuia, nu şi-au încheiat pedeapsa.

Rapoartele făcute în împrejurările anchetelor din 1953 în coloniile de muncă de la Canal de către medici deținuți sunt relevante asupra ravagiilor pe care frigul şi foamea le provoca, decimându-i pe deținuți în special în lunile de iarnă. "Deținutul a fost adus pe targă din carceră, fără cunoştință, cu respirația foarte rară, fără puls aproape şi, cu toate îngrijirile ce i-am dat la infirmerie (injecții de camfor şi cofeină), după ½ oră a încetat din viață. Era în evidență cu distrofie şi în diferite rânduri fusese scutit de muncă de către serviciul medical. Nu a fost adus la vizita medicală înainte de a fi încarcerat şi nici nu am fost chemați spre a-l vizita la carceră, în tot timpul în care a fost încarcerat". Un alt deținut "a încetat din viață chiar în cabinetul de consultații al infirmeriei, în timp ce abia îi făcusem injecții de cofeină şi camfor. Nu am fost chemați de a-l vizita înainte de a-l încarcera şi nici nu a fost vizitat de noi acolo. Nu s-a ținut seama de către conducerea coloniei de scutirile medicale şi bolnavi, chiar distrofici gravi au fost scoşi pe şantierele de lucru, aducându-i seara pe brațe, iar alții înghețați complet şi chiar morți". Astfel, un deținut "distrofic gradul 3, a fost adus în agonie, înghețat, de pe un şantier şi a murit, după

câteva ore, în infirmerie", iar un altul „a fost adus mort, înghețat pe şantier". Toate cazurile, afirma medicul, înşirând un lung pomelnic de morți în lunile ianuarie şi februarie ale anului 1953, ar fi putut fi evitate: "în afară de aceştia, sunt numeroase alte cazuri de deținuți înghețați, dar care au putut fi readuşi la viață în urma îngrijirilor noastre. Toți deținuții politici care înghețau pe şantierele de lucru erau distrofici, fiind slăbiți şi nu mai aveau caloriile necesare pentru a se apăra contra frigului, fie că unii erau uşor îmbrăcați, fără cămăşi şi unii chiar cu picioarele goale. Dimineața, la ieşirile cordoanelor de lucru pe poartă, erau scene îngrozitoare, cu bătăi sângeroase şi cu chinuri de iad, ce ar fi trebuit să înduioşeze şi inimile de piatră", nota acelaşi medic al coloniei penitenciare Cernavodă într-o declarație care s-a păstrat în arhivele Securității.

Cum spuneam, până şi funcționari ai regimului comunist nu au putut rămâne de piatră în fața unor atare cruzimi. Chiar Procuratura Generală sintetiza condițiile de deținere în lagărele Canalului în fraze sugestive: „Au fost cazuri când deținuții au fost asasinați prin împuşcare, îngropați de vii în pământ, obligați iarna să intre în apă până la brâu şi să taie stuf, introduşi iarna în carcere descoperite, uneori dezbrăcați, în poziții chinuitoare – doi în picioare şi doi cu capul în jos. În timpul verii, erau dezbrăcați, legați de mâini şi expuşi muşcăturilor de țânțari. Manifestările de bestialitate continuau şi după moartea deținuților, ale căror cadavre, neînhumate timp îndelungat, roase de şobolani, erau profanate şi chiar introduse în carceră, sub pretextul că torturile n-au fost îndeajuns de aspre".

Pentru atrocitățile descrise mai sus, care s-au petrecut în colonia penitenciară Salcia, au fost trimişi în judecată 21 de ofițeri şi subofițeri care au fost găsiți vinovați şi au fost condamnați în 1954 la pedepse de până la 25 de ani închisoare. Un an mai târziu însă, ministrul de Interne Alexandru Drăghici i-a absolvit de pedeapsă şi le-a şters din cazier incriminările. Mai mult, a dispus ca majoritatea lor să fie reîncadrați în M.A.I. Printr-un decret al Prezidiului Marii Adunări Naționale, "acestor cadre li s-a acordat vechimea neîntreruptă în M.A.I. pe toată durata detenției, iar conducerea Ministerului de Interne le-a acordat câte o sumă de bani echivalentă cu salariul pe trei luni şi câte o lună de zile de concediu la casele de odihnă ale M.A.I. pentru refacerea stării fizice". Procurorul care ordonase anchetele din 1953 şi descoperise mii de persoane deținute ilegal, a fost retrogradat din funcție, fapt care dovedeşte că Securitatea ordonase crimele produse în lagăre şi nu era dispusă să accepte pedepsirea celor care au executat aceste ordine.

Cei vii şi cei morți erau în lagăr, în egală măsură, subiect de batjocură. La colonia penitenciară Salcia, într-o zi din iarna anului 1952 "au fost mai mulți morți. Pentru a-i putea identifica, le-a pus cartoane în gură, pe care le scria numele". Un deținut a fost adus de la lucru mort, "cu un astfel de carton în gură, iar gura încleştată i-a fost deschisă cu un topor. Morții se înhumau după 7-8 zile, din lipsă de scândură".

Represiunea a produs uneori scene de dimensiuni biblice. După ce un brigadier l-a bătut până la moarte pe un deținut, acesta "a fost pus pe o targă în care bătuse piroane de fier. Când l-a dus la infirmerie, mort, corpul

lui era în întregime perforat".

Acestui Iisus de la Salcia scrisoarea de alături, despre viața de dincolo de sârma ghimpată, despre supraviețuirea prin dragoste şi patimile unei soții de deținut, îi este o umilă închinare. Puterea dragostei a învins teama în fața morții, iar lacrimile durerii şi fierea spaimei s-au stins în fața iubirii.

Marius Oprea

Tichiriş, 5 X, 2001

Stimată doamnă Monica şi dragă domnule Dinu,

A trecut mai bine de-un an, de la decesul soției mele şi nu pot încă să-mi revin din durerea care m-a copleşit.

Nu pot crede c-a plecat pentru totdeauna şi că n-am s-o mai văd niciodată. Mă uit în jurul meu şi peste tot dau cu ochii peste lucruri care-i aparțineau.

Aici este patul în care a decedat, după o noapte de veghe şi de tăcere adâncă. În cuier, atârnă îmbrăcămintea pe care o-mbrăca în fiecare dimineață. Într-un colț al camerei, un dulap modest cu tot felul de mărunțişuri, între care şi ochelarii cu care trudea aproape în fiecare zi la maşina de cusut. Nu lucra pentru nimeni, decât numai pentru familie. Caut în şifonier şi dau peste pijamale şi cămăşi reparate de dânsa. Într-o seară, îmbrăcând o pijama pe care a reparat-o, aplicându-i cu multă dibăcie mai multe petice, le-am spus celor două fiice, care se aflau în seara aceea la mine:

- "Voi purta pijamaua asta până vor curge zdrențele de pe ea". Eram foarte emoționat şi cu greu mi-am putut stăpâni lacrimile. La ora 3,10, am fost trezit de glasul uimitor de clar al soției: "De ce te-mbraci cu pijamaua asta, ai pijamale bune în şifonier!"

Uluit şi profund surprins de claritatea vocii, am răspuns

grăbit şi descumpănit: "De-acum n-o să mă mai îmbrac niciodată cu ea".

Aş fi dorit mult să mai vorbească, să-mi mai spună ceva, dar cuvintele ei s-au stins, au dispărut, ca un ecou prelung, care se îndreaptă spre undeva, departe, spre veşnicie...

Am rămas la marginea patului, în perfectă stare de trezie, cu lacrimile inundându-mi obrajii.

Primul gând mi-a fost să-mi trezesc fiicele, dar dormeau prea frumos şi profund şi nu m-am îndurat. Am rămas până la ziuă treaz, cufundat în vălmăşagul a tot felul de gânduri.

De-atunci, am mai avut încă trei întâlniri, pe calea nevăzută a celor de dincolo. Sunt acum încredinţat, după aceste întâmplări, că sufletul omului este nemuritor şi că cei de dincolo ne veghează, ne conduc, ne văd în fiecare clipă, ziua şi noaptea, oprindu-ne la timp de a săvârşi răul şi îndemnându-ne necontenit să mergem numai pe calea binelui.

"Mari şi minunate sunt lucrările mâinilor Tale Doamne, toate cu înţelepciune le-ai făcut şi e plin Pământul de Făptura Ta."(Aşa zice Psalmistul).

În continuare, mă voi referi la pătimirile chinuitei mele soţii, în toată perioada detenţiei mele.

Avea două fiice de întreţinut la şcoală. Avea un soţ, despre care nu mai ştia nimic cu anii, aruncat undeva, departe, în subsolurile închisorilor. Cum a putut rezista oare?... Mergea pe drum năpădită de gânduri, iar când se-ntâlnea cu vreun prieten de-al meu, (acela n.n.) o ocolea de la distanţă.

După ani şi ani, iată ce-mi povestea uneori soţia:

- „După arestarea ta, salariul ţi-a fost din prima zi oprit. Nimeni nu mă putea sprijini. Şi chiar de-ar fi vrut cineva să m-ajute, se temea s-o facă. Nu aveam altă ieşire, decât să mă ajut singură. Aveam în casă o maşină de cusut a mamei. Lucram zi şi noapte la această maşină, lucruri mici pentru copii: cămăşuţe, chiloţei, bonetele, dar ceea ce

realizam, nu-mi ajungea. Aveam ambiția ca fetelor mele să nu le lipsească nimic la şcoală. Nu vroiam să cerşească de la colegii lor, creion, cerneală, peniță, caiet sau carte. Când am văzut că numai cu degetele mele nu reuşesc, am început să vând. Am vândut mai întâi stupii. Apoi, o bucată de pământ. Vara, în timpul vacanței, le luam pe fetele mele la lucru, la Fruct-export, unde fratele soției mele, Costel Dumitrescu, era responsabil cu aceste lucrări. Şi aşa, an de an, am trecut prin toate greutățile".

Dar iată că nici pe mine nu m-a dat uitării. Arestat prima dată la 20 iulie 1952, am făcut cunoştință cu munca forțată de la Canal. Se muncea în condiții foarte grele. Nu ne-au dat echipament pentru astfel de munci. Lucram în hainele în care-am fost luați. Ca niciodată până atunci, toamna lui 1952 a fost foarte ploioasă. Foarte mulți oameni au venit acolo în sandale şi în haine de vară.

Ploile, începute încă din septembrie, au adus brume timpurii şi foarte reci. Se vedeau oameni pe şantiere cu batiste pe cap în loc de căciuli, iar în picioare cu sandale sau pantofi de vară, înfăşurate în cârpe şi prinse cu sârme ca să nu le iasă din picioare.

Prevăzător, eu mi-am luat de-acasă, la arestare, căciula, paltonul şi bocancii. Dar în cele trei luni de munci supraomeneşti, la Coasta Galeş, se deterioraseră că aproape nu se mai puteau folosi. În bocanci intra apă, paltonul se rupsese în mai multe părți, iar prin căciulă treceau picuri de ploaie. În plus, foamea punea vârf la toate celelalte suferințe.

Administrația Canalului, văzând că la Galeş nu se mai pot obține norme, a dispus transferarea deținuților de-acolo în lagărul de la Peninsula (Valea Neagră). Astfel, în ziua de 16 noiembrie, la orele 14, deținuții de la Galeş, în număr de 3000, au format un convoi lung de un kilometru şi au pornit spre Peninsula. Era un convoi de fantome, nu de oameni.

Despre comandantul lagărului de la Coasta Galeş am auzit mult mai târziu că fusese condamnat la 25 de ani muncă silnică,

pentru acte inumane.

Avea gradul de locotenent-major şi numele lui era Petrică. La intrarea noastră în lagărul de la Galeş, la 14 august 1952, ne-a ţinut următoarea cuvântare:

- „Aţi fost aduşi aici ca să munciţi. De felul cum veţi munci, vă veţi recăpăta libertatea. Să nu uitaţi, că voi sunteţi tot ce are societatea mai rău, pleava societăţii, scursurile, lepădăturile lumii sunteţi voi. Veţi munci la descărcări. Veţi fi repartizaţi câte patru oameni la vagon. Vagonul va fi descărcat în 36 de minute. Cine întârzie va fi aspru pedepsit. Nu ne pasă dacă unii dintre voi vor muri. Dacă într-o zi veţi muri cinci sute, încheiem un proces-verbal şi terminăm cu voi".

Mi-am zis atunci în gând: din nenorocirea asta, numai Dumnezeu ne mai poate scoate.

Menţionez că printre acele „scursuri ale societăţii", cel puţin 50% erau intelectuali: ingineri, doctori, profesori, preoţi, avocaţi, învăţători.

Convoiul celor trei mii de deţinuţi, în drum spre Peninsula, nu mai părea a fi un convoi de oameni, ci de stafii. Distanţa dintre Galeş şi Peninsula era numai de 5 km. Am parcurs-o în 3 ore. Se mergea ca după mort. Seara, pe-nnoptat, am ajuns în lagărul de la Peninsula, comandat de evreul Lazăr, unde regimul de muncă şi cel alimentar era mai suportabil.

Pe la-nceputul lunii decembrie, ni s-a dat c. p. (carte poştală – n.n.) să scriem acasă ca să ne trimită urgent îmbrăcăminte de iarnă, medicamente şi alimente de primă necesitate.

Se vedea clar că, după ce ne-au distrus pe noi, erau porniţi să ne distrugă şi familiile. Cu ce era să cumpere bietele noastre familii îmbrăcăminte de iarnă, medicamente şi alimente de strictă necesitate, când şi lor le lipseau aceste lucruri?...

Şi totuşi, pe la-nceputul lunii ianuarie 1953, printre cei care erau strigaţi să vină să-şi ridice pachetele s-a aflat şi numele meu.

O aspră mustrare de cuget mi-a înnegurat sufletul. Nu trebuia să le scriu. Mă mângâiam însă şi încercam să-mi potolesc această mustrare, gândindu-mă că scrisoarea era totuşi un semn că încă mai eram în viață. Mai ales că un pachet, trimis la Galeş, fusese returnat de administrația lagărului, ca familia să creadă că nu mai sunt printre cei vii.

Când am desfăcut pachetul cu alimente, am găsit: şuncă, pesmet, zahăr cubic, miere, carne afumată (în total 5 kg., atât cât aprobase conducerea lagărului).

În cel cu îmbrăcăminte am găsit: căciulă, bocanci nou nouți, 2 p. ciorapi lână, 2 p. mănuşi lână, 2 cămăşi, 2 p. izmene, flanelă de lână, fular de lână şi, ceea ce mi-a salvat viața, o bundă nou-nouță. Când le-am văzut pe toate astea, am zis: „Doamne, cu ce le-o fi cumpărat?"...

Când, după închiderea lucrărilor Canalului (18 iulie 1953), am fost transferați la Borzeşti, unde se lucra la un mare combinat, dându-mi-se c. p., ni s-a spus să scriem acasă, fiindcă avem drept la vorbitor. (Era după moartea lui Stalin, 5 martie 1953).

Împreună cu cumnata sa, Elena Dumitrescu, devotata mea soție a venit la Borzeşti, la vorbitor, de două ori, încărcată cu de toate.

Aceasta a fost soția mea. Şi-a neglijat viața, ca să ne-o salveze pe-a noastră: pe-a mea şi pe-a celor două fiice, la care ținea ca la ochii ei din cap.

În acei ani grei şi-a ruinat sănătatea. Viața ei a fost un calvar. N-a ştiut ce-i mângâierea şi nici ocrotirea.

Când boala a-nceput s-o neliniştească şi s-o supună suferințelor, timp de-un an şi jumătate a fost purtată pe la doctori şi prin spitale.

Când la una din consultările medicilor, la un spital din Galați, a fost descoperită prezența celulelor atipice, cu toții ne-am dat seama că sfârşitul îi era aproape. În ea se instalase cruda şi neiertătoarea ciroză.

În ultimele două săptămâni cerea cu insistență să fie dusă la Bucureşti, pentru operație. Dorea să mai trăiască. Ultima ei speranță şi-a pus-o în doctorul Racoviță de la Vidra. Doctorul a venit, a ascultat-o cu multă bunăvoință şi atenție, dar nu i-a putut spune decât cuvinte de încurajare. O jumătate de oră i-a vorbit doctorului, descriindu-i amănunțit suferințele ei.

La sfârşit, l-a implorat pe doctor: „Salvați-mă, domnule doctor, salvați-mă".

Era cu trei zile înainte de a se pierde…

În ultima zi, în marea sărbătoare a Adormirii Maicii Domnului, a cerut să fie mutată într-o cameră din spate, unde era mai multă răcoare. Acolo, repeta mereu: „Ce bine-i aici, ce bine-i aici!". Seara, a cerut să fie mutată din nou în patul ei.

În timpul nopții, a eliminat prin colțurile gurii un lichid roziu. Nu mai vorbea.

În zorii zilei de 16 august, la orele cinci, s-a stins uşor şi încet, ca o candelă în care untdelemnul s-a terminat.

A fost o soție vrednică, a fost o martiră în toată perioada detenției mele, a fost un caracter plăcut oamenilor şi lui Dumnezeu.

Cu cele mai bune gânduri,
Const. Caragață
Tichiriş, 5 octombrie 2001

(*Aldine*, Nr. 313, 20 aprilie 2002, p. 4)

Cuvânt de prețuire, la slujba de prohodire
a învățătorului Costache Caragață

Se întoarce „acasă" un creştin şi un dascăl,
plin de roade duhovniceşti şi umane

La începutul Sfântului Post al Paştilor, în timpul de pregătire pentru orice creştin Domnul învățător Costache Caragață şi-a încheiat călătoria pământească, la capătul a 96 de ani de viețuire plină de vrednicie, de responsabilitate, de multă demnitate şi de aleasă trăire sufletească.

Călătoria vieții sale omeneşti ne invită la multă reflecție creştinească şi omenească aici, în spațiul mioritic, numit de mulți „picior de plai" şi „gură de rai".

De mic a respirat aerul pur al credinței şi s-a hrănit cu „mierea" învățăturii şi a cunoaşterii mergând la şcoli înalte pentru timpul său, alegând cea mai frumoasă şi cea mai grea misiune, aceea de dascăl. A ales să crească odată cu ucenicii săi, elevii, să se bucure cu ei, să desluşească împreună de pe buchiile Abecedarului şi ale cărții de rugăciuni, Ceaslovul, tainele viețuirii curate țărăneşti, bucuriile tradițiilor împărăteşti ale portului popular şi ale neîntrecutelor balade, cântece bătrâneşti, de dor şi de jale. A fredonat, toată viața, de aproape un secol, suferința, asuprirea, băjenia şi oprimarea neamului mai ales de către cei fără de Dumnezeu.

Domnul învățător Costache Caragață a cunoscut personal şcoala suferinței, a absolvit „Academia" temniței întunecate şi s-a luminat cu rugăciunea cea fără de graniță, imprimând pe „coala" imaculată a minții sale agere mii de versuri, de poeme şi de rugăciuni, încât la eliberare din închisoare chipul lui îmbunătățit şi nerevoltat purta luminile bucuriei suferinței, cu Domnul, pe crucea neamului românesc.

Dumnezeu l-a învrednicit să vadă şi lacrimi de bucurie, cu tot poporul român, după 1989 şi astfel să-şi poată continua lecţia sa, către toţi cei ce l-au ascultat, o lecţie a bunătăţii!

Nu a vorbit pe nimeni de rău, nu s-a răzbunat pe chinuitori şi nu a lăsat loc urii şi mâniei să-i tulbure cugetul şi să-i întineze inima sa.

A împărtăşit tuturor, de aproape şi de departe, speranţă şi iubire şi îndeosebi credinţă în puterea iertării, după îndemnul Domnului Hristos, Cel ce Şi-a iertat răstignitorii.

Astăzi merge cu această agoniseală la Domnul iubirii, chiar în ziua pomenirii morţilor. Se întâlneşte cu iubita sa consoartă, cu toţi cei ce au suferit în temniţe, cu tot neamul său şi este întâmpinat de Domnul cu înmiresmata chemare: „Bine slugă bună şi credincioasă, intră întru bucuria Domnului Tău!"

L-am cunoscut! Mi-a scris! I-am răspuns. Ne-am bucurat de prietenie curată şi am învăţat multe de la acest Dascăl al iertării, al pocăinţei şi al bunătăţii. Scrisul său inconfundabil, drept, rotund, descifrabil, ca cel al cancelariilor domneşti, îmi rămâne ca o relicvă şi îl voi mângâia, ca pe o icoană. Îi va prelungi prezenţa sa în inima mea!

Las şi eu o lacrimă caldă să se prelingă ca o ofrandă şi-l însoţesc cu rugăciunea către Domnul, spre a-i ierta toate păcatele şi a-l primi în ceata aleşilor Săi.

Familiei îndoliate condoleanţe, consătenilor îmbărbătare şi pomenire neştearsă din neam în neam.

Veşnica lui pomenire!

P.S. Casian
Episcopul Dunării de Jos

Galaţi, 10 martie 2006

În loc de postfață

Cuvânt ales pentru domnul învățător Costache Caragață

Vrancea legendară, Vrancea mioritică, dar şi eroică a plămădit din seva ei milenară oameni aleşi de Domnul, spre pildă semenilor, aidoma spuselor cronicarului: „*nasc şi la Moldova oameni!*"

Un asemenea Om a fost şi alesul învățător, Costache Caragață!

Născut în Câmpia Siretului la 1 oct. 1910, în satul Bizigheşti – Făurei, în casă modestă de plugari – care astăzi nu mai există, domnul Costache Caragață pleacă în calea vieții, devenind cu trudă şi dârzenie învățător, în 1930, după ce a absolvit Şcoala Normală din Focşani.

În întreaga lui existență, nu s-a bucurat de protecție, a luat viața pieptiş, astfel că va deveni apostol, dascăl la şcolițe modeste, precum cele din Tichiriş-Putna, Verdea-Răcoasa, Rădoaia–Drăguşani, Paltin–Poduri, Popeşti–Rm. Sărat, Umbrăreşti–Covurlui sau Scafari–Vidra, pe care le-a înnobilat cu harul său, cu truda sa apostolică.

Mic la stat acest învățător, dar în fapt un munte de omenie ce radia blândețe, dragoste de oameni, încredere, voință dusă până la sacrificiu. Învățătorul Costache Caragață a moştenit şcoala lui Haret, a aplicat-o întocmai cu osârdie şi respect în lumea satului, devenind la locul lui de trudă un adevărat arhitect al sufletelor tinere. Generații de copii îi vor purta numele pe buze, pentru grija cu care i-a învățat buchile alfabetului, scrisul şi cititul, socotitul, pentru felul în care le-a croit drumul

spre viață. Nu-şi vor uita niciodată educatorul, pentru modul în care i-a plămădit în spiritul credinței strămoşeşti, al tradiției româneşti, al dragostei de țară şi istorie, al normelor morale sănătoase în care a trăit neamul nostru românesc.

Învățătorul de țară, de odinioară, reprezenta în viața satului modelul educativ. Prin tot ce a făcut, în scurtul răgaz al vieții sale libere, dar tensionate, cu slova dar şi cu arcuşul viorii, dascălul Caragață a păstrat tradiția şi datinile satului românesc regăsite în cântec şi dans, iar prin şezătorile sătești, de altădată, a cultivat printre concetățenii săi dragostea de pământ, dragostea de familie, de credință şi neam.

Familia i-a fost cea mai mare iubire, copilele Cornelia şi Olguța i-au fost mângâierea în ceasurile grele ale vieții. Pentru toți cei ce l-au cunoscut, familia sa a fost modelul demn de urmat.

Intrat între rudele bătrânului notar Ion Dumitrescu, „o adevărată arhivă vie a Vrancei", tânărul învățător s-a acomodat repede cu normele de viață ale vrânceanului, cinstea şi demnitatea, unde primau cuvintele „Dumnezeu", „țară", „adevăr" şi „istorie". Soția sa, Leana Dumitrescu i-a fost cel mai devotat prieten, cumnatul Costel Dumitrescu şi cumnatele sale Nela, Gina, Menta i-au fost suportul de rezistență în anii de restrişte şi suferință.

Învățătorul Costache Caragață a dovedit o neobosită dragoste de carte, cultivând cu pasiune ştiința dobândirii cunoştințelor prin studiu, îndrumând şi ajutând mulți oameni tineri în devenirea lor. S-a ocupat cu râvnă de frumosul tradiției noastre româneşti,

conducând câțiva ani buni corul Căminului cultural din Vidra, remarcat ca una dintre cele mai valoroase formații artistice de pe Valea Putnei.

În anii grei ai Războiului Doi Mondial, Costache Caragață s-a transformat din paşnicul dascăl, în omul armelor, sublocotenent, chemat în slujba țării. Se ştie că învățătorii, în cele două războaie mondiale, au fost sufletul moral al trupei, exemplul de dăruire şi sacrificiu, modelul pentru ostaşul de rând, căruia i-a încălzit inima în numele lui Dumnezeu, al dragostei de familie şi de pământul strămoşesc.

Printre sutele de ofițeri români, pătrunşi de iubirea de țară, se numără la loc de onoare şi numele sublocotenentului - învățător Costache Caragață, pecetluit spre vecie în documentele de arhivă ale timpului!

Astfel, a luptat pe frontul de răsărit, apoi din 1944 pe cel de apus. A luptat la Câmpia Turzii pentru eliberarea țării de hortişti, a luptat pentru eliberarea Ungariei, fiind evidențiat prin Ordin de front în luptele de la Megyozu, din 8 decembrie 1944. Alături de sutele de ofițeri şi soldați, a luptat cu credință în Cehoslovacia, în cele mai grele şi dificile zone încredințate de sovietici armatei române, în Munții Tatra. S-a evidențiat a doua oară, în luptele eroice de la Banska Bistricza. Timp de o săptămână, cu plutonul său a stăpânit cota 1302 din Munții Tatra, permițând camarazilor să se replieze. În final a căzut prizonier la nemți, cunoscând drama pierderii temporare a libertății. A cunoscut înfricoşătoarele lagăre nemțeşti din Cehoslovacia, apoi pe cele de lângă Leipzig şi Dresda. Cu sprijinul lui

Dumnezeu a reuşit să supravieţuiască, a scăpat de a fi trimis de ruşi prizonier în Siberia, a traversat Europa pe jos, ajungând cu bine în ţară. Naţiunea i-a fost recunoscătoare: i-a acordat Ordinul „Coroana României", Ordinul „Steaua României", a fost propus la Ordinul „Mihai Viteazul".

După o scurtă acalmie, vremuri tulburi se abat asupra ţării, prigoana comunistă loveşte din plin intelectualitatea, „nervul naţiunii". Între 1948 – 1964, viaţa fostului dascăl, fostului erou Costache Caragaţă s-a transformat într-un adevărat calvar. Se număra şi el printre sutele de mii de arestaţi, pentru credinţa sa nestrămutată în dragostea de neam, ortodoxie şi moralitate. Plăteşte cu ani grei de temniţă în Gulagul românesc, trecând pe rând prin temniţele închisorilor Galaţi, Ghencea, Aiud – cu înspăimântătoarea Zarcă, prin lagărele Canalului Dunăre – Marea Neagră, trăind vremuri de iad, pedepsit pentru convingerile sale politice. În temniţă a cunoscut o pleiadă de intelectuali, precum Nichifor Crainic, Petre Ţuţea, Radu Gyr, părintele Stăniloae, Petre Pandrea, Paul Păltănea, mulţi preoţi, ofiţeri, medici, profesori şi învăţători.

La cei 96 de ani, bătrânul învăţător, erou dar şi deţinut politic, declara cu linişte în suflet "că nu regretă nimic, nu urăşte pe nimeni, convins că suferinţa i-a fost rânduită de Dumnezeu".

Evenimentele din 1989 i-au dat speranţe, încredere în viitor. Societatea, în drumul ei spre democratizare, l-a preţuit, fiind ales consilier în Consiliul Judeţean Vrancea în două legislaturi. Pentru onestitatea sa, cinstea şi verticalitatea sa, timp de cinci ani a îndeplinit funcţia de

vicepreşedinte al Asociaţiei Foştilor Deţinuţi Politici din judeţul Vrancea. S-a bucurat de prietenia lui Ticu Dumitrescu, Corneliu Coposu, Gheorghe Cătuneanu şi a altor luptători anticomunişti.

Înzestrat de natură cu darul condeiului, bunul învăţător Costache Caragaţă lasă posterităţii caietul cu însemnări din închisoare. Este singurul intelectual, deţinut politic din Vrancea, care şi-a rememorat calvarul trăit de la arestare până la eliberarea din detenţie, prezentând drama şi suferinţa din închisorile comuniste. Aducerea *„Caietelor tristeţii"*, pe masa cititorului liber, prin grija fiicelor sale Cornelia şi Olguţa şi a ginerelui său, profesorul Gheorghe Nadoleanu, este un act de dreptate, de cunoaştere a fostei temniţe comuniste, iar din punct de vedere literar va îmbogăţi memorialistica românească. Lucrarea va fi o reuşită, un fragment zguduitor din istoria noastră contemporană.

Dacă vor fi editate şi cele peste 5500 de versuri ale lui Radu Gyr, Nichifor Crainic şi altor poeţi martiri, memorate de dascălul Costache Caragaţă în anii grei de temniţă şi transcrise, la întoarcerea acasă, în *„caietul cu coperte roşii"*, intitulat *„Poezii din închisori: 1948-1964"*, şi acest demers editorial ar putea deveni o meritată împlinire morală şi literară.

Pentru tot ce a făcut şi lăsat în cei 96 de ani de viaţă trăită în smerenie şi demnitate, Costache Caragaţă ne rămâne cu adevărat un om ales, un învăţător model pentru viitorime.

Focşani - 15 martie 2009

Prof. Cezar Cherciu